

RNI No. GUJGUJ/2014/55998 | Retail Selling Price : Rs. 20/-(Page-88) | Published Date 1st of Every January/April/July/October

આઈશ્રી સોનલમા એજ્યુકેશન એન્ડ ચેરીટેબલ ટ્રસ્ટ-રાજકોટ દ્વારા પ્રકાશિત

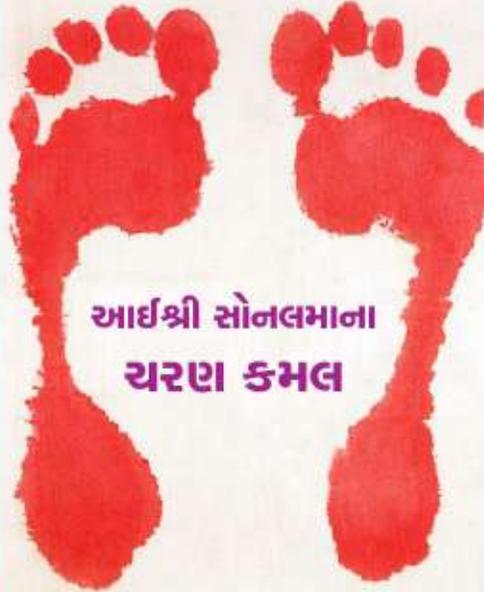
ચારણ સંસ્કૃતિ

વર્ષ : ૨(સળંગ-૬)

અંક : ૨૦

ઓક્ટોબર - ડિસેમ્બર ૨૦૧૫

શુભ દિપાવલી

નૂતન વર્ષાભિનંદન

ચારણી સાહિત્ય અને લોક સાહિત્ય દ્વારા સંસ્કાર અને સંસ્કૃતિને જાળવી રાખવા પ્રયત્ન કરતું મેગેઝિન

આઈ શ્રી સોનલમાં એજ્યુ. એન્ડ ચેરીટેબલ ટ્રસ્ટ - રાજકોટ, વાર્ષિક હિસાબ

શ્રી આવક - જાવકલુ (નફા લુકશાન) ખાતુ સને. ૨૦૧૪-૧૫

<table border="0" style="width: 100%;"> <tr><td>૫,૩૭,૧૦૦.૦૦</td><td>વાડી ભાડા આવકનુ ખાતુ</td></tr> <tr><td>૨૬,૦૦૦.૦૦</td><td>ચારણ એન્ડ જાહેરાત આવકનુ ખાતુ</td></tr> <tr><td>૧,૨૯,૬૦૦.૦૦</td><td>લવાજમ ચારણ એન્ડ ૧ વર્ષ આવક</td></tr> <tr><td>૪૯,૫૨૫.૦૦</td><td>ચારણ એન્ડ વેચાણ આવકનુ ખાતુ</td></tr> <tr><td colspan="2" style="text-align: right;">૭,૪૨,૨૨૫.૦૦</td></tr> <tr><td>૧,૧૬,૭૭૭.૪૬</td><td>બેંક વ્યાજ(એક.ડી.આર.)આવકનુ ખાતુ</td></tr> <tr><td>૨૩,૪૩૫.૦૦</td><td>બેંક વ્યાજ(અચત ખાતા)આવકનુ ખાતુ</td></tr> <tr><td>૧,૬૮,૨૫૯.૦૦</td><td>ઈન્ડસ ટાવર તરફથી ભાડાની આવક</td></tr> <tr><td>૧૦,૯૦૦.૦૦</td><td>સ્કંપ વેચાણ આવક</td></tr> <tr><td>૨૨,૦૦૦.૦૦</td><td>સ્નેહચિલન કાળો</td></tr> <tr><td>૨૫,૦૪૦.૦૦</td><td>અન્ય અનુદાન</td></tr> <tr><td colspan="2" style="text-align: right;">૩,૬૬,૪૧૧.૪૬</td></tr> <tr><td colspan="2" style="text-align: right;">૧૧,૦૮,૬૩૬.૪૬</td></tr> </table>	૫,૩૭,૧૦૦.૦૦	વાડી ભાડા આવકનુ ખાતુ	૨૬,૦૦૦.૦૦	ચારણ એન્ડ જાહેરાત આવકનુ ખાતુ	૧,૨૯,૬૦૦.૦૦	લવાજમ ચારણ એન્ડ ૧ વર્ષ આવક	૪૯,૫૨૫.૦૦	ચારણ એન્ડ વેચાણ આવકનુ ખાતુ	૭,૪૨,૨૨૫.૦૦		૧,૧૬,૭૭૭.૪૬	બેંક વ્યાજ(એક.ડી.આર.)આવકનુ ખાતુ	૨૩,૪૩૫.૦૦	બેંક વ્યાજ(અચત ખાતા)આવકનુ ખાતુ	૧,૬૮,૨૫૯.૦૦	ઈન્ડસ ટાવર તરફથી ભાડાની આવક	૧૦,૯૦૦.૦૦	સ્કંપ વેચાણ આવક	૨૨,૦૦૦.૦૦	સ્નેહચિલન કાળો	૨૫,૦૪૦.૦૦	અન્ય અનુદાન	૩,૬૬,૪૧૧.૪૬		૧૧,૦૮,૬૩૬.૪૬		<table border="0" style="width: 100%;"> <tr><td>૨૫.૦૦</td><td>બેંક કમીશન ખર્ચનુ ખાતુ</td></tr> <tr><td>૧૩,૩૬૬.૦૦</td><td>સ્ટેશનરી/પ્રીન્ટીંગ ખર્ચનુ ખાતુ</td></tr> <tr><td>૬૫૦.૦૦</td><td>કોમ્પ્યુટર રીપેરીંગ ખર્ચનુ ખાતુ</td></tr> <tr><td>૨,૯૭,૬૪૫.૦૦</td><td>વાડી રીપેરીંગ ખર્ચનુ ખાતુ(નવા બે ગેટ તથા સીડી/દાદરો)</td></tr> <tr><td>૧૫,૭૨૯.૦૦</td><td>ઈલેક્ટ્રીક રીપેરીંગ ખર્ચનુ ખાતુ</td></tr> <tr><td>૮૩,૬૦૦.૦૦</td><td>પગાર ખર્ચનુ ખાતુ</td></tr> <tr><td>૧૯,૬૩૬.૦૦</td><td>તાર ટપાલ/કુરીયર ખર્ચનુ ખાતુ</td></tr> <tr><td>૨૮,૩૬૦.૦૦</td><td>ઈલે. ચાર્ટર ખર્ચનુ ખાતુ</td></tr> <tr><td>૧૨,૬૯૩.૦૦</td><td>પરચુરણ ખર્ચનુ ખાતુ</td></tr> <tr><td>૪,૩૫૦.૦૦</td><td>મંદિર પુજા/દિવેલ ખર્ચનુ ખાતુ</td></tr> <tr><td>૧૮,૯૨૩.૦૦</td><td>RMC હાઉસ રેસ ખર્ચનુ ખાતુ</td></tr> <tr><td>૧,૮૫૦.૦૦</td><td>વાડી સંઠાઈ/કવીનીંગ ખર્ચનુ ખાતુ</td></tr> <tr><td>૨,૮૦,૬૦૧.૦૦</td><td>ચારણ એન્ડ તથા ચારણ સંસ્કૃતિ પુસ્તક ખર્ચનુ ખાતુ</td></tr> <tr><td>૧,૦૯,૮૯૦.૦૦</td><td>ફંડેશન ખર્ચનુ ખાતુ</td></tr> <tr><td>૨૫,૫૦૦.૦૦</td><td>કોમ્પ્યુટરાઈઝ ટાઈપીંગ ખર્ચનુ ખાતુ</td></tr> <tr><td>૩,૦૦૦.૦૦</td><td>મોબાઈલ ખર્ચનુ ખાતુ</td></tr> <tr><td colspan="2" style="text-align: right;">૯,૧૫,૮૧૮.૦૦</td></tr> <tr><td>૧,૯૨,૮૧૮.૪૬</td><td>ચાલુ વર્ષના નેટ નફાથી ઈન્કમ એન્ડ એક્સ. ખાતે</td></tr> <tr><td colspan="2" style="text-align: right;">૧૧,૦૮,૬૩૬.૪૬</td></tr> </table>	૨૫.૦૦	બેંક કમીશન ખર્ચનુ ખાતુ	૧૩,૩૬૬.૦૦	સ્ટેશનરી/પ્રીન્ટીંગ ખર્ચનુ ખાતુ	૬૫૦.૦૦	કોમ્પ્યુટર રીપેરીંગ ખર્ચનુ ખાતુ	૨,૯૭,૬૪૫.૦૦	વાડી રીપેરીંગ ખર્ચનુ ખાતુ(નવા બે ગેટ તથા સીડી/દાદરો)	૧૫,૭૨૯.૦૦	ઈલેક્ટ્રીક રીપેરીંગ ખર્ચનુ ખાતુ	૮૩,૬૦૦.૦૦	પગાર ખર્ચનુ ખાતુ	૧૯,૬૩૬.૦૦	તાર ટપાલ/કુરીયર ખર્ચનુ ખાતુ	૨૮,૩૬૦.૦૦	ઈલે. ચાર્ટર ખર્ચનુ ખાતુ	૧૨,૬૯૩.૦૦	પરચુરણ ખર્ચનુ ખાતુ	૪,૩૫૦.૦૦	મંદિર પુજા/દિવેલ ખર્ચનુ ખાતુ	૧૮,૯૨૩.૦૦	RMC હાઉસ રેસ ખર્ચનુ ખાતુ	૧,૮૫૦.૦૦	વાડી સંઠાઈ/કવીનીંગ ખર્ચનુ ખાતુ	૨,૮૦,૬૦૧.૦૦	ચારણ એન્ડ તથા ચારણ સંસ્કૃતિ પુસ્તક ખર્ચનુ ખાતુ	૧,૦૯,૮૯૦.૦૦	ફંડેશન ખર્ચનુ ખાતુ	૨૫,૫૦૦.૦૦	કોમ્પ્યુટરાઈઝ ટાઈપીંગ ખર્ચનુ ખાતુ	૩,૦૦૦.૦૦	મોબાઈલ ખર્ચનુ ખાતુ	૯,૧૫,૮૧૮.૦૦		૧,૯૨,૮૧૮.૪૬	ચાલુ વર્ષના નેટ નફાથી ઈન્કમ એન્ડ એક્સ. ખાતે	૧૧,૦૮,૬૩૬.૪૬	
૫,૩૭,૧૦૦.૦૦	વાડી ભાડા આવકનુ ખાતુ																																																																
૨૬,૦૦૦.૦૦	ચારણ એન્ડ જાહેરાત આવકનુ ખાતુ																																																																
૧,૨૯,૬૦૦.૦૦	લવાજમ ચારણ એન્ડ ૧ વર્ષ આવક																																																																
૪૯,૫૨૫.૦૦	ચારણ એન્ડ વેચાણ આવકનુ ખાતુ																																																																
૭,૪૨,૨૨૫.૦૦																																																																	
૧,૧૬,૭૭૭.૪૬	બેંક વ્યાજ(એક.ડી.આર.)આવકનુ ખાતુ																																																																
૨૩,૪૩૫.૦૦	બેંક વ્યાજ(અચત ખાતા)આવકનુ ખાતુ																																																																
૧,૬૮,૨૫૯.૦૦	ઈન્ડસ ટાવર તરફથી ભાડાની આવક																																																																
૧૦,૯૦૦.૦૦	સ્કંપ વેચાણ આવક																																																																
૨૨,૦૦૦.૦૦	સ્નેહચિલન કાળો																																																																
૨૫,૦૪૦.૦૦	અન્ય અનુદાન																																																																
૩,૬૬,૪૧૧.૪૬																																																																	
૧૧,૦૮,૬૩૬.૪૬																																																																	
૨૫.૦૦	બેંક કમીશન ખર્ચનુ ખાતુ																																																																
૧૩,૩૬૬.૦૦	સ્ટેશનરી/પ્રીન્ટીંગ ખર્ચનુ ખાતુ																																																																
૬૫૦.૦૦	કોમ્પ્યુટર રીપેરીંગ ખર્ચનુ ખાતુ																																																																
૨,૯૭,૬૪૫.૦૦	વાડી રીપેરીંગ ખર્ચનુ ખાતુ(નવા બે ગેટ તથા સીડી/દાદરો)																																																																
૧૫,૭૨૯.૦૦	ઈલેક્ટ્રીક રીપેરીંગ ખર્ચનુ ખાતુ																																																																
૮૩,૬૦૦.૦૦	પગાર ખર્ચનુ ખાતુ																																																																
૧૯,૬૩૬.૦૦	તાર ટપાલ/કુરીયર ખર્ચનુ ખાતુ																																																																
૨૮,૩૬૦.૦૦	ઈલે. ચાર્ટર ખર્ચનુ ખાતુ																																																																
૧૨,૬૯૩.૦૦	પરચુરણ ખર્ચનુ ખાતુ																																																																
૪,૩૫૦.૦૦	મંદિર પુજા/દિવેલ ખર્ચનુ ખાતુ																																																																
૧૮,૯૨૩.૦૦	RMC હાઉસ રેસ ખર્ચનુ ખાતુ																																																																
૧,૮૫૦.૦૦	વાડી સંઠાઈ/કવીનીંગ ખર્ચનુ ખાતુ																																																																
૨,૮૦,૬૦૧.૦૦	ચારણ એન્ડ તથા ચારણ સંસ્કૃતિ પુસ્તક ખર્ચનુ ખાતુ																																																																
૧,૦૯,૮૯૦.૦૦	ફંડેશન ખર્ચનુ ખાતુ																																																																
૨૫,૫૦૦.૦૦	કોમ્પ્યુટરાઈઝ ટાઈપીંગ ખર્ચનુ ખાતુ																																																																
૩,૦૦૦.૦૦	મોબાઈલ ખર્ચનુ ખાતુ																																																																
૯,૧૫,૮૧૮.૦૦																																																																	
૧,૯૨,૮૧૮.૪૬	ચાલુ વર્ષના નેટ નફાથી ઈન્કમ એન્ડ એક્સ. ખાતે																																																																
૧૧,૦૮,૬૩૬.૪૬																																																																	

ઈન્કમ એન્ડ એક્સપેન્ડીચર (મુડી) ખાતુ

<table border="0" style="width: 100%;"> <tr><td>૧૪,૮૧,૫૫૪.૦૧</td><td>શ્રી બાકી દેવા (જુના વર્ષ ૨૦૧૩-૧૪)</td></tr> <tr><td>૧,૯૨,૮૧૮.૪૬</td><td>ચાલુ વર્ષના નેટ નફાના આવક-જાવક ખાતેથી</td></tr> <tr><td colspan="2" style="text-align: right;">૧૬,૭૪,૩૭૨.૪૭</td></tr> </table>	૧૪,૮૧,૫૫૪.૦૧	શ્રી બાકી દેવા (જુના વર્ષ ૨૦૧૩-૧૪)	૧,૯૨,૮૧૮.૪૬	ચાલુ વર્ષના નેટ નફાના આવક-જાવક ખાતેથી	૧૬,૭૪,૩૭૨.૪૭		<table border="0" style="width: 100%;"> <tr><td></td><td>૦.૦૦</td></tr> <tr><td>૧૬,૭૪,૩૭૨.૪૭</td><td>શ્રી બાકી દેવા (વર્ષ ૨૦૧૪-૧૫)</td></tr> <tr><td colspan="2" style="text-align: right;">૧૬,૭૪,૩૭૨.૪૭</td></tr> </table>		૦.૦૦	૧૬,૭૪,૩૭૨.૪૭	શ્રી બાકી દેવા (વર્ષ ૨૦૧૪-૧૫)	૧૬,૭૪,૩૭૨.૪૭	
૧૪,૮૧,૫૫૪.૦૧	શ્રી બાકી દેવા (જુના વર્ષ ૨૦૧૩-૧૪)												
૧,૯૨,૮૧૮.૪૬	ચાલુ વર્ષના નેટ નફાના આવક-જાવક ખાતેથી												
૧૬,૭૪,૩૭૨.૪૭													
	૦.૦૦												
૧૬,૭૪,૩૭૨.૪૭	શ્રી બાકી દેવા (વર્ષ ૨૦૧૪-૧૫)												
૧૬,૭૪,૩૭૨.૪૭													

શ્રી પાલુ સરથેલુ (વર્ષ ૨૦૧૪-૧૫)

<table border="0" style="width: 100%;"> <tr><td colspan="2">મુડી અને દેવા</td></tr> <tr><td colspan="2">મુડી ખાતા</td></tr> <tr><td>૧૬,૭૪,૩૭૨.૪૭</td><td>ઈન્કમ એન્ડ એક્સપેન્ડીચર (મુડી) ખાતુ</td></tr> <tr><td>૩,૩૯,૬૭૬.૦૦</td><td>ટ્રસ્ટ ફંડનુ ખાતુ</td></tr> <tr><td colspan="2" style="text-align: right;">૨૦,૧૪,૦૪૮.૪૭</td></tr> <tr><td colspan="2">અન્ય સંકીર્ણ ફંડ</td></tr> <tr><td>૨૯,૮૩,૫૪૨.૦૦</td><td>વાડી કન્સ્ટ્રક્શન ફંડનુ ખાતુ</td></tr> <tr><td>૧૦,૦૧,૦૦૦.૦૦</td><td>હોલ કન્સ્ટ્રક્શન રીઝર્વ ફંડનુ ખાતુ</td></tr> <tr><td>૪૫,૦૦૦.૦૦</td><td>વાડી કન્સ્ટ્રક્શન રીઝર્વ ફંડનુ ખાતુ</td></tr> <tr><td>૩૭,૦૦૦.૦૦</td><td>વાડી કન્સ્ટ્રક્શન નવા બાથરૂમ વગેરે ફંડનુ ખાતુ</td></tr> <tr><td>૭,૫૦૦.૦૦</td><td>હામ-વાસણ દાન ભેટ આવક ફંડનુ ખાતુ</td></tr> <tr><td>૪૫,૨૪૫.૦૦</td><td>શાયબેરી વિકાસ ફંડનુ ખાતુ</td></tr> <tr><td>૬,૮૪,૧૯૪.૦૦</td><td>વિધવા સહાય/જરૂરીયાત ભંડ ફંડનુ ખાતુ</td></tr> <tr><td>૨,૦૪,૩૭૯.૦૦</td><td>વાડી વિકાસ ફંડનુ ખાતુ</td></tr> <tr><td>૮,૪૦૦.૦૦</td><td>શૈક્ષણિક હેતુભેટ આવક ફંડનુ ખાતુ</td></tr> <tr><td>૭૩,૫૮૮.૦૦</td><td>મેડીકલ સહાય હેતુ આવકનુ ખાતુ</td></tr> <tr><td>૪૭,૧૦૨.૦૦</td><td>ચારણ વાડી દાન ભેટ આવક ફંડનુ ખાતુ</td></tr> <tr><td>૧,૦૮,૯૬૨.૦૦</td><td>ચારણ એન્ડ શુભેચ્છા ભેટ ફંડનુ ખાતુ</td></tr> <tr><td>૨૨,૨૯૬.૦૦</td><td>મંદિર વિકાસ આવક ફંડનુ ખાતુ</td></tr> <tr><td>૧,૫૦૦.૦૦</td><td>વિધ્યોત્તેજક પુરસ્કાર ફંડ આવકનુ ખાતુ</td></tr> <tr><td>૪૪,૦૦૦.૦૦</td><td>ચારણ મેગેઝીન વાર્ષિક દાતા આવક ફંડનુ ખાતુ</td></tr> <tr><td colspan="2" style="text-align: right;">૫૩,૧૩,૭૦૮.૦૦</td></tr> <tr><td>૧૯,૫૦૦.૦૦</td><td>વેપારી દેવા (કો-સેવ ડીપોઝીટ/અરેશાભાઈ)</td></tr> <tr><td>૨,૨૬,૬૦૦.૦૦</td><td>શોન એન્ડ એડવાન્સ(લવાજમ ચારણ એન્ડ આવક)</td></tr> <tr><td>૧,૪૦,૦૦૦.૦૦</td><td>વાડી ભાડા એડવાન્સ (વર્ષ ૨૦૧૫-૧૬ આવક)</td></tr> <tr><td colspan="2" style="text-align: right;">૩,૮૬,૧૦૦.૦૦</td></tr> <tr><td>કુલ રકમ</td><td>૭૭,૧૩,૮૫૬.૪૭</td></tr> </table>	મુડી અને દેવા		મુડી ખાતા		૧૬,૭૪,૩૭૨.૪૭	ઈન્કમ એન્ડ એક્સપેન્ડીચર (મુડી) ખાતુ	૩,૩૯,૬૭૬.૦૦	ટ્રસ્ટ ફંડનુ ખાતુ	૨૦,૧૪,૦૪૮.૪૭		અન્ય સંકીર્ણ ફંડ		૨૯,૮૩,૫૪૨.૦૦	વાડી કન્સ્ટ્રક્શન ફંડનુ ખાતુ	૧૦,૦૧,૦૦૦.૦૦	હોલ કન્સ્ટ્રક્શન રીઝર્વ ફંડનુ ખાતુ	૪૫,૦૦૦.૦૦	વાડી કન્સ્ટ્રક્શન રીઝર્વ ફંડનુ ખાતુ	૩૭,૦૦૦.૦૦	વાડી કન્સ્ટ્રક્શન નવા બાથરૂમ વગેરે ફંડનુ ખાતુ	૭,૫૦૦.૦૦	હામ-વાસણ દાન ભેટ આવક ફંડનુ ખાતુ	૪૫,૨૪૫.૦૦	શાયબેરી વિકાસ ફંડનુ ખાતુ	૬,૮૪,૧૯૪.૦૦	વિધવા સહાય/જરૂરીયાત ભંડ ફંડનુ ખાતુ	૨,૦૪,૩૭૯.૦૦	વાડી વિકાસ ફંડનુ ખાતુ	૮,૪૦૦.૦૦	શૈક્ષણિક હેતુભેટ આવક ફંડનુ ખાતુ	૭૩,૫૮૮.૦૦	મેડીકલ સહાય હેતુ આવકનુ ખાતુ	૪૭,૧૦૨.૦૦	ચારણ વાડી દાન ભેટ આવક ફંડનુ ખાતુ	૧,૦૮,૯૬૨.૦૦	ચારણ એન્ડ શુભેચ્છા ભેટ ફંડનુ ખાતુ	૨૨,૨૯૬.૦૦	મંદિર વિકાસ આવક ફંડનુ ખાતુ	૧,૫૦૦.૦૦	વિધ્યોત્તેજક પુરસ્કાર ફંડ આવકનુ ખાતુ	૪૪,૦૦૦.૦૦	ચારણ મેગેઝીન વાર્ષિક દાતા આવક ફંડનુ ખાતુ	૫૩,૧૩,૭૦૮.૦૦		૧૯,૫૦૦.૦૦	વેપારી દેવા (કો-સેવ ડીપોઝીટ/અરેશાભાઈ)	૨,૨૬,૬૦૦.૦૦	શોન એન્ડ એડવાન્સ(લવાજમ ચારણ એન્ડ આવક)	૧,૪૦,૦૦૦.૦૦	વાડી ભાડા એડવાન્સ (વર્ષ ૨૦૧૫-૧૬ આવક)	૩,૮૬,૧૦૦.૦૦		કુલ રકમ	૭૭,૧૩,૮૫૬.૪૭	<table border="0" style="width: 100%;"> <tr><td colspan="2">મિલકતો અને લેણા</td></tr> <tr><td colspan="2">સ્થાવર મિલકત</td></tr> <tr><td>૧,૭૧,૬૪૦.૦૦</td><td>જમીન (લેન્ડ) નુ ખાતુ</td></tr> <tr><td>૩૯,૨૫,૭૪૨.૦૦</td><td>વાડી કન્સ્ટ્રક્શન નુ ખાતુ</td></tr> <tr><td>૮૨,૪૮૩.૦૦</td><td>ઈલેક્ટ્રીક કીટીંગ નુ ખાતુ</td></tr> <tr><td>૪૬,૧૦૦.૦૦</td><td>પાણી કનેક્શન કીટીંગ નુ ખાતુ</td></tr> <tr><td>૧૨,૭૭૦.૦૦</td><td>ગેસ કનેક્શન કીટીંગ નુ ખાતુ</td></tr> <tr><td>૯૨,૭૬૮.૦૦</td><td>ઈન્વીચર એન્ડ કીકયસ નુ ખાતુ</td></tr> <tr><td>૧,૫૩,૨૦૦.૦૦</td><td>હામ-વાસણ-ગાદલા વસ્તુ નુ ખાતુ</td></tr> <tr><td>૩,૧૦,૩૬૯.૦૦</td><td>વાડી કન્સ્ટ્રક્શન(નવા બાથરૂમ વગેરે) નુ ખાતુ</td></tr> <tr><td>૨૧,૦૦૦.૦૦</td><td>કસર મશિન(રસોડામાં)ખરીદીનુ ખાતુ</td></tr> <tr><td colspan="2" style="text-align: right;">૪૮,૧૬,૦૭૨.૦૭</td></tr> <tr><td colspan="2">ફિડ્સ ડીપોઝીટ</td></tr> <tr><td>૨૦,૦૦,૦૦૦.૦૦</td><td>બેંક ઓફ ઈન્ડિયામાં કીકસ ડીપોઝીટ.</td></tr> <tr><td colspan="2" style="text-align: right;">(વિસ બાબ) ૨૦,૦૦,૦૦૦.૦૦</td></tr> <tr><td colspan="2">શ્રી પુરાંત તથા બેંક બેલેન્સ</td></tr> <tr><td>૬,૧૭,૪૪૬.૮૯</td><td>બેંક ઓફ ઈન્ડિયા અચત ખાતા નં. ...૦૦૮ નુ ખાતુ (યુનિવર્સિટી રોડ બાંચ)</td></tr> <tr><td>૨,૪૭,૧૨૫.૫૧</td><td>બેંક ઓફ ઈન્ડિયા અચત ખાતા નં. ...૪૬૨૩ નુ ખાતુ (સોરઠિયાવાડી ચોક બાંચ)</td></tr> <tr><td>૧૨,૧૪૫.૦૦</td><td>શ્રી રોકડ પુરાંત</td></tr> <tr><td>૩,૦૬૭.૦૦</td><td>ટી.ડી.એસ. મળવાપાત્ર</td></tr> <tr><td>૧૮,૦૦૦.૦૦</td><td>ચારણ સંસ્કૃતિ બુક તથા એન્ડ વેચાણ ખેટ લેણાં</td></tr> <tr><td colspan="2" style="text-align: right;">૮,૯૭,૬૮૪.૪૦</td></tr> <tr><td>કુલ રકમ</td><td>૭૭,૧૩,૮૫૬.૪૭</td></tr> </table>	મિલકતો અને લેણા		સ્થાવર મિલકત		૧,૭૧,૬૪૦.૦૦	જમીન (લેન્ડ) નુ ખાતુ	૩૯,૨૫,૭૪૨.૦૦	વાડી કન્સ્ટ્રક્શન નુ ખાતુ	૮૨,૪૮૩.૦૦	ઈલેક્ટ્રીક કીટીંગ નુ ખાતુ	૪૬,૧૦૦.૦૦	પાણી કનેક્શન કીટીંગ નુ ખાતુ	૧૨,૭૭૦.૦૦	ગેસ કનેક્શન કીટીંગ નુ ખાતુ	૯૨,૭૬૮.૦૦	ઈન્વીચર એન્ડ કીકયસ નુ ખાતુ	૧,૫૩,૨૦૦.૦૦	હામ-વાસણ-ગાદલા વસ્તુ નુ ખાતુ	૩,૧૦,૩૬૯.૦૦	વાડી કન્સ્ટ્રક્શન(નવા બાથરૂમ વગેરે) નુ ખાતુ	૨૧,૦૦૦.૦૦	કસર મશિન(રસોડામાં)ખરીદીનુ ખાતુ	૪૮,૧૬,૦૭૨.૦૭		ફિડ્સ ડીપોઝીટ		૨૦,૦૦,૦૦૦.૦૦	બેંક ઓફ ઈન્ડિયામાં કીકસ ડીપોઝીટ.	(વિસ બાબ) ૨૦,૦૦,૦૦૦.૦૦		શ્રી પુરાંત તથા બેંક બેલેન્સ		૬,૧૭,૪૪૬.૮૯	બેંક ઓફ ઈન્ડિયા અચત ખાતા નં. ...૦૦૮ નુ ખાતુ (યુનિવર્સિટી રોડ બાંચ)	૨,૪૭,૧૨૫.૫૧	બેંક ઓફ ઈન્ડિયા અચત ખાતા નં. ...૪૬૨૩ નુ ખાતુ (સોરઠિયાવાડી ચોક બાંચ)	૧૨,૧૪૫.૦૦	શ્રી રોકડ પુરાંત	૩,૦૬૭.૦૦	ટી.ડી.એસ. મળવાપાત્ર	૧૮,૦૦૦.૦૦	ચારણ સંસ્કૃતિ બુક તથા એન્ડ વેચાણ ખેટ લેણાં	૮,૯૭,૬૮૪.૪૦		કુલ રકમ	૭૭,૧૩,૮૫૬.૪૭
મુડી અને દેવા																																																																																																					
મુડી ખાતા																																																																																																					
૧૬,૭૪,૩૭૨.૪૭	ઈન્કમ એન્ડ એક્સપેન્ડીચર (મુડી) ખાતુ																																																																																																				
૩,૩૯,૬૭૬.૦૦	ટ્રસ્ટ ફંડનુ ખાતુ																																																																																																				
૨૦,૧૪,૦૪૮.૪૭																																																																																																					
અન્ય સંકીર્ણ ફંડ																																																																																																					
૨૯,૮૩,૫૪૨.૦૦	વાડી કન્સ્ટ્રક્શન ફંડનુ ખાતુ																																																																																																				
૧૦,૦૧,૦૦૦.૦૦	હોલ કન્સ્ટ્રક્શન રીઝર્વ ફંડનુ ખાતુ																																																																																																				
૪૫,૦૦૦.૦૦	વાડી કન્સ્ટ્રક્શન રીઝર્વ ફંડનુ ખાતુ																																																																																																				
૩૭,૦૦૦.૦૦	વાડી કન્સ્ટ્રક્શન નવા બાથરૂમ વગેરે ફંડનુ ખાતુ																																																																																																				
૭,૫૦૦.૦૦	હામ-વાસણ દાન ભેટ આવક ફંડનુ ખાતુ																																																																																																				
૪૫,૨૪૫.૦૦	શાયબેરી વિકાસ ફંડનુ ખાતુ																																																																																																				
૬,૮૪,૧૯૪.૦૦	વિધવા સહાય/જરૂરીયાત ભંડ ફંડનુ ખાતુ																																																																																																				
૨,૦૪,૩૭૯.૦૦	વાડી વિકાસ ફંડનુ ખાતુ																																																																																																				
૮,૪૦૦.૦૦	શૈક્ષણિક હેતુભેટ આવક ફંડનુ ખાતુ																																																																																																				
૭૩,૫૮૮.૦૦	મેડીકલ સહાય હેતુ આવકનુ ખાતુ																																																																																																				
૪૭,૧૦૨.૦૦	ચારણ વાડી દાન ભેટ આવક ફંડનુ ખાતુ																																																																																																				
૧,૦૮,૯૬૨.૦૦	ચારણ એન્ડ શુભેચ્છા ભેટ ફંડનુ ખાતુ																																																																																																				
૨૨,૨૯૬.૦૦	મંદિર વિકાસ આવક ફંડનુ ખાતુ																																																																																																				
૧,૫૦૦.૦૦	વિધ્યોત્તેજક પુરસ્કાર ફંડ આવકનુ ખાતુ																																																																																																				
૪૪,૦૦૦.૦૦	ચારણ મેગેઝીન વાર્ષિક દાતા આવક ફંડનુ ખાતુ																																																																																																				
૫૩,૧૩,૭૦૮.૦૦																																																																																																					
૧૯,૫૦૦.૦૦	વેપારી દેવા (કો-સેવ ડીપોઝીટ/અરેશાભાઈ)																																																																																																				
૨,૨૬,૬૦૦.૦૦	શોન એન્ડ એડવાન્સ(લવાજમ ચારણ એન્ડ આવક)																																																																																																				
૧,૪૦,૦૦૦.૦૦	વાડી ભાડા એડવાન્સ (વર્ષ ૨૦૧૫-૧૬ આવક)																																																																																																				
૩,૮૬,૧૦૦.૦૦																																																																																																					
કુલ રકમ	૭૭,૧૩,૮૫૬.૪૭																																																																																																				
મિલકતો અને લેણા																																																																																																					
સ્થાવર મિલકત																																																																																																					
૧,૭૧,૬૪૦.૦૦	જમીન (લેન્ડ) નુ ખાતુ																																																																																																				
૩૯,૨૫,૭૪૨.૦૦	વાડી કન્સ્ટ્રક્શન નુ ખાતુ																																																																																																				
૮૨,૪૮૩.૦૦	ઈલેક્ટ્રીક કીટીંગ નુ ખાતુ																																																																																																				
૪૬,૧૦૦.૦૦	પાણી કનેક્શન કીટીંગ નુ ખાતુ																																																																																																				
૧૨,૭૭૦.૦૦	ગેસ કનેક્શન કીટીંગ નુ ખાતુ																																																																																																				
૯૨,૭૬૮.૦૦	ઈન્વીચર એન્ડ કીકયસ નુ ખાતુ																																																																																																				
૧,૫૩,૨૦૦.૦૦	હામ-વાસણ-ગાદલા વસ્તુ નુ ખાતુ																																																																																																				
૩,૧૦,૩૬૯.૦૦	વાડી કન્સ્ટ્રક્શન(નવા બાથરૂમ વગેરે) નુ ખાતુ																																																																																																				
૨૧,૦૦૦.૦૦	કસર મશિન(રસોડામાં)ખરીદીનુ ખાતુ																																																																																																				
૪૮,૧૬,૦૭૨.૦૭																																																																																																					
ફિડ્સ ડીપોઝીટ																																																																																																					
૨૦,૦૦,૦૦૦.૦૦	બેંક ઓફ ઈન્ડિયામાં કીકસ ડીપોઝીટ.																																																																																																				
(વિસ બાબ) ૨૦,૦૦,૦૦૦.૦૦																																																																																																					
શ્રી પુરાંત તથા બેંક બેલેન્સ																																																																																																					
૬,૧૭,૪૪૬.૮૯	બેંક ઓફ ઈન્ડિયા અચત ખાતા નં. ...૦૦૮ નુ ખાતુ (યુનિવર્સિટી રોડ બાંચ)																																																																																																				
૨,૪૭,૧૨૫.૫૧	બેંક ઓફ ઈન્ડિયા અચત ખાતા નં. ...૪૬૨૩ નુ ખાતુ (સોરઠિયાવાડી ચોક બાંચ)																																																																																																				
૧૨,૧૪૫.૦૦	શ્રી રોકડ પુરાંત																																																																																																				
૩,૦૬૭.૦૦	ટી.ડી.એસ. મળવાપાત્ર																																																																																																				
૧૮,૦૦૦.૦૦	ચારણ સંસ્કૃતિ બુક તથા એન્ડ વેચાણ ખેટ લેણાં																																																																																																				
૮,૯૭,૬૮૪.૪૦																																																																																																					
કુલ રકમ	૭૭,૧૩,૮૫૬.૪૭																																																																																																				

રમેશભાઈ જાળગ (ખજાનચી-ટ્રસ્ટી)
મો . ૯૭૨૩૪૪૮૨૦૫

એન. બી. સાખરા એન્ડ કંપ.
ચાર્ટર્ડ એકાઉન્ટન્ટસ - મો . ૯૭૩૭૨૮૩૩૬૧
(FRN No. 138942W, M.No. 129175)

ત્રૈમાસિક 'ચારણ સંસ્કૃતિ' : અંક-૨૦ - વર્ષ: ૨(સળંગ-૬) ઓક્ટોબર-ડિસેમ્બર, ૨૦૧૫

<p>: ટ્રસ્ટી મંડળ :</p> <p>લાખાભાઈ ગઢવી(જાંબુડા) ચેરમેન (વડીલ લોકગાયક) ૯૯૯૯૯ ૭૯૪૨૯</p> <p>રમેશભાઈ જાળગ - પ્રમુખ (કોન્ટ્રાક્ટર) ૯૭૨૩૪ ૪૮૨૦૫</p> <p>નારણભાઈ જામંગ - ટ્રસ્ટી (આસી.ટ્રાફિક સુપ્રિ. નિવૃત્ત) ૯૩૭૪૧ ૦૫૨૧૭</p> <p>બાબભાઈ પાલીયા - ટ્રસ્ટી (કોન્ટ્રાક્ટર) ૯૭૨૩૪ ૫૪૦૮૨</p> <p>રામભાઈ જામંગ - મે.ટ્રસ્ટી (આસી.સે. કમિશનર, નિવૃત્ત) ૯૮૨૪૨ ૮૮૮૫૨</p> <p>ડૉ. અંબાદાન રોહડિયા - ટ્રસ્ટી (પ્રોફેસર, સૌરાષ્ટ્ર યુનિ.) ૯૪૨૬૫ ૩૦૦૦૫</p> <p>નરેન્દ્રભાઈ(નીતુભાઈ)ઝીબા-ટ્રસ્ટી (જનરલ મેનેજર, ફૂલછાબ પ્રેસ) ૯૪૨૬૯ ૬૦૩૯૯</p> <p>હરેશભાઈ આલગા - ટ્રસ્ટી (વ્યાપારી) ૯૯૨૫૦ ૩૪૯૩૪</p>	૦૦. ટ્રસ્ટનો વાર્ષિક હિસાબ(૨૦૧૪-૧૫) ૦૨	૦૦. તંત્રી સ્થાનેથી રામભાઈ જામંગ ૦૬	
		લેખ વિભાગ	
		૦૧. ભારતીય સંસ્કૃતિની ધરોહર ઈસુભાઈ ગઢવી ૧૦	
		૦૨. ચારણ સંત ચર્પટનાથ ગોવિંદભા ઘાંધણિયા ૧૪	
		૦૩. લોકસાહિત્ય વિદ્યાલય જૂનાગઢ.. રાજુલ દવે ૧૭	
		૦૪. અર્થપૂર્ણ અને હૃદયસ્પર્શી દુહાના.. બળવંત જાની ૨૧	
		૦૫. મળતાં હળતાં વી. એસ. ગઢવી ૨૩	
		૦૬. આઈશ્રી સોનલમાનો અદ્ભુત નારણભા રતન ૨૬	
		૦૭. સાંપ્રત સમાજ હિતેષ લાંબા ૨૮	
		૦૮. 'હરિરસ'-હરિએ હરિરસ ગ્રંથ... અચળદાન બોક્ષા ૨૯	
		૦૯. Bard and Bardisum જયદીપ ગોરવીયાળા ૩૧	
		૧૦. સામુદાયો કનુભાઈ રત્નું ૩૪	
		૧૧. સંબંધોનાં તાણાવાણા નેહલ ગઢવી ૩૫	
		૧૨. પુરુષાર્થ એ જ પરચો... જનકબેન ગઢવી ૩૭	
		૧૩. Save Girl Child Krishita Ratnu ૩૮	
	૧૪. કરણી ને કથનીના ભેદોનું છેદન સતીષ ચારણ ૩૯		
	૧૫. આપણા શિક્ષણની પ્રવર્તમાન... ટી. એચ. ગઢવી ૪૨		
	૧૬. અમીરસ ઈતિહાસનો રામભાઈ જામંગ ૪૩		
	૦૦. જાહેરાત ૪૬		
	કવિતા વિભાગ		
	૦૧. મોજમાં રેવું દાન અલગારી ૪૭		
	૦૨. હાલો ને અંદરના ઓરડાઓ... ઈસુભાઈ ગઢવી ૪૭		
	૦૩. પિતાની લાગણીને જાણજો... શુકદેવ ગઢવી ૪૮		
	૦૪. ચારણ અંકને આશિષ આઈના દિલજીત ગઢવી ૪૯		
	૦૫. શોધ ચંડીદાન ગઢવી ૪૯		
	વ્યક્તિ વિશેષ વિભાગ		
	૦૧. પચાણભાઈ વિશ્રામભાઈ ધનજીભાઈ ભોજગ ૫૦		
	૦૨. પચાભાઈ પ્રભુદાન બોક્ષા શુકદેવ ગઢવી ૫૩		
	૦૩. બચુભાઈ ગઢવી શાહબુદ્દીન રાઠોડ ૫૬		
	૦૪. પ્રિ.ઘનશ્યામ ગઢવી - ૫૮		
	૦૫. કુકિરણ ગઢવી અમૃતલાલ જોષી ૫૯		
	૦૦. ચારણ સંસ્કૃતિ પુસ્તકની સમીક્ષા/પ્રતિભાવ/શુભેચ્છ- ૬૦		
	સમાચારો - પાંગરતિ પ્રતિભા - શિક્ષણ વિભાગ - ૬૧		
	તેમજ અનુદાન આપનાર મહાનુભાવોની યાદી ૮૬		
	૦૦. જાહેરાત ૯૭/૯૮		

ચારણ સંસ્કૃતિ મેગેઝિન
લવાજમ પાંચ વર્ષનું રૂ.૫૦૦/-
વિદેશમાં રૂ.૪૦૦૦/-
ટ્રસ્ટની વેબસાઈટ :
www.sonalmaatruster.org

: ચારણ અંકના પ્રાપ્તિસ્થાનો :

<p>એસ.ટી.બુક સ્ટોલ હિતેષભાઈ ગમારા બસ સ્ટેન્ડ અંદર, રાજકોટ મો: ૯૮૯૮૩ ૨૩૯૩૨</p>	<p>સોનલ સ્ટોર્સ ગઢવી કનુભાઈ કેશરિયા ગ્રીનપાર્ક મેઈન રોડ,વિનોદનગર પાણીના ટાંકાની બાજુમાં કોઠારિયા હુડકો ચોકડી, રાજકોટ ૯૭૨૩૨ ૭૦૬૯૭, (૦૨૮૧) ૨૩૨૨૯૧૮</p>	<p>અલ્પેશ બુક સ્ટોર્સ તુષાર બી. કોટેયા બેંક ઓફ બરોડા પાસે કોટેયા ચોક કાલાવડ રોડ, રાજકોટ ૯૬૩૮૭ ૧૩૦૪૪</p>
--	---	--

અંકમાં પ્રસિદ્ધ થતા દરેક લખાણો સાથે ટ્રસ્ટીમંડળ સહમત છે તેમ માની લેવું નહીં

જેમ જેમ ટ્રસ્ટની પ્રવૃત્તિઓ અને ખર્ચ વધતો જાય છે તેમ તેમ તેમાં અનુદાન આપનાર અને નિયમિત અનુદાનમાં વધારો કરનારા પણ વધતા જાય છે, જે અમારા માટે આનંદની વાત છે તે માટે સહુનો આભાર.

૧) નિયમિતપણે આ ટ્રસ્ટને અનુદાન આપનાર લંડન (જાંબુડા નિવાસી) મુરબ્બીશ્રી મુળજીભાઈ લાંબા જેઓ આ અંકના પ્રકાશન માટે દર વર્ષે રૂ.૧૧૦૦૦/- આપતા હતા. તેમાં વધારો કરીને ગયા અંકથી વાર્ષિક રૂ.૨૫૦૦૦/- આપવાનું જાહેર કરેલ છે(જેની નોંધ ગયા અંકમાં લેવાની રહી ગઈ હતી ફરીથી આવી બાબતોમાં વધારે કાળજી લઈશું) તેઓશ્રી જરૂરિયાતમંદ પરિવારની અનાજકિટ વિતરણ માટે પણ દર વર્ષે રૂ.૨૫૦૦૦/- આપે છે, આભાર.

૨) રૂ.૧૧૦૦૦/-શ્રી રવુભા કરશનભા, રાજકોટ ધાંધણિયા તથા તેમના પરિવારના યુવાનો તરફથી ટાઈટલ પેઈઝની જાહેરાત આપેલ છે તેઓ દર વર્ષે જરૂરિયાતમંદ પરિવારમાં પણ અનુદાન શરૂઆતથી આપે છે.

આપ સહુના અનુદાનનો અમો ચીવટપૂર્વક ઉપયોગ કરવાનો નિષ્ઠાપૂર્વક પ્રયત્ન કરીએ છીએ રૂપિયાનો સવા રૂપિયો થાય, ટ્રસ્ટની પ્રવૃત્તિઓનો સમાજને મહત્તમ પરિણામલક્ષી લાભ મળે તેવું આયોજન કરીએ છીએ.

આપ સહુને જણાવતા આનંદ થાય કે, ટ્રસ્ટની પ્રવૃત્તિઓ તો નિયમિત કરીએ જ છીએ. ઉપરાંત વાડીમાં સગવડતાઓ દર વર્ષે વધારતા જઈએ છીએ. આ વખતે ટ્રસ્ટીઓએ સર્વાનુમતે નિર્ણય લીધો કે વાડીમાં વોલટાઈલ્સ નાખવી તેની જવાબદારી રમેશભાઈ જાળગને સોંપી તેઓ જાતે મોરબી જઈ ત્યાં આપણાં તે ક્ષેત્રમાં સંકળાયેલા યુવાનોનો સંપર્ક કરી ટાઈલ્સની ખરીદી કરી આવ્યા. જેમાં મોરબીના યુવાન ભાઈશ્રી દિનેશ હરુભાઈ ગુઢડાએ સાથે આવી તેમના સંબંધનો ઉપયોગ કરીને ટ્રસ્ટને ખરીદીમાં ખૂબ નાણાંકીય ફાયદો કરાવી આપ્યો. આમ વાડીના ફર્સ્ટ અને સેકન્ડ ફ્લોર અને દાદરામાં રૂ.૪,૦૦,૦૦૦/- (ચાર લાખ)ના ખર્ચે વોલ ટાઈલ્સથી દીવાલને મઢાવીને ભાડે રાખનારની કાયમી સગવડતા વધારી. ગયા વર્ષે બે નવા ગેટ/દરવાજા તથા દાદરો/સીડી બનાવીને વાડીની વધુ સગવડતાઓ ઉભી કરી છે.

૩) રૂ.૮૩૦૦૦/- + રૂ.૫૧૦૦૦/- ઈન્દુબેન ધીરુભાઈ ગઢવી મેમોરિયલ ટ્રસ્ટ તરફથી અનાજ કિટ વિતરણમાં ૯૨ પરિવારોને અઢીમણ ઘઉંનું સોનલમાં ટ્રસ્ટની અનાજ કિટમાં ઉમેરણ કરી (૭૧ + ૨૧ = ૧૦ મણ) ઘઉં રૂ.૮૩૦૦૦/-નો સહયોગ જરૂરિયાત મંદ પરિવારમાં આપેલ છે. ઉપરાંત સ્કોલરશિપ(શૈક્ષણિક સહાય) માટે પણ રૂ.૫૧૦૦૦/- આપેલ છે.

૪) રૂ.૫૧૦૦૦/- શ્રી રામજીભાઈ ભોજગ પરિવાર ભાવનગર તરફથી 'ચારણ સંસ્કૃતિ' પુસ્તકની ત્રીજી આવૃત્તિ છપાવવા માટે અનુદાન આપેલ છે.

૫) રૂ.૫૦૦૦/- શ્રી સુકદેવભાઈ એમ.ગઢવી અમદાવાદે તેઓના મોટા બહેન સ્વ.રામુભા ભાવનગરના અવસાન નિમિત્તે જરૂરિયાતમંદ પરિવારને અનાજ કિટ વિતરણ માટે આપ્યા છે. ઉપરાંત રૂ.૧૦૦૦/-ની જાહેરાત પણ આપેલ છે તેમજ ભાવનગર બોર્ડિંગને ભોજનની તિથિ રૂ.૨૫૦૦૦/- આપેલ છે.

તંત્રી સ્થાનેથી
રામભાઈ જામંગ - મેનેજિંગ ટ્રસ્ટી
૯૮૨૪૨ ૮૮૮૫૨

ચોમાસાના પ્રથમ વરસાદે ધરતી ભીંજાય અને તેની સુગંધ આહ્લાદક અને મનને પ્રફુલ્લિત અને પૂલકિત કરી દે તેનાથી જે આનંદ થાય તેના જેવા સમાચારો સાંભળવા મળે તે અત્યારના સમયમાં સમાજના સદ્ભાગ્ય ગણાય.

આ સમાચારોમાં માનવતાવાળી પ્રવૃત્તિ અમદાવાદથી શરૂ થયાનું જાણી હૃદયને શાતા મળી અને લખતા લખતા પેન પણ પ્રફુલ્લિત થઈ ગઈ.

ગુજરાત, રાજસ્થાન અને મધ્ય પ્રદેશમાંથી કેન્સર, કિડની જેવી બીમારીઓની લાંબા સમયની સારવાર માટે અમદાવાદ સિવિલ હોસ્પિટલમાં આવતા આપણાં પરિવારો માટે અમદાવાદના યુવાનો અને આગેવાનોએ દર્દી નારાયણની દેખભાળ રાખનાર તેઓના સગાવહાલા માટે પ્રાથમિક બધીજ સગવડતા સાથેના રહેણાંક માટેના ફ્લેટની સગવડતા કરી આપેલ છે (વધુ વિગત સમાચાર વિભાગમાં છે) આ સમાજ પ્રત્યે સહાનુભૂતિ ધરાવનારાઓને સહુને સલામ.

આ માનવતારૂપી કાર્યની જ્યોત જલતી રાખવા તન, મન, ધન રૂપે દિવેલ પુરવાનો ધોધ અભિનંદન સાથે અનરાધાર વરસાદ રૂપે વરસવા લાગ્યો. વરસાદનું પાણી માનવતારુપી પ્રવૃત્તિના બગીચામાં કરમાવવા જઈ રહેલા ફૂલો વધુ ખીલે તેવી શુભેચ્છાઓ..

રાજકોટ સોનલમાં ટ્રસ્ટ દ્વારા ૯૨ પરિવાર (વિધવાબહેનો)ને આખું વરસ ચાલે તેટલી અનાજકિટનું વિનામૂલ્યે વિતરણ થયું તેમજ ૮૫ વિદ્યાર્થી ભાઈ- બહેન (રાજકોટ)ને તથા ઈન્દુબેન ધીરુભાઈ ટ્રસ્ટ રાજકોટ દ્વારા

સૌરાષ્ટ્ર- કચ્છના ૧૬ વિદ્યાર્થી ભાઈ-બહેનોને અનુક્રમે ડ્રા.એક લાખ પિસ્તાલીસ હજાર તથા અઢાવન હજારની સ્કોલરશિપ (શિક્ષણ સહાય)નું તાજેતરમાં વિતરણ કર્યું.

દરેક ક્ષેત્રે આપણાં યુવાનો આગળ વધી રહ્યા છે અને સ્વતંત્ર રીતે આગળ વધવાના પ્રયાસો આત્મવિશ્વાસ સાથે ફરી રહ્યા છે. રાજકોટમાં હાલ મેડિકલમાં બે ડોક્ટરો અને એક હાર્ડવેઇઝ અનુક્રમે ડૉ.વિજય ગઢવી (જનરલ પ્રેક્ટીસ), ડૉ.ઉમેશ ગઢવી (ગાયનેક)તરીકે પોતાના કિલનિક અને હોસ્પિટલ ચલાવી રહ્યા છે. શ્રી સુરાભાઈ ગઢવી છેલ્લા ૬૫ વર્ષથી હાડવેઇઝ તરીકે રાજકોટમાં સેવા આપી રહ્યા છે તો સરકારી વિભાગમાં (સિવિલ હોસ્પિટલ) રાજકોટમાં ડો.ગઢવી સાહેબ વર્ષોથી ઉમદા સેવા આપી રહ્યા છે. હમણાં જ યુવાનો ડૉ.મહાવીર ગઢવી, શ્રી પ્રવીણ કે. સોયા (જેઓ ભાવનગર ચારણ છાત્રાલયના વર્ષોથી સેવાભાવી કાર્યકર્તા છે)ના સુપુત્રે રાજકોટમાં સહયોગ હોસ્પિટલમાં પોતાની ડેન્ટીસ્ટ તરીકેની પ્રેક્ટીસ શરૂ કરી છે. જ્યારે અમદાવાદના યુવાન ડૉ. જયમીન ગઢવી રાજકોટમાં પોતાની પ્રેક્ટીસ શરૂ કરી છે જેની વિગતો મળવામાં છે જે મળ્યેથી મુકીશું. આ બન્નેને ટ્રસ્ટ શુભેચ્છા સાથે હાર્દિક અભિનંદન પાઠવે છે. ઉપરાંત આપણાં મેગઝિનના નિયમિત લેખક અને સમાજના આગેવાન હિંમતનગરના ઈશુભાઈ ગઢવીના સુપુત્ર ડૉ.ગૌરવ કે જેઓએ ડોક્ટર તરીકેની પ્રેક્ટીસ તો શરૂ કરી દીધી હતી પરંતુ હમણાં વધુ સુવિધા યુક્ત નડિયાદમાં પોતાની સ્વતંત્ર 'અક્ષર હોસ્પિટલ બનાવી ગાયનેક ડોક્ટર તરીકે સેવા આપી રહ્યા છે. તેઓને પણ અભિનંદન. વાયકમિત્રો આપના

'લાયન ઓફ ગુજરાત' ફિલ્મ જૂનમાં ગુજરાત તેમજ અન્ય જગ્યાએ રિલીઝ થઈને ગૌરવ અપાવી ગઈ.

આપણાં સૌનું ગૌરવ રાષ્ટ્રીય વિશ્વ વિખ્યાતિ પામેલા મખમલી ગળાના હિન્દી ગઝલ ગાયકશ્રી પંકજ ઉઘાસની ગઝલનું 'ખાબોંકી કહાની' આલોક શ્રીવાસ્તવનું ઓડિયો આલ્બમ રિલીઝ થયું. જેની રજૂઆત 'આજતક' ટી.વી. ચેનલ ઉપર જુલાઈમાં જોતા ખૂબ જ આનંદ થયો, અભિનંદન.

પ્રેરણા મળે એવા પ્રસંગોને પણ પ્રેમથી મમળાવીએ. જેમાં ૮૦નું આયુષ્ય વટાવી ગયા હોવા છતાં સંસ્કૃતિ, સમાજ, રાષ્ટ્ર, દુઃખી દર્દી પ્રત્યે લાગણી વાળા અને સાહિત્યને વરેલા પણ આપણને જીવન ઉલ્લાસપૂર્વક જીવવાની પ્રેરણા આપી જાય તેવા મહાનુભાવો પૈકી શ્રી લાભુભાઈ ભાંસળિયાને ગયા વખતે યાદ કર્યા હતા.

આ વખતે પૂરણછોડદાસબાપુના પરમશિષ્ય પૂ.હરિચરણદાસબાપુ કે જેઓ ગોંડલમાં માનવ સેવાની ઘૂણી ધખાવીને બેઠા છે. રાજકોટ સહિત સમગ્ર ભારતમાં સેવાની પ્રવૃત્તિમાં આશીર્વાદ રૂપી દિવેલ પુરી રહ્યા છે તેમાં એક છોગું વધારે ઉમેરાઈ રહ્યું છે. પૂ.રણછોડદાસબાપુ આશ્રમમાં નેત્રયજ્ઞની પ્રવૃત્તિ ચાલી રહી છે. વિશાળ સમુદાયને અને સૌરાષ્ટ્ર-કચ્છ, ગુજરાતના દરીદ્રનારાયણને તેનો લાભ મળે તે માટે એક સપ્તાહ (કથા)નું હમણાંજ આયોજન કરીને વિશાળ ભંડોળ ઉભું કર્યું અને અધ્યતન હોસ્પિટલના પ્રોજેક્ટનું રાજકોટમાં ખાત મૂહૂર્ત કરાવ્યું છે.

મુરબ્બીશ્રી નગીનદાસ સંઘવી કે જેઓ પણ ૮૦ વટાવી ચૂક્યા છે. પણ ઉમદા ફરજ, કર્મ નિષ્ઠા, લેખક, વક્તવ્ય દ્વારા રાષ્ટ્રપ્રેમના પ્રહરી તરીકે ફરજ બજાવી રહ્યા છે અને આજે પણ કોઈપણ પ્રકારના પ્રભાવથી પર રહીને 'તડને ફડ' 'સોંસરવી વાત' ફૂલછાબ, દિવ્યભાસ્કર અને

ચિત્રલેખામાં રાજકીય અને રાષ્ટ્રીય પ્રશ્નોની સમતોલ સમીક્ષા નિયમિતપણે કરી રહ્યા છે.

શ્રી સનતભાઈ મહેતા વિદ્યાર્થી કાર્યકરથી માંડીને સામાજિક અને રાજકીય ક્ષેત્રે રાજ્ય અને રાષ્ટ્ર કક્ષાએ જેનું ઉમદા પ્રદાન લાંબા કાળથી છે અને હમણાં નેવું વટાવી ચૂક્યા છે અને ફૂલછાબ, દિવ્યભાસ્કર જેવા અખબારોમાં આધાર અને આંકડાકીય માહિતી સાથેના સાંપ્રત પ્રશ્નોની સમીક્ષા તટસ્થતાપૂર્વક-અભયપણે આપી રહ્યાં છે (હમણાં જ આ ઓગષ્ટમાં આપણી વચ્ચેથી વિદાય લીધી) જે દિવસે તેઓના અવસાનના સમાચાર હતા તે દિવસે જ તે અખબારમાં જ તેમણે લખેલો આર્ટીકલ પણ હતો.

શ્રી મહેન્દ્રભાઈ મેઘાણી ભાવનગર પણ ૮૦ વટાવી ચૂક્યા છે. છતાં સમાજને કંઈકને કંઈક સાહિત્યક આપ્યા જ રાખવા ખંતથી મહેનત કરી રહ્યા છે. આવા અન્ય મહામુલા મોતીઓ જ્યાં ત્યાં હોય તેઓને પણ વંદન કરીએ. તંદુરસ્ત દિધાર્યુ માટે પ્રાર્થના કરીએ અને આવા મહાનુભાવો કે જેઓ બીજા માટે જીવી રહ્યા છે તેઓમાંથી આપણે જ્યારે ૬૦ કે ૭૦ની ઉંમર વટાવીએ નાના-નાના પરંતુ ઉંમર સાથે આવતા પ્રશ્નોથી ભાગવાને બદલે આ સમય ૫૦-૬૦ની તો કોઈ ઉંમર કે 'વાય? તેમ નકકી કરી ઉપરના મહાનુભાવોના જીવનમાંથી પ્રેરણા રૂપી પ્રાણવાયુ મેળવી અન્ય માટે જીવીએ. હવે પછી ૮૦ ઉપર મહાનુભાવોને અત્રેથી યાદ કરીશું.

હમણાંજ આફ્રિકામાં મોરારિબાપુની કથા યોજાઈ ગઈ તેમાં શ્રી જેન્તીભાઈ ચાંદ્રા (અતુલ ઓટો)રાજકોટ તથા ખેતશીભાઈ ગઢવી મુંબઈ દ્વારા આ કથામાં સૌરાષ્ટ્ર-ગુજરાત કચ્છમાંથી સાહિત્યવિદો લોકસાહિત્ય અને ચારણી સાહિત્ય દ્વારા સંસ્કૃતિને જીવંત રાખનાર ગિરના-નેસના યુવાન કલાકાર રાજાથી લઈને સુરેન્દ્રનગરના

૮૫વર્ષની જૈફ વૈયના લાભુભાઈ ભાંસળિયા સુધીના કલાકારોનો ડાયરો જેમાં સર્વશ્રી ભીખુદાનભાઈ, કીર્તિદાન ગઢવી સહિતનાને લઈ જઈને સંસ્કૃતિ, સંસ્કારની વાતો દરિયા પારના દેશ સુધી પહોંચતી કરાવીને કલાકારોને પણ મોજ કરાવી દીધી.

સમાજ એવી લાગણી અનુભવી રહ્યો છે કે આપણે, આપણાં મંડળો, ટ્રસ્ટમાં, સંસ્થામાં કે અન્ય કાર્યક્રમોમાં પાયાનાં કાર્યકર્તાઓ પુરતું સ્થાન આપી શક્યા નથી અને મહત્વ આપતા નથી તેમજ તેઓના કાર્યની પુરતી નોંધ લેવાતી નથી. આમ થવાથી આપણે તેઓના કાર્યને યાદ ન કરીને આપણી ફરજ ચુકીએ છીએ.

વાતમાં થોડું તથ્ય છે, ધ્યાને લેવા જેવી બાબત છે. ઘણાં બધા કાર્યકર્તાઓએ વ્યક્તિગત કે સંસ્થાકીય રીતે રચનાત્મક અને પરિણામલક્ષી કાર્યો કરીને સમાજને કંઈક આપ્યું છે અને આપી રહ્યા પણ છે તેને યોગ્ય રીતે, યોગ્ય જગ્યાએ મુલવી શકાયા નથી. આ બાબત અમોને 'ચારણ' સામયિકને પણ ખટકતી હતી. તેથી તેવા કાર્યકર્તાઓ બાબતે લખાણ મોકલવા જાહેરમાં અને વ્યક્તિગત ધોરણે લેખકો અને આગેવાનોને કહેતા હતા.

આ અંકમાં આવા થોડા કેળવણીમાં યોગદાન આપનાર મહાનુભાવોને વાચકો સમક્ષ મુક્તા આનંદ અનુભવીએ છીએ. જેમાં આ અંકમાં કચ્છમાંથી સૌના જાણીતા સાદગી પ્રેમી ગાંધી વિચાર ધારાથી રંગાયેલા, કપરા સમયમાં સમાજ માટે ઘણું યોગદાન આપનાર સ્વ.શ્રી પચાણ માસ્તર તથા વ્યક્તિગત ધોરણે આદર્શ, નિષ્ઠાવાન અને કર્મઠ શિક્ષક જાલાવાડના મુળીના સ્વ.શ્રી પાતાભાઈ બોક્ષા અને હમણાં પ્રિન્સીપાલ તરીકે નિવૃત્ત થયેલ વિવિધ પ્રવૃત્તિ જેમાં ખાસ કરીને સાહિત્ય જગત અને શિક્ષણમાં પ્રિન્સીપાલ સુધી ફરજ બજાવી છે તેવા શ્રી ઘનશ્યામભાઈ ગઢવી અમદાવાદ વિશે થોડો પરિચય અને થોડી વાતો અહીં મુકીને આનંદ અનુભવીએ છીએ. હજુ આવા

ઘણા મહાનુભાવોને હવે પછી યાદ કરવાના જ છે. આપ વાચકો પણ વિગતો મોકલીને અમોને સહયોગ આપશો તેવી આશા રાખીએ.

આ ઉપરાંત નિયમીત વિભાગો, લેખો, કવિતાઓ, શિક્ષણ, સમાચારો, પાંગરતિ પ્રતિભાવો ઉપરાંત 'ચારણ સંસ્કૃતિ' પુસ્તકની સમીક્ષા અને પ્રતિભાવો પણ વાચવા મળશે.

ચારેક વર્ષ અગાઉ સોનલમા ટ્રસ્ટમાં નકકી થયા મુજબ ટ્રસ્ટના પ્રમુખની મુદત બે વર્ષની રહેશે. પ્રથમ પ્રમુખ તરીકે આદરણીય મુરબ્બીશ્રી નારણભાઈ જામંગની ટ્રસ્ટીઓ દ્વારા સર્વાનુમતે વરણી કરવામાં આવેલ હતી. બે વર્ષ પૂર્ણ થતા બીજા બે વર્ષ માટે પણ તેઓને પ્રમુખ તરીકે ચાલુ રાખ્યા હતાં. હમણાં બન્ને ટર્મ્સ પુરી થતા તેઓશ્રીએ નાદુરસ્ત તબિયત તેમજ પ્રમુખ તરીકેનો કાર્યકાર પુરો થતો હોય ટ્રસ્ટની મિટીંગમાં સ્વેચ્છાએ પોતાનું રાજીનામું આપ્યું. જે સર્વ ટ્રસ્ટીઓએ સ્વીકારી નવા પ્રમુખ માટે ચર્ચા કરીને, ખજાનચી તરીકે સક્રિય અને ખૂબ સારી કામગીરી કરનાર યુવાન કાર્યકર શ્રી રમેશભાઈ જાળગને બે વર્ષ માટેની સર્વાનુમતે પ્રમુખ તરીકે વરણી કરવામાં આવી. ભૂતપૂર્વ પ્રમુખે કરેલ સારી કામગીરી બદલ અભિનંદન અને નવા પ્રમુખને હવે પછીની સારી કામગીરી કરવાની સર્વ ટ્રસ્ટીઓએ મિટીંગમાં શુભેચ્છા પાઠવી હતી. આ મિટીંગમાં શ્રી લક્ષ્મણભાઈ જામંગ(લંડન) રાજકોટમાં હોય તેઓ વિશેષ આમંત્રિત તરીકે ઉપસ્થિત રહ્યા હતા.

હવે આપણે દર્શેરા અને દિવાળી બાદ નવા વર્ષમાં મળીશું. સૌ વાચકો, લેખકો, કવિઓ, દાતાઓ, ટ્રસ્ટના સૌ શુભેચ્છકો, કાર્યકર્તાઓને સોનલ મા ટ્રસ્ટના ટ્રસ્ટીઓ, તંત્રી, સંપાદક તથા કર્મચારીઓ તરફથી નવા વર્ષની હાર્દિક શુભકામના.

ભારતીય સંસ્કૃતિની ઘરોહર-માય

શ્રી ઈસુભાઈ ગઢવી - હિંમતનગર

૯૮૨૫૯ ૬૧૨૭૦

ભારતીય સંસ્કૃતિમાં અનાદિકાળથી ઈશ્વરી તત્ત્વો, અવતારી તત્ત્વો, કુદરતી તત્ત્વો, માનવીય તત્ત્વોની સાથો-સાથ જડ તત્ત્વોમાં પણ ચૈતન્યનું આરોપણ કરીને તેની પૂજા કરવાની પરંપરા પ્રગટ રહી છે. તેંત્રીસ કોટિ દેવતાઓ સાથે પશુ, પંખી, નદી, સરોવર, તળાવ, વાવ, કૂવા, પહાડ, ધન-ધાન્ય, ઝાડ-પાન અને વનસ્પતિની પૂજા-અર્ચના હિંદુ સંસ્કારની આગવી સમજણ અને શ્રદ્ધા છે. ઈશ્વરી અને કુદરતી તત્ત્વોની પૂજા એ કોઈ જડતા કે અંધશ્રદ્ધા નથી પરંતુ તે તત્ત્વોમાં રહેલ માનવ-જીવન ઉપયોગી ગુણો પ્રત્યેનો ઋણભાવ છે.

ભારતીય સંસ્કૃતિમાં હિમાલય, ગિરનાર, કેદાર, કૈલાસ, શેત્રુંજય, સમેતશિખર જેવા પર્વતોની પૂજા થાય છે. ગરુડ અને મોર જેવા પંખીઓની પૂજા થાય છે. નંદી, કાચબો, ગાય, હાથી અને નાગ જેવા પશુ-પ્રાણીઓની પૂજા થાય છે. તુલસી, પીપળો, વડ, કદંબ, કેવડો અને બીલા જેવા ઝાડ-પાનની પૂજા થાય છે. આકાશ, ઘરતી, પથ્થર, સૂર્ય, ચંદ્ર, ગ્રહો, નક્ષત્રો, તારાઓની પણ પૂજા કરવામાં આવે છે. અરે કોઈપણ આકાર વિનાના નિરાકાર તત્ત્વને પણ પૂજવામાં આવે છે. આ રીતે સૃષ્ટિ, સમષ્ટિ અને યષ્ટિના તમામ તત્ત્વો પ્રત્યેનો ઋણભાવ અને કૃતાર્થભાવ માત્ર ભારતની સંસ્કૃતિના સંસ્કાર છે.

આર્યાવર્તની સંસ્કૃતિમાં માત્ર જન્મ આપનારને જ માતા ગણી નથી પરંતુ જીવનનું સર્વાંગી પોષણ કરતી નદી, ઘરતી અને ગાય તો ભારતીય સંસ્કૃતિનું પ્રયાગ છે. તેમાંય નદી અને ગાય તો આપણી મા-સંસ્કૃતિના આધાર સ્તંભો છે.

નદીનો મા-આશ્રય તો એના ખોળામાં જઈએ તો જ મળે જ્યારે ગાયનો મા-આશ્રય તો અહોરાત આપણા આંગણામાં સુલભ બને છે. નદી ક્યારેક દુર્ગમ કે દુર્લભ પણ બની જાય જ્યારે ગાય હંમેશ સુગમ અને સુલભ હોય છે.

ગાય સાથેનો આપણો નાતો સૃષ્ટિના આદિકાળથી આજ પર્યંત અવિરામ રહ્યો છે. વેદકાળ થી વર્તમાનકાળ સુધી ગાયમાતા માનવ જીવનના ઘડતરની ગંગોત્રી રહી છે. રામકાળ, કૃષ્ણકાળ અને વેદકાળ તો ગાય-સંસ્કૃતિનો સંવર્ધન કાળ રહ્યો છે.

શ્રી રામના કુળમાં ગાયનું સ્થાન જીવનના પ્રત્યેક ભાગમાં મધ્યવર્તી રહ્યું છે. ઈરવાકુ કુળમાં ધંધુમાર રાજાને સંતાન ન હોવાથી પુત્રકામેષ્ટિ યજ્ઞ કરીને ગાયના દૂધમાં સજીવારોપણ ઔષધિઓનું પાન કરાવતાં ધંધુમારને ગોકર્ણ નામના પુત્રની પ્રાપ્તિ થાય છે. એ જ કુળમાં રાજા દિલીપને પણ સંતાન ન હોવાથી વસિષ્ઠ ઋષિની કામધેનુ ગાયની પુત્રી નંદિનીના દૂધ-ધીના નિત્ય સેવનથી રઘુ નામના પુત્રની પ્રાપ્તિ થાય છે. જેનાથી રઘુકુળ સ્થપાય છે. એ જ કુળમાં રાજા દશરથ પણ નિઃસંતાન હોવાથી ગાયોના સાંનિધ્યમાં પુત્ર કામેષ્ટિ યજ્ઞ કરતાં શ્રી રામની પુત્ર તરીકે પ્રાપ્તિ થાય છે. આ ઘટનાઓ સિદ્ધ કરે છે કે આજથી પચ્ચીસ લાખ વર્ષ પહેલાં રામકાળથી ગાયનું સાંનિધ્ય અને ગાયના દૂધ-ધીનું સેવન, સંતાન પ્રાપ્તિની ઉણપ દૂર કરવાનું સ્વયંસિદ્ધ સાધન હતું. રઘુકુળ અને રામકુળની વંશવેલ તો ગાયના આધારે જ પાંગરી હતી.

શ્રી કૃષ્ણના કાળમાં તો ગોપૂજન અને ગો

કુળનો સુવર્ણકાળ રહ્યો છે. ગાયના સર્વાંગી સંવર્ધન માટે જ જાણે કે શ્રીકૃષ્ણનો અવતાર થયો હતો. બાળપણથી માંડીને ગોકુળ-મથુરા છોડ્યું ત્યાં સુધી અને દ્વારકાધીશ બન્યા ત્યાં સુધી શ્રીકૃષ્ણ ગો-સંસ્કૃતિ સાથે એકાકાર રહ્યા છે. ગોવાળથી ગોપાળ સુધીની કૃષ્ણયાત્રા ખરેખર તો ગો-યાત્રા જ છે. શ્રી કૃષ્ણનું સમગ્ર વ્યક્તિત્વ ગો-સંસ્કારથી ઘડાયું છે. શ્રી કૃષ્ણનું બળ, તેજ, તપ, જ્ઞાન, બુદ્ધિ, સામર્થ્ય અને પ્રભુતા ગો-સંસ્કાર અને ગો-સ્વીકારનું જ ફળ છે. ત્રેવીસ મહારાક્ષસોનો વધ, મહાભયંકર મહાભારતના યુદ્ધમાં વિશ્વવિક્રમી વિજય, સોળ હજાર આઠ રાણીઓ સાથેનું સુખદ દાંપત્ય અને ૧૨૫ વર્ષનું નિરામય દીર્ઘ આયુષ્ય આ બધાનું રહસ્ય શ્રી કૃષ્ણ સાથે એકાત્મ થયેલ ગોધણ, ગોઘૂળ અને ગો-કુળમાં સમાયેલ છે. કહેવાય છે કે શ્રી કૃષ્ણ ૧૨૫ વર્ષની આયુમાં ક્યારેય માંદા પડ્યા નથી. ૧૨૫મા વર્ષે સ્વધામગમન વખતે શ્રી કૃષ્ણના તમામ પંચકેશ કાળા હતા અને તમામ દાંત અકબંધ હતા એનું સાવ સાચું કારણ નંદ બાવાને ઘેર દૂઝતી - બળ, બુદ્ધિ, આયુષ્ય, આરોગ્ય, લક્ષ્મી, સંતતિ, વિજય, કિર્તી અને મોક્ષ જેવાં નવજીવન સાર્થક લક્ષણોથી યુક્ત નવ લખણી (નવ લાખ નહીં) ગાયોનું દૂધ, દહીં, માખણ, ઘી અને છાશનું પંચામૃત શ્રી કૃષ્ણની રગેરગમાં વહેતું હતું તે હતું. ગાય શ્રી કૃષ્ણની ઓળખ અને અસ્તિત્વ બની ગઈ હતી.

આઠ વર્ષની ઉંમરે શ્રી કૃષ્ણે ઈન્દ્રદેવના આધિપત્યને પડકારીને ઈન્દ્રની પૂજા બંધ કરાવી ગાય અને ગોવર્ધનની પૂજા શરૂ કરાવતાં, ઈન્દ્ર દ્વારા ક્રોધિત થઈને અતિવૃષ્ટિ કરાતાં સમગ્ર ગોકુળને બચાવવા આખા ગોકુળ સહિત ગોવર્ધનને આંગળીના ટેરવે ઉપાડી સમસ્ત વ્રજનું રક્ષણ કરવાનું સામર્થ્ય શ્રી કૃષ્ણે ગો-સંસ્કારમાંથી મેળવ્યું હતું. શ્રી કૃષ્ણ સાથે ગાયનો સંબંધ નાભિનાળનો રહ્યો હતો.

ગાયને સંસ્કૃતિના શિખરે સ્થાપિત કરવાનું શ્રેય શ્રી કૃષ્ણના ફાળે જાય છે.

જન્મ પછી ગળથૂથીમાં ગાયનું દૂધ અને મૃત્યુ પછી વૈતરણી પાર કરવા ગાયના પૂંછડે પાણી રેડવાની પરંપરા સિદ્ધ કરે છે કે ગાય માણસના જન્મ અને મૃત્યુ બંનેમાં સાધન અને સાધ્ય તરીકે સ્વીકારાઈ છે.

ગાય કોઈ દેશ, પ્રાંત, રાજ્ય, પંથ, સંપ્રદાય, ધર્મ, ભાષા, જાતિ, વર્ણ, વર્ગ કે વ્યક્તિ વિશેષની અખિયાતી નથી પરંતુ સમગ્ર સમાજના જીવન-પોષણનો સેતુ બનીને રહી છે. રંકથી રાજા, ગોવાળથી ગોપાલ અને ભરવાડથી ભગવાન સુધી ગાયનો અખંડ નાતો બંધાયેલો રહ્યો છે.

અહિંસાનું મૂલાધાર ગાય બની છે. માનવ સૃષ્ટિના ઉદ્દગમકાળે જીવન-પોષણનાં સાધનો તરીકે અનાજ, શિકાર અને ફળ-ફળાદિ હતાં. અનાજ વરસાદ અને મહેનત આધારિત હતું. પ્રકૃતિએ આળસુ માણસ મહેનત ઓછી કરતો અને વરસાદ મર્યાદિત પડતો તેથી અનાજ પર્યાપ્ત પાકતું નહીં. શિકાર કરવાની માણસની ક્ષમતા સિમિત હતી તેથી પૂરતો શિકાર મળી શકતો નહીં. ફળ-ફળાદિ ઋતુ આધારિત હોવાથી જરૂરિયાત પ્રમાણે મળી શકતાં નહીં. તેથી માણસના સર્વાંગી પોષણ માટે ગાયનું દૂધ, દહીં, માખણ, ઘી, છાશ, સહજ સુલભ હતું. ઓછા પાણીમાં અને ઓછા ઘાસચારામાં પણ ગાય માણસનું જીવનબળ બનવા સમર્થ હતી. માણસની શિકાર પ્રવૃત્તિને પોતાના ભોગે અટકાવી ને ગાય અહિંસા-વૃત્તિનું પરોક્ષપણે પોષણ કરતી હતી. તે રીતે ગાય અહિંસા ધર્મની સંવર્ધક હતી અને ગોપાલક આર્ય સંસ્કૃતિનો અહિંસા ધર્મી ગો-ઋષિ હતો.

અમૃતગમ્ય દૂધ, માખણ, ઘી અને છાશ આપીને જગતને જીવાડનાર, ગો-મૂત્ર અને ગો-છાશથી ઘરતીમાં સંજીવની સિંચનાર ગાયને

કોઈપણ રીતે દુઃખવવાની ક્રિયાને ભારતીય સંસ્કૃતિમાં સ્પષ્ટ રીતે હિંસા માનવામાં આવી છે અને ગાય કે ગોવંશની હત્યાને ભારતીય પરંપરામાં પંચપાપ ગણવામાં આવ્યાં છે. ગોવધને મહાપાપ માનવામાં આવ્યું તેથી અન્નાહાર અને શાકાહારની વિચારધારાની વૈશ્વિક સ્વીકૃતિ ગો-સંવર્ધન વૃત્તિમાંથી જન્મી.

ગોવધ નિષેધના અહિંસાધર્મી વિચારકોએ પોતાના અનુભવ સિદ્ધ જ્ઞાનથી પુરવાર કરી બતાવ્યું કે ગાયનું દૂધ, દહીં, માખણ, ઘી અને છાશ માંસાહારની તુલનામાં અનેકગણું આરોગ્યપ્રદ, શક્તિપ્રદ, બુદ્ધિવર્ધક, પ્રજ્ઞાવર્ધક, યૌવનરક્ષક, રોગપ્રતિકારક અને ઉત્તમ સંતતિદાયક છે.

એટલે ગાય માટે કહેવાયું --

'ગાવૌ યશ્યાગહં નિત્યં, ગાવઃ પશ્યતુ માં સદા,

ગાવોસ્માકં વયં તાસાં, યતો ગાવોસ્તતો વયં'

'નિત્યં હું ગાયનાં દર્શન કરું,

ગાય મારી સામે દષ્ટિ કર્યા કરે.

ગાયો અમારી અને અમે ગાયોના છીએ,

ગાયોથી જ અમારું અસ્તિત્વ છે.'

મનુષ્ય કરતાં પણ ગાય ગુણ અને પ્રકૃતિએ શ્રેષ્ઠ ગણાઈ છે. માણસ સત્વ, તમસ અને રજસ એમ ત્રણ ગુણોમાં વિભાજિત છે. જ્યારે ગાયમાં સંપૂર્ણપણે સત્વગુણ પ્રભાવિત હોય છે.

મનુષ્યમાં પંચપ્રાણ જેવા કે પ્રાણ, અપાન, વ્યાન, સમાન અને ઉદાન સમયાંતરે જાગૃત હોય છે જ્યારે ગાયમાં સંપૂર્ણ પ્રાણ જાગૃત હોય છે.

મનુષ્યમાં દશ દ્વાર : મોં-૧, કાન-૨, આંખ-૨, નાક-૨, ઈન્દ્રીય-૧, ગુદા-૧ અને દસમુ ગુપ્તદ્વાર નાભિ. આ દ્વાર શુદ્ધ થઈને ખૂલે ત્યારે આત્મજ્ઞાન થાય છે. ગાયમાં આ દશમું દ્વાર કાયમ ખુલ્લું હોય છે.

મનુષ્યમાં દશ નાડી : ઈડા, પિંગલા, સુષુમ્ણા, ગાંધારી, હસ્તિજિહવા, પૂર્વો, યશસ્વિની, કુરુ, પાલંબુષા, રાંખિની - પ્રવૃત્ત હોય છે. ગાયમાં 'સૂર્યકેતુ' નામની નાડી કાયમ જાગૃત હોય છે.

વેદ ગાયને અદાર નામથી ઓળખે છે. જેવાં કે ગો, ઘેનુ, માતા, કલ્યાણી, સૌરભેયી, પાવની, ગૌરી, સુરભિ, રોહિણી, ઈજયા, મહેન્દ્રી, ઈલા, દોગ્ધી, ભદ્રા, બહુલા, મહી, સરસ્વતી અને અદિતી.

ચાર વેદોમાં તો ગાયનું માહાત્મ્ય શિરમોર છે :

ઋગ્વેદ - ગાયનું દૂધ એ જ દૈવી અમૃત છે.

અથર્વવેદ - ગાયનું ઘી સમગ્ર સૃષ્ટિનો સાર છે.

યજુર્વેદ - હે પૃથ્વી તમે જાતવાન ગાયો વાળી બનો.

સામવેદ - હે પરમેશ્વર, જે તત્ત્વો અને તેજ ગાયમાં છે તેનાથી અમને સંપન્ન કર.

ગાયમાં પૃથ્વી ઉપરનો દૈવી, સતોગુણી, પવિત્ર અને સૌથી પરગજુ જીવ છે. ગાય જાતને દૂધ, દહીં, માખણ, ઘી અને છાશ રૂપી પંચામૃત આપનાર એક માત્ર પ્રાણી છે. માત્ર ભારતીય ગાયની પીઠ ઉપર ખૂંધ છે. જેમાં 'સૂર્યકેતુ' નામની નાડી છે. જેના દ્વારા ગાય સૂર્યમાંથી આવતાં વિશેષ 'ગોકિરણો'ને ગ્રહણ કરી, પોતાના શરીરમાં સંગ્રહિત કરી, દૂધ, મૂત્ર અને ગોબર વાટે સુવર્ણક્ષાર વરસાવી માનવ જાતને અને પૃથ્વીમાં સંજીવની સિંચે છે. ગાયના પેટમાં 'ગોરાંચન' રૂપી અમૂલ્ય રસાયણ ઉત્પન્ન થાય છે જે આયુર્વેદમાં સર્વોત્તમ ઔષધ ગણાય છે.

ભારતીય સમાજ વ્યવસ્થામાં, અર્થવ્યવસ્થામાં, સંસ્કાર સ્થાપનમાં, રાજ સંચાલનમાં અને ધર્મ સ્થાપનમાં ગાયની ભૂમિકા અહમ્ રહી છે. ગાય ઉપર સનકાદિક, ધન્વંતરી, ચરક, સુષૃત, વાગ્ભર, સારંગધર અને કશ્યપ જેવા વૈદિક ઋષિઓએ ઊંડાં સંશોધનો કરીને

ગાયના 'પંચામૃત'નાં આયુર્વેદીય ગુણો વિશે વિશ્વને બૃહદ જાણકારી આપી છે. ઘરતી ઉપરના મોટા ભાગના પ્રાણીઓના મળ-મૂત્રને અસ્પૃશ્ય અને દુર્ગંધીય ગણવામાં આવે છે જ્યારે એક માત્ર ગાયના મૂત્ર અને છાણને પરમ પવિત્ર માનવામાં આવે છે. કોઈપણ સ્થળની અપવિત્રતાને દૂર કરવા ગોમૂત્ર અને ગોછાણનું લીંપણ વૈદકીય રીતે સિદ્ધ થયેલ શાસ્ત્રોક્ત પરંપરા છે. કોઈપણ વૈદિક યજ્ઞમાં સમિધ દવ્યોની આહુતિ માટે ગાયના 'અડાયા છાણાં' (કુદરતી રીતે સૂકાયેલ છાણ)થી પ્રગટાવેલ અગ્નિને જ સ્વીકાર્ય ગણવામાં આવ્યો છે.

કૃષિ સંસ્કૃતિના સ્થાપન અને સંવર્ધન માટે ગાય અનિવાર્ય પરિબળ બની રહ્યું છે. પોતાના છાણમાં મિશ્રિત 'સુવર્ણક્ષાર'થી ઘરતીમાં સંજીવની સિંચનાર, પોતાના 'પંચામૃત' દ્વારા સંસારને અમૃતમય બનાવનાર અને પોતાના પુત્રોને

જગતના પોષણ માટે કૃષ્ણાર્પણ કરનાર ગાયને પૃથ્વી ઉપર વિચરતી 'કામધેનુ' કહેવામાં કોઈ અતિશયોક્તિ નથી.

માટે મહાભારતે કીર્તિ -

'ગાવો યજ્ઞસ્ય ફલમ્ ગોબુયજ્ઞા પ્રતિષ્ઠિતા'

પૃથ્વીના નિર્વાહ રૂપ પુરુષાર્થ સિદ્ધ કરવામાં ગાય પરમ દૈવત છે.

એટલે તો શ્રી રામના પૂર્વજ મહારાજા દિલીપે ગુરુ વશિષ્ઠની ગાયોની રક્ષા માટે પોતાના પ્રાણ આપવાની તૈયારી બતાવી.

અર્જુને ગાયોની રક્ષા માટે બાર વર્ષનો વનવાસ સ્વીકાર્યો.

ભગવાન શ્રી કૃષ્ણ રાજકુમાર હોવા છતાં 'ગોપાળ' બનતાં પહેલાં 'ગોવાળ' બનીને રહ્યા.

ગોવધ, ગોસંવર્ધન અને આજની ગોદશા અંગે આવતા અંકમાં.....

ચારણ સંસ્કૃતિ મેગેઝિનનું વાર્ષિક લવાજમ ભારતમાં ૫ વર્ષનું રૂ.૫૦૦/- તથા વિદેશમાં રૂ.૪૦૦૦/- રાખવામાં આવેલ છે.

ચારણ સંસ્કૃતિ મેગેઝિનની જાહેરાત અંદરના આખા પેઈજના રૂ.૧૦૦૦/- (બ્લેક એન્ડ વ્હાઈટ), બાળકોના જન્મ દિવસના રૂ.૫૦૦/- ટાઈટલના ભાવ ટ્રસ્ટીમંડળ અને જાહેરાત આપનારની અનુકુળતા મુજબ રહેશે.

તા.ક. : જેઓએ વર્ષ-૨૦૧૧ પહેલા રૂ.૫૦૦/- લવાજમ ભરેલ છે તેઓ હવે પછીના પાંચ વર્ષ માટેનું લવાજમ મોકલાવી ગ્રાહક પદ રીન્યુ કરાવી લેવું...

૧. લેખકશ્રીઓ, આપના લેખો કાગળની એક બાજુએ ટાઈપ કરેલ અથવા તો સ્પષ્ટ અક્ષરોમાં દોઢથી બે પાનામાં સમાવિષ્ટ થઈ જાય તેવા અંક પ્રકાશિત થયેથી ૩૦ દિવસ સુધીમાં (અન્ય કોઈ સામયિકમાં પ્રસિદ્ધ કરવા મોકલાવેલ ન હોય કે પ્રસિદ્ધ થયેલ ન હોય તેવા જ) મોકલી આપશો.
૨. લવાજમ મોકલનારને (૫૦૦ રૂ.) તેમની લવાજમ મોકલેલ મહિનાની પછીના મહિનામાં પ્રથમ અઠવાડિયે પહોંચ મળી જશે. (ડાયરેક્ટ બેંકમાં ભરનારે પોસ્ટકાર્ડથી, સરનામાની વિગતોની જાણ કરવી અથવા કોમ્પ્યુટર ઓપરેટર (શ્રી ભાર્ગવ)ને મો.નં.૯૪૨૭૨ ૭૧૪૧૪ પર એસ.એમ.એસ. કરવો, તો જ પહોંચ મોકલી શકાશે જેની અચૂક નોંધ લેવી). નવા ગ્રાહકને પહોંચ સાથે છેલ્લો અંક પણ (જો સ્ટોકમાં હશે તો) મોકલવામાં આવશે. (બેંક ઓફ ઈન્ડિયા, યુનિ.રોડ બ્રાન્ચ, રાજકોટ A/c No. 312710210000008 ડાયરેક્ટ ભરી શકશો.
૩. લવાજમની પહોંચ કે અંક વહેલા મોડા મળવા બાબતે ઓફિસનાં જયુભાઈ પાલીયા મો.નં.૯૮૮૮૫ ૦૧૨૩૬/૮૪૦૧૮ ૧૪૧૩૦નો સંપર્ક કરવો.

ચારણ સંત ચર્પટનાથ (ભાગ-૧)

શ્રી ગોવિંદભા ઘાંઘણિયા - રાજકોટ

૯૭૧૪૭ ૫૭૫૨૪

એકો નામ અનંતરો બાળે પાપ પ્રચંડે

જવતલ જેહડો જજવલ્ન ખોપણ દેવનખંડ

ચારણ સંત કવિ ઈસરદાસજી રોહડિયાની વાણી અનુભૂતિની વાણી છે. આત્મ ચિંતનની ધારા છે સંત અને સર્જનહાર વચ્ચેના સંવાદની વાણી છે. રામ કૃષ્ણ અને દૈવી ઉપાસનાથી જીવતર દિવ્ય બનાવાયું અને જગતને હરિરસ દૈવિયાણના ગ્રંથ થકી કિરતાર ને જગદંબાને ભજવા ઓળખવાની અનુપમ કેડી બતાવી. ચારણ સંત પરંપરામાં જિલ્લો સુરેન્દ્રનગર મુળી તાલુકાના (કાંત્રોડી) કુંતલપુર નામના નાના ગામડામાં ચારણ સંત કેશવાસ્વામિ(જામંગ)નામના સંતે સમગ્ર જીવન જગતની અને ઠાકોરજીની સેવાપૂજામાં અર્પણ કરેલું અન્ય સંતમાં ઈ.સ.૧૮૫૬માં જન્મેલા રાજસ્થાન (બડલી)ના સ્વરૂપદાસજી દેથા તેઓ પણ દેવળીયા ગામના દાદુપંથી સાધુના શિષ્ય બનેલા અને સેવાકાર્યો સાથે કવિતાનું પણ અમૂલ્ય પ્રદાન સમાજને આપ્યું તેમાં મુખ્ય પાંડવ યસેન્દુ ચંદ્રીકા કહી શકાય ચારણ સંત બ્રહ્માનંદજી પણ સ્વામિનારાયણ સંપ્રદાયને હજારો ગીતો, કાવ્યો, છંદ, રેખતા સવૈયાની રચના કરી સ્વામિનારાયણ સંપ્રદાયનો ઉચ્ચ દરજજે આધ્યાત્મિક પ્રચાર કરીને કાવ્ય ગુરુ તરીકે આદર પામ્યા. બ્રહ્માનંદ સ્વામીએ તેમનો કાવ્ય આધ્યાત્મિક વારસો ચારણ કુળના જ શિષ્યો દેવાનંદ સ્વામી અને પૂર્ણાનંદ સ્વામીને આપેલો અને ચારણ સંતોની આગવી પ્રતિભા ઉભી કરેલી હતી અને એક માન્યતા મુજબ જૈન ધર્મના છેલ્લા તીર્થંકર ભગવાન મહાવીર સ્વામીને સત્સંગ ઉપદેશ સુનાવનારા ચારણ ઋષિઓ હતા તથાગતના મહાવીર સ્વામીના પન્નવ્રણાજી

સુત્રમાં ચારણોને તીર્થંકરની કક્ષામાં સ્થાન આપવામાં આવ્યું છે.

આવા જ નાથ સંપ્રદાયમાં ઉચ્ચ સ્થાને આદર પામેલા ચારણ સંત ચર્પટનાથ પંજાબના ચંબા રિયાસત, આજના હિમાચલ કાશ્મીર સીમલા પ્રદેશના કાનકૂટા સાધુ ચારણ ચર્પટનાથ થયા તેમનો સમયગાળો ઈ.સ.૧૨૯૬નો અનુમાનીત ગણી શકાય. તેમનો જન્મ ગુરુ ગોરખનાથના પ્રસાદ આશીર્વાદથી ચારણને ઘેર થયેલો તેમ હિન્દી સાહિત્ય સંશોધક અને લેખક ડો.પીતાંબરદત્ત વડથવાલે પણ આ વિગત લખી છે. રજબદાસ પણ ચર્પટનાથ ચારણ હતા તે વાતને અનુમોદન આપે છે અને ઈ.સ.૧૩૨૧ની વર્ષા રત્નાકર નામના આ નાથ સંપ્રદાયના ૭૬ નાથ ગણાવ્યા છે. તેમાં આ ચારણ સંત ચર્પટનાથનો ઉલ્લેખ આવે છે. પ્રાણ સાંગલી નામના શિષ્ય ગ્રંથમાં જિન પરવર્તિય નાથ સિદ્ધોની નામાવલિ છે તેમાં ચર્પટનાથ ચારણ સંતનું નામ પણ છે. તેમાં ગુરુનાનકથી સાક્ષાત્કાર બતાવ્યો છે. પર્વતનાથ, ઈશ્વરનાથ, ચર્પટનાથ, ઘંધુનાથ, કંથડનાથ, ધુમ્નનાથ, ઝાંઝરનાથ આ બધા સિદ્ધ તપસ્વી નાથ સંપ્રદાયના સંતો હોવાથી વાત કહે છે. ચારણ સંત ચર્પટનાથ, ગોરખનાથના શિષ્ય હતા અને તરુણ વયથી જ ગુરુની સેવા કરતા. કોઈપણ ચારણ સંતની એક ઓળખ એ છે કે તે હંમેશા સ્વત્રંતાનો પુજારી રહ્યો છે. ભકિત અને ભારત દેશની અખંડતા સામે જ્યારે કોઈ આક્રમણખોર ચડી આવે છે ત્યારે આ નાથ સંપ્રદાય તેમનો સામનો તપસ્યા અને તલવારથી જવાબ આપીને કરે છે અને ભારત ભૂમિને ગૌરવ અપાવે છે. ચારણ સંત ચર્પટનાથ અખાડી મલ્લ ગુરુ

ગોરખનાથના શિષ્ય હોવા છતાં તેમની છાપ કડક સ્વભાવ અને વિદ્રોહીની રહી હતી તેઓ બાહ્ય આડંબરને બહુ મહત્વ આપતા નહીં, ભીતરના ભાવને જ પ્રાધાન્ય આપતા તેઓ શ્વેતવસ્ત્રો ધારણ કરતા તેઓ પર્વતીય રસેશ્વર સંપ્રદાયના પણ અનુરાગી ગણાતા રસાયણ સદા સુખી નિરામયાના ગુણને તેઓ જાણતા હતા. આ સિદ્ધ સાધુ ચર્પટનાથ રસેશ્વર સંપ્રદાયને નાથ સંપ્રદાયમાં ભેળવીને નવા લોકહિત ક્રાંતિકારી પ્રયોગો કરતા હતા તેમાં મધ્યકાલીન રસાયણથી શાસ્ત્રોકત સોનું બનાવવાનું વિગેરે હતા. તે સમયમાં ચોખ્ખી ઔષધીમાં અમુક માત્રામાં સોનાની ભખ્મનું મેળવણ કરીને શરીરને માટે અમૂલ્ય ગણાતું જેથી જનસમાજ અને સાધુની શારીરિક ક્ષમતા અને યુદ્ધ પ્રતિકાર શક્તિ જળવાઈ રહેતી. યોગ-વ્યાયામમાં પણ આવી રસાયણ ઔષધીઓ પૂરક બની જતી અને તન મનની ગતિ નિર્મળ રહેતી. આવી ગણત્રીથી જ સોનું અને સુવર્ણ ભખ્મોનું ઉપાર્જન કરતા ચારણ સંત ચર્પટનાથ ગુરુ ગોરખનાથના શિષ્યમાં મુખ્ય શિષ્ય હતા અને ગુરુ ગોરખનાથ ચર્પટનાથને આદિનાથ સંપ્રદાયના બધાજ ગુઢ રહસ્યો પ્રદાન કરેલા. ચર્પટનાથે ગુરુ ગોરખનાથના જ ઉચ્ચ માનસ નિદર્શનમાં યોગપદ, આત્મ સાક્ષાત્કાર અને રસાયણશાસ્ત્રની પરમ સિદ્ધિઓ પ્રાપ્ત કરેલી. યોગ-કવાયતની ક્રિયાઓમાં ચારણ સંત ચર્પટનાથના શિષ્યો સાધુ ઝંઝરનાથ અને ચંબાના રાજવી રાજા સાહિલદેવ વર્મા અને તિબેટીયન મનિયા તથા અન્ય તેમના શિષ્યો હતા. ચર્પટનાથ રંગે ઘઉંવર્ણા પહોળા ખંભા લાંબુ નાક લાંબીને પાતળી આંખો સપ્રમાણ મસ્તક કાળા ભમ્મર વાળ પણ યુવાનીમાં જટા ન રાખતા શરીરનો પહેરવેશ છૂટ સફેદ ધોતિયું ખંભે ઉપરણો સફેદ ખંભે દવા ઓસડિયા બગલથેલો તેમાં ગંધક રસાયણશાસ્ત્રની પારો વિગેરે ઔષધ રાખતા.

અલ્લખનિરંજનનો મીઠો ટહુકો તેમની જ વયના બીજા પાંચેક સાધુ પણ તેમની સાથે ભક્તિભાવથી દવા ઔષધી બનાવવામાં મદદ કરતા અને તેમની યાત્રામાં સાથે જ રહેતા. તેઓનું કાર્યક્ષેત્ર અને આધ્યાત્મિક યાત્રા પ્રવાસ પ્રયાગ પ્રત્યેક કુંભ સ્નાન, ગંગોત્રી, કરનાલ, પંજાબ, કાશ્મીર, કુલ્લુ, મનાલી, સિમલા, ચંબાઘાટી ખીણ પ્રદેશોમાં ઔષધીઓથી લોકોના દુઃખ દૂર કરવા માટે અને ધર્મ ધ્યાન માટે યાત્રા પ્રવાસ રહેતો. ગુરુ ચર્પટનાથ પોતાની રાવટીમાં ગુરુજ્ઞાન રૂપી ઘૂણો ધખાવતા. કુંભ મેળામાં પણ ચર્પટનાથની રાવટી રહેતી અને આવેલ સાધુ અતિથીઓને અન્ન, પાણી અને ઔષધી આપવામાં આવતી. સત્સંગ ગુરુમુખ વાણી ભજન ઉપદેશ ભાવ થતો. ચર્પટનાથનું હંમેશા સરસ્વતિનું માનસ સેવન પણ રહેતું. ચારણ સંત ચર્પટનાથની રાવટીમાં મારવાડનો ઉદો ચારણ બાપુની રાવટીમાં અચૂક આવતો અને રાવટી હોય ત્યાં સુધી રાજસ્થાની ચિત્તોડ મેવાડના રાણાઓની બુંદિ-કોટાના હાડાઓની, શિશોદિયાની, રાઠોડોની, ભટ્ટી રાજપૂત ક્ષત્રિયોની વીર ગાથાઓ પોતાના મારવાડી ઠાઠથી ચર્પટનાથને લોક સાહિત્ય પીરસતો ઉદો દુહા ગાતો ગોઠણભર થઈ જતો. ચર્પટનાથ હોંકારો દેતા વાહ કવિરાજ અભિયાત કરી, ઉદો ચારણ યુદ્ધ પ્રસંગ વર્ણવતા કહે છે સાસુ વહુની પ્રશ્નોત્તરી - દુહો -

સારા બનમેં મેં ફિરી ઝારી હાથ લીયાંહ

બાઈજી થારે બેટડે દો કુળ લજ વિયાંડુ

સાસુ જવાબ આપે છે,

વહુવર મારો બેટડો સગુણી રો કંથ

કાં તો ઘોડા રે ધૂમતો..કાં હણિયો ગેમર દંત

વહુ રણક્ષેત્રમાં ગોતણે ચડી સમરાંગણની મધ્યમાં પહોંચતા રાજપૂતાણીએ દશ્ય જોયું પોતાના કંથને જોયો પણ...ચિત્રામણમાં કંડારાઈ ગઈ હોય તેમ અચંબામાં પડી ગઈ - દુહો -

કરકમળા પેની ગુડા હાથ બીયો હથીયાર

પોઢયો રણ પથારીએ ઘણી પહાડાં ઘાર

સાસુના પગમાં પડી - બાઈજી મારી ભ્રમણા ભાંગી ગઈ. હવે આશીર્વાદ આપો તમારા પુત્રને અને મારે છેટું પડે છે. બાઈજી સથવારો કરવાના આશીર્વાદ આપો જેથી ક્ષત્રિય ધર્મ અવિચળ રહે...સાસુ કહે છે વહુ મેં પારણામાં જ આ પાઠ પુત્રોને ભણાવ્યા છે.

ઈળાં ન દેણી આપણી રણ ખેતાં ભડ જાય

પુત શિખાવે પારણે ખરણ-બડાઈ માંય.

ચર્પટનાથ અન્ય સાધુ અને જંગરનાથ સર્વે આ ઉદા ચારણની વીરરસ ભરેલી લોકકથાઓ એક ધ્યાનથી સાંભળતા તાજેતરમાં રણથંભોર પર સુલતાન અલ્લાઉદ્દીનનું આક્રમણ થયેલું રાણા હમીર વીરતાથી લડીને અલાઉદ્દીનના સુબાને ખદેડીને પાછો કાઢેલો. રાજસ્થાન તો વીરોની ભૂમિ છે. ચર્પટનાથની આંતરિક ઈચ્છા ક્ષત્રિયો એક થઈને આક્રમણખોરોનો સામનો કરે અને યવનો પર વિજય મેળવે. અવાર-નવાર થતા યવનો તઘલકોના આક્રમણથી રાજયના અર્થતંત્ર અને પ્રજાના સુખ શાંતિ ઉડી ગયેલા નાથ સંપ્રદાય, સત સંગ અને શાસ્ત્રો બન્નેમાં પારંગત હતા. તલવાર પટા દાવમાં પણ સૈનિક સમા ગણાતા. જરૂર પડયે યુદ્ધમાં પહેલી હરોળમાં ઉભા રહીને લડવાનું પસંદ કરતા અને લડતા લડતા જ શહાદત વહોરતા એ આ કાનકૂટા નાથ સાધુઓનું બિરદ વિશેષણ હતું. નાથ સંપ્રદાયમાં મધ્યેન્દ્રનાથના શિષ્ય ગોરખનાથ પછી નાથ સંપ્રદાયમાં પંથને નોખા નોખા વિચાર ભેદ દષ્ટકોણથી (કેડા) પંથ પડયા આવી પરિસ્થિતિમાં પણ ચારણ સંત ચર્પટનાથ તો પોતાના ગુરુ ગોરખે ચિંધેલા રાહ અને સેવા ભક્તિમાં આ શ્વેત વસ્ત્રધારી આ ચર્પટનાથ અડગ-અટલ રહ્યા.

ગુરુ ગોરખનાથ નાથ પ્રણાલિકાને અનુસરતા અને ક્ષત્રિયોને માતૃભૂમિની રક્ષા કેમ કરવી, યોગ અને આધ્યાત્મિકતાથી દુશ્મન સામે કેવી રીતે જીત મેળવવી તે ચર્પટનાથનો પોતાનો મૌલિક વિચાર હતો. ગુરુ ચર્પટનાથની જ્યાં જ્યાં રાવટી હોય ત્યાં સાધુનો ઝમેલો જામતો. મારવાડી ચારણ ઉદાની વાતો અને દુહાછંદથી લોકવાર્તાઓથી સાધુ સંતો ભાવ-વિભોર બની જતા. ચર્પટનાથની જે મેળામાં રાવટી હોય ત્યાં દીન-દુઃખીની દવા સારવાર કરવામાં આવતી. વનસ્પતિ, રસાયણ, ગંધક તથા પારો વિગેરેથી બનતી દેશી દવા અસાધ્યને હઠીલા દર્દો મટાડતી. ચર્પટનાથના જીવનની એક મહેકચ્છા હતી કે દવા ઓસડીયાથી શરીરના રોગો કાઢવા અને ક્ષત્રિયોને યોગ ઉપાસનાથી શૂરવીરતાના પાઠમાં નવા પ્રાણ પૂરવા -

રાયબ ઉઠ કબાન ગ્રહ મુંઘાં મરોડ મં રોય

મરદા મરણો કહે રોવણ હકક ના હોય

હાડા, બુંદિ, કોટા, મેવાડ, ઉદેપુરના રાણા કચ્છવાહાના જીવનમાં આવા ચારણ સંત ચર્પટનાથ જેવા સિદ્ધિને વરેલા સાધુના આશીર્વાદ રહેતા જેથી ક્ષત્રિયોની કિર્તી અવિચળ રહેતી. આમ દિન ગણાંતે માસ ગયા વર્ષે આંતરીયા આમ ચારણ સંત ચર્પટનાથ અને શિષ્ય જંગરનાથને જટામાંથી કાળાશ નાબુદ થઈને વૃદ્ધ અવસ્થાની થોડી શ્વેત અને પીળાશ દેખાવા માંડી. યોગ અને ઉપાસનાથી શરીરમાં હજુ વય ઓછી દેખાય છે. ગુરુ ચર્પટનાથ શિષ્ય જંગરનાથ અને બીજા પાંચેક સાધુ ગુરુગોરખનાથના મંદિરે ગોરખપુર યાત્રાએ નિકળેલ છે. ગોરખપુર ગોરખનાથનું મંદિર દર્શન કરતા ચર્પટનાથના મોઢામાંથી શ્લોક જેવી પંજાબી ભાષા મિશ્રિત કાવ્યવાણી સરી પડી.... -ક્રમશઃઆવતા અંકે

ઈન્દુબેન ધીરુભાઈ ગઢવી મેમોરીયલ ટ્રસ્ટ-રાજકોટના ટ્રસ્ટીઓ સર્વશ્રી ચંદુભાઈ તથા રણજીતભાઈની વિદેશ પ્રવાસ/મુલાકાત દરમ્યાન આ ટ્રસ્ટને અનુદાન આપનાર મહાનુભાવો :-

- ૨૫૦૦૦ શ્રી ડૉ. દિલીપભાઈ રાજાભાઈ લંડન
- ૧૫૦૦૦ શ્રી કિરણ કિશોરભાઈ ઠાકરીયા લંડન
- ૧૦૦૦૦ શ્રી ઓમકાર સિંહ લંડન
- ૩૦૦૦ શ્રી અશોક ગોવિંદભાઈ ગોરાણી લંડન

લોકસાહિત્ય વિદ્યાલય જૂનાગઢ :
લોકતંત્ર અને લોકમંત્ર
શ્રી રાજુલ દવે-રાજકોટ, ૯૪૨૬૨ ૨૯૫૧૭

વૈચારિક સજ્જતા માટે અને વ્યાપક અર્થમાં શિક્ષણ-સમાજશિક્ષણ માટે ભાષા તથા સાહિત્ય જોઈએ એટલે કે જે ભાષા, જે સાહિત્ય રાષ્ટ્રના સ્વભાવને પિછાની શકે તે ભાષામાં અને તેવા સાહિત્ય દ્વારા લોકશિક્ષણ અપાવું જોઈએ, એ માટે લોકજીવનની પ્રેરણાનું જે પ્રભાવસ્થાન છે, લોકજીવનનું જે વિધાયક બળ છે, તેને પિછાનવું જોઈએ.

વિદ્વાનો એમ કહે છે કે લોકજીવનની સંસ્કારી આકાંક્ષાઓ લોકજીવનનું વિધાયક બળ બને છે. આ આકાંક્ષાઓ લોકજીવનના ઉચ્ચતર ગુણોની ઉપાસનામાંથી ઉદ્ભવ પામે છે. લોકજીવનની સંસ્કારી આકાંક્ષાઓ જે ભાષા-સાહિત્યમાં વ્યક્ત થાય છે, તે ભાષા અને સાહિત્ય સમજ્યા સિવાય લોકજીવનની નાડ પારખી શકાતી નથી. આ લોકભાષા, લોકશૈલી અને લોકસાહિત્ય દ્વારા લોકોના સ્વભાવને, રાષ્ટ્રના સ્વભાવને ઓળખી શકાય છે. રાષ્ટ્રના સ્વભાવને જે ઓળખે તે જ રાષ્ટ્રીય આકાંક્ષાઓની સાચી પરખ લોકહૃદય સુધી પ્રસ્થાપિત કરી શકે. જૂનાગઢમાં નવ વર્ષ (૧૯૫૬-૧૯૬૫) સુધી કાર્યરત રહેલા લોકસાહિત્ય વિદ્યાલયનો કંઈક આ પ્રકારે વિદ્યાર્થીઓને તાલીમ આપી, રાષ્ટ્રીય આકાંક્ષાઓને લોકહૃદય સુધી પહોંચાડવા સેતુરૂપ બનવાનો હેતુ હતો.

સૌરાષ્ટ્ર રાજ્ય ઘણું સમભાવી અને પ્રજાઉત્કર્ષ, સાર્વત્રિક પ્રજાવિકાસને વરેલું હતું. ગાંધીવિચારધારાને અનુસરનારા પ્રજાકીય લોકસેવકો સૌરાષ્ટ્ર રાજ્યના ધૂરાવાહકો હતા. પોતાના ફક્ત આઠ વર્ષના સમયગાળામાં સૌરાષ્ટ્ર

રાજ્યે જે અપ્રતિમ સિદ્ધિઓ મેળવેલી, તે ઘણી દષ્ટિએ અદ્વિતીય બની રહેલી. ૧૯૫૬માં તે વખતના પંચાયત અને ગ્રામવિકાસ ખાતાના પ્રધાન રતુભાઈ અદાણીના દિલમાં એક ભાવના જાગી કે ચારણી સાહિત્ય અને લોકસાહિત્યનો પદ્ધતિસરનો અભ્યાસ કરાવાય તો કવિ તેમજ કવિતા એમ બન્નેને સહારો મળે.

એમાંથી સૌરાષ્ટ્ર લોકસાહિત્ય સભાનો રાજકોટમાં જન્મ થયો. સંસ્થાના પ્રમુખપદે દુલાભાઈ કાગ, ઉપપ્રમુખપદે મેરૂભા ગઢવી અને મંત્રી તરીકે જયમલ્લ પરમારની વરણી કરવામાં આવી. સંસ્થાના સભ્યો તરીકે શંકરદાનજી દેથા, બાબુભાઈ પ્રા. વૈદ્ય જયંતભાઈ આચાર્ય, રામનારાયણ ના.પાઠક, સુરગભાઈ વરૂ, ત્રિકમદાસજી મહારાજ અને નારણદાનજી બાલિયાની નિયુક્તિ કરવામાં આવી. આ સભા દ્વારા ૧૯૫૬માં જૂનાગઢ ખાતે લોકસાહિત્ય વિદ્યાલયની સ્થાપના થઈ. નવાબી કાળનો એક ખાલી બંગલો અને આસપાસનું વિશાળ મેદાન, સૌરાષ્ટ્ર સરકારના બાંધકામ ખાતા હસ્તક હતું. રતુભાઈ અદાણીએ આ સરકારી મિલકત વિદ્યાલય ચલાવવા માટે આપી. જૂનાગઢના વડાલ રોડ ઉપર આવેલા માર્કેટિંગ યાર્ડની આગળના ભાગમાં, અત્યારે પણ આ જર્જરિત બની ગયેલી ઈમારત ઊભી છે. તેમાં કામદાર રાજ્ય વીમા યોજનાનું દવાખાનું ચાલે છે. જર્જરિત થઈ ગયેલી આ ઈમારતનો ભવ્ય ભૂતકાળ છે. જૂનાગઢ આજથી સાડા પાંચ દાયકા પૂર્વે લોકસાહિત્ય વિદ્યાલયથી ત્રણ કિલોમીટર દૂર હતું. મજેવડી દરવાજા પાસે શહેરનો વિસ્તાર પૂરો થતો અને પછી વગડો શરૂ થતો.

૧૯૫૬ની ૧૯મી જૂને, રતુભાઈ અદાણીના હસ્તે લોકસાહિત્ય વિદ્યાલય વિધિવત્ ખુલ્લું મુકાયું. એમાં આચાર્ય તરીકે પિંગળશીભાઈ ગઢવી અને ગુરુજી તરીકે પોરબંદરના રાજકવિ યશકર્ણજી રત્નુ આવ્યા. વિદ્યાલયના બે વર્ષના અભ્યાસક્રમમાં પિંગળ અને કાવ્યરચનાનું સામાન્ય જ્ઞાન, લોકગીતો, છંદ અને દુહાના પરંપરાગત ઢાળો અને એની સમજણ તથા નવા યુગના સંદર્ભમાં સામાન્ય જ્ઞાનના વર્ગો લેવાતા. એમાંથી તૈયાર થતા વિદ્યાર્થીઓને સમાજકલ્યાણની ઉપયોગી સેવામાં રોકતા ગયા.

ભારતભરમાં આ કોટિનું એક પણ વિદ્યાલય હજી સુધી નથી રચાયું. નવા અને જૂના યુગનાં શુભ તત્ત્વોનો સમન્વય કરતું; ગીતો, છંદ, દુહા અને કવિતાના તળપદા ઢંગોની તાલીમ આપતું; લોકસાહિત્ય અને ચારણી સાહિત્યના લોકભોગ્ય અંશોનું સમન્વય કરતું, કંઠ, કાવ્ય અને કહેણી એ ત્રણેયની એકસાથે, એની પરંપરાના જ જુવાનોને તાલીમ આપતું લોકસાહિત્ય વિદ્યાલય અદ્વિતીય હતું.

નવ વર્ષ દરમિયાન લોકસાહિત્ય વિદ્યાલયમાંથી કુલ ૬૦ વિદ્યાર્થીઓ બહાર પડયા. કેટલાંક નામ જોઈએ તો લાખાભાઈ ગઢવી, કરસન પઢિયાર, બાપલભાઈ ગઢવી, હિંગોળદાન નરેલા, લખુભાઈ ગઢવી, રતિલાલ દવે, વાલજી બારોટ, હરસુર ગઢવી, તખ્તદાન રોહડિયા, મેઘરાજ ગઢવી, રાજવીર ગઢવી વગેરે જેમણે ૩૦-૩૦ વર્ષ સુધી ગુજરાતમાં અને ગુજરાત બહાર લોકસાહિત્યના ડાયરાઓ ગજવતા રાખ્યા હતા.

એક રીતે જોઈએ તો લોકસાહિત્ય વિદ્યાલય, સ્વરાજ આવ્યા પછી બંધ પડેલી કચ્છની લખપત વ્રજભાષા પાઠશાળાનો નવો અવતાર હતો, તેમ કહીએ તો ખોટું નથી. લોકસાહિત્ય અને લોકગીતોનું શિક્ષણ પિંગળશીભાઈ ગઢવી

આપતા. પિંગળનું શિક્ષણ યશકર્ણજી રત્નુ(ગુરુજી) આપતા. યશકર્ણજીએ કચ્છની લખપત વ્રજભાષા પાઠશાળામાં આઠ વર્ષ અભ્યાસ કરેલો. પિંગળ એમને કંઠસ્થ હતું. સૌરાષ્ટ્ર લોકસાહિત્ય સભાના બીજા બે સભ્યો શંકરદાનજી દેથા તથા નારણદાનજી બાલિયા પણ વ્રજભાષા પાઠશાળા માં કેટલોક વખત અભ્યાસ કરી આવેલા.

લોકસાહિત્ય વિદ્યાલયના અભ્યાસક્રમ ઉપર નજર કરીએ તો - છંદોમાં ત્રિભંગી, ઝૂલણા, ચર્યરી, લલિત, વસંતતિલક, રેણકી, મોતીદામ, છપ્પય, દુર્મિલા, મનહર, હરિગીત, પદ્ધરિ, અડલ, સારસી, તોટક વગેરેનો લક્ષણો તેમજ ઉદાહરણો સહિત અભ્યાસ કરાવવામાં આવતો. પૂર્ણ, સોરઠો, તુમેરી, છકડીઓ સહિત તમામ પ્રકારના દુહાઓનો અભ્યાસ કરાવાતો. તે રીતે ભજનોમાં રામગરી, પ્રભાતી, કટારી, સંધ્યાઆરતી, કીર્તન, ઘોળ, આરાધ, પ્રેમલક્ષણા, ગણપતિનાં ભજનો ઉદાહરણો સહિત સમજાવવામાં આવતાં. લોકગીતોના અનેકવિધ પ્રકારોનો અહીં અભ્યાસ કરાવાતો. ભારતના ઈતિહાસ, બંધારણનો વિશ્વપરિચય થાય તે પ્રકારના વર્ગો પણ લેવામાં આવતા. ભૂજની વ્રજભાષા પાઠશાળામાં શીખવાતા તે 'અનેકાર્થી', 'માનમંજરી', 'રઘુનાથરૂપક' વગેરે ગ્રંથો કાવ્યો માટે શીખવાતા. વિદ્યાલય પાસે સમૃદ્ધ કહી શકાય તેવું ગ્રંથાલય હતું, જેમાં વિવિધ વિષયોનાં પુસ્તકો વસાવવામાં આવ્યાં હતાં. વિદ્યાર્થીઓ તેનો ભરપૂર ઉપયોગ કરતા. આ રીતે વિદ્યાર્થીઓમાં વાચન પ્રત્યેની રુચિ પણ કેળવાતી.

કંઠ, કાવ્ય અને કહેણીના પરંપરાગત સંસ્કારવાળા યુવાનોને એનાં પ્રગતિ તથા વિકાસ માટેની શાળા મળી રહી. દર બે વર્ષે વિદ્યાલયમાંથી તૈયાર થતા વિદ્યાર્થીઓને સમાજકલ્યાણની ઉપયોગી સેવાઓમાં સવેતન રોકતા ગયા. વિદેશી

લોકસાહિત્યકાર મોરીસ જેસ સ્પીવાકે આ વિદ્યાલયમાં સૌરાષ્ટ્રના લોકસાહિત્ય, ચારણી સાહિત્ય, પ્રસ્તુતિકર્તાના હાવભાવ સાથે સચિત્ર સંગ્રહ કર્યો. આ સંસ્થામાં વિદેશી સંશોધકો, પરપ્રાંતીય લોકસાહિત્યકારો, સંશોધકો, અભ્યાસીઓ, પુરાતત્ત્વવિદો, વિદ્યાર્થીઓ મુલાકાત લઈ, પોતાની જરૂરિયાત પ્રમાણે સાહિત્યિક સામગ્રી મેળવતા.

લોકસાહિત્ય વિદ્યાલય અને સૌરાષ્ટ્ર સંગીતનાટક અકાદમીના ઉપક્રમે રાજકોટ, સુરેન્દ્રનગર અને ભાવનગરમાં ત્રણ-ત્રણ દિવસનાં વિશાળ લોકસાહિત્ય સંમેલનો યોજાયેલાં. ૧૫૦ થી ૧૭૫ કલાકારો તેમાં ભાગ લેતા. લોકસાહિત્યના તમામ અંગોની તેના મૂળ ઢંગ-ઢાળમાં રજૂઆત થતી. રાતના નવથી શરૂ થતો કાર્યક્રમ મોડી રાતે બે પછી પૂરો થતો. એની સાંસ્કૃતિક ચેતના કચ્છથી માંડીને મુંબઈ સુધી જાગી ઊઠેલી. લોકકળાઓ, લોકસાહિત્ય અને લોકકલાકારોને એમાંથી અસાધારણ આવકાર મળ્યો. કલા તથા કલાકારોનાં સ્તર ખૂબ ઊંચાં આવ્યાં.

રવિશંકર મહારાજે વિદ્યાલયની મુલાકાત બાદ નોંધપોથીમાં લખ્યું: 'આ સંસ્થાને આજે અહીં આવ્યો અને જોઈ. ઘણા વખતથી જોવાની ઈચ્છા હતી તે પૂરી કરી. હું આ સંસ્થાની કલ્પના કરતો હતો તે પ્રમાણે ચાલતી જોઈ. વિદ્યાર્થીઓ અને તેમને તાલીમ આપનાર ગુરુજીનો સંબંધ ખૂબ આત્મીયભાવથી ભરેલો છે. ગુરુજી પાસે જે જ્ઞાન છે તે પચાવેલું છે, પુસ્તકિયા નહીં એ મને ખૂબ ગમ્યું.'

સંતસાહિત્યના ભારતખ્યાત અભ્યાસી વિયોગી હરિનું મંતવ્ય જોઈએ : 'આજ હમને લોકસાહિત્ય વિદ્યાલય દેખા. રાત્રિ-નિવાસ કિયા ઓર આતિથ્ય ભી પ્રેમપૂર્ણ પાયા. બાલકોને સરસ કવિતાએ, લોકગીત સુનાયે, આનંદ હુઆ. આશા

હૈ, ઈસ વિદ્યાલયસે એસે બાલક લોકસાહિત્યકા શિક્ષણ લેકર જોયેંગે, જો સમાજકે કુસંસ્કારોંકા અંત કરનેમેં ઓર લોક-જાગરણ કરનેમેં સહાયક હોંગે.'

રાજકોટ આકાશવાણીની જે મોંઘી મૂડી ગણાય છે, તે દુલાભાઈ કાગ અને મેરૂભા ગઢવીનું ૭૨ કલાકનું રેકોર્ડિંગ લોકસાહિત્ય વિદ્યાલયમાં થયું હતું. ત્રણ-ચાર દિવસ સુધી રેકોર્ડિંગની કામગીરી ચાલતી. વિદ્યાર્થીઓ અને મહેમાનો માટે તે સમયો બની જતો. રાજકોટ આકાશવાણીના તત્કાલીન કેન્દ્ર નિયામક ગિજુભાઈ વ્યાસ લખે છે: 'દુલા કાગ (ભગતબાપુ) અને મેરૂભા ગઢવીનાં સાહિત્ય અને સંગીતનું રેકોર્ડિંગ કરવાનું ચિરસ્મરણીય કાર્ય રાજકોટ કેન્દ્રે પાર પાડ્યું એની પછવાડે ભાઈ ચંદ્રકાન્ત ભટ્ટના પરિશ્રમ ને પુરુષાર્થ તો હતા જ પણ અને સાથે ભગીરથ એવા કાર્યમાં જયમલ્લભાઈનો સથવારો પળેપળનો હતો. સાથે જ આ યજ્ઞકાર્ય હતું. રેકોર્ડિંગ આકાશવાણીના સ્ટુડિયોમાં ન કરવું, પરંતુ કોઈ અન્ય સ્થળે યા સંસ્થામાં કરવું એમ નક્કી થયું. જૂનાગઢના લોકસાહિત્ય વિદ્યાલય ઉપર અમારી પસંદગી ઊતરી. એ ગોઠવવામાં જયમલ્લભાઈએ ખૂબ જહેમત ઉઠાવેલી. આ પ્રોજેક્ટમાં કેટલીક ગૂંચો ઊભી થયેલી, એ ઉકેલવામાં જયમલ્લભાઈની સૂઝ અને કુનેહે અમારું કામ સરળ કરી આપેલું.'

કલાસાહિત્યના મર્મજ્ઞ અને જૂનાગઢના તત્કાલીન સંસદસભ્ય ચિત્તરંજન(બચુભાઈ) રાજા લખે છે: 'દુલાભાઈ કાગ અને મેરૂભા ગઢવીનું ૭૨ કલાકનું રેકોર્ડિંગ આજે આર્કાઈવ્સમાં સચવાયેલું છે. લોકસાહિત્ય અને લોકગીતોનું આ રેકોર્ડિંગ આકાશવાણી માટે અમૂલ્ય વારસો છે.

આ કાર્ય જૂનાગઢ લોકસાહિત્ય વિદ્યાલયમાં થયેલું. રેકોર્ડિંગ વખતે સભાના આયોજનમાં જયમલ્લભાઈ મોખરે હોય. બેઠકની ગોઠવણ, વસ્તુપસંદગી, સુશોભન બધું જ તેઓ

સંભાળે. કાર્યક્રમ વખતે લોકસાહિત્યના સ્વરૂપને

તાદૃશ કરે એવું વાતાવરણ તૈયાર કરવાની જયમલ્લભાઈની ચિંતા અને ચીવટ હતી.'

૧૯૫૮ થી ૧૯૬૦ સુધીના ગાળામાં ક્રમશઃ રેકોર્ડિંગની આ મહત્વપૂર્ણ કામગીરી સંપન્ન બનેલી.

લોકસાહિત્ય વિદ્યાલયના એક વિદ્યાર્થી વાલજી બારોટ નોંધે છે : 'જૂનાગઢ અને વડાલની વચ્ચે આવેલા લોકસાહિત્ય વિદ્યાલયની ત્યારે સૌરાષ્ટ્રમાં બોલબાલા હતી. મોટું મકાન, ઘેઘૂર વૃક્ષો, આસપાસ વિશાળ મેદાન ધરાવતા એ વિદ્યાલયમાં અમે અભ્યાસ કરતા.

આકાશવાણીના રાજકોટ કેન્દ્ર દ્વારા ભગતબાપુ અને મેરૂભા બાપુનું રેકોર્ડિંગ અમારા જ વિદ્યાલયમાં થતું. એ વખતે લોકસાહિત્યની અનેક નવી નવી દિશાઓ અમો વિદ્યાર્થીઓ માટે ખૂલી જતી. જયમલ્લભાઈ વ્યવસ્થા જાળવવામાં સૌથી આગળ હોય. ગાંધર્વલોક જેવું વાતાવરણ એ ૩-૪ દિવસ દરમિયાન સર્જાઈ જતું.

આકાશવાણી રાજકોટના અધિકારીઓ ગિજુભાઈ વ્યાસ, સાગરભાઈ મિસ્ત્રી, ચંદ્રકાન્ત ભટ્ટ, ઉપેન્દ્ર ત્રિવેદી ઉપરાંત લોકકલાકારોમાં હેમુભાઈ ગઢવી, કનુભાઈ બારોટ, યશવંત ભટ્ટ વગેરે અને જૂનાગઢના કેટલાક રસિક નગરજનો આ ઉપક્રમ વખતે હાજર રહેતા.

૧૯૬૩માં ગુજરાતમાં ત્રિસ્તરીય પંચાયતી રાજ અમલમાં આવ્યું. જૂનાગઢ જિલ્લાના પંચાયતના પ્રમુખપદે પોરબંદર યુવરાજ ઉદયભાણસિંહજી, રાજકોટમાં પ્રભાતગીરી ગોસાઈ અને પછી વલ્લભભાઈ પટેલ, અમરેલીમાં દ્વારકાદાસ પટેલ, સુરેન્દ્રનગર જિલ્લા પંચાયતમાં નંદલાલ સુંદરજી શાહ, વલસાડમાં લલ્લુભાઈ મકનજી પટેલ, સુરતમાં ઝીણાભાઈ દરજી જેવા પ્રજાલક્ષી આગેવાનો જિલ્લા પંચાયતોના પ્રમુખ

બન્યા હતા. જૂનાગઢ જિલ્લા પંચાયતે સર્વોદય આશ્રમ-શાપુર, શારદાગ્રામ અને બીજી એક-બે સંસ્થામાં વિદ્યાર્થીઓ આપણા લોકસાહિત્યના સમૃદ્ધ વારસાથી પરિચિત બને તે માટે વિદ્યાલયના આચાર્ય પિંગળશીભાઈ ગઢવી સાથે વ્યવસ્થા ગોઠવી.

પિંગળશીભાઈ ઉત્તમ કથક, કવિ, સંશોધક, લોકવાર્તાલેખક અને પ્રસ્તુતકર્તા હતા. તેમના જાહેર કાર્યક્રમોની શરૂઆત પણ લોકસાહિત્ય વિદ્યાલયથી થયેલી. 'સોરઠ સરવાણી', 'જીવતરના જોખ', 'પ્રાગવડનાં પંખી' જેવાં તેમનાં પુસ્તકો ૧૯૬૦ થી ૧૯૬૫ દરમિયાન લોકસાહિત્ય વિદ્યાલયમાં લખાયાં હતાં.

પિંગળશીભાઈ નિયત કરવામાં આવેલા સમયપત્રક મુજબ ઉક્ત સંસ્થાઓમાં લોકસાહિત્યની રજૂઆત માટે જતા. મોરારિબાપુ ત્યારે સર્વોદય આશ્રમ-શાપુરના વિદ્યાર્થી હતા. તેઓ આ સંદર્ભમાં ઘણી વાર પિંગળશીભાઈનો ઉલ્લેખ કરે છે.

પિંગળશીભાઈએ પોતાના સાહિત્યના વહન માટે જયમલ્લભાઈના તંત્રીપદ નીચે પ્રસિદ્ધ થતા 'ઊર્મિ-નવરચના' માસિકને મુખ્ય વાહક વીસ વર્ષો સુધી બનાવ્યું હતું. ગિરનારના જંગલમાંથી રાતના સમયે ક્યારેક સિંહ અને દીપડા આવીને લોકસાહિત્ય વિદ્યાલયના મેદાનમાં ચક્કર મારી જતા.

શરૂઆતમાં સૌરાષ્ટ્ર પછાતવર્ગ બોર્ડ દ્વારા, પછી રાજ્ય સરકારના સમાજકલ્યાણના વિભાગ દ્વારા અને છેલ્લે જિલ્લા પંચાયતો તરફથી વિદ્યાલયને વિદ્યાર્થીઓ માટે શિષ્યવૃત્તિ મળતી. ૧૯૬૫માં સંસ્થાને આ રકમ મળવી બંધ થતાં, નવ વરસ ચાલીને એક જાજરમાન સંસ્થાઓનો અંત આવ્યો.

૦૦૦

યારણ સંસ્કૃતિ

અર્થપૂર્ણ અને હૃદયસ્પર્શી દુહાના ગાયક :
પિંગળશી મેઘાણંદ ગઢવી
શ્રી બળવંત જાની-રાજકોટ, ૯૪૨૮૨ ૦૭૦૦૦

૨૭-જુલાઈના દિવસે ચારણી સાહિત્યના મોટા ગજાના સારસ્વત પિંગળશી મેઘાણંદ ગઢવીનું શતાબ્દી વર્ષ પૂર્ણ થયું. જૂનાગઢના લોકસાહિત્ય વિદ્યાલયમાં આચાર્યપદે એક દાયકા સુધી સેવારત રહીને અનેક કલાકારોનું ઘડતર કર્યું. ગુજરાત રાજ્ય સરકારની લોકસાહિત્ય - સંગીતની અનેક સમિતિઓના માધ્યમથી લોકસાંસ્કૃતિક ક્ષેત્રે પ્રદાન કર્યું. 'ખમીરવંતા માનવી', 'ભવની ભેટ' જેવા પાંચેક લોકકથા સંપાદનો, પિંગળકાવ્ય, 'ખેડૂત બાવની' 'સોરઠ સંતવાણી' જેવા આઠ-દશ કાવ્યસંચયો, 'ગાંધીકૂળ' જેવી નવલકથા, નૃત્યના ટિકાઓથી ચારણી છંદોનો પ્રમાણભૂત પરિચય. આકાશવાણી રાજકોટ કેન્દ્રના માધ્યમથી એ ગ્રેડના કલાકાર તરીકે અનેક વખત કાર્યક્રમો પીરસેલા. ગુજરાત, મુંબઈ, આફ્રિકા જેવા સ્થાને લોકસંસ્કૃતિની સરવાણી વહાવીને લોકહેયામાં અમર બેસણાં જેમના છે એવા પિંગળશીભાઈનું દુહા રચનાકાર તરીકેનું પાસું પણ એટલું જ મહત્વનું છે. એમની લોકવાર્તાઓમાં વચ્ચે પ્રસંગના રૂપકે વાર્તાના મર્મને ઉપસાવતા દુહાઓ પોતે જ રચતા, પ્રસ્તુત કરતા, તેઓની માન્યતા દર્શાવતો-જીવનદર્શન સમાન એક દુહો મને ખૂબ સ્પર્શી ગયો છે, તેઓ ગાય છે કે --

'વિના ગુણ કરે ગાન, કાગ તાંકુ પાપ કહ્યો ;
ગુણકા ન કરે ગાન, વોહિ બડે પાપ હૈં'.

જે વ્યક્તિમાં કંઈ ગુણ ન હોય એવાના ગુણ ગાવા એ પાપ ગણાય અને જેમાં ખરેખર ખૂબ ગુણ હોય, ગુણના ભંડાર હોય એવી વ્યક્તિમત્તાના ગુણ ન ગાઈએ તો એ પણ પાપ ગણાય. કોના ગુણ ગાવા, કોના વખાણ કરવા એની પરત્વે

અંગુલીનિર્દેશ કરતો આ દુહો મને ખૂબ સ્પર્શી ગયો છે. પિંગળશીભાઈની ગુણવાનના જ ગુણકથન કરવાની પ્રકૃતિ સમકાલીન સમયની મોટી ભેટ છે.

તેમણે લોકકથાઓ પણ એવા ચરિત્રની લખી કે જેમનું કંઈક વિશિષ્ટ પ્રદાન હોય. પોતે સાહિત્યના ઉપાસક, સાધક હોવાને કારણે અખંડાનંદસ્વામીની સાહિત્ય પ્રકાશનની પ્રવૃત્તિને બીરદાવતી, મહત્તા આંકતી 'મહર્ષિ અખંડાનંદ' નામની લોકકથા ભારે મહત્વની છે. એના પ્રારંભનો અને અંતનો દુહો સમજાવે :

'જો ચાહો નિજ ઉન્નતિ, તો આળસ તજ અંગ;
સેવન કર સાહિત્યકા, અરુ સાધુ સતસંગ'
'કરહું કસર કપડે મહીં, પાંવ ખૂલે ચલ પંથ;
કર નહીં ચાર્મ કરકસર, ગૃહ રખવે સદગ્રંથ'.

જો તમે તમારો વિકાસ ઈચ્છતા હો તો આળસ ત્યજીને સાહિત્યનું સેવન કરવું અને સાધુ સંતોનો સત્સંગ કરવો. પછીના દુહામાં ગાય છે કે કપડામાં કરકસર કરવી. ઉઘાડા પગે ચાલવું પણ ઘરમાં સદ્ગ્રંથો વસાવવામાં કરકસર ન કરવી. આજે હવે વાચનવિમુખ થઈ રહેલા સમાજને ભારે મોટી શીખ ચારણ સારસ્વત તરફથી મળી છે.

એમણે યોગીજી મહારાજના ચરિત્ર વિશે પણ એક લોકકથા આલેખી છે. પિંગળશી ગઢવીની વિશિષ્ટતા એ છે કે તેઓ મૂલ્યનિષ્ઠ પ્રસંગ, ચરિત્રને ખોજે છે અને એની આસપાસ કથા ગુંથે છે. યોગીજી મહારાજની ચરિત્રમૂલક લોકકથાના આરંભે મૂકાયેલો દુહો પણ અર્થપૂર્ણ છે :

'સ્વામી સહજાનંદરા, લવ સતસંગ લિયા ;
જમ તેડા આવે નહીં, બેડા પાર કિયા'.

જેમણે સહજાનંદ સ્વામીનો સત્સંગનો

લહાવો લીધેલો છે એમને જમના તેડાં ન આવે એમનો બેડો પાર થઈ જાય. જમના તેડાં ન આવે અર્થાત્ સ્થૂળ દેહ વિદાય થાય પણ સૂક્ષ્મ ચરિત્ર-દેહ અમરત્વ પ્રાપ્ત કરે છે. ભારે લાઘવથી બહુ મોટી વાત અહીં નિરુપાઈ છે.

ચારણી સન્નારી સારસ્વતોનો મહિમા એમણે ગાયો છે. 'બાલબ્રહ્મચારિણી કવયિત્રી સમ્માનબાઈ'ના ચારણી ચરિત્રને આલેખતી લોકકથાના આરંભનો દુહો પણ હૃદયસ્પર્શી છે :

**'તું સમ્માન મહાસાધવી, પડી ન માયાકૂપ ;
છતી આંખે અંધ બની, જોયું ન જગતરૂપ.'**

સમ્માનબાઈ તમે મહાન સાધ્વી છો. તમે માયાના કૂપમાં ન પડ્યા. અર્થાત્ સંસારમાં ન પ્રવેશ્યા. આંખ હોવા છતાં, દેખતા હતા છતાં પણ અંધ બનીને જગતના રૂપને અવલોક્યું નહીં. આમ વૈરાગ્ય અવસ્થાને વરેલા સમ્માનબાઈના ચરિત્રને ભારે અસરકારક અભિવ્યક્તિ તેઓ અર્પી શક્યા છે.

અન્ય એક રાબિયાનું ચરિત્ર પણ ગુજરાતમાં પ્રચલિત છે. એના સંદર્ભે કથાનક આલેખતી લોકકથામાં ભારે અસરકારક દુહો

આરંભે પ્રસ્તુત કર્યો છે. એની સુખ સાહ્યબી, એનું મર્મી મૂલ્યનિષ્ઠ વ્યક્તિત્વ કથામાંથી ઉઘડે એ પૂર્વ દુહા દ્વારા પ્રાપ્ત થાય છે. કવિશ્રી પિંગળશીભાઈ ગાય છે કે --

**'તું પિયુગૃહમાં પાલવી, શીલવંત નાર સુજાણ ;
મળિયા દૂધ ને મિસરી, દો કાયા એક પ્રાણ.'**

તું પિયરગૃહમાં ભારે લાડકોડથી ઉછેર પામી. શાહજાદી સુપુત્રી શીલવંત એવી સન્નારી તરીકે સુખ્યાત બની. તું જેને સમર્પિત થઈ એ હકીકતને બે કાયા હતી પણ એમાં પ્રાણ તો એક જ જેમ દૂધમાં મિસરી હોય એ પ્રકારે.

પિંગળશીભાઈના દુહામાં અર્થ અને ભાવ એકસાથે સ્થાન પામતા હોય છે. એમનું કથન ભારે અર્થપૂર્ણ અને હૃદયસ્પર્શી જણાય છે. એમની દુહાકવિતામાં એકસાથે સનાતન-શાશ્વત ભાવવિશ્વ ઉઘડતું હોઈને એમના દુહા આજે પણ પ્રસ્તુત અને પ્રાસંગિક જણાય છે. એમના દુહાને આ કારણે કાળનો કાટ ચઢ્યો નથી. શકવર્તી દુહા રચયિતા પિંગળશીભાઈને શતાબ્દી વંદના....

૦૦૦

ચિ.ભાર્ગવ બાબુભાઈ ગઢવીએ ૨૦૧૪થી વલ્લભ વિદ્યાનગર, B. V. M. (બિરલા વિશ્વકર્મા મહા વિદ્યાલય એન્જિનિયરીંગ ગર્વમેન્ટ કોલેજ)માં પ્રોડક્સ એન્જિનિયર્સ તરીકે ડિગ્રી કોર્સમાં એડમીશન લીધેલ છે. જે એમ.એસ. યુનિવર્સિટી પછીનાં ક્રમે મેરીટમાં બીજા ક્રમે વિદ્યાર્થીનાં પસંદગીમાં એડમીશન અપાય છે. ચિ.ભાર્ગવ ૨૦૧૪-૧૫માં BE SEM-2, CPI-8 મેળવેલ છે. - **બાબુભાઈ સી. ગઢવી, ગાંધીધામ**

૯૨૭૫૧ ૮૩૩૩૭

ચિ.ધ્યાન રાજેશભાઈ મુલરવે, વી.જે.મોટી સ્કૂલ ઈંગ્લીશ મિડીયમ, રાજકોટના ધો.૭માં ૯૧% સાથે ક્લાસ ફર્સ્ટ તથા સ્ટુડેન્ટ ઓફ ધ યરનો એવોર્ડ પ્રિન્સીપાલ ભોલા મેડમના હસ્તે મેળવ્યો. આ ઉપરાંત અખિલ ભારતીય ગાંધર્વ મહામંડળ સંગીત વિદ્યાલય, રાષ્ટ્રીય શાળામાં તબલા, હાર્મોનિયમ તથા કી-બોર્ડમાં પણ ચાર વર્ષ વિશેષ યોગ્યતા સાથે પૂર્ણ કરી મુલરવે પરિવાર તથા ગઢવી સમાજનું ગૌરવ વધારેલ છે. શ્રી રાજેશ મુલરવે ટ્રસ્ટના યૂથ વર્કીંગ કમિટીના કાર્યકર્તા છે.

મો.નં.૯૩૭૫૧ ૧૭૩૦૧

કથાનો વિચાર સ્વયં મોરારિબાપુએ ભાવનગર ચારણ બોર્ડિંગમાં તા.૮/૬/૨૦૧૩ના રોજ યોજવામાં આવેલા એક સમારંભમાં આપ્યો હતો. માગ્યા વગર મા ન પીરસે એ કહેવત છે પરંતુ બાપુએ માગ્યા વગર સંત પીરસે એ વાતનું ઉજળું પ્રમાણ આપ્યું. તેઓશ્રીએ સામે ચાલીને રામકથા આપવાનો નિર્ધાર જાહેર કર્યો. આ કથા ભગતબાપુની ચેતના જ્યાં પ્રસરી છે તેવા કાગધામમાં કરવા માટે તેમણે ઈચ્છા વ્યક્ત કરી. કથા માટેના યજમાનની જવાબદારી પણ પોતે સ્વીકારીને સમાજને તે જવાબદારીમાંથી મુક્ત કર્યો. આ જાહેરાતને હાજર રહેલા સૌએ તેમજ સમગ્ર સમાજ અને સમાજના તમામ શુભેચ્છકોએ હર્ષભેર વધાવી લીધી. ભાવનગરના આ કાર્યક્રમથી કાગધામની રામકથા પૂરી થઈ ત્યાં સુધી જે કોઈ નાના મોટા પ્રશ્નો કે સમસ્યાઓ ઊભી થઈ તેનું નિવારણ આઈ સોનબાઈમાના કૃપાબળથી કંકુકેશરમાએ કર્યું તે એક ઐતિહાસિક ઘટના છે. મા તરફ ચારણો જન્મથી પક્ષપાતી બન્યા છે તેમ ભગતબાપુએ ગાયું છે તો મા પણ અહીં રામકથાના આ પ્રસંગે હાજરાહજૂર રહેલા છે. પૂ.બનુમા કે પૂ. કંકુકેશરમા જેવા આઈ પરંપરાના ઉજળા વાહકોની હાજરીથી આ મિલનને તીર્થસ્થાનની ગરિમા પ્રાપ્ત થઈ હતી. અહીં શ્રી રામભાઈ સોયા(યુ.એસ.એ.)નો ઉલ્લેખ કરવો જોઈએ કારણકે વતનથી દૂર બેસીને પણ તેમણે કથા આયોજનના મહત્વના નિર્ણયોમાં માર્ગદર્શન પૂરું પાડ્યું. કથાના યજમાન ચીમનભાઈ વાઘેલા ઉપરાંત 'આપણો યુવાન જણ' ખેતસી (કચ્છ-હાલમાં મુંબઈ) સમગ્ર વ્યવસ્થાના ચાવીરૂપ ભાગ સમાન હતા. અનેક લોકોની શ્રદ્ધા તથા શ્રમનું પરિણામ આ કથા સ્વરૂપે જોવા મળ્યું. રામભાઈ કાગનો બહોળો પરિવાર તથા મજાદરના યુવાનો રાત્રે પણ નિંદર લેતા હશે કે કેમ તેનો પ્રશ્ન સતત દરેકના મનમાં રહ્યા કરતો હતો.

કથા પૂરી થયા પછી જૂનાગઢના અનુભવી મુરબ્બી લખુભાઈ - લીલા કહેતા હતા કે આવા પ્રસંગો સમગ્ર જીવનમાં જવલ્લેજ જોવા મળે. લખુભાઈની વાત અનેક લોકોના મનમાં પણ સમાજભાવે જ રહેલી હતી. કથાનું એક વિશિષ્ટ પાસું એ રહ્યું કે કવિ શ્રી કાગબાપુ ઉપરાંત અનેક સર્જકોને પણ મોરારિબાપુએ તેમના પવિત્ર વચનોમાં કુશળતાપૂર્વક વણી લીધા. સાહિત્ય માણનાર તથા સમજનાર અનેક લોકોને ભક્તકવિ ઈસરદાસજી, નરહરદાસજી, બ્રહ્માનંદ સ્વામી, પિંગળશીભાઈ નરેલા, મેરૂભા, શંકરદાનજી દેથા જેવા ચિરંજીવી સર્જક - મનિષીઓની આકાશગંગાનું દર્શનવ એકજ સ્થળેથી થયું. મોરારિબાપુ સિવાય આવું સર્વગ્રાહી કથન બીજું કોણ કરી શકે ? જગતભરમાં ટીવી સેટ પર કથા સાંભળનારા લોકો તેમજ પ્રત્યક્ષ ઉપસ્થિત બહોળા સમુદાયે ભગતબાપુની કાવ્યકુશળતા - કર્મશીલતા તેમજ બહુશ્રુત વિદ્વતાનો ભરપૂર અમૃતરસ પણ રામકથાના માધ્યમથી માણ્યો. પૂ. બાપુએ ભગતબાપુના કાવ્યોનું ઊંચું મૂલ્યાંકન વિશ્વકવિ ટાગોરે કર્યું હતું તેની વાત કરી અને ભગતબાપુના તે યાદગાર શબ્દો ફરી યાદ કર્યા :

આવોને એકલધાર !

સાયબા વરસો મુશળધાર !

સાગરના જાયા ! ક્યારે આવશો ?

મહાજળના મોભી ! ક્યારે આવશો ?

મોરારિબાપુએ ભગતબાપુની તમામ શક્તિઓનું તારણ કાઢીને સૂચક વિધાન કર્યું કે આ ગજાના કવિનું આ ઘરતીમાં પેદા થવું તે અકસ્માત નથી પરંતુ 'ઈશ્વરીય વ્યવસ્થા'નો એક ભાગ છે. રજમાંથી સૂરજ બનવાની ક્ષમતા આવા કવિઓમાં હોય છે એવી વાત કરીને મોરારિબાપુએ એક સર્જકની અસીમ શક્તિને પોંખી હતી. ભગતબાપુના ભજનોની લોકપ્રિયતાનો બાપુએ

ખાસ ઉલ્લેખ કર્યો. બાપુએ કહ્યું કે તેમની રામકથાનું શ્રવણ કરતાં ગુણીજનો કેવટ પ્રસંગમાં હંમેશા 'પગ મને ધોવા ઘો રઘુરાય' એ ભજનની રાહ જૂએ છે. કેટલીકવાર કથાના પાવક પ્રવાહમાં આ ભજન છૂટી જાય તો લોકો પૂછે 'બાપુ, કેવટ પ્રસંગમાં પગ મને ધોવા ઘો... એ ભજન કેમ ન આવ્યું?' સર્જકની આવી અસામાન્ય લોક સ્વીકૃતિની વાત મોરારિબાપુના આ વિચક્ષણ અવલોકનમાંથી સ્પષ્ટ થાય છે. જે સમાજ આ સર્જક તથા તેના શબ્દનો વારસદાર છે તેની ફરજ આ ગરિમાને જાળવી રાખવાની રહે છે. પૂ.આઈમાતાઓની કૃપા તથા સ્વવિવેકથી આ બાબત સિદ્ધ થઈ શકે તેવી છે. આ વારસો અમૂલ્ય છે તેથી તે જાળવવા જેવો છે.

બહોળો સમુદાય એકત્રિત થાય અને નવ દિવસ સુધી સાથે રહે તેમજ અંતરનો ઉમળકો તથા પ્રસંગની દિવ્યતા તમામ લોકો એકસરખી રીતે જ અનુભવે તે સામાન્ય ઘટના નથી. ભગતબાપુના પરિવાર તરફ તેમજ તમામ ચારણ સર્જકો તરફ જેમની વિશેષ પ્રીતિ છે તેવા અનેક સમાજના લોકોએ સમગ્ર વ્યવસ્થાને મૂંગો છતાં મહામૂલો ટેકો પૂરો પાડ્યો. વર્તમાન સમયમાં આવી ઘટનાઓ ઓછી બને છે. ભગતબાપુની સ્મૃતિમાં થયેલા આ ભંડારામાં પ્રસાદ લેવા મોરારિબાપુ હાકલ કરતા એ ક્ષણે જ અનેક લોકોને અમીના ઓડકાર આવતા હતા. રામકથા દરમિયાન

પ્રસંગોને ઉચિત રચનાઓની રસલહાણ કરનાર કળાધરો આ કથાની સુગંધમાં વૃદ્ધિ કરતા હતા. ઉપરાંત ગુજરાતના અનેક નામી તથા નિવડેલા કલાકારો પણ કથાસ્થાને પૂ.મોરારિબાપુ તથા પૂ.ભગતબાપુ તરફ પોતાનો સ્નેહાદર વ્યક્ત કરવા માટે અંતરનો ઉમળકો લઈને આવ્યા હતા. સમય જાણે કે ઓછો પડતો હતો. પ્રતિવર્ષ કવિ શ્રી કાગની સ્મૃતિમાં આપવામાં આવતા કાગ એવોર્ડની ધન્યનામ લોકોને અર્પણવિધિનો મહત્વનો પ્રસંગ પણ રામકથાના સમય દરમિયાન જ સંપન્ન થયો. મોરારિબાપુની દરેક રામકથા વિશિષ્ટ હોય છે. રામગુણ ગાવાની ઘટના જ મંગળકારી છે તેથી તેમ હોવું સ્વાભાવિક છે. પરંતુ ભગતબાપુના અસંખ્ય ચાહકો માટે કાગધામ(મજાદર)ની કથા સ્થાયી સ્વરૂપે એક અવિસ્મરણીય પ્રસંગ તરીકે દિલમાં સંધરાઈને સૌરભ આપતી રહેશે તે નિશ્ચિત છે. કાગના માળામાં કવિતાની કોયલ ઉછેરનારા પદ્મશ્રી દુલા ભાયા કાગના બાવન ફૂલડાનો બાગ કદી કરમાય તેવો નથી :

રંગ રંગના ફૂલડાં એમાં

રામચરિતનો ત્રાગ જી...

એનો ગૂંથે હારલો...

કોઈ કંઠે ઘરે બડભાગ...

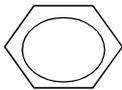
ભાઈ! તારો બહેકે ફૂલડાંનો બાગ...

એનો પાણતીયો રૂડો રામ...

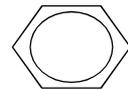
૦૦૦

ચારણ સંસ્કૃતિ મેગેઝિનને દર વર્ષે એકવાર અનુદાન આપનારા મહાનુભાવો

- ૨૫૦૦૦/- શ્રી મુળજીભાઈ નારણભાઈ લાંબા - લંડન (જાંબુડા)
- ૧૧૦૦૦/- શ્રી લક્ષ્મણભાઈ ભગવાનજીભાઈ જામંગ - લંડન (રાજકોટ)
- ૧૧૦૦૦/- શ્રી હરેશભાઈ તથા સુભાષભાઈ જે. ગઢવી - મુંબઈ (ભાડલા)
- ૧૧૦૦૦/- શ્રી જયદેવભાઈ કવલ - રાજકોટ
- ૫૦૦૦/- શ્રી ભીખુદાનભાઈ ગઢવી - જૂનાગઢ
- ૫૦૦૦/- શ્રી આર.જી. ગઢવી - મોરબી
- ૫૦૦૦/- શ્રી માણસુરભાઈ સોયા - અમદાવાદ
- ૫૦૦૦/- શ્રી કિશોરદાન ગઢવી - ચકાર-કોટડા

પુસ્તકો જે શાંતિ, જે જ્ઞાન આપણને આપી શકે
દૂરના મહાન તત્ત્વોને અને વ્યક્તિઓને નિકટ લાવી શકે
એવું કોઈ બીજું ભાગ્યે જ કરી શકે
સારાં પુસ્તકો જેવો કોઈ કાયમી મિત્ર નથી.

આઈશ્રી સોનલમાંનો અદ્ભુત પરચો

શ્રી નારણભા રતન - મઢાદ

૯૯૨૪૭ ૬૩૭૦૮

૧૯૩૮માં મેં જ્યારે આ જગતને જોવા, નિહાળવા મારી બે આંખો ઉઘાડી હાલતાં ચાલતાં શિષ્યો ત્યાં ૧૯૪૨માં પિતાજીએ સદાને માટે બેય આંખો મિંચી દીધી. ૧૯૪૮માં મારા માતૃશ્રીએ વિદાય લીધી. થયો હું નોધારો નિરાધાર. મામાના આશ્રયે સહીને નવમા ધોરણની છમાસિક સુધી સાથે રહ્યો. તેમની આર્થિક સ્થિતિ અને દૂધનો ઘંધો સારો ચાલતો ન હોવાથી તેમણે સરખેજ છોડવાનો નિર્ણય કર્યો. મિત્રોના વાલીઓને મારા પર હેત, પ્રીત અને ભાવના હોવાથી તેમને ત્યાં રહીને નવમું પાસ તો થઈ ગયો, હવે શું કરવું? ભણતર મૂકી દેવું?

મતિ મૂંઝાણી, ઉકેલ ગોત્યો. આપણા સમાજના એક સુપ્રસિદ્ધના આંગણે ગયો. એક વર્ષની રૂ.૩૦૦/- ફીના લેવાની લાલચે! બે વરસનું ભણતર પૂરું કરી રૂ.૩૦૦/- તમોને પાછા આપીશ એવી અંતરથી ખાત્રી આપી પરંતુ રૂ.૧૫૦/- આપવાની હા પાડી એટલે તેમને ત્યાં બપોરે શિરાવીને પરત થયો.

રૂ.૧૫૦/- માટે બીજા સત્રનો અભ્યાસ બગાડી મારે કોની પાસે જવું? એક વર્ષની બોર્ડિંગની ફી મળત તો સારું થાત પણ એવું ન બન્યું, તેમનો હું ઋણી છું અર્ધાની તો હા પાડી, વળી, એક ટંકનો તેમનો રોટલો મેં ખાધો. હવે કસોટીના એરણે ચડયો. ક્યાં જવું, કોની પાસે બોર્ડિંગની ફીના પૈસા માગવા?

એક ચમત્કાર થયો? હૈયામાં હિંમત આવી. પહોંચ્યો માના મઢડે! શિલથી હાલીને હરદ્વાર કહો કે પછી વૃંદાવન!

વાદળી ચડી, અર્ધી બાંચનું સફેદ શર્ટ (ઈન્શર્ટ કરેલ) પગમાં સફેદ મોજા અને સફેદ

લુગડાનાં પગરખાં. બધી જ વસ્તુઓ સરખેજની હાઈસ્કૂલના મારા વર્ગમાં ભણતા બ્રાહ્મણ સહપાઠીઓના વાલીઓની! મારી પાસે તો કંઈ હતું જ નહીં. વગર ટિકિટ મુસાફરી. કોઈ ટી.ટી.એ ટીકીટ માગી જ નહીં. પૈસા હોય તો ટિકિટ લેવાય ને!!

નિશાળીયો આવે છે માં, કોઈએ કહ્યું. માનું રૂપ પહેરવેશ અને આભ જેવું કપાળ જોઈને મેં તો ગડગડતી હડી કાઢી, પગમાં પડી ગયો અને મંડયો રોવા, ડૂમો ભરાઈ ગયો. આઈશ્રી સોનબાઈમાંએ બેય બાવડાં ઝાલી મને ઊભો કર્યો. મારાં આંસુડા લૂયાં. હૈયાળી દીધી 'છોનો રે આપા છાનો રે!' તેથી મને મારી માં સાંભરી અને હું વધારેને વધારે રોયો. 'મા કને રોવાય? આયાં હવે રોવાય? ઠેકાણે આવી ગયો અને હવે છાનો રે.' મા-બાપ નથી, ભણવું છે બે વર્ષ, પણ કંઈ છે નહીં. એવી કોઈ બાબત કહેતાં પહેલાં તો એમણે મને કહ્યું, 'તું જે ધારણા કરીને આયાં આવ્યો છે તેમાં ભગવતી પૂરી કરશે. મૂંઝામા, આગળ ભણ, અમદાવાદની આનંદનગરમાં આપણી બોર્ડિંગ છે ત્યાં જા બધું થાઈ જાહે.'

આ પ્રથમ પરચો. મારે રજૂઆત જ નો કરવી પડી. સાત ખોટના પોતાના દીકરાને મા ખવડાવે એમ મને હેતથી ખવડાવ્યું. તાણ્ય કરી કરીને ખવડાવ્યું. રાત રોકાઈને વહેલી સવારે નાઈ ધોઈને ઉપડયો માંની રજા લેવા. હાથ ખર્ચની રકમ રૂ.૨૦/- આપી સજળ નયને મને વિદાય કર્યો અને એક વાહનવાળાને ભલામણ કરી કે, 'આ નિશાળિ યાને કેશોદ સુધી લેતો જા' - મેં કેશોદથી કાળુપુરની ગાડી પકડી. પહોંચ્યો ચારણ બોર્ડિંગના વહીવટકર્તા માધવસિંહભાઈ પાસે. 'ઓઢવા

પાથરવાના ગોદડાં લેતો નો આવ્યો ? જા સટ લઈ આવ્ય, અને બોર્ડિંગે પૂગી જા હું આવું સું' મારા પહેલાં કોણે માધવસિંહભાઈને ખબર દીધી હશે કે માએ આ નિશાળિયાને બોર્ડિંગમાં ભણવા, ખાવા પીવા રહેવા મોકલ્યો હશે ! તે વખત ૧૯૫૬-૫૭માં મારા પહેલાં તાર ટપાલ મઢેથી અમદાવાદ પૂગી જાય એવી કોઈ સુવિધા નહોતી. માના અંતરનો તાર મટકું મારતા માધવસિંહભાઈના હૈયામાં ઝણણાટી મારી ગયો હશે ? એ વખતે આ પરચા બીજાની મને સમજ નો પડી. આજે સમજાય છે સોનબાઈમાં જેવી મા ભવે ભવ મળે એવું માગવું યથાર્થ છે. બે માસ બોર્ડિંગમાં રહ્યો. સ્કૂલ અને બોર્ડિંગ વચ્ચે પાંચ કિ.મી. અંતર થાય. આવવા-જવાના ૧૦ કિ.મી. બે માસ હાલીને કાઢ્યાં ત્યાં દરિયાપુરમાં બોર્ડિંગમાં મને એક સંબંધીએ ગોઠવી દીધો. કોઈ મારા જેવા અને મારા જેવી પરિસ્થિતિવાળા વિદ્યાર્થી માટે અને હાલવામાં અભ્યાસ નો રુંઘાય એ ધ્યાને લઈ આનંદનગરની બોર્ડિંગમાંથી હું દરિયાપુર બોર્ડિંગમાં દાખલ થયો. બે વર્ષ રહી ૧૧મું પાસ કરી ૧૯૫૮માં સરકારી

નોકરી મળતાં દાખલ થયો અને ૧૯૮૨માં સ્વૈચ્છિક નિવૃત્તિ લઈ લીધી.

૧૯૭૨-૭૩માં(આશરે કહું છું),મા મઢાદ આવ્યાં હતા. મને ભાળી ગયાં અને કહ્યું, 'તું તો મોટો બધો થઈ ગીયો તે દી' તો તું સાવ સુકલકડી જેવો હતો, નોકરી કર છ ? મેં હકારમાં હાથ જોડી કહ્યું મા તમને હું કોઈ જનમમાં નઈ ભૂલું ! તમે તો મને નવું જીવન દીધું છે. તમારો જો સહારો મને તે દી' નો મળ્યો હોત તો મારું શું થાત ? એ તો મા ભગવતીએ કર્યું છે મા એ, મા માથે નાખ્યું. 'નો આવડે એને શીખવજે, સારી સારી શીખામણું દેજે, સારો રસ્તો ચીંધજે અને સાધારણ છોકરાને સોપડીયુ લઈ દેજે, પૈસા ટકાની જરૂર જણાય તો દેજે' એવું ઘણું બધું મારા રહેઠાણે પગલાં દીધાં તે દી' મને આઈશ્રી સોનબાઈ મા એ કહ્યું હતું.

આઈમાં સોનબાઈમાંના કહ્યા પ્રમાણે મારાથી જેટલું થાય છે એટલું કરું છું અને જે કરું છું તેની મારા દીકરાઓને પણ ખબર પડવા દેતો નથી. ૧૯૭૪થી આજદિન સુધી પ્રસિદ્ધિથી સદા દૂર રહી જે કંઈ થાય તે કર્યા કરું છું. ૦૦૦

...અનુસંધાન પાના નં.૪૨નું...

સમાજશાળાઓ અને ધર્મશાળાઓ જાણે અજાણે શિક્ષણ આપતી હતી. માણસ માણસ પાસે હૃદયથી બેસતો હતો. આજે સ્થિતિ બદલાઈ છે. અલબત્ત ઘણી નવીન શોધો અને તેના પરિપાક રૂપે ઉપકરણો ઉપલબ્ધ થયા છે. પરંતુ સમજણ કેળવવી એ જ સાચી કેળવણી છે.

વિશ્વનું ઉત્તમ સર્જન માત્ર સતશિક્ષણથી જ થઈ શકે છે. માનવની ઉત્પત્તિ અને નિરંતર વિકાસ ખૂબ પ્રલંબ છે. શિક્ષણ એ જ છે જે સુટેવો, સમજવાળું જ્ઞાન અને સદ્ગુણનો વિકાસ કરે. આ યોગ્ય રીતે થાય તો ઈશ્વર પ્રાપ્તિ થાય જ. તે દૂર નથી. આમાં જ ઈશ્વર અને સત્ય છૂપાયાં છે. દેવોને પણ ન મળે એવો માનવદેહ આપણને આપ્યા છે. આપણને શ્રેષ્ઠત્વ આપ્યું છે

તો નિરંતર નિભાવીએ અને વિભાવીએ **બડે ભાગ્ય હમ સબ માનુષ દેહ પાયે** શિક્ષણ સતત પરિવર્તનશીલ છે. આજની શીખેલી બાબત કે વાત આવતી કાલે ભૂતકાળ બની જશે. આજનો સાક્ષર સતત જાણકારી સમજ નહીં કેળવે તો આવતી કાલનો નિરક્ષર બની જશે. ઉપાધિઓ મેળવી લીધી એટલે સાક્ષર બની ગયા તે ભૂલ ભરેલું છે. હર પળે જગત બદલાતુ રહે છે માટે આપણે પણ બદલાવું પડશે. કમ્પ્યુટર દ્વારા શિક્ષણની ગતિ વધુ ગતિશીલ બની છે. આપણે કવિતા, ગાન, પ્રકૃતિને આ બધામાં ભૂલી જવાની નથી. નિરંતર શક્ય હોય ત્યાં સુધી કુદરતના તત્ત્વોની નજીક રહીને સમજણ મેળવીએ તો કેવું સારું. આપણે સૌએ પ્રવર્તમાન સમયની સાથે ચાલવાનું છે તે જ આપણુ સાચુ શિક્ષણ. ૦૦૦

સાંપ્રત સમાજ

શ્રી હિતેષ શાંતિભાઈ લાંબા - અમદાવાદ

આપણે આપણા ભવ્ય ભૂતકાળને વારંવાર વાગોળવાની વૃત્તિમાંથી બહાર નિકળી, વર્તમાનનાં કેટલાંક કાળસહજ પરિવર્તનોને સ્વીકારવાં જ રહ્યા અને એ પણ કદાચ અશક્ય લાગે તો તેને અવગણી શકાય પણ કોઈની નિંદા - ટીકાનો વિષય બનાવવો એ જ આપણા વૈચારિક પદ્ધતિપણાને પ્રગટ કરે છે.

સમાજ જયારે અગણિત કુરિવાજો - સમસ્યાઓથી પીડાઈ રહ્યો હોય ત્યારે કોઈ એક જ સમસ્યા પર ધ્યાન કેન્દ્રિત કરી, તેની જ ચર્ચા કરીને સમાજનો સમય-શક્તિ વેડફવાનો કોઈ અર્થ નથી.

ચારણ સમાજની હરેક વ્યક્તિના હૃદયમાં 'આઈ સોનલમા'નું એક વિશેષ પૂજનીય સ્થાન રહ્યું છે. આઈમાનું જીવનકાર્ય જ શિક્ષણની આસપાસ વણાયેલું રહ્યું દેવકોટિ ચારણોના જીવનમાં વ્યાપ્ત અજ્ઞાનતાના અંધકારને શિક્ષણના માધ્યમથી ઊલેચવા આઈમાએ એમના જીવનની એક-એક ક્ષણ ખર્ચી નાખી પરંતુ એમની આ પૃથ્વી પરથી (ભૌતિક) વિદાય બાદ, સમાજ એમના ધ્યેય - વિચારોને વિસારે પાડીને એમની બાહ્ય વ્યક્તિ પૂજામાં જ મગ્ન થઈ ગયો. આઈમા સ્વયં કહેતા કે, પૂજા માણસની ન હોય, પણ એના ગુણ - વિચારોની હોય. માણસ તો પંચભૂતનું પૂતળું છે. ઋષિ કવિ કાગબાપુના સર્જનમાં પણ સમાજની આ દુર્દશાનું દર્શન જોવા મળે છે માટે છબિઓ - મૂર્તિઓ - મંદિરો કરતા આઈમાના વિચારોને સમાજમાં મૂર્તિમંત બનાવવા એ જ આપણી એમના પ્રત્યેની સાચી ભક્તિ - શ્રદ્ધાંજલિ ગણાશે. સમાજમાં અસંખ્ય પ્રતિભાઓ પડેલી છે, પરંતુ યોગ્ય (આર્થિક-માનસિક) પ્રોત્સાહનના અભાવે આ પ્રતિભા ખીલ્યાં પહેલાં જ તેનું બાળમરણ થાય છે.

પોલીસ કે અન્ય ખાતામાં નવનિયુક્ત થયેલાં મારા ઘણા મિત્રો આઈમા પ્રત્યેના પૂજ્ય ભાવથી પ્રેરાઈને સોનલબીજ જેવા આપણા પવિત્ર પ્રસંગોએ શ્રીફળ-સાકરની પ્રસાદી ધરાવે છે. એમાં કંઈ ખોટું નથી. મા દીકરાની પ્રગતિ જોઈને રાજી જ થાય પણ જો ત્યારે સાથે-સાથે આપણને શિક્ષણથી વંચિત આપણા

છેવાડાના ભાઈ- ભાંડુઓનો વિચાર આવશે તો, આઈમા વિશેષ પ્રસન્ન નઈ થાય ?

આજકાલ મરણ જેવા પ્રસંગો આપણા સમાજમાં જાણે આર્થિક શક્તિનું પ્રદર્શન કરવાના માધ્યમ બની ગયા છે. આવા પ્રસંગોનો મુખ્ય હેતુ મૃતાત્મા પોતાના આ જન્મના બધા વળગણો અને આસક્તિઓમાંથી મુક્ત થઈને તેની આગળની યાત્રા શાંતિપૂર્ણ રીતે આરંભ કરી શકે. એમના માટે સ્વજનો-સ્નેહીજનો પ્રાર્થના કરવા એકઠા થાય છે પણ આપણે તો મુખ્ય આશય અને મૃત વ્યક્તિને ભૂલીને ૧૦-૧૨ દિવસ અલગ-અલગ મીઠાઈઓના 'મેનુ' તૈયાર કરવાની ચર્ચા કરતા જોવા મળીએ છીએ. વિષયાંતર કરીને કોઈ બીજા જ વિષયો પર ચર્ચાઓ થાય છે. ડાયરાને મોજમાં આવેલો જોઈને બહારથી ખરખરો કરવા આવેલા મહેમાનો બિચારા જાણે 'આપણે ઘર ભૂલ્યા'ની લાગણી અનુભવે છે.

સમાજના આવા રીત-રિવાજો જે-તે કાળના સંદર્ભમાં અનુકૂળ હશે, પણ આજના સમય - નાણાની કટોકટીના યુગમાં મૃતાત્મા પાછળ ફક્ત એકાદ કલાકની પ્રાર્થનાસભાનું આયોજન કરી આ અયોગ્ય વ્યય થતો અટકાવી ન શકાય ? અને તેનો સદુપયોગ કરી, કોઈ જીવિત આત્માના આંસુ ન લૂંછી શકાય ?

ટા.ક. સમાજને સલાહ-સૂચન આપવાની મારી કોઈ જ યોગ્યતા કે અનુભવ નથી. આ તો ફક્ત મારા અંગત વિચારો સમાજ-ચિંતકો સાથે વહેંચવાનો પ્રયાસ છે. બધા જ સહમત થાય એ જરૂરી કે અપેક્ષિત નથી. બધાને પોતાનો અંગત મત-વિચાર હોઈ શકે અને એમાં જ લોકશાહીની શોભા છે. 'મારાથી અલગ વિચારનાર મારો દુશ્મન' એ માનસિકતામાંથી બહાર નિકળવાનું આહ્વાન આ એકવીસમી સદી આપણને આપે છે. જીવનરૂપી આ સફરમાં કોઈને સુધારવા કરતા સ્વીકારવાથી જ સમસ્યાઓનું સમાધાન કદાચ જલ્દી મળે છે. આપણા મતભેદ આપણને 'મનભેદ' સુધી ન લઈ જાય એ જ તંદુરસ્ત સમાજ જીવનની પૂર્વશરત છે.

'હરિસ'—હરિએ હરિસ ગ્રંથ હાથોહાથ લીધો
શ્રી અચળદાન શિવદાનજી બોક્ષા - સુરેન્દ્રનગર
૯૦૯૯૯ ૫૧૧૨૫

દોહા

**ઈશર બડા ઓલીયા, ઈશર બાત અગાધ,
 સુરા તણો કીધો સુધા, પલસે મહાપ્રસાદ..૧
 ઈશરીયા એઠાણ, ગઢવાડા જોયા ઘણા,
 રતન ન લાભે રાણ, સમદર પાંખે સુરાઉત..૨
 આખર ઈશરીયા તો મુખ નિસરીયા તકે,
 સ્વાંતાં ઓસો સ્ત્રવિયા સીપા માથે સુરાઉત..૩**

ઈશર બડા ઓલીયા અને ઈશર બડા અગાધ એટલે કે જેનો મહાસાગરની માફક (અગાધ) તાગ ન પામી શકાય તેવા મહાત્મા ઈશરદાસજી અવતારી હતા જેણે સુરાપાનને એક ક્ષણમાં પલમાં અમૃત બનાવી મહાપ્રભુનો પ્રસાદ કરી દીધો. હે મહાત્મા ઈશરદાસજી અનેક ચારણ સમૂહો નિરખતા મહાસાગરના સમૂહ સિવાય સાચા મોતી ન પાકે માટે હે ઈશરદાસ આપ તો અણમોલ મોતી સમ અવતર્યા છો.

હે ઈશરદાસજી આખરે આપના મુખમાં મેઘવર્ષા બિન્દુ જેવા જે શબ્દો નીકળીયા તે તો સ્વાતિ નક્ષત્રના છીપના મુખમાં મેઘવર્ષાના બિંદુ પડે અને છીપમાં સાચા મોતી પાકે તેવા મોતી તમારા છીપ જેવા મુખમાંથી શબ્દરૂપે જગતને મળ્યા છે(માંડણ ભગત, દેગામ).

જામશ્રી રાવળના સરદાર, ચોવીસ ગામના ગામઘણી જાગીદાર ગૃહસ્થી છતાં મહાત્માના બિરુદને પામનાર એવા ચારણ કવિ ઈશરદાસજી પોતાના રસાલા સાથે દ્વારકા પહોંચીને તે સમયના જગદ્ગુરુ શંકરાચાર્યજીના મહેમાન બન્યા.

દ્વારકાધીશના દર્શન કરી બીજા દિવસે સુપ્રભાતે ગોમતીજીનાં પવિત્ર જળમાં સ્નાન કરીને વિષ્ણુયાગ આરંભ્યો. યજ્ઞની સાથે દ્વારકાધીશના દેવળ પર ઘજા આરોહણ કરી અને બ્રહ્મચોરાસી કરી. પાંચમા દિવસે નિજમંદિરમાં દ્વારકાધીશના દ્વારે

જગદ્ગુરુ શંકરાચાર્ય અને અનેક વિદ્વાન બ્રાહ્મણો, મહાનુભાવો, શ્રેષ્ઠીઓ, મહારાજાની ઉપસ્થિતિમાં હરિસ ગ્રંથના ગાનનું પોતાના સ્વમુખે સવાર-સાંજ પઠન કર્યું. જ્યારે ઈશરદાસજી ઊંચા સ્વરે ગાન કરી રહ્યા હતા ત્યારે આ ભક્ત કવિના દર્શન અને શ્રવણ માટે સેંકડો ભક્તજનોની ભીડથી મંદિરની પરાશર ખીચોખીચ ભરાઈ ગઈ હતી.

ગ્રંથગાન પૂર્ણ થયાના દિવસે સુપ્રભાતે સવા પહોર દિવસ ચડતા ગ્રંથને ઉપરનીચે પોથીરૂપે લાલ મખમલના કપડાંથી લપેટી દોરી બાંધી ઈશરદાસજીએ ઊભા થઈ દ્વારકાધીશની જય ઘોષણા કરી ગ્રંથ હાથમાં લઈ નિજમંદિરના દ્વાર પાસે ઊભા રહી ગદ્ગદ્ કંઠે હરિસ ગ્રંથ હસ્તકમળથી (હાથોહાથ સ્વીકારવા) ભગવાન દ્વારકાધીશને પ્રાર્થના કરી જગદ્ગુરુ શંકરાચાર્યજી સામેની બાજુ ઊભા હતા. સેંકડો ભક્તો શાંતિપૂર્ણ રીતે આતુરતાથી દશ્ય નિહાળી રહ્યા હતા. સમય વિતવા માંડ્યો હતો. હરિસ ગ્રંથ ઈશરદાસજીના હાથમાં અદ્ભુત શોભી રહ્યો હતો એ સમયે જગદ્ગુરુ શંકરાચાર્યજીએ કહ્યું, કવિવર આપ હરિસ ગ્રંથને ભગવાન દ્વારકાધીશના ચરણમાં ધરી ઘો. ઈશરદાસજીએ ક્ષણાર્ધ ચમકીને જગદ્ગુરુ શંકરાચાર્યજી સામે જોયું. જોઈને બોલ્યા, ગુરુવર જગદીશના ચરણોમાં તો મારું મસ્તક હોય. આ તો હરિસ યશોગાન કાવ્યો શ્રી હરિ સ્વરૂપ છે. તેને ચરણોમાં કેમ ધરું? હું તો મારા પ્રભુને હાથોહાથ હરિસ ગ્રંથ અર્પણ કરવા આપ્યો છે. આટલું બોલી ઈશરદાસજી ફરી દ્વારકાધીશની મૂર્તિના દર્શનમાં લીન થઈ ગયા. હરિસ ગ્રંથ હાથમાં છે. ઉપસ્થિત ભક્તો ભાવુકતાથી અને આશ્ચર્યથી મૂક સ્તબ્ધ ઊભા છે, સમય સરી રહ્યો છે.

દ્વારકાધીશ સામે સ્થિર નેત્રો રાખી ઊંચા સ્વરે ઈશરદાસજી બોલ્યા,

દુહો
(વ્યંજસ્તુતિ અલંકાર)
તને મુક ગોવાળીયો માનીયો,
તું તો શબદ સુણે નહી લેશ,
પણ નેણે ઈશર ન્યારીયો,
તું પ્રેમ પુરણ પરમેશ..૧

કવિ કહે છે કે પ્રભુ, એટલું તો સ્વીકાર કે આ ગોવાળિયો મુખથી જ મૂંગો છે પણ આટલા દિવસોથી તારા યશોગાનની સ્તુતિ સાંભળ્યા પછી ઘણા સમયથી ગ્રંથ ઊંચકી તને અર્પણ કરવા ઊભો છું તો પણ તું તો કાંઈ સાંભળતો જ નથી તેથી મને ખાત્રી થઈ કે તું માત્ર મૂંગો જ નથી બહેરો પણ છે. પણ હે પ્રભુ તારી માયાની મોહમાં ભરમાઈ જાઉં તેવો કવિ હું નથી. ભલે તું મૂંગો થા, બહેરો થા પણ હું તો તારી આંખની ભાષાને ઉકેલી શકનાર ચારણ કવિ ઈશરદાસ છું. તારી આંખમાં લાગણીનો લોઢ ઉછળે છે માટે તારી મોહજાળ મૂકીને હરિરસ ગ્રંથને સ્વીકારી લે. ઈશરદાસજીના મુખેથી મેઘાવી કંઠ ધ્વનિનાં પડઘા શિખર અને ઘુમ્મટમાં પરિવર્તીત થયા અને ગુંજન સાથે શમી ગયા. પાષાણના પૂતળાની જેમ સમગ્ર માનવ વૃંદ સ્તબ્ધતાથી-અભૂતપૂર્વ શાંતિમય ઊભું હતું. ક્ષણો પસાર થવા લાગી. જગદ્ગુરુ શંકરાચાર્યજી ફરી કહેવા આતુર બન્યા ત્યાં ભગવાન પ્રેમપૂર્ણ ભાવમાં ઈશરદાસજીએ બીજો દુહો ઉચ્ચાર્યો,

દુહો
ચારણ મે ઈશર ચવાં તું ઈશરકા ઈશ
ગ્રંથ ઈશરરો ગ્રહવા, હવે દેહથ તું જગદીશ..૨

હે પ્રભુ હું ઈશરદાસ ચારણ તને કહું છું કે તું ગમે તેમ કર પણ હું તો તને પૂરેપૂરો પામી ગયો છું...ઓળખી ગયો છું, કે તું તો અનેક ઈશ્વરોનો ઈશ્વર છો પૂર્ણ પુરુષોત્તમ પ્રભુ તું જ છો અને તેથી તો આ ઈશરે તને ઈષ્ટદેવ પદે હૃદયમાં સ્થાપિત કરેલ છે માટે હવે મોડું કરીને બીજાને મુંઝવવા બંધ કર અને તારા જ રચેલા આ તારા જ હરિરસ ગ્રંથનો

સ્વીકાર કરવા તારા હાથ લંબાવી અને આજ તો તારા હાથ નીચા રહે અને મારા હાથ ઉપર રહે તેવો અણમોલ લાવ તારા ઈશરદાસ(ભક્તને) લેવા દે હે હરિ. હવે તારા હાથ લંબાવ. આટલું કહેતાં ક્ષણાર્ધમાં જ સમસ્ત મંદિર પરાસરમાં શાંતિ, દિવ્ય તેજ અને ભાવનું મોજું વ્યાપી ગયું. દ્વારકાઘીશનું મુખ મલકાયું અને દ્વારકાઘીશની ચતુર્ભુજ મૂર્તિના નીચેના બંને હાથ ઠેઠ ઈશરદાસજી સુધી લંબાયા. હરિરસ ગ્રંથનો હાથોહાથ સ્વીકાર પ્રભુએ કર્યો. હરિના હાથમાં હરિરસ છે અને ઈશરદાસજીનું મસ્તક હરિના ચરણોમાં છે. અંતરની ઊર્મિનાં અશ્રુથી ઈશરદાસજી ભીંજાઈ રહ્યા છે. સર્વત્ર આનંદના અશ્રુઓ સાથે સ્તબ્ધતા છવાઈ ગઈ હતી અને થોડી જ ક્ષણોમાં ગ્રંથ ભગવાનના સિંહાસન પર સમુદાયને દશ્યમાન થયો. જગદીશ ભગવાનની પુષ્પમાળા કવિ ઈશરદાસજીના ગળામાં અર્પણ થતા ઈશરદાસજીએ ભગવાન દ્વારકાઘીશના ચરણ પકડી લીધા. શીરથી પાઘ ઉતારી પ્રભુને ફરી વંદન કર્યા. પાઘને પોતાના હાથમાં રાખી ઈશરદાસ પાછા પગલે નિજદ્વાર ઓળંગી જતા જગદ્ગુરુ શંકરાચાર્યજી અને અસંખ્ય ભક્તજનો ઈશરદાસજીના ચરણોમાં નમન કરી વંદના કરવા લાગ્યા. ઈશરા-શો પરમેશ્વરાના નાદથી દ્વારકાનગરી ગુંજવા લાગી અને સર્વત્ર જય જયકારના નાદ ગુંજી ઉઠ્યા.

પાંચસો વર્ષ પહેલાં અર્પણ કરેલ હરિરસ ગ્રંથનો પ્રસંગ ફરી ૨૦૧૦ની સાલમાં સમગ્ર ચારણ સમાજે અને હરિરસ સ્વાધ્યાય સભા સુરેન્દ્રનગરે હરિરસ ગ્રંથ યાત્રા યોજી ત્યારથી હરિરસ સમગ્ર સમાજનો આરાધન ગ્રંથ બની ગયો છે. સમાજમાં નાના-મોટા, નાત-જાતના ભેદભાવ વિના દરેક જ્ઞાતિ સમૂહ હરિરસ ગ્રંથ સ્વીકારી લીધો છે અને આ હરિરસ ગ્રંથ ગુજરાતના ગામડે-ગામડે અને ઘરે ઘરે ગુંજતો થયો છે તે દ્વારકાઘીશની કૃપા અને મહાત્મા ઈશરદાસજીની કૃપાનું ફળ છે તેમજ સમગ્ર ચારણ સમાજનું ગૌરવ છે.

૦૦૦

Bard and Bardisum
શ્રી જયદીપ કે. ગોરવીયાળા – ગોરવીયાળા
૯૫૮૬૬ ૪૮૦૫૦

Bard એટલે ચારણ ? Bard Tradition એટલે ચારણ પરંપરા ? Bardic Literature એટલે ચારણી સાહિત્ય ? પ્રસ્તુત પ્રશ્નોના ઉત્તરો આપવા માટે ગહન સંશોધન હોવું ઘટે. Bard, Bard Tradition, Bardic Poetry કે જે ચારણ, ચારણી પરંપરા અને ચારણી સાહિત્યની સાથે મળતા આવે છે. આ સામ્યતા બાર્ડ એ જ ચારણ હશે તેવી શક્યતા તરફ અંગુલીનિર્દેશ કરે છે. પ્રસ્તુત પ્રશ્નનો સીધો ઉત્તર શક્ય નથી. આ મુદ્દા ઉપર ચારણી સાહિત્યના વિદ્વાનો પણ સહમત નથી કે બાર્ડ એટલે જ ચારણ.

મેઘાણીભાઈ દ્વારા રચિત 'ચારણો અને ચારણી સાહિત્યમાં' બાર્ડનો ઉલ્લેખ છે. આ ઉપરાંત અગાઉના અંકોમાં શિવદાનભાઈ અને યશવંતભાઈ દ્વારા પણ બાર્ડના ઉલ્લેખ થયા છે પરંતુ તેમની વાતોમાં પણ સહમતીનો અભાવ જોવા મળે છે કે બાર્ડ એટલે જ ચારણ... અહીં એ સ્પષ્ટ કરવાનો પ્રયત્ન કર્યો છે કે બાર્ડ અને ચારણ વચ્ચે કેટલી સમાનતા છે ?

Bard (બાર્ડ): મધ્યયુગમાં આયર્લેન્ડ, સ્કોટલેન્ડ અને વેલ્સના ઈતિહાસ અને માઈક્રોલોજીમાંથી કવિઓના એક એવા સમૂહ વિશેની માહિતી પ્રાપ્ત થાય છે કે જે ચારણ પરંપરાને મળતી આવે છે. બાર્ડ એ કવિ, લેખક, ગાયક અને વર્ણનકાર હતો અને તેને વ્યાવસાયિક કવિ તરીકે ઓળખવામાં આવતો અને ત્યારબાદ પ્રખ્યાત કવિઓ માટે બાર્ડ શબ્દનો ઉપયોગ થવા લાગ્યો. દા.ત. શેક્સપિયર માટે બાર્ડ શબ્દ વાપરી શકાય. આયર્લેન્ડમાં વસતા આ કવિઓના સમૂહની કેટલીક એવી વિશેષતાઓ છે કે જે ચારણો

સાથે મળતી આવે છે.

કવિ અને યોદ્ધા : બાર્ડનો આયર્લેન્ડ, સ્કોટલેન્ડ અને વેલ્સમાં કવિ તરીકે ઉલ્લેખ છે. પરંતુ તે માત્ર કવિ જ ન હતો સારા વાર્તાકાર પણ હતા. આ કવિઓનો સમૂહ રજવાડાઓ સાથે સંકળાયેલો હતો. તેઓ યુદ્ધની કવિતાઓ રચતા અને પોતે પણ યુદ્ધમાં ભાગ લેતા હતા. ઈ.સ.૧૮૫૭માં જોર્ન માર્ટીન દ્વારા દોરવામાં આવેલા બાર્ડના કાલ્પનિક ચિત્રમાં બાર્ડના એક હાથમાં હથિયાર અને બીજા હાથમાં સંગીતના વાદ્યો હતા.

ઉપરોક્ત વિશેષતા ચારણ કવિઓમાં પણ જોવામાં આવે છે. ચારણ કવિઓ માત્ર કવિ જ ન હતા પણ યુદ્ધમાં પોતાની ભાગીદારી નોંધાવતા અને ચારણી સાહિત્યના મોટાભાગના કાવ્યો યુદ્ધને અનુલક્ષીને લખાયેલા છે. આમ, ચારણ કવિઓ પણ રજવાડાઓ સાથે સંકળાયેલા હતા.

વર્ગ વિભાજન : બાર્ડનો સૌ પ્રથમ ઉલ્લેખ Invasion of Ireland ની એક વાર્તામાં છે. જેમાં આઈરીશ સમાજના Tuatha De Danann(લોકોની દેવી) કે જેને Dannonias પણ કહેવામાં આવે છે કે જે આયર્લેન્ડમાં સ્થળાંતરિત થયા હતા અને ત્યાંથી ૩ ભાગમાં બાર્ડનું વિભાજન થયું. (૧) Tuatha(જે ગાયકોને ખાનદાન ગણવામાં આવતા (૨) De(જે ગાયકો ભગવાનની સેવામાં સમર્પિત હતા (૩) Danann (જે ગાયકો રજવાડા સાથે સંકળાયેલા હતા).

બાર્ડનું જેવી રીતે ૩ વર્ગમાં વિભાજન છે તો ચારણનું ૩.૫ (સાડા ત્રણ) પહાડામાં વિભાજન કરવામાં આવેલું છે અને ચારણોની ઉત્પત્તિનો

ઈતિહાસ આદિ આવડથી શરૂ થાય છે એવી જ રીતે બાર્ડનો ઈતિહાસ Tuatha De Denann કે જેને લોકોની દેવી કહેવામાં આવે છે ત્યાંથી શરૂ થાય છે. Tuatha De Denann ની તુલના ખ્રિસ્તીય પરી સાથે કરવામાં આવે છે. કિવદંતીઓ મુજબ આઈ આવડનો ઉલ્લેખ પણ અપ્સરા તરીકેનો કરવામાં આવે છે. અહીં Tuatha De Denann જે Danu શબ્દ પરથી ઉતરી આવેલ છે અને Danu શબ્દ Annu ઉપરથી ઉતરી આવેલો છે. આયર્લેન્ડની માઈથોલોજી મુજબ Annu શબ્દ Anand પરથી આવેલ છે. Anand શબ્દ Goddess (માતાજી) માટે વપરાય છે. તો અહીં Anand (આનંડ) અને આવડ વચ્ચે સામ્યતા હોવાની શક્યતાઓ બાર્ડ અને ચારણ એક જ હોવાની ઉત્કલ્પનાની ખરાઈ કરવા માટે ભાષા વિજ્ઞાન મુજબ પૂરતી ગણાવી શકાય છે.

ત્રાગુ : ૧૩મી સદીમાં ઈ.સ.૧૨૬૨ દરમિયાન વેલ્સ રાજકુમારોનો અંત આવ્યો અને તેના લીધે બાર્ડિક પરંપરાના શાહી સ્વરૂપનો પણ અંત આવ્યો. ધી લાસ્ટ બાર્ડમાં હંગેરિયન કવિ Janos Arany દ્વારા ઈ.સ.૧૮૫૭માં આ દમનકારી રાજકારણ સામે બાર્ડ કવિઓના સમૂહ દ્વારા આત્મવિલોપન કરીને વિરોધ દર્શાવવામાં આવ્યો હતો.

આ ઘટના ચારણ પરંપરામાં જોવા મળતી આંદોલનની 'ત્રાગા' નામની પદ્ધતિ સાથે મળતી આવે છે. ત્રાગુ એ ચારણોએ શોધી કાઢેલ વિશિષ્ટ અને જોખમી પદ્ધતિ હતી કે જે હજુ સુધી ભારતવર્ષમાં ચારણ સિવાય કોઈ અખત્યાર કરી શક્યું નથી ત્યારે બાર્ડ દ્વારા પણ આવી જ પદ્ધતિ દ્વારા જો રાજાશાહીની સામે બંગ ફૂંકવામાં આવ્યો હોય તો ચારણ અને બાર્ડ વચ્ચેની આ સામ્યતા ઉડીને આંખે વળગે તેવી છે કારણ કે ત્રાગુ એ એકમાત્ર એવી પદ્ધતિ છે કે જે ગમે તેવા આપખુદ

રાજાને પણ નમવા માટે મજબૂર કરે છે.

ગરાસ : બાર્ડ વિશે એવું માનવામાં આવે છે કે, તેઓ 'વ્યાવસાયિક કવિ' હતા કેમ કે તેમને રજવાડા તરફથી આશ્રય આપવામાં આવતો. જે આશ્રયને આપણે ગરાસ એવા નામથી ઓળખીએ છીએ અને કદાચ વ્યાવસાયિક કવિ ઈતિહાસકારો દ્વારા એટલા માટે જ કહેવામાં આવ્યા હશે.

અહીં એ વાત પણ નોંધનીય છે કે ચારણોને પણ રજવાડા તરફથી ગરાસ મળતો અને એટલા માટે મેઘાણીભાઈને ચોખવટપૂર્વક લખવું પડ્યું કે 'કવિતા એ ચારણોનો વ્યવસાય નથી પરંતુ સંસ્કાર છે.' તો શક્ય છે કે બાર્ડને મૂલવવામાં ઈતિહાસકારોની કોઈ ભૂલ થઈ હોય. શક્ય છે કે કવિતા એ બાર્ડનો માત્ર વ્યવસાય ન હોઈ સંસ્કાર પણ હોઈ શકે. ગરાસ એ રજવાડાઓ તરફથી ચારણોને અપાતું બહુમાન હતું, વળતર નહીં. એ ચોખવટ અહીં જરૂરી બની જાય છે.

રજવાડા સાથેનો સંબંધ : 900 A.D. આસપાસના સમય દરમિયાન મધ્યયુગીન વેલ્સ સાહિત્યમાં Red Book of Hergest તથા White Book of Rhjaderch ઉપરાંત આથ રીયન અને બીજકની દંતકથાઓમાં જોવા મળતા ઉલ્લેખો પ્રમાણે બાર્ડ દરબારી પ્રથામાં(રજવાડા) રાજાના પરિવારના સભ્યની જેમ જ રહેતા અને જરૂર પડ્યે તેઓનું રક્ષણ પણ કરતા.

બાર્ડની આ વિશેષતા ચારણોમાં પણ જોવા મળે છે. ચારણોને રાજાના અંગત પરિવારના સભ્યોની જેમ જ રાખવામાં આવતા અને તેમના પર રાજા-મહારાજાઓ દ્વારા ભરોસો મૂકવામાં આવતો. તેના માટેનો એક પ્રખ્યાત દુહો એ વાતની પ્રતીતિ કરાવે છે કે જેમાં વ્યંઢળા શબ્દ દ્વારા ચારણોને રાણીવાસ સુધી જવાની છૂટ હતી. આવી છૂટ રાજાશાહી દરમિયાન માત્ર રાજકુંબના સભ્યોને જ મળતી.

'ગુંજ બેરા, દ્રવ્ય આંધળા, જુજળ વેળાનંદ,
રાજદારે વ્યંઢળા, એતા લક્ષણા ચારણા'
(નોંધ: આઈશ્રી સોનલમાંએ વ્યંઢળા શબ્દને બદલે કાલદ્રઢા(દ્રઢ ચરિત્રવાળા શબ્દ મુકીને દુહાનું આ મુજબ પરિવર્તન કરેલું.)

'ગુંજ બેરા, દ્રવ્ય આંધળા, જુજળ વેળાનંદ,
રાજદારે કાણદ્રઢા, સો લખન કવીયન'
આ ઉપરાંત ચારણો ગઢની રક્ષા કરતા હતા અને એટલા માટે જ ગઢવીર(ગઢવી) શબ્દ ચારણો માટે વપરાવા લાગ્યો. આમ, રાજાના પરિવારના સભ્ય તરીકે રહેવાનું અને તેમનું રક્ષણ કરવાનું કાર્ય ચારણો અને બાર્ડ બંનેની પરંપરામાં જોવા મળે છે.

Bardic Literature : બાર્ડિક લિટરેચરમાં મહદઅંશે મહાકાવ્યો, વ્યંગકાવ્યો, યુદ્ધકાવ્યો, જન્મ અને મરણના કાવ્યો, લગનના કાવ્યોનો સમાવેશ થાય છે. આ ઉપરાંત વાર્તાને પણ તેનું મહત્વનું અંગ માનવામાં આવે છે. બાર્ડિક સાહિત્યમાં મોટા ભાગે યુદ્ધોના કાવ્યો આ ઉપરાંત પરાક્રમી રાજાઓના જીવનચરિત્રો, યશગાથાઓ તથા જયારે રાજાને ટકોર કરવાની થાય ત્યારે વ્યંગકાવ્યો પણ લખવામાં આવતા હતા. આમ, આ કાવ્યોના બંધારણો પણ અજોડ હતા. આ કાવ્યોમાં કલાની સાથે ઈતિહાસને સાચવવામાં આવ્યો છે.

બાર્ડિક લિટરેચરનું જે વિષયવસ્તુ છે તે ચારણી સાહિત્યના વિષયવસ્તુ સાથે મળતુ આવે છે. ચારણી સાહિત્યનું વિષયવસ્તુ પણ મોટા ભાગે બાર્ડિક સાહિત્યના વિષયવસ્તુ સાથે મળતું આવે છે. આ ઉપરાંત બાર્ડ દ્વારા ઈશ્વર આરાધન પણ થયું છે. તો ચારણો દ્વારા પણ રામાયણ, મહાભારત તેમજ વેદને લગતું સાહિત્ય રચાયું છે.

Bardic Training : આયર્લેન્ડમાં ઈ.સ. ૧૭૨૨માં પ્રકાશિત થયેલ Memories of the marquis of Clanricaple માંથી મળતી માહિતી

મુજબ બાર્ડિક કાવ્યો શીખવવા માટેની તાલીમ આપવા માટે આયર્લેન્ડમાં સંસ્થા પણ સ્થાપવામાં આવેલી હતી કે જ્યાં યુદ્ધ, જન્મ-મરણ, મહાકાવ્યો, વાર્તા વિગેરે કેમ લખવું તેનું બંધારણ, તેનું વિષયવસ્તુ, સ્વરૂપ વિગેરેની ચર્ચા કરીને શીખવવામાં આવતું હતું અને તેના માટે વિદ્વાન પ્રાધ્યાપકોની નિમણૂંક પણ કરવામાં આવતી અને ત્યારબાદ તેની ચોકકસ થીમ આધારિત કાવ્યોની રચના શીખી ગયા બાદ પરીક્ષા પણ લેવામાં આવતી.

આવી રીતે ચારણી સાહિત્યનો અભ્યાસ કરવા માટે રાવ લખપતજીએ ઈ.સ. ૧૭૪૯માં વ્રજ પાઠશાળાની સ્થાપના કરી હતી કે જેમાં દુહા, છંદો, તેના પ્રકારો, પાદ્ પૂર્તિઓ વિગેરે ડીગળ-પીંગળના પરીપ્રેક્ષ્યમાં વિદ્વાનો દ્વારા શીખવવામાં આવતા. ગહન, અટપટા અને અઘરા છંદો ઉપર હથરોટી કેમ મેળવવી ? તેની તાલીમ આપવામાં આવતી હતી. ચારણ કવિઓ ગહન અભ્યાસુ હતા. છંદશાસ્ત્રના અભ્યાસુ હતા, ઈતિહાસના અભ્યાસુ હતા, ભાષાના અભ્યાસુ હતા માટે જ કદાચ 'વણ પઢ્યો વાતુ કરે' નહી હોય, પરંતુ 'વર્ણ પઢ્યો વાતુ કરે' એમ હશે. સમય જતા અપભ્રંશ થયું હોવાની શક્યતા નકારી શકાય નહી.

બાર્ડિક પરંપરાના છેલ્લા આઈ વીટનેસ (સાક્ષી) તરીકે માર્ટિન નામના ચિત્રકારને ગણવામાં આવે છે. તેમણે દોરેલા ચિત્ર ઉપરથી ખ્યાલ આવે છે કે બાર્ડ હથિયારધારી કવિ હતા. બાર્ડ એ ઘોડા રાખવાના શોખીન હતા, શક્તિપૂજામાં માનતા હતા, ગરાસદાર હતા, ત્રાગા કરતા, રજવાડા સાથે ગાઢ સંબંધ હતો, રજવાડાનું રક્ષણ પણ કરતા, યુદ્ધમાં પણ જતા, લોકવાર્તાઓ રજૂ કરતા, વ્યંગકાવ્યો રચતા હતા. આમ, બાર્ડિક ટ્રેડીશન અને ચારણ પરંપરા બંને એક જ છે કે બંનેમાં સમાનતા છે ? આ પ્રશ્ન મનનીય અને સંશોધનીય છે.

સંબંધોનાં તાણાવાણા નેહલ જયદીપ ગઢવી - ગાંધીનગર

ભારતીય સંસ્કૃતિ અને પરંપરામાં કુટુંબ વ્યવસ્થાનું એક આગવું સ્થાન રહ્યું છે. સંયુક્ત કુટુંબમાં રહેવું, સંપીને હળી - મળીને એકબીજા સાથે સુમેળ ભર્યાં સંબંધો જાળવીને હેતુપૂર્વક રહેવું એ બાબત જો કે હવે થોડી આઉટડેટેડ લાગે ! પરંતુ, ભૂતકાળમાં આ પ્રકારની પરંપરાને કારણે લોકોમાં સહનશક્તિ, સહિષ્ણુતા અને બંધુત્વની ભાવના સહજપણે અનુભવાતી ! આજના આ યુગમાં સંબંધો ફેસબુક પર 'ફેક બુક' જેવા અને વોટ્સ અપ પર 'મોર્ડન પંચાતના ઓટલા' જેવા બન્યા છે. જો કે, આ બાબત સંપૂર્ણપણે અયોગ્ય જ છે એમ ન કહી શકાય પરંતુ, હા વિવેકભાન જાળવીને એના પર થોડું ચિંતન અને મનન કરવું ચોક્કસ આવશ્યક છે. સંબંધોરૂપી કુમળા છોડને જતનપૂર્વક ઉછેરવા પડે છે. તેમાં લાગણી, પ્રેમ અને હૂંફનું સિંચન કરી તેની યથાયોગ્ય માવજત પણ કરવી પડે ! સમયના અભાવે તે કરમાઈ ન જાય તેનું પણ ધ્યાન રાખવું અતિ-આવશ્યક હોય છે. આમ જોવા જઈએ તો આપણે જીવનમાં કેટલા બધાં સંબંધોનાં તાંતણે ગૂંથાયેલા છીએ ! ભાઈ-બહેન, પતિ-પત્ની, સાસુ-વહુ, મા-દીકરી, પિતા-પુત્ર, મિત્રવર્તુળ એવા કેટલાંય સંબંધોનો આપણે માળો ગૂંથ્યો હોય છે. આજના યુગમાં પતિ-પત્ની બંને નોકરી કરતા હોવાથી હવે સહકર્મચારીઓ એટલે કે કલીગનું પણ સર્કલ હોય છે અને મોટાભાગનો સમય સાથે રહેવાને કારણે એ સંબંધ પણ ઘણો સુંદર અને પ્રેમાળ રીતે રચાયો હોય છે. ફેસબુક અને વોટ્સઅપ ગુપના મિત્રોનો સમૂહ એ પણ એક મોર્ડન રીલેશનશીપ તરીકે અત્યારે ઉપસી આવ્યો છે ! દરેક સંબંધની એક આગવી ગરિમા અને પોતીકી લાગણી હોય છે ! સભાનતાપૂર્વક આપણે માત્ર સંબંધના મૂલ્યો અને હેતુમાં શુદ્ધતા રાખવી રહી !

વિભક્ત કુટુંબપ્રથાના જન્મ સાથે જ હવે લોકોમાં બીજાની વાત સાંભળવાની કે સમજવાની શક્તિ સાવ જ નહિવત્ બની છે. 'ફીડમ' અને 'સ્પેસ' ના નામે ગમે તેટલું તોછડાઈભર્યું વર્તન પણ આપણે સહજપણે સ્વીકારતા થઈ ગયા છીએ. દરેક વ્યક્તિને

પોતાની વાત અન્ય સાંભળે એવી ઈચ્છા હોય છે પરંતુ કોઈની પાસે બીજાની વાત સાંભળવાનો સમય નથી. આ ખરેખર અત્યંત કરુણાજનક અને નિરાશાજનક બાબત ગણાય ! બધા જો બોલે અને પોતાનો જ કક્કો ખરો માનવા લાગે તો એક આખેઆખો સાંભળનારો વર્ગ ધીરે ધીરે સાવ લુપ્ત બની જાય અને અંતે દરેક વ્યક્તિનું પોતાનું એક આગવું વિશ્વ ઊભું થાય, તે એમાં જ રચ્યોપચ્યો રહે અને તેને અન્યની પરવા કે લાગણી રહે જ નહિ ! તે પોતાના વિચારો કોઈ સાવ અજાણી વ્યક્તિ સમક્ષ, ફેસબુક, ટ્વિટર કે વોટ્સઅપ પર શેર કરતો થઈ જાય. અંગત સમક્ષ હૈયું ખોલવાનું ચલણ સાવ બંધ થઈ જશે અને પરિણામે, કુટુંબપ્રથા જેવું કંઈ રહેશે જ નહિ ! નાનપણથી જ બાળકોને જિદ્દી, પોતાનું ધાર્યું કરનારા અને ઈલેક્ટ્રોનિક્સ ગેમ્સમાં વ્યસ્ત રહેનારા બનાવી દેવામાં આવે તો શેરીમાં રમતા બાળકો સાથેની રમત, વાદ-વિવાદ, તેમની સાથેનો સંવાદ એ તમામ બાબતોથી આપણી યુવાપેઢી સાવ વંચિત થઈ જશે. તેની પ્રતિભાશક્તિ કુંઠિત બની જશે અને તે વધુ ને વધુ અંતર્મુખી બનતો જશે. લોકો સાથે વાત કરવાની અને સમાજમાં યોગ્ય રીતે વર્તવાની તેની ક્ષમતા સાવ કુંઠિત બની જશે ! તે લોકોથી દૂર ભાગવા લાગશે અને પોતાના સુખ દુઃખ પોતે એકલો જ અનુભવ્યા કરશે ! પરિણામે, જ્યારે જીવનમાં બધું બરાબર અને તેની ઈચ્છા અનુસાર થાય ત્યારે કદાચ તેને કોઈની હૂંફની જરૂરિયાત ન પણ અનુભવાય. પરંતુ, ખરેખર તેના જીવનમાં કોઈ અણધારી તકલીફ આવી પડે ત્યારે તે આ પરિસ્થિતિનો સામનો કરવાને બદલે પલાયનવૃત્તિ કેળવે છે, પોતાની જાતને અસલામત અનુભવે છે. આ કારણોસર જ આજના યુગમાં ડિપ્રેશન, સ્ટ્રેસ અને સ્યુસાઈડ જેવી ગંભીર તકલીફો મોટા પ્રમાણમાં વધી રહી હોવાનું જણાય છે !

કોઈપણ સંબંધોને સુદઢ બનાવવા માટે સંવાદ તેમજ મેલ-મિલાપ એ અતિઆવશ્યક બાબતો છે. ઘરમાં રહેતી તમામ વ્યક્તિઓ એકબીજા સાથે વધુમાં વધુ સંવાદ કેળવે, વાતો કરે, એકબીજાને સમય આપે

તે એક અતિઆવશ્યક બાબત છે. ટીવી, મોબાઈલ અને ઈન્ટરનેટના ભયંકર આક્રમણ સામે આપણે આપણી આંખોથી અન્યના મનને સમજી શકીએ તેમજ કલા વિના જ અંતરની ઊંડી લાગણીઓને પામી શકીએ તેવી ક્ષમતા કેળવવાની જરૂરિયાત કુટુંબવ્યવસ્થાને તંદુરસ્ત અને પરિપૂર્ણ બનાવવા માટે અનિવાર્ય છે. નવા સંબંધો કેળવીએ કે વિકસાવીએ તેમાં કોઈ બાધ નથી પરંતુ, મૂળભૂત અને પાયાના સંબંધોને સાચવીને રાખ્યા બાદ તેમનું યોગ્ય જતન કર્યા બાદ જ આ નવા સંબંધોને ન્યાય આપીએ. ! આપણી શ્રવણશક્તિ વિકસાવીએ અને અન્યની વાત, અન્યના દષ્ટિકોણને સાંભળતા તેમજ સમજતા જઈએ ! આપણી સંવેદનશીલતાને આપણી નબળાઈ નહિ પરંતુ, વ્યક્તિત્વની ઉજળી બાજુ ગણીએ ! અન્યના દુઃખમાં પ્રેક્ષક બની તેની હાંસી ઉડાવવાને કોઈ બહાદુરી નહિ પરંતુ, માનસિક વિકૃતિ ગણવી પડે. આજે કોઈ વ્યક્તિનો સમય તેના પક્ષમાં ન હોય તેની પરિસ્થિતિ યોગ્ય ન હોય તો તેને મદદ ન કરીએ તો કાંઈ નહિ પરંતુ, તેની હાંસી તો ન જ ઉડાવીએ કારણ કે સમય દરેકનો બદલાશે ! જે બાબતનો આપણે વિરોધ કરવા ઈચ્છતા હોઈએ તેને વ્યક્ત કરવાની હિંમત કેળવીએ ! પીઠ પાછળ કે ખાનગીમાં નિંદા-કૃથલી કરવાને બદલે પોતાની વાતને વ્યક્ત કરવાની રીત કેળવીએ ! અન્યના દુઃખ કે તકલીફની હાંસી ન ઉડાવીએ તેમજ કોઈના સુખની ઈર્ષ્યા પણ ન જ કરીએ. વાણી સ્વાતંત્ર્ય અને વ્યક્તિ સ્વાતંત્ર્યના આ વિશાળ મનોવૃત્તિ ધરાવનારા દેશમાં દરેકની વાતનું સન્માન જાળવીએ અને દરેકને પોતાની વાત કહેવાની, તેની અભિવ્યક્તિની છૂટ આપીએ. આપણા દષ્ટિકોણને ઉદાર તેમજ વિશાળ બનાવીએ. ફેસબુક અને વોટ્સઅપ તેમજ કલીંગ્સ સાથેના સંબંધોની સાથે સાથ ઘર-પરિવારના સંબંધોને પણ એટલી જ અગ્રીમતા આપીએ. જે રીતે ફેસબુક પર મુકાયેલા ફોટોગ્રાફ્સને ઝડપથી એક ક્લિક કરીને લાઈક કરી દઈએ છીએ તે જ રીતે આપણા ઘરે માળીકામ કરવા આવનાર 'માળી કાકા'ને પણ ક્યારેક એક લાઈક આપીએ અને કહીએ

કે તમે બગીચાને સુંદર સજાવ્યો છે કે આપણા ઘરે દૂધ આપવા નિયમિતપણે આવનાર યુવાનને કહીએ કે 'દોસ્ત, તું સવાર-સવારમાં આ એક કોથળી દૂધ આપીને દિવસની ઉજળી શરુઆત કરે છે !' આપણી આજુબાજુ રહેતા નાના-મોટા બાળકો રમતા હોય ત્યારે એમની વચ્ચે જઈને જેટલી સરળતાથી એ લોકો એકબીજાને માફ કરી દઈને રમવા લાગે છે તેને સમજીએ, જાણીએ અને માણીએ અને આપણે પણ નાની-નાની બાબતોને મનમાં ભરીને સંબંધોને શા માટે કચડી રહ્યા છીએ તે પ્રશ્ન આપણા અંતરમનને પૂછીએ ! માનવ-માનવ વચ્ચેના સુમેળભર્યા સંબંધથી જ આ વિશાળ દુનિયાના લોકો એકબીજા સાથે પ્રેમના અને લાગણીના તાંતણે બંધાય્યા છે. આપણી સંવેદનાને જાગૃત કરીએ અને તેની સુવાસ ચારેબાજુ પ્રસરાવીએ ! આપણે ભાવનાઓથી ભરપૂર અને લાગણીઓથી તરબતર એવા એક સુંદર સમાજની રચના કરીએ, આ માટે ઈશ્વરનો આભાર માનીએ અને વિનંતી કરીએ કે :

**'મને પ્રેમની એવી શક્તિ આપ, પ્રભુ !
કે એક એવા ઘરનું હું સર્જન કરું -
જ્યાં કોઈને કોઈનો બોજ કે દબાણ ન હોય
જ્યાં ફૂલની જેમ સૌ ખીલે
અને સંગીતની જેમ સંવાદી રહે
જ્યાં સહુને મુક્ત અભિવ્યક્તિનો અવકાશ હોય
જ્યાં સ્વતંત્રતા અને જવાબદારી વચ્ચેની
સમતુલા જળવાતી હોય
જ્યાં સહુને એકબીજાનો આધાર અને હૂંફ હોય
જ્યાં નાના બાળકોથી માંડી પરિચારકો સુધી
સહુના વ્યક્તિત્વનું સન્માન થતું હોય
જ્યાં શ્રીમંતમાં શ્રીમંત અને અર્કિયનમાં
અર્કિયન મહેમાનનો સમાનભાવે સત્કાર કરાતો હોય
મેં કેટલું ભવ્ય ને આલીશાન કે કલાત્મક ઘર બાંધ્યું
અને કેટલી મિલકત એકઠી કરી - તે નહિ.
પણ આ ઘર કેટલાને વિસામારુપ બન્યું,
કેટલાને એની હવામાં આશ્વાસન, ટાઢક,
આત્મીયતાની હૂંફ મળ્યા -
તે મારી સાર્થકતા હોય.'**

૦૦૦

પુરુષાર્થ એ જ પરચો, પુરુષાર્થ એ જ દેવ

જનકબેન ભૈરવદાન ગઢવી(મહેડું) - કંજેલી

૯૯૨૪૩ ૦૮૮૭૧

ચારણ જ્ઞાતિમાં મા ના આશીર્વાદથી સમય પ્રમાણે શક્તિ, જોગમાયા, મા જગદંબા અવતાર ધારણ કરી સૌના દુઃખ દળતી આવી છે. પણ મા સોનલે સમાજને સાચું જીવન જીવવા સાચી દિશા બતાવી સમાજવ્યાપી બદીઓથી ઉપર આવવા સાચી શ્રદ્ધાનો પુરુષાર્થ કર્યો, જેનું પરિણામ આજે દેખાય છે. મા ના વિરાટ ચારણ સંમેલનની વિરાટ મેદનીમાં ૧૨૦૦ જેટલી બહેનો પણ આવેલી જોઈ મા ખુબ ખુશ થયેલા જેથી માએ બહેનો સાથે ચર્ચા કરવા અલગ મહિલા સંમેલન બોલાવી કહ્યું તમે ઘરની ચિંતા, જવાબદારી, કામકાજ છોડી અહીં પઘાર્યા તે માટે હું ખુબ જ રાજી થઈ છું પણ મારી બહેનો ખોટું ન લગાડતા મારે તમને એક વાત કહેવી છે. બહેનો હાથમાં માતાજીનો ફોટો, ત્રિશુળ લઈ અમે ચારણ છીએ એમ કહી માગવા નીકળે છે ત્યારે મને ખુબ દુઃખ થાય છે, શરમ આવે છે. માએ ત્રિશુળ કોણ અને ક્યારે ઉપાડે તે સમજાવતા કહ્યું ત્રિશૂળ એ તો શક્તિનું શસ્ત્ર છે, મા ભગવતીનું પ્રતીક છે, મા જગદંબાનું સ્વરૂપ બે આધિ, વ્યાધિ, ઉપાધિનો નાશ કરનાર અમોઘ શસ્ત્ર છે. જગતમાં પ્રલય લાવવો હોય, દુષ્ટતાનો નાશ કરવો હોય, અસુરોનો સંહાર કરવો હોય ત્યારે મા ભગવતી, જગદંબાને શક્તિ સ્વરૂપે ત્રિશુળ ધારણ કરવાની જરૂર પડે છે. ત્રિશુળના નામે માગી ખાવું એ મા ભગવતી, મા જગદંબાનો દ્રોહ કર્યા બરાબર છે. માટે તમે બધા મહેનત-પુરુષાર્થ કરો વ્યક્તિએ પોતે જ પોતાનો ઉદ્ધાર કરવાનો હોય છે, પોતે જ પોતાનો ભાગ્ય વિઘાતા બનવાનું હોય છે. એટલે જ માએ ભારપૂર્વક કહ્યું કે, 'પુરુષાર્થ એ જ પરચો, પુરુષાર્થ એ જ દેવ' મા પોતે પુરુષાર્થ દ્વારા સાથે રહી ખેતી, પશુપાલન, ઘરનું કામકાજ કરતાં અને પુરુષાર્થ કર્યાની ખુશી લેતા માણસ મનના ઘોડા દોડાવી મનોરથ પાર પાડી શકે નહિં તેને પાર પાડવા જરૂરી છે, સાચી શ્રદ્ધાના પુરુષાર્થની. આવો પુરુષાર્થ વ્યક્તિને

માણસમાંથી માનવી, મહાત્મા, પુણ્યાત્મા, શ્રેષ્ઠાત્મા, દિવ્યાત્મા, દેવ-દેવી ભગવાન બનાવી શકે છે. પુરુષાર્થ થકી થયેલા કર્મથી વ્યક્તિનું વ્યક્તિત્વ ઘડાય છે અને તે તેની ઓળખ બને છે. ગમે તેવા મુશ્કેલ કાર્યમાં આપણી શ્રદ્ધા સાચા શૂરવીરની હોવી જોઈએ, બલિદાન આપવા સુધીની આપણી તૈયારી હોવી જોઈએ. મા ભગવતી ભેળીયાવાળીને ભક્તની ભાળ રાખવા પુરુષાર્થ કરવો પડે છે.

મારા મત મુજબ આજનો પુરુષાર્થ સંઘર્ષ એ આપણી ઉજળી કાલ છે. પુરુષાર્થને તમે પ્રેમ કરો એ જ પુરુષાર્થ તમને માન, સન્માન બધું જ આપી ઉજળા કરશે. કામ અંતે એક કઠોર તપસ્યા છે, તપ છે, સાધના છે. એમાં તમારી ભાવના થકી કર્મ ઉજળું હશે તો જ જીતી શકાય છે, ટકી શકાય છે. ફળની આશા રાખ્યા વિના કરેલ કામ ધ્યેય પ્રાપ્ત ન થાય ત્યાં સુધી કરવા પ્રયત્ન કરવો જે કાર્ય દ્વારા સફળતાના શિખરોએ પુરુષો સરળતાથી પહોંચી જાય છે, એ જ શિખરો સર કરવા સ્ત્રીઓને ઘણાં સંઘર્ષો, પડકારો, મુસીબતોનો સામનો કરી કંટાળી કેડીએથી ચાલીને પસાર થવું પડે છે એટલા માટે જ સ્ત્રી કામ કરતાં પરસેવો નહિં પોતાનું લોહી બાળે છે. દઢ વિશ્વાસ, મજબૂત મક્કમ બનોબળ હોય તો જ સ્ત્રી તેમાં ચાલીને પાર ઉતરે છે. એટલા માટે કહ્યું મનને મારીને નહિં મન મુકીને કામ કરવાથી સફળ તાને જીતી શકાય છે, પણ મસ્તક મુકીને કામ કરવાથી જગતની શ્રેષ્ઠતાથી પરને જીતી શકાય છે.

એટલે જ.. પુરુષાર્થ કામ એ તો કામધેનુ છે.

કામ એ તો કલ્પવૃક્ષ છે.

કામ એ તો પારસમણી છે.

કામ એ તો પવિત્રતા છે.

કામ એ તો અજવાળા છે.

અરે ! કામ એ તો ભગવાન છે.

કામ કરવા જરૂરી નથી કે મોટા હોવું કોઈપણ

વ્યક્તિ પોતાનાથી થાય તે શ્રદ્ધા સાથેના પુરુષાર્થ કાર્ય કરવું પુરુષાર્થ ને ઉંમરને કંઈ લેવા-દેવા નથી. પચ્ચીસ વર્ષનો આળસુ વ્યક્તિ વૃદ્ધ જ ગણાય અને નેવું વર્ષનો વ્યક્તિ માનસિક રીતે મંથન, ચિંતનશીલ હોય કે કંઈક બાકી પૂરું કરવા સલાહ સૂચન કરતા હોય તો તે જુવાન છે. પુરુષાર્થી વ્યક્તિ ક્યારેય બિચારો કે બાપડો નથી હોતો. આળસુ અને કામચોર વ્યક્તિ મુર્દા બરાબર છે. માતાજીની પૂજા થાય, મહિમા થાય એમ કામની પણ પૂજા થાય, મહિમા થાય તેને મજૂરી, લમણાફોડ, વેકિયાપણું જેવા અપશબ્દની ગાળ ન દેવાય. કામ થકી આપણે ઉજળા છીએ.

અમારા કંજેલી ગામના વડીલ વંદનીય શાંતિદાનજી બાપુ નિવૃત્તિ પછી પોતાનો સમય સામાજિક, ધાર્મિક, સંપની જાગીરી વધે તે માટે સતત ચિંતન અને મંથન દ્વારા પુરુષાર્થ કરતા રહ્યા જેથી પ્રેરણારૂપ પુરુષાર્થી આદરણીય વ્યક્તિ તરીકે મારા આદર્શ બન્યા જેનો હું અહોભાવ સાથે ખુબ આભાર માનું છું. યુવાવર્ગને સંદેશ આપતા કહું છું કે કામ શબ્દ મહેનત માગી લે છે પણ તમે તેમાં પ્રેમ કેળવો, મારાપણાનો ભાવ જગાડો શરૂઆતમાં નાનું કામ કરવા મળે તો તેને પ્રેમથી સ્વીકારી રસ દાખવી કરવું ક્યારેક આજનું નાનું કામ તમને આવતી કાલે મોટા કામ કરવા સક્ષમ બનાવે. સરવાળા પુરુષાર્થ દ્વારા કરાયેલા સતકર્મના કરજો અને ક્યાંક ભૂલથી ખોટું થઈ ગયું હોય તો ભૂલ

સુધારી માફી માગી તેની બાદબાકી કરજો.

માએ કહ્યું છે નિંદા જેવું પાપકર્મ નથી, કારણ કે આ નિંદાનો ભોગ બનનાર મીરાંબાઈ, નરસિંહ મહેતા જેવા ઘણાં દુઃખી થયા છે. ભગવાન કૃષ્ણને ભરી સભામાં શિશુપાલે સો ગાળ આપી તો પોતાના મસ્તકનો શિરચ્છેદ કરવા જેવું ભયંકર પરિણામ ભોગવવું પડ્યું. આપણી શક્તિઓને લોકનિંદા, સંઘર્ષનો સામનો કરતાં શ્રાપનો ભોગ બનેલા ચારણોના ઘરના મૂળ નીકળી ગયા છે, ગામ ઉજજડ, ખંડેર, ઉજાશવિહોણા થઈ ગયેલા હાલ મોજુદ છે. આજે પણ જ વ્યક્તિ શક્તિની ઉપાસક હોય તેની ખોટી વાત કે નિંદાથી દુઃખી હૃદયે નીકળેલી હાય કે ઊંડા નિસાસાથી વ્યક્તિને જિંદગી યાદ રહી જાય તેવા ભયંકર પરિણામ ભોગવવા પડે છે. માટે સાચું સો વખત કહેવું પણ ખોટી નિંદા કે વાત કરી રાક્ષસીવાણી જેવું પાપકર્મ કરતાં પહેલા એકવાર નહિં સો વાર વિચારવાથી મનુષ્યદેહને આ પાપકર્મથી અભડાવતા બચાવી શકાય છે. વેદ-નાદગ્ધ દૈવી વાણીના પવિત્ર પુરુષાર્થમાં પરમતત્વ પ્રાપ્ત કરવાની અને કરાવવાની શક્તિ રહેલી છે અને આસુરી વાણીમાં વજ્ર જેવો કઠોર ઘા કરવાની રાક્ષસી શક્તિ વ્યક્તિને કમજોર, નિશ્ચેતન, કાયર બનાવે છે.

લઘુતાગંધિથી પીડાતા લોકોને દૈવીની દિવ્યતામાં પણ દાઝક અને દાહક અનુભવ થાય છે.

૦૦૦

'Save Girl Child'

Krishita Ratnu - Jamnagar

As we know that almost 50000 girls child are killed in India every year, India is called Incredible India. But for this reason our India stands last. I just don't understand why people kill the girl child. In olden times there was a thinking that boys should only be allowed to study and they were the prince of their homes. They used to think that girl can only do household work.

But in this generation girls have become very powerful. Some ladies want to study but because of their marriage and its responsibilities they are not able to. Even girl's wishes and desire for higher education should be justified. I am also a girl and I am very happy and proud to be a girl. Thank you god for making me a girl. I am from Ratnu family and all the Ratnu family is proud and happy for the girls in their family.

Save Girl Child! Apna Desh Apni Zindagi !

કરણી ને કથનીના બેદોનું છેદન-સત્યનું પાલન

શ્રી સતીય શામળદાન ચારણ - અમદાવાદ

૯૪૨૮૨ ૧૯૦૩૧

મહર્ષિ પતંજલીએ યોગને આઠ પગથિયામાં વહેંચ્યો છે અષ્ટાંગ યોગનું પ્રથમ પગથિયું છે 'યમ' યોગદર્શનનો પાદ-૨, સૂત્ર ૩૦માં 'યમ' સંબંધમાં જણાવ્યું છે કે, 'અહિંસા સત્યાસ્તેય બ્રહ્મચર્યા પરિગ્રહા યમાઃ' અર્થાત્, 'અહિંસા, સત્ય, અસ્તેય, બ્રહ્મચર્ય અને અપરિગ્રહ આ પાંચ યમ છે'. આ માટે બૌદ્ધ ભાષામાં 'પંચશીલ' શબ્દ વપરાયો છે. જૈનોએ મહાવ્રત કહ્યા અને ગાંધીજીએ તેને વ્રત નામ આપ્યું. આ પાંચ એવા વ્રતો છે કે જેના ગાંધીજીએ વર્ષોથી નામ સાંભળેલા છે. એમાં તેમણે કોઈ નવો શબ્દ વાપર્યો નથી પણ એ શબ્દનો અર્થ ગાંધીજીએ નવો ઘટાવ્યો છે. ગાંધીજીએ વ્રત એટલા માટે કીધું કે નિયમ તો એકવાર જે લીધેલો હોય તેનું કામ પૂરું થાય ત્યારે બદલી પણ શકાય જ્યારે વ્રત એ આખું જીવન વળગી રહેવાનો વિષય છે. હિંદુસ્તાનમાંથી નીકળેલી ત્રણ દાર્શનિક ધારાઓ - વૈદિક, બૌદ્ધિક અને જૈનમાં પણ આ પાંચ યમવ્રતોનો વિચાર કોઈક ને કોઈક સ્વરૂપે જોવા મળે છે. ગાંધીજીએ આગળ જતાં એ પણ નોંધ્યું છે કે માત્ર હિંદુસ્તાનમાંથી નીકળેલાં વ્રતો નહીં પણ બીજા ધર્મોના ભક્તો-શિષ્યો માટે જે કોઈ નિયમો સૂચવ્યા એના શબ્દો કંઈક જુદા વાપર્યા હોય પણ તેનો અર્થ આ પાંચ યમ વ્રતની અંદર સમાઈ શકે તેવા જ હતા.

આ વ્રતો ગાંધીજીના આધ્યાત્મિક વિચારના પાયારૂપ તો છે જ, પણ તે એટલું જ સિમિત ન રહેતા એમના સમગ્ર જીવનને સ્પર્શે છે. ગાંધીજી જે પરિવારનાં ઊછર્યા અને મોટા થયા એ પરિવાર યુસ્ત વૈષ્ણવ પરિવાર હતો. તેમાં વ્રતનો વિચાર સ્વાભાવિક વસ્તુ હતી. તેથી એમ કહી

શકાય કે તેમને વ્રત-વિચાર ગળથૂથીમાં જ મળેલા હતા. ઉપરાંત, ભારતીય સંસ્કૃતિમાં પણ જે વ્રત-વિચાર, પ્રતિજ્ઞાઓની ઋષિ-મુનિઓએ વાત કરેલી છે, એ ગાંધીજીના રક્તમાં ભારતીય સંસ્કૃતિ મારફતે પણ આવ્યું હતું. આમ, આ વ્રતોના મૂળમાં ઊંડે ઊંડે ગાંધીજી જે પરંપરાગત વાતાવરણમાં ઉછર્યા તેના સંસ્કારો કામ કરતા હશે તેમ કહી શકાય. વ્રત એ તેમના જીવનમાં શિસ્તની આચારસંહિતા સમાન હતા.

માતા પુતળીબાઈના જીવનમાં વ્રતો વ્યક્તિગત શિસ્ત અને આલોક કરતાં પરિલોકના પુણ્ય સારુ વધુ સંકળાયેલા હતા. જ્યારે પુત્રને આલોક જોડે નિસ્બત હતી. વ્રતો વ્યક્તિએ સ્વેચ્છા અને નમ્રતાપૂર્વક આચરવાનાં તો હતાં જ પરંતુ તે વૈયક્તિક ન રહેતા સમાજવ્યાપી બને તેવી ગાંધીજીની કલ્પના હતી. સત્ય, અહિંસાના ગુણો વ્યક્તિગત ગુણો ન રહેતા સામૂહિક ગુણો બને એમ તેઓ ઈચ્છતા કારણ કે છેવટે સમાજ તો વ્યક્તિઓનો બનેલો છે. તેમણે એક ઠેકાણે વ્રત પાળવા બાબતે કીધું છે કે માણસ જો ખાડા-ટેકરાવાળા કાચા રસ્તા પર ચાલવા કરતાં સપાટ સડક પર ચાલે તો તેને ચાલવામાં જેવી સુગમતા લાગે એવી સુગમતા વ્રતધારીને પોતાના જીવનમાં વ્રતો પાળવાથી મળે. ગાંધીજીના આ વ્રતો માત્ર કેટલાક સાધકોની વ્યક્તિગત સાધનાનો વિષય નહીં પણ આખા રાષ્ટ્રના અહિંસક આંદોલનના ઓછા વત્તા પ્રમાણમાં પ્રેરકતત્ત્વ બની રહ્યા. આ વ્રતો રાષ્ટ્રીય પાસું હતા. સમગ્ર રીતે જોતા આ વ્રતો કોઈ અહિંસક આંદોલન અંગે ગાંધીજીના અનુભવોને આધારે યોજનાપૂર્વક ઘડેલા નહીં પણ

અંતઃસ્ફૂર્ત વ્યૂહરચનાનો એક અનિવાર્ય ભાગ હતો. ગાંધીજીએ આશ્રમના અગિયાર વ્રતોમાં પ્રથમ સ્થાન સત્યને આપ્યું હતું. તેમના વ્રતોમાં કેન્દ્રિય વિચાર સત્યના વ્રતનો હતો. એ જ એમના આખા જીવનની શોધનો વિષય હતો અને એ શોધ ઉપર જ પોતાના ચરિત્રને ઘડ્યું હતું.

'જે વસ્તુ જે રૂપમાં છે તેને તે જ રૂપમાં કહેવી તે સત્ય'. વ્યાપક અર્થમાં જોઈએ તો જેનાથી હિત થાય તે સત્ય અને જેનાથી અહિત થાય તે અસત્ય છે. પરંતુ ગાંધીજીના મનમાં સત્યનો અર્થ સામાન્ય જનતા કરતી તેના કરતા વધુ ઊંડો અને વિશાળ હતો અને અનુભૂતિના આધારે તે વધુને વધુ અર્થસભર થતો ગયો. સામાન્ય માણસ કરે તેમ ગાંધીજીએ પણ નાનપણમાં સત્યનો અર્થ 'સાચું બોલવું' એટલો જ કર્યો હશે પણ જે અર્થ કર્યો તેનું તેમણે નાનપણથી જ સહજ, અનાયાસ રીતે પાલન કર્યું. મોટપણમાં વિનોબા જેવા સૂક્ષ્મ નિરીક્ષકે પણ આ વાતની નોંધ લીધી કે 'બાપુ એ મારી પરીક્ષા લીધી કે નહીં એ હું જાણતો નથી, પણ મેં તો પહેલી મુલાકાતથી જ એમના દરેક વ્યવહારને બારીકાઈથી તપાસ્યો હતો અને સત્યની કસોટીમાં તેમને સો ટકાથી એક ટકો પણ ઓછા ગુણ મળ્યા હોત તો એમની સાથે હું રહી શક્યો ન હોત'.

બાળક વિશે માતા-પિતા, લોકો જે અભિપ્રાય આપે છે અને એ અભિપ્રાય કોઈક વાર બાળકને પણ જણાવે છે કે 'મારો દીકરો તોફાની છે', 'ડાહ્યો છે', 'અશાંતિ કર્યા કરે છે', બીજા આવે ત્યારે ચૂપ રહે છે'. ત્યારે નાના બાળક પોતે કેવો છે, એવો વિચાર કરતો થાય છે અને એ એવો બનવાનો પણ પ્રયત્ન કરતો હોય છે. ગાંધીજીને આ બાબતે વિચારતા કરવામાં તેમના મા પુતળીબાઈ, રંભાદાસી અને એમના પિતાનો હિસ્સો છે.

નાનપણમાં શેખ મહેતાબની સોબતને લીધે ગાંધીજીએ અવારનવાર માંસ ભક્ષણ કર્યું હતું

તે વાત તેમની આત્મકથામાં છે. જે દિવસે માંસ ખાધું હોય ત્યારે સ્વાભાવિક રીતે ઘરમાં ભોજન ઓછું ખવાય અને મા પૂછે તો કહે આજે ભૂખ નથી. એટલે વાણીના સત્યનું પાલન થતું પણ તેમને વિચાર આવ્યો કે ભૂખ ન હોવાનું મુખ્ય કારણ તો તેમણે છૂપાવ્યું હતું. 'જુદું બોલવું અને તે 'મા' આગળ?' આમ, તેઓને સત્યની પાછળ છૂપાવેલું અસત્ય પણ દેખાઈ ગયું. સત્યની વ્યાખ્યા વાણીથી વિચાર સુધી પહોંચી ગઈ અને પછી આચરણ સાથે પણ.. આમ, ગાંધીજીની સત્યની વ્યાખ્યા મનસા, વાચા, કર્મણા સુધી જઈને સ્થિર થઈ.

સેવાગ્રામમાં ગાંધીજીએ 'મનમાં પણ અસત્યનો વિચાર ના આવવા દેવો', આવું પાટિયા પર લખ્યું હતું. માણસ બોલવાથી જ નહીં, ઈશારાથી પણ જુદું બોલી શકે છે. છોકરાઓ સંતાકુકડી રમતા હોય ત્યારે ઈશારાથી આ બાજુને બદલે બીજી બાજુ દેખાડે, તે પણ અસત્ય છે. વિચારથી જુદું બોલી શકે છે. આ બધા વિચારો તેઓ નાનપણથી કરવા માંડેલા, હરિશ્ચંદ્ર ના બની શકે?' એવો વિચાર એમને આવ્યો. હરિશ્ચંદ્રે આખું જીવન સત્યની ખાતર કષ્ટ સહન કર્યું હતું. હું પણ સત્યની ખાતર કષ્ટ સહન કરીશ - આવો જ વિચાર ગાંધીજીએ કર્યો હોત તો ઘણો મોટો વિચાર કર્યો એમ કહેવાત. પણ એમ ન વિચારતા 'સમાજમાં બધાં કેમ સત્યવાદી ન બની શકે?', ઘરમાં સત્ય અને બજારમાં અસત્ય, ગાંધીજી સત્યને ટુકડા કરીને નહોતા જોતા, સમગ્રપણે જોતા. એમણે સત્યને સામાજિક રૂપ આપ્યું કારણ કે અત્યાર સુધી અને હજી પણ સમાજમાં સત્ય એ વ્યક્તિગત ગુણ જ ગણાય છે.

શ્રીમદ્ રાજચંદ્રના સંપર્કથી ગાંધીજીને સ્યાદવાદ અથવા અનેકાંતવાદ સમજાયો. માણસને જે સત્ય જણાય છે તે હંમેશા પરમ સત્ય ના પણ હોય. એ સત્યનું બીજું પાસું પણ હોઈ શકે. આ

વિચાર તે સ્યાદવાદ અથવા અનેકાંતવાદ. આમ ગાંધીજી જ્યાં સુધી સત્યનું બીજું પાસું ન સમજાય ત્યાં સુધી તો પહેલા પાસા ઉપર મક્કમ રહેવું. પણ બીજા પાસાને સમજવા મન ખુલ્લું રાખતા શીખ્યા. આ સત્ય તરફનું એમનું આગળનું પગલું.

'હું ખોટો છું એવી જ્યાં સુધી મને ખાતરી થાય નહીં ત્યાં સુધી હું મારા સત્યને વળગી રહીશ પણ મને જેવું એમાં ખોટું લાગશે, તેવું હું તેને છોડી દઈશ'. એવી ગાંધીજીએ નિશ્ચય કર્યો હતો. તેનો દાખલો જોઈએ તો એમણે દેશમાં શરાબથી થતું નુકસાન જોયું એટલે કોંગ્રેસને એક કાર્યક્રમ આપ્યો કે ઝાડમાંથી તાડી જે શરાબ કરતાં ઓછી માદક હોય છે, તેવા તાડના વૃક્ષોને કાપવા, પણ એમને પાછળથી ખબર પડી કે આમાંથી તો સારામાં સારો ગોળ થાય છે. એટલે કે ઝાડ કાપવાનું બંધ કર્યું. એ વખતે એમને એમ ના થયું કે મેં એકવાર જે કહ્યું છે તેને કેમ બદલવું? આમ, પરિવર્તન દ્વારા તે સત્યને વધુ સમજતા હતા.

લાહોરની જેલમાં જયપ્રકાશજીને અંગ્રેજ અમલદારોએ અનેક પ્રકારની પીડાઓ આપી. ભૂગર્ભવાસમાં એમના સાથીઓ કોણ-કોણ હતા, તે વિશે પૂછતા જયપ્રકાશજીએ કીધું કે, 'તમારા બધા પ્રશ્નોના જવાબ હું જાણું છું પણ મને મારી નાખો તો પણ એકેયનો જવાબ આપવાનો નથી'. ગાંધીજીએ આને વીરની સત્યવાણી કીધી છે.

શ્રી નારાયણભાઈ દેસાઈ એક કિસ્સો ટાંકતા કહે છે કે ગાંધીજીએ ગુજરાતના એક જાણીતા સાહિત્યકારના પત્રનો જવાબ પોતે આપે છે તે રીતે જવાબનો ખરડો ઘડવા તેમને કામ સોંપ્યું. તેમણે નમ્રતા દેખાડવા શરૂઆતમાં 'પ્રિય કવિવર' એવો શબ્દ વાપર્યો. ગાંધીજીએ નારાયણભાઈના કાન પકડયા અને પૂછ્યું કે, 'ખરેખર તું એમને કવિઓમાં શ્રેષ્ઠ ગણે છે?' અને તેઓ કબૂલાત કરે તે પહેલાં ગાંધીજીએ 'અનાવશ્યક વિશેષણમાં પણ

અસત્ય હોઈ ન શકે' વાક્ય કહેલું અને આથી ગાંધીજીના સમગ્ર સાહિત્યમાં અનાવશ્યક વિશેષણો આપણને ભાગ્યે જોવા મળે છે.

ગાંધીજી એમ માનતા કે સત્યની શોધ જેટલો કઠણ વિષય છે, તેટલો જ સરળ વિષય પણ થઈ શકે છે. એ સમજાવતા તેઓ કહે છે કે સત્યની શોધ અહંકારી - અભિમાનીને અશક્ય લાગે અને એક નિર્દોષ બાળકને સાવ સહજ લાગે.

ગાંધીજીના આખા જીવનની શોધ એ સત્યની શોધ છે. અનુભવોના આધારે તેઓને એ પ્રતીતિ થઈ કે શાંત પળોમાં અને ઊંડી પ્રાર્થનાને અંતે તેમને ભીતરથી જે આત્માનો અવાજ સંભળાય છે એ સત્યનો અવાજ છે. આમ, તેઓ અત્યાર સુધી 'ઈશ્વર સત્ય છે' માનતા હતા. તે એમને 'સત્ય એ જ ઈશ્વર છે' તેમ સમજાવા લાગ્યું.

ગાંધીજીએ 'સત્ય'ને વાણીનું વિશેષણ નહોતું બનાવ્યું. તેઓ સત્યપરાયણ હતા.

આમ, સત્ય ગાંધીજીની શકિતનું મૂળ સ્ત્રોત હતું. તેઓ પોતાને સત્યના પૂજારી કહેતા. તેઓ કહેતા કે 'સત્યથી ભિન્ન કોઈ પરમેશ્વર હોય એવું મેં નથી અનુભવ્યું.' એક વૈજ્ઞાનિકની માફક તેમનું આખું જીવન સત્ય શોધક જેવું રહ્યું. એમના વ્રતોના સૂર્યમંડળમાં સત્ય સૂર્ય હતું. અન્ય વ્રતો ગ્રહો ઉપગ્રહો હતા. ગાંધીજી જે સમાજ બનાવવા માગતા હતા તેનું મધ્યબિંદુ સત્ય હતું. સત્ય ગાંધીજીનો અંતરાત્મા હતું. ઈતિહાસના તમામ આરોહો-અવરોહોની પાછળ ટકાઉ તત્ત્વ તો ભારતની સત્યનિષ્ઠા જ હતી. જે વીસમી સદીમાં ગાંધીરૂપે પ્રગટ થઈ. સુપ્રસિદ્ધ વિચારક અને કટારલેખક પદ્મશ્રી ગુણવંતભાઈ શાહે જણાવ્યું છે કે માણસના હૃદયમાં ચાર ભાગ હોય છે. ગાંધીજીના હૃદયના આ ચાર ભાગો સત્ય, અહિંસા, અભય અને સાધન શુદ્ધિથી પૂર્ણ હતાં.

૦૦૦

આપણા શિક્ષણની પ્રવર્તમાન સ્થિતિ

શ્રી ટી.એચ. ગઢવી - જોડાણ

૯૯૯૯૯ ૯૦૬૫૦

આપણું શિક્ષણ નરી આંખે દેખાય છે તેવું નથી. દેશ આઝાદ થયો ઘણાં વર્ષો વહી ગયાં પણ આપણે ભણેલા અભણ વધાર્યા છે. અંગ્રેજીમાં કહું તો we have created certified uneducated persons in our country. સર્વ શિક્ષા અભિયાન ચલાવીએ છીએ. કેન્દ્ર સરકાર, રાજ્ય સરકારો કરોડો રૂપિયા ખર્ચે છે. પણ હજુ અંગુઠાની છાપ આપણે ૧૦૦% દૂર કરી શક્યા નથી. આવા મહા અભિયાન પાછળ માત્ર શિક્ષકોથી કામ નહિ ચાલે. શાળા સિવાયના અનઅધિગત લોકોને લખતાં વાંચતા શીખવવું પડશે. સરકારી આંકડાઓ ભલે જે હોય તે પણ વાસ્તવિક સ્થિતિ 'સામાન્ય જન'ની નજીક જવાથી વાસ્તવિકતાનું ભાન થશે. નિદાન અને ઉપચારની વાત પછી આવે છે. હજુ પણ રોટલા માટે તરસતા લોકો આપણા વચ્ચે છે. તેમનાં બાળકો અને તે બધા સમુદાયને મુખ્ય રાષ્ટ્રિય પ્રવાહમાં ક્યારે લાવી શકીશું. આ કામ માત્ર સરકાર, એન.જીઓ, સેવાભાવી સંસ્થાઓ, ધાર્મિક મંડળો, સંપ્રદાયો જ નહીં કરી શકે. આપણે સૌએ કરવાની છે. પોત-પોતાના નિજી ક્ષેત્રીય વિસ્તારમાં સૌ કટિબદ્ધ થઈ પોતાની આવડત કોઠા સૂઝ પ્રમાણે પ્રત્યક્ષ કામ હાથ ધરે તો શક્ય છે. આપણી શૈક્ષણિક ઈમારતનો પાયો ખૂબજ નબળો છે તેના ઉપર બાંધકામ કરીએ તો નિષ્ફળતા જ મળશે. આપણા દેશનું પ્રત્યેક બાળક શાળાએ જતું થાય અને ચૌદવર્ષની વય સુધી નિરંતર પ્રગતિ કરતું રહે તે જરૂરી છે. તે માટે અનેક અડચણો છે. આપણે સૌએ ચિંતન કરવાની જરૂર છે. આપણે ત્યાં મહિલા સશક્તિકરણની ઝૂંબેશ ચાલે છે. સારી વાત છે. પરંતુ આ મહિલાઓ માટે અલાયદી વ્યવસ્થા

આખરે શૂન્ય પરિણામ તરફ દોરી જશે. સમાજના સમતોલ વ્યવહાર માટે લિંગભેદના વાડા ના બનાવી શકાય. સ્ત્રી પુરુષનું સરખું સન્માન જ સાચો ઉકેલ છે. જ્ઞાન અને સમજણને સાથે જોડવી અને તે પણ નમ્રતા સાથે. શિક્ષણએ માનવ જાતમાં કરેલું ખરેખર સાચું રોકાણ છે. સર્વધર્મ સમભાવનાની વિભાવના જ શિક્ષણની સાચી ચિયરી છે. શિક્ષણમાં ઉદાર હાથે નમ્રભાવે દાન આપનારા જ આપણા સાચા શ્રેષ્ઠીઓ છે અને આવું પવિત્રદાન જ સાચું શિક્ષણ આપી શકે. શિક્ષણ એ સમાજ પરિવર્તનનું સાધન છે તેનો સર્વદા સદુપયોગ કરીએ તો જ શિક્ષણનો પાયો મજબૂત થશે. જાણે અજાણે શિક્ષણ થતું રહે છે એ કેવી રીતે? આપણી આસપાસ પ્રચુર લખાણ જોવા મળે છે જેવાં કે પ્રચાર માધ્યમોનાં પાટિયા પરનાં લખાણો, ટી.વી. ઉપરનાં લખાણો અને શ્રાવ્ય અવાજો વિગેરે આ બધા આપણને જાણે અજાણે કાન અને આંખોમાં થઈ મગજ સુધી પહોંચે છે અને આપણે અનાયાસે પણ કંઈક શીખી લઈએ છીએ આને અંગ્રેજીમાં Passive Learning કહીએ છીએ. હવે આપણે જાગૃત અવસ્થામાં વાંચતા લખવા બેસીએ છીએ ત્યારે અમુક સમય સુધી જ ધ્યાન કેન્દ્રિત થાય છે ત્યારબાદ સભાનતાપૂર્વક અભ્યાસ થતો હોય છે તો પણ આજુબાજુના આકર્ષણોથી ધ્યાન ભંગ થાય છે અને આપણી(વિદ્યાર્થીઓની) રસ, રુચિ અને ધ્યાન ફંટાઈ જાય છે. આવા સંજોગોમાં પેસિવ લર્નિંગ કામ આવે છે. આપણા પ્રાચીન ઋષિઓ, વિદ્વાનો, કવિઓ કઈ પાઠશાળામાં ગયા આપ જાણતા હો તો જણાવશો. પ્રકૃતિશાળાઓ,
- અનુસંધાન પાના નં.૨૭ ઉપર

'अमीरस ईतिहासतो' (५)

रामभाई जमंग - राजकोट

८८२४२८८८५२

ट्रस्ट द्वारा 'यारण' पुनः प्रकाशित करवानुं २००८-१०थी शर् कर्तुं त्पारथी आ अंकमां समावी शकाय तेवुं जर्दरी साहित्य आ विषयने लगता घण्णां भधा मडानुभावो तरङ्गी मणतुं रडे छे. जे समय, स्थण, प्रसंग विगेरेने ध्याने लईने थोडु थोडु प्रकाशित करता रखा छीअे.

शर्आतमां श्री नारणभा झूनडा, राजकोट (जेओअे आपण्णां वख्येथी डमण्णांज विदाय लीधी छे) जूना 'यारण', 'यारण भंघु', 'उर्मि नवरयना' छिन्दीनी यारण पत्रिकाओ, अन्य प्रसंगो तेमज परिपत्रोनी कोपीओ, पुस्तको विगेरेनुं जथ्याभंघ साहित्य ट्रस्टने आपी गया डता. जामनगरथी भाईश्री लक्ष्मणभाई गढवी, जंभुडाथी भाईश्री यशवंतभाई लांभा, कख्यमांथी श्री पुष्पदानभाई गढवी, राजकोटथी श्री प्रवीण मधुडा, त्पारबाड सुरेन्द्रनगरथी श्री पी.पी.भोक्षा साडेभ, लींभडीना लाभुभाई राभा पासेथी घण्णुं भंघुं मणतुं रखुं छे.

डमण्णांज भाईश्री राजुल डवे, राजकोटे 'कख्य'मां यारण अने यारणी साहित्य नामनी पुस्तिका मोकलावी जे रामसिंहज राठोडे आजथी उट वर्ष पडेला कख्यीओ द्वारा प्रपर कविओना सन्मान करीने तेओना काव्य वारसाने वधाव्या डता. जे विगत आ सामयिकने सुसंगत डोय ते माटे कमशः आ कोलममां बे भागमां प्रकाशित करवानुं योग्य लागता आ वभते राजकविश्री शंभुदानज विषे वांयीअे अने डवे पछीश्री जयमल्लानंद डंसनिर्वाण, श्री भगवतीदान रोडडिया, श्री विरमज देथा, श्री भानज रत्नु, श्री लीमजडेव, श्री डभुभाई कारीआ, श्री गंगदासभाई विश्राम विषे जण्णीशुं.

राजकविश्री शंभुदानज ईश्वरदानज रत्नुनो परिवार व्रजभाषा पाठशाणा, कख्य साथे संकणायेलो डतो ते तो आपण्णे जण्णीअे ज छीअे. यालो वधु आगण माण्णीअे

कख्यमां राष्ट्रभाषा छिंटीनुं जनता जनार्दन तरङ्गी गौरव करवानुं आ छे अेनुं मंगलाचरण. वृजभाषा काव्यशाणानो वडलो सूकायो अे भरुं, परंतु तेनुं बीज सुषुप्तावस्थांमां डजु ज्वंत छे. योग्य धरती धारीअे बीजने पांगरतुं करीअे. भारतीय भाषा, मानवीयभाषा कख्यनी व्रज भाषा काव्य शाणाना वटवृक्षने पुनः नवपल्लवित करीअे.

कख्यना राजकवि श्री शंभुदानज ईश्वरदानज रत्नु - दुनियांमां अद्वितीय अेवी भुजनी वृजभाषा काव्य शाणानी ज्वंत याड समा राजकवि श्री शंभुदानजना वडीलोनुं कख्यमां आगमन अेक अैतिहासिक प्रसंगे थयेड.

औरंगजेबथी त्रस्त द्वारा शिकोड भुजनी दारावाडीमां कख्यना राओश्री तमायीनां आश्रये रोकायो डतो. राजकीय उत्पातना अे काणमां राओअे पोतानुं मनोभण मडत न थाय, अे माटे पोताने अेक कविमित्र यारणनी जर्दर जण्णाई, अेटले भारमेडना गण्णोई गामेथी श्री शंभुदानजना पूर्वज श्री भारमल रत्नुने मानपानथी बोलावी रायघणपुर गाम आपी पोताने नैतिक छिंमत आपनार पोताना कवि साथी तरीके पोतानी पासे राप्या.

अे ज पुनित परिवारमां कवि श्री डमीरज रत्नु तेमज केशवज रत्नु जेवा लब्धप्रतिष्ठित कविओ थई गया. परंपरागत अे

કવિ-કુળમાં શ્રી શંભુદાનજી રત્નુનો વિક્રમ સંવત ૧૮૬૬માં રાયઘણપુર મુકામે જન્મ થયો. પિતાનું નામ શ્રી ઈશ્વરદાન લાંગીદાસ અને માતાજીનું નામ શ્રી કલાંબાઈ. મોસાળ વિગડીઆ ગામે શ્રી ઈશ્વરદાનજી અખેરાજજી રોહડીઆ.

એમના જન્મ સમયે સામાજિક વ્યવસ્થા બિલકુલ રૂઢિચુસ્ત અને રાજકીય વ્યવસ્થા પરંપરાગત રાજાશાહી, સામાન્ય રીતે હોય છે તે પ્રમાણે આ ચારણ સમાજમાં કવિતા સાહિત્ય પ્રત્યે અભિરુચિ તો ખરી. એટલે રાયઘણપુરની ગામઠી સ્કુલમાં ત્રણેક ગુજરાતીનો અભ્યાસ કરી શ્રી શંભુદાનજી ૧૦ વર્ષની ઉંમરે ભુજની વૃજભાષા પાઠશાળામાં દાખલ થયા.

એ સમયના કાવ્યશાળાના શિક્ષક રાજકવિ શ્રી હમીરજી પચાણજી ખડીઆ પાસે કાવ્ય શાસ્ત્રનો બંધારણીય અને તે પૂર્ણ યાને 'સભા પ્રકાશ'સુધી અભ્યાસ કર્યો અને નિયમ મુજબ કાવ્ય રચના દ્વારા પરીક્ષા આપી કવિ તરીકેની માન્યતા મેળવી યાને કવિ તરીકેનું સર્ટિફિકેટ મેળવ્યું.

વિદ્યાર્થી અવસ્થામાં પણ તેમની કાવ્યશક્તિના ચમકારા અવાર નવાર થતા રહેતા. એવા જ એક પ્રસંગે રાષ્ટ્રીય ભાવના ધરાવતા એજ્યુકેશનલ ઈન્સ્પેક્ટર શ્રી વિઠલજી કેશવજી દવેએ વૃજભાષા પાઠશાળાની મુલાકાત વખતે એ સમયના વિદ્યાર્થીઓને એક પાઠપૂર્તિ આપેલ કે, 'ખાદીને વિલાયતકી કીન બરબાદી હૈ' !

આ પાઠપૂર્તિ ઉપર તમામ વિદ્યાર્થીઓએ કાવ્ય બનાવેલ. એ સૌ વિદ્યાર્થીઓમાં શ્રી શંભુદાનજીની કૃતિ શ્રેષ્ઠ રહી અને એથી તેમણે એ ઈન્સ્પેક્ટર સહિત શિક્ષકજી તેમજ સાથી વિદ્યાર્થીબંધુઓની પ્રશંસા મેળવી. આ રહી એ કૃતિ

સુતકે સુતાકી બાસ કિરત કર્થી ન જાય,
મોહ મંત્ર માર, સારી આલમ જગાદી હૈ
ફેશન ફિતુરી ફંદ હુએ ફસી થી જો

એસી શાહજાદીકો શિખાઈ રીતે સાદી હૈ
માંચેસ્ટર મીલહુકી રસા રાજધાની બિચ
અમર કટારી સમ ભીતી કો મચાદી હૈ
દેશકી આબાદી 'શંભુ', પ્રગટ દિખાનેવાલી
યહ ખાદીને વિલાયતકી કીન બરબાદી હૈ.

કિશોર અવસ્થામાં વડીલો સાથે રાજદરબારમાં અવાર નવાર અવર જવર થતી રહેતી. પ્રસંગોચિત રાજભકિતના સ્તુતિ કાવ્યો બનતા રહેતા. સૌ પ્રથમ ૧૮૭૭માં મહારાવશ્રી ખેંગારજી 'લીગ ઓફ નેશન'માં રાજવી મંડળ તરફથી સફળ ભાગ લઈ કચ્છ પધાર્યા ત્યારે કચ્છની જનતા તરફથી તેમનું જાહેર બહુમાન થયું. એ પ્રસંગે શ્રી શંભુદાનજીએ બાર વર્ષની ઉંમરે તેમનું સ્તુતિ કાવ્ય રજૂ કરી સૌનું ધ્યાન ખેંચ્યું.

અભ્યાસ પૂર્ણ કર્યા પછી, સ્થિર થતાં પહેલાં, થોડોક વખત પોતાના પરંપરાગત ખેતી વ્યવસાયમાં મદદ કરી અને તે પછી સ્ટેટના બાગ ખાતામાં દાખલ થયા, બાગ ખાતાની તેમની ફરજની સાથે સાથે તેમનો ઊર્મિપ્રધાન જીવ, મા શારદાની વધુને વધુ આરાધના કરતો રહ્યો. પરિણામે ૧૮૩૮માં મહારાજાઓ શ્રી વિજયરાજજીએ તેમની કાવ્ય શક્તિની કદર કરી રાજકવિ પદે સ્થાપ્યા, જ્યારે બીજી બાજુ બાગ ખાતાની ફરજ પર પણ તેમને બઢતી આપી ઈન્સ્પેક્ટર બનાવ્યા.

એટલું જ નહિ પરંતુ એ અરસાથી હાલના મહારાવ શ્રી મદનસિંહજી સાહેબ શરદ બાગ પેલેસમાં બિરાજવા લાગ્યા. પરિણામે રાજકુટુંબ સાથે ઘનિષ્ઠતા વધતી ગઈ. આજે તો તેઓ કચ્છના રાજકુટુંબમાં પરિવારનાં એક સભ્ય જેટલું જ માન-પાન અને સ્થાન પામ્યા છે.

શ્રી શંભુદાનજીને રાજ્ય કુટુંબની ચાર પેઢીના સંપર્કમાં આવવાનું સદ્ભાગ્ય સાંપડ્યું છે. મહારાવ શ્રી ખેંગારજી બાવાના સાંનિધ્ય પછી,

મહારાઓ શ્રી વિજયરાજજી બાવાના અંગત મમત્વના કારણે તેઓ રાજકવિ પદ પામ્યા અને એ રાજકવિ પદની મહારાવ શ્રી મદનસિંહજી સાહેબે માવજત કરી છે. એટલું જ નહિ એક રાજા તરીકે રાજકવિની ખૂબ ખૂબ કદર કરી છે અને એ કારણે યુવરાજ શ્રી પૃથ્વીરાજજી સાહેબના પણ તેઓ આદરના અધિકારી બન્યા છે. તેમના પુત્ર શ્રી પુષ્પદાનભાઈ વ્યવસાયે વકિલાત ઉપરાંત રાજકિય ક્ષેત્રે ઉમદા ઈન્સાન તરીકે સંસદ સભ્ય તરીકે એક કરતા વધુ વખત રહી રાષ્ટ્રની સેવા બજાવેલ છે. શ્રી શંભુદાનજીએ કૌટુંબિક જવાબદારીઓની સાથે સાથે સમાજ સેવાના ક્ષેત્રે પણ અવિસ્મરણીય સેવાઓ આપી છે. તેઓ 'અખિલ કચ્છ માડૂ ચારણ સભા' ના વર્ષો સુધી મંત્રી પદે રહ્યા છે અને ત્યાર પછી 'અખિલ કચ્છ ચારણ સભા'ના પ્રમુખ પદે રહી જ્ઞાતિની અજોડ સેવા બજાવી છે. આજે જ્ઞાતિની જે બોર્ડિંગો ચાલી રહી છે એમાં એમનો યોગક્ષેમ નાનોસુનો નથી.

શ્રી શંભુદાનજીની સર્વોદેશીય પ્રગતિના મૂળ મ.લ.વૃજભાષા પાઠશાળામાં છે અને ૧૯૪૪થી એ પાઠશાળાના મુખ્ય શિક્ષક પદે પણ રહી ચૂક્યા છે. ભારતની ભૂમિ પર તેનો રાષ્ટ્રધ્વજ લહેરાયો ! કચ્છ રાજ્ય આઝાદ ભારતનો એક ભૂ-ભાગ બન્યો! ત્યારે કચ્છ રાજ્યે પરંપરાથી ચલાવેલી આ વૃજભાષા પાઠશાળા સ્વતંત્ર ભારતમાં બંધ કરવામાં આવી. દુનિયામાં અદ્વિતીય એવી આ શાળાનો આ રીતે કરુણ અંત આવ્યો અને આ પાઠશાળાના અંત પછી શ્રી શંભુદાનજીએ ફરી બાગખાતામાં પોતાની જૂની ફરજ સંભાળી લીધી.

સાહિત્ય ક્ષેત્રે પ્રસ્તાવિક કાવ્યોની સાથે સાથે પ્રાસંગિક રચનાઓ પણ આકાર લેવા લાગી. આવા જ એક પ્રાસંગિક અવસરે પ્રાસાદિક કૃતિ યાને આઝાદીના આગમને 'રાષ્ટ્રધ્વન વંદના' કાવ્યની તેમણે રચના કરી, આ રહી તે પ્રાસાદિક કૃતિ :

જયતિ જયતિ જયહિન્દ જય, જય જય પ્રભા પ્રત્યહ
ભાગ્ય ભાનુ અવિચલ ભવતુ, સદા હમારે સ્વચ્છ
સવૈયા:

અરસે ધ્વજ આજ શુભં દરસે, દરસે દસહોં દિસ અંબરસે
બરસે જયનાદ નિજંતરસે, તરસે દિખલાત દિનકરસે
કરસે દુઃખ દૂર દયા ધરસે, ધરસે છિનિછમ વિજવરસે
વરસે વિસવાસ વિસંભરસે, ભરસે ગત પંચ સુધા સરસે
આ ચિત્રકાવ્ય 'રાષ્ટ્રધ્વજ વંદના' પુસ્તિકા રૂપે પ્રસિદ્ધ કરી ભારતના રાષ્ટ્રધ્વજની ભાવનાને સંકલિત કરી, રાષ્ટ્રધ્વજ ધારણના સાચા અધિકારી એ વખતના ભારતના વડાપ્રધાન શ્રી જવાહરલાલ નહેરૂને તેમની કચ્છની મુલાકાત વખતે તા.૧૦-૧-૧૯૫૨ના અર્પણ કરી એમના અભિનંદન મેળવ્યા.

કચ્છના લોકસાહિત્ય અને કવિતા સાહિત્યનો અલભ્ય ખજાનો શ્રી શંભુદાનજીને કંઠસ્થ એટલો બધો છે કે એના રસીયાઓને તેમની પાસેથી એ ખજાનાનો ખૂબ ખૂબ લાભ લીધો છે ! કચ્છના લોકસાહિત્યને પુસ્તક દેહ આપનાર કેટલાક મહાનુભાવોએ તેમની પાસેથી ઘણું ઘણું મેળવ્યું છે.

મ.સ.વિશ્વ વિદ્યાલય વડોદરાના હિન્દી વિભાગના તે સમયના આચાર્ય, કુંવર ચંદ્રપ્રકાશસિંહને 'ભુજકી વૃજભાષા પાઠશાળા' હિન્દી શોધ નિબંધના રચના કાર્યમાં ભરૂચના શ્રી કાન્તિપ્રસાદ શાહને એમના શોધકાર્યમાં તેમજ કુ.નિર્મલા આસનાનીને વૃજભાષા પાઠશાળાના મહા નિબંધ લખવામાં તેમના કંઠસ્થ જ્ઞાન ભંડાર તેમજ અન્ય સાહિત્ય સામગ્રી પૂરી પાડીને તેમને ઉચિત માર્ગદર્શન આપ્યું છે. તેમણે સાહિત્ય સંસ્કારમાં યત્કિંચિત ફાળો આપીને કચ્છના ગદ્ય, પદ્ય, ડીંગળ અને પીંગળ સાહિત્યને સમૃદ્ધ કર્યું છે અને કચ્છનું ગૌરવ વધાર્યું છે ! આવા બુઝર્ગ વિદ્વાનનું જયારે સન્માન થઈ રહ્યું છે ત્યારે એનું ગૌરવ લઈએ.

૦૦૦

શ્રદ્ધાંજલિ

સ્વ. પૂજ્ય માતૃતુલ્ય બહેન રામુબા નટુભા ગઢવી
ભાવનગર
જન્મ તા. ૧-૧-૧૯૩૩ સ્વર્ગવાસ તા. ૫-૫-૨૦૧૫
ઉંમર વર્ષ ૮૨

માનવ જીવનમાં માતા પછી બીજું કોઈ નિઃસ્વાર્થ પ્રેમ આપનાર પાત્ર હોય તો તે લાડલી બહેન નું છે. જેને આવી બહેનની જીવનમાં પ્રાપ્તી થઈ નથી. તેનું જીવન અધુરું છે. મને પણ વિદ્યાતાએ આવીજ પ્રેમ અને મમતાની મૂર્તિ સમી બહેન રામુબા આપીને જીવનની મધુરતાનો પરિચય કરાવ્યો છે. આપણા સમાજમાં બહેનના નામ પાછળ “બા” નામયોગી પ્રત્યય લગાવવામાં આવે છે. જે બા-એટલે માતા સમાન છે. એવી માતા સમાન મારી વહાલી બહેન રામુબાને ઉંડા અંતરની શ્રદ્ધાંજલિ અર્પણ કરું છું.

લી. રામુબાનો સદા શ્રદ્ધી
ભાઈ શુકદેવ ના વંદન, અમદાવાદ

મોજમાં રેવું

મોજમાં રેવું મોજમાં રેવું મોજમાં રેવું રે
અગમ અગોચર અલખ ઘણીની ખોજમાં રેવું રે
મોજમાં....

કાળમીઠ પાણાના કાળને ચીરીને કુંપણ ફૂટે રે
આ આત્મ ધરાવીય રમત્યું હાલે ખેલ ના ખૂટે રે
લેર આવે લખ લખ રત્નકારની ક્ષુરતા રેવું રે.

મોજમાં....

કાળ કરે કામ કાળનું એમાં કાંઈ ન હાલે રે
મરવું જાણે મરજીવાં ઈતો રમતા તાલ રે
એનો અંત આદી નવ જાણ્ય તારે તરતા રેવું રે.

મોજમાં....

લાય લાગે તોય બળે નહીં એવા કાળજા કીધા રે
દરિયો ખારો વીરડો મીઠો દાખલા દીધા રે
જીવન નથી જંજાળ જીવન છે જીવવા જેવું રે

મોજમાં....

સંસાર ખોટો કે સ્વપ્નું ખોટું એની સૂઝ પડે નહી રે
યુગ વીત્યા અને યુગની પણ જુઓ સદીયું થઈ ગઈ રે
મોટા મરમી પણ એનો મરમ ન જાણે કૌતક કેવું રે

મોજમાં....

ગોતવા જાઈ તો મળે નહી ગોત્યો ગહન ગોવિંદો રે
ઈ હરી ભક્તોને હાથ વગો છે પ્રેમ પરખંદો રે
આવા દેવને દીવો કે ધૂપ શું દેવો દિલ દય દેવું રે

મોજમાં....

રામકૃપા એને રોજ દિવાળીને રંગવા ટાણા રે
કામ કરે એની કોઠીયે કોઈદી ખૂટે ન દાણા રે
કીએ અલગારી કે આળસુ થઈ નથી આયખું ખોવું રે

મોજમાં....

-કવિશ્રી દાન અલગારી

પ્રાપ્ત : રાજુભાઈ ગઢવી(ઈસરાણી)-રાજકોટ

હાલો ને અંદરના ઓરડાઓ વાળીએ

હાલો ને અંદરના ઓરડાઓ વાળીએ
કાયાના કાટ તો કાયમ કાઢયા
હાલો મનમાં ભરેલ મેલ ટાળીએ.

નાથી શકાય હોય નદીઓના વેગ
બંધ દરિયામાં કેમ કરી બાંધવા ?

ધરતીની તીરાડો સાંધી શકાય
કેમ પહાડોના પડદાઓ સાંધવા ?

છે તરવા ને ડૂબવામાં મોટો ફરક
હાલો ગાંડાતૂર ઘોડાપૂર ખાળીએ

હાલો અંદરના ઓરડાઓ વાળીએ.

ચારે દિશાનાં માપ કાઢી શકાય
આત્મ ઈચ્છનાં કેમ કરી માપશો ?

પોલાદી પર્વતને કાપી શકાય
કોટ કામનાના કેમ કરી કાપશો ?

હાથવગી હોળીઓને ઠારી-ઠારીને
હાલો ભીતરના બાવળીયા બાળીએ

હાલો અંદરના ઓરડાઓ વાળીએ.

કાંટાળી વાડોને કાપી શકાય
કેમ તૃષ્ણાના તાંતણાઓ તોડશો ?

ધરતીમાં થાંભલાઓ ધરબી શકાય
કેમ આકાશે ખૂંટાઓ ખોડશો ?

સઘળું સંભાળવાની છોડીને ભૂખ
હાલો ભીતરના ભરમોને ભાળીએ

હાલો અંદરના ઓરડાઓ વાળીએ.

- શ્રી ઈસુભાઈ ગઢવી - હિંમતનગર

પિતાની લાગણીને જણાવે ...રે લોલ

તમે જનનીના ગુણ ભલે ગાવતાં..રે..લોલ..
જો જો પિતા નો પાડ ના ભૂલાય રે..
પિતાની લાગણીને જાણજો..રે..લોલ..૧

જનની એ જન્મ તને આપ્યો..રે..લોલ..
પણ પાલન થયું પિતાને હાથ જો..પિતાની..૨

દુનિયા દેખાડી તને હોંશ થી..રે..લોલ..
ઉચકી ને ખંભે તારો ભાર જો..પિતાની..૩

પા પા પગલી તને ચલાવ્યો..રે..લોલ..
દોડતો કીધો દુનિયાની મોઝાર જો..પિતાની..૪

જે જે માગ્યું તે લાવી આપ્યું..રે..લોલ..
લાડ લડાવી પુર્યા કોડ જો..પિતાની..૫

ઘર નો વ્યવહાર તો ચલાવ્યો..રે..લોલ..
કીધી દિવસ રાત દોડા દોડ જો..પિતાની..૬

સો સો સવાલ તું એને પૂછતો..રે..લોલ..
તોય કરતો ના તારા ઉપર ખીજ જો..પિતાની..૭

તારા તે નામ સંગ જોડાઈ ગયું..રે..લોલ..
તારા પિતાનું નામ તથા કુળ જો..પિતાની..૮

રાખી જીવનમાં એણે સાદગી..રે..લોલ..
તને પહેરાવ્યા તે મોંઘા પાટ જો..પિતાની..૯

કક્કાનો 'ક' તને ઘૂંટાવ્યો..રે..લોલ..
તને કીધો ભણાવી બેરીસ્ટર જો..પિતાની..૧૦

આવી યુવાની પરણાવ્યો..રે..લોલ..
શોધી દીધી ગુણિયલ નાર જો..પિતાની..૧૧

તાતે તે તને પગ ભર કર્યો..રે..લોલ..
ખરચી નાખી મરણ મૂડી પણ જો..પિતાની..૧૨

સ્વાર્થ સર્ચો ને વખત વહીગયો..રે..લોલ..
ગયો વિસરી તું પિતાનો ઉપકાર જો..પિતાની..૧૩

કુટુંબ સેવામાં વર્ષો વિત્યા..રે..લોલ..
આવી પડયો નિવૃત્તિનો કાળ જો..પિતાની..૧૪

વસુકી તે ગાય શું કામની..રે..લોલ..
પરવશ પિતાના એવા હાલ જો..પિતાની..૧૫

ઘડપણે દરવાજા ખખડાવ્યા..રે..લોલ..
આવી ચડી વેળા જોને કઠીન જો..પિતાની..૧૬

થાક્યું શરીર ને અંગ થાક્યા..રે..લોલ..
છોડી દીધો સ્ફૂર્તિ એ તન સાથ જો..પિતાની..૧૭

પરવશ સ્વમાની તારે આશરે..રે..લોલ..
કહેશે નહીં કોઈ ને એનું દુઃખ જો..પિતાની..૧૮

પુત્ર પરિવાર એની જિંદગી..રે..લોલ..
એને કડવા ન કહેશો વેણ જો..પિતાની..૧૯

ભાગ્યવશાત આવે માંદગી..રે..લોલ..
એની કરજો સાચા દિલથી સેવા જો..પિતાની..૨૦

એવું વર્તન એની સાથે રાખજે..રે..લોલ..
જેથી દિલડુ એનું ના દુભાય જો..પિતાની..૨૧

કહૈ શુકદેવ જેવું વાવશો..રે..લોલ..
એવું જ મેળવશો સુખ ચેન જો..પિતાની..૨૨

- શ્રી શુકદેવ મહાકરણભાઈ ગઢવી - અમદાવાદ
૯૮૨૪૫ ૧૬૩૪૮

પિતાનો પ્રેમ પર્વતથી ઉંચો
માતાનો પ્રેમ દરિયાથી ઉંડો

યારણ અંકને આશિષ આઈના

દુહો

ઉજળી પરંપરા આપણી એમાં ક્યાંય નહિ કલંક
આઈ પ્રતાપે અવિરત વહે સ્નેહ નો ચારણ અંક

છંદ

સંસ્કૃતિવાળો અંક ચારણ પ્રેમે પ્રકાશિત થાય છે
શુદ્ધ સંસ્કારની સઘળી વાતો સ્નેહથી સચવાય છે
વાંચે વંચાવે વિવેકથી એના હૈયા હેતે હરખાય છે
આઈ સોનલ તણા આશિષ વરણ પર વરતાય છે..૧

શુદ્ધ કુળ આદી ચારણોનું એમાં મળ્યો રૂડો અવતાર આ
પુણ્યવાળા માંડ પામે માનવ દેહ મહાન આ
અઢારે વર્ણથી સાવ અલગ દર્શને દરસાય છે
આઈ સોનલ તણા આશિષ વરણ પર વરતાય છે..૨

કોણ મારૂ સોરઠીયો કોણ પરજ્યો કોને કહું
અગર વસા અને તુંબેલ છોરૂ માંના છે સહુ
સમસ્ત ચારણ એક ધારણ સૂત્ર હવે સમજાય છે
આઈ સોનલ તણા આશિષ વરણ પર વરતાય છે..૩

સંત શૂરા ભગત સતીની અતીતની વાતું અરે
દાતારી વાળા દિલેર દિલની કૈંક કલમોથી કરે
સુણતા કવિતા ચારણોની ઉર આનંદ ઉભરાય છે
આઈ સોનલ તણા આશિષ વરણ પર વરતાય છે..૪

ચારણ તારણ શક્તિઓના અનેક અવતારો થયા
ભણતર ભણાવ્યું ભાવથી એવા આઈ સોનલ અવતર્યા
IAS, IPSના જુઓ સ્વપનો સાકાર થાય છે
આઈ સોનલ તણા આશિષ વરણ પર વરતાય છે..૫

ભણતર ભણેલી દીકરીયુના સ્નેહથી સન્માન છે
સતપંથને ચૂકશો નહિ એવા અંતરના અરમાન છે
શક્તિ ઉપાસક ચારણ્યુ આખી પૃથ્વીમાં પૂજાય છે
આઈ સોનલ તણા આશિષ વરણ પર વરતાય છે..૬

ટ્રસ્ટી મંડળના ટ્રસ્ટીઓને મારા જીગરથી જુહાર છે
દિલજીત બાટીની દાદના ખરા હેતથી હકદાર છે
અભય અંકને આપનારી કૃપાળી કંકુ આઈ છે
આઈ સોનલતણા આશિષ વરણ પર વરતાય છે..૭

દુહો

નબળાને સબળા કરે અબળાને પ્રબળા આઈ
આવી મઢડાવાળી માવડી સમરથ સોનલ આઈ.
- દિલજીત ગઢવી - ઢસા
૯૯૨૫૨ ૬૩૦૩૯

શોધ

જાત સાથે રોજ મળવાનો મને અવસર મળે,
કો'ક દી' તો હું મળુ, ને ક્યાંક પડછાયો છળે.

આપણે તો શોધતા ને શોધતા ખુદને રહ્યા,
અંતકાળે શી ખબર કે શોધ મારી આ ફળે.

આમ જોઉં તો સદા હું દૂર મુજથી ભાગતો,
ઝાંઝવામાં ખોજતો મારો જ ચહેરો હર પળે.

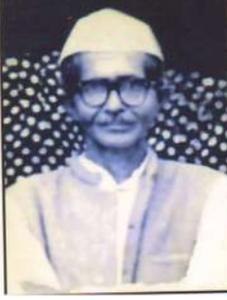
જિંદગી તો છે ઉખાણું કોણ ઉકેલી શકે ?
રોજ ઉગે જે સવારો, સાંજ થૈ ને એ ઢળે.

આપણે તો તર્કની તલવારથી લડતા રહ્યા,
એથી ઉપર પણ છે કશું એ સગડ ભીતર મળે.

- શ્રી ચંડીદાન ગઢવી - મહેસાણા
૯૪૦૯૬ ૯૬૬૨૭

વ્યક્તિ વિશેષ
(કચ્છ ચારણ સમાજના ગાંધી)
સ્વ.શ્રી પચાણભાઈ વિશ્રામભાઈ આલગા 'માસ્તર સાહેબ'

આદિ પુરથી ધનજીભાઈના જય માતાજી સાથે જણાવવાનું કે પ્રભુભાઈ થોડા દિવસ પહેલા રસ્તામાં મળ્યા અને જણાવ્યું કે શ્રી પચાણભાઈના સેવાના

કાર્યો વિશે 'ચારણ' અંકમાં લેખ લખવો જોઈએ, એ મુજબ આ લેખ ખૂબજ ટૂંકાણમાં મને જેટલું યાદ આવ્યું તેટલું લખીને આપને મોકલાવેલ છે. જો આપને યોગ્ય લાગે તો 'ચારણ' અંકમાં છાપશો.

આજે કચ્છ ચારણ સમાજે શૈક્ષણિક રીતે, સામાજિક રીતે, રાજકીય રીતે તથા આર્થિક રીતે ઘણી જ સારી પ્રગતિ કરી છે અને સમાજ પણ શિક્ષણનું મહત્વ સમજતો થયો છે અને સમાજના દીકરા તથા દીકરીઓમાં શિક્ષણની ભૂખ ઉઘડી છે અને મા-બાપ પોતાના બાળકોને ભણાવતા થયા છે, પોતાના ગામમાં સ્કૂલ-કોલેજની સગવડ ન હોય તો પોતાના બાળકોને આપણા સમાજની બોર્ડિંગોમાં દાખલ કરીને ઉચ્ચ અભ્યાસક્રમ માટે મોકલાવે છે, સમાજમાં પણ શિક્ષણનું પ્રમાણ વધતું નજરે પડે છે.

કચ્છ-ચારણ સમાજમાં કુમાર અને કન્યા કેળવણી ક્ષેત્રે મહત્વનું યોગદાન આપનાર અને કચ્છમાં સામાજિક સેવા ક્ષેત્રે પોતાનું સમગ્ર જીવન અર્પિત કરનાર અને 'માસ્તર સાહેબ' ના હુલામણા નામથી જાણીતા શ્રી પચાણભાઈ વિશ્રામભાઈ આલગાએ કચ્છ-માંડવી ખાતે એક શિક્ષક તરીકે પોતાની કારકિર્દીની શરૂઆત કરેલ, પોતે શિક્ષક

હોવાથી સમાજમાં શિક્ષણનું કેટલું મહત્વ છે તે પોતે ખૂબજ સારી રીતે જાણતા હતા, આથી તેમને લાગ્યું કે ચારણ સમાજમાં સાચી સમજણ અને પરિવર્તન લાવવું હશે તો સમાજમાં સૌ પ્રથમ શિક્ષણનો વ્યાપ વધારવો પડશે અને સમાજમાં શિક્ષણ દ્વારા જ સાચી સમજણ અને જાગૃતિ આવશે. પોતે ગાંધી વિચારસરણીના રંગે રંગાયેલા હોવાથી તથા પોતાના સમાજ માટે કાંઈક કરી છૂટવાની ભાવના હોવાથી કચ્છ ચારણ સમાજના ઉત્કર્ષ માટે ખાસ કરીને શિક્ષણ દ્વારા સમાજમાં જાગૃતિ આવે એ માટે તેમણે પોતાના જીવન દરમિયાન અથાગ પ્રયત્નો કરી, કચ્છ ચારણ સમાજમાં શિક્ષણના ફેલાવા માટે ખૂબ પ્રયત્નો કર્યા, તેમણે કરેલા સમાજ ઉત્કર્ષના કાર્યો ઉપર વિચારણા કરીએ તો -

૧૯૪૭ની સાલમાં માંડવીમાં ગઢવી મિત્ર મંડળની સ્થાપના કરી. મંડળમાં સમાજના બાળકો માટે રાત્રિ શાળા શરૂ કરી તથા પ્રૌઢ શિક્ષણ શાળા પણ ચાલુ કરી, પોતે શિક્ષક હોવાથી રાત્રિ શાળામાં ચારણના બાળકોને તથા પ્રૌઢોને શિક્ષણ આપતા તથા બાળકોને સ્કૂલમાં દાખલ કરાવતા. આ રીતે સમાજના બાળકોને શિક્ષણમાં રસ લેતા કર્યા તથા એ સમયે આપણા સમાજમાં ફેલાયેલી અંધશ્રદ્ધા કુરિવાજોને દૂર કરવા માટે મંડળ દ્વારા સમાજમાં તથા સામાજિક જાગૃતિ લાવવા માટે તેમના દ્વારા પ્રયત્નો ચાલુ કરવામાં આવ્યા.

પૂ.આઈમાની ઈચ્છા મુજબ ૧૯૫૭ની સાલમાં માંડવીમાં સમાજના વિદ્યાર્થીઓના શિક્ષણ માટે કુમાર બોર્ડિંગ શરૂ કરવામાં આવી અને તેના મુખ્ય સંચાલક/મંત્રી તરીકે સમાજ તરફથી શ્રી

પચાણભાઈને જવાબદારી સુપરત કરવામાં આવી, તેમણે કોઈપણ જાતનો પગાર અથવા મહેનતાણું લીધા વગર સેવાભાવની દૃષ્ટિથી લગભગ ૫૦ વર્ષ સુધી એકધારી કુમાર બોર્ડિંગમાં સ્વૈચ્છિક સેવાઓ આપી, તેમના માર્ગદર્શન હેઠળ સમાજના હજારો વિદ્યાર્થીઓ ભણીને બહાર આવ્યા અને આજે સમાજના ઉત્કર્ષ માટે કાર્યશીલ છે.

પૂ.આઈમાની ઈચ્છા હતી કે આપણા સમાજે બાળકોના શિક્ષણ માટે બોર્ડિંગો બનાવી એ મુજબ કન્યાઓના શિક્ષણ માટે પણ કન્યા છાત્રાલયો બનાવવા જોઈએ હવે સમાજમાં કન્યા કેળવણીની ખૂબજ જરૂરત છે. પૂ.આઈમા ૧૯૭૪ની સાલમાં દેવ થયાં ત્યારે તેમનાં ચંદનકાષ્ટની ચિતા વખતે શ્રી પચાણભાઈએ માતાજી પાસે આશીર્વાદ માંગ્યા અને ધારણા કરી કે મા હું તારી ઈચ્છા મુજબ છ મહિનાની અંદર કચ્છમાં કન્યાઓની કેળવણી માટે કન્યા છાત્રાલય બનાવી શકું એવા આશીર્વાદ આપજો આ માટે તેમણે પંચકેશ રાખ્યા અને પૂ.આઈમાના આશીર્વાદથી તેમણે ૧૯૭૬ની સાલમાં પ્રથમ આદિપુરમાં અને ત્યારબાદ માંડવીમાં ચારણ કન્યા છાત્રાલય શરૂ કરી પોતાની બાધા પૂ.આઈમાના આશીર્વાદથી પૂરી કરી.

તેમણે પોતાના જીવન દરમિયાન ૧૯૪૭ની સાલથી ૨૦૦૦ની સાલ સુધી કચ્છ ચારણ સમાજના ઉત્થાન માટે જે પણ પ્રયત્નો થયા તે માટેની યાદગીરી રૂપે તેમણે ત્રણ પુસ્તકો પણ લખ્યાં જેમાં....

૧) 'આઈ સોનલ ઈશ્વરીમાં' પુસ્તકમાં પૂ.આઈમાના જીવનની વાતો તથા પૂ.આઈમાએ જીવન દરમિયાન સમાજના ઉત્કર્ષ માટે આપેલ યોગદાનની વિગતવાર માહિતી આપવામાં આવેલ છે.

૨) 'કચ્છ ચારણ પરિવારમાં' કચ્છના ચારણ મહાનુભાવો, સંતો, ભક્તોના જીવન વિશે

તથા કચ્છની શૈક્ષણિક સંસ્થાઓ વિશે તથા સંસ્થાઓની કાર્યવાહી વિશે તથા સમાજના ઉત્કર્ષ માટે મદદરૂપ બનનાર સમાજસેવી ભાઈઓ વિશે માહિતી આપવામાં આવેલ છે.

૩) 'પથિકે રિદ્ધિ' પુસ્તકમાં કચ્છના પુણ્ય આત્માઓ, સંતો, માતાજીઓ તથા સામાજિક કાર્યકરો વિશે ખૂબજ ઊંડાણપૂર્વક માહિતી આપવામાં આવેલ છે.

જો કે તેઓ સમાજ સમર્પિત વ્યક્તિ હતા. એમ કહી શકાય કે તેમણે સમાજના ઉત્કર્ષ માટે 'ભેખ' લીધો હતો, સમાજના સાચા કાર્યકરને સામાજિક સેવાની કામગીની કરવામાં કેટલું સહન કરવું પડે છે એ માટે તેઓએ લખ્યું છે, સંસ્થાઓની સંભાળ તું રાખ, ગામે ગામ ફંડફાળા તથા અનાજ ફાળા કરવા તું જા, સમાજમાં ઉત્પન થતા પ્રશ્નોનો જવાબ તું આપ, સંસ્થાઓના વાર્ષિક રિપોર્ટ તું બહાર પાડ, સરકારી ઓડિટર્સ અથવા ચેરિટી કમિશ્નરને જવાબ તું આપ, સમાજની મિટીંગો અને સંમેલનો તું બોલાવ, વિદ્યાર્થીઓના વાલીઓના ખોટા ગુસ્સાને તું સહન કર, તારી મુશ્કેલીઓ, અડચણો માટે સમાજને કોઈ લેવા દેવા નથી, તારે ચૂપ રહીને આ બધું સહન કરવાનું છે.

આ બધી મુશ્કેલીઓ તેમણે પોતાના અનેક વર્ષોના સમાજ કાર્યના અનુભવો ઉપરથી જણાવેલ છે. પરંતુ સાથે સાથે તેઓ જણાવે છે કે સમાજ માટે કાંઈક કરી છૂટવાની જો તમારી સાચી ભાવના હોય તો આ બધું સહન કરવાની તમારી તૈયારી હોવી જોઈએ, તમે જે કાર્ય કરો છો એ સેવાનું કાર્ય છે અને સેવાનું કાર્ય તમે કોઈને બતાવવા નથી કરતા પણ તમે તમારા આત્માના આનંદ માટે કરો છો તમને આંતરિક આનંદ મળે છે, નિઃસ્વાર્થ ભાવે કરેલ સારાં કાર્યમાં માતાજી આપણી સાથે જ રહે છે, કાર્યકરને સમાજ સ્વીકારે એજ એના અહોભાગ્ય છે.

કચ્છ ચારણ સમાજમાં એકતા અને સંગઠન મજબૂત બને એ માટે તેમણે ચારણોના ગામોમાં પ્રવાસો કર્યા તથા કચ્છ ઝરપરા ગામમાં બે-બે વાર ચારણોના સંમેલનો બોલાવ્યા અને સમાજ સુધારણા માટેના અનેક પ્રગતિશીલ ઠરાવો પસાર કરી સમાજમાં સામાજિક એકતા અને સંગઠન મજબૂત બને એ માટે નોંધપાત્ર પ્રયત્નો કર્યા. લગ્ન જેવા પ્રસંગોએ થતા ખોટા ખર્ચાઓમાંથી બચવા કચ્છમાં સમૂહલગ્નોની શરૂઆત તેઓના દ્વારા જ કરવામાં આવી, ચારણ સમાજ કેમ ઉંચો આવે કચ્છ ચારણ સમાજનાં શિક્ષણનો ખૂબ વિકાસ થાય તથા ચારણો પોતાનું મૂળ ચારણપણું જાગૃત કરે આ માટે શિક્ષણ દ્વારા સમાજમાં જાગૃતિ લાવવા તેમણે પોતાનું આખું જીવન સમર્પિત કરી દીધું. તેમના માર્ગદર્શન તથા અથાગ પ્રયત્નોથી ઉભી થયેલ કચ્છની શિક્ષણ સંસ્થાઓ આજે વટવૃક્ષ બનીને કચ્છ ચારણ સમાજમાં શિક્ષણની જ્યોત ફેલાવી રહી છે, અખિલ કચ્છ ચારણ સમાજના હાલના પ્રમુખશ્રી વિજયભાઈ ગઢવી કે જેઓ પોતે માંડવી ચારણ બોર્ડિંગમાં શ્રી પચાણભાઈ પાસે અભ્યાસ કરી ગયા છે. શ્રી

...અનુસંધાન પાના નં. ૫૫નું...

મેળવવાનું કામ માતાજીએ કવિરાજ શિવદાનજી અને પથા બાપુને સોંપ્યું હતું. ગુજરાતના તે સમયના જ્ઞાતિના આગેવાનોમાં અમદાવાદ, રાણેસર, સરી અને આસપાસના આગેવાનોમાં સર્વશ્રી સામતસિંહ વરસડા, ખેતસિંહ મિસણ, મુળજીભાઈ બાટી પરિવાર તથા માઘવસિંહ બારોટ વગેરે અનેક નામી-અનામી આગેવાનોએ આ જ્ઞાતિસેવાનું કામ માતાજીની આજ્ઞાથી ઉપાડી લીધું હતું. મુળીના તે સમયના સમગ્ર સૌરાષ્ટ્ર પંથકમાં જેની હાક બોલતી હતી તેવા જવાં મર્દ પોલીસ અધિકારીશ્રી જીવાભાઈ કાળીદાસ પાંડરસીંગા સાહેબ પણ પોતાની તે સમયની ભૂપત બહારવટિયા સામેની સખત કામગીરીમાંથી પણ સમય કાઢીને જ્ઞાતિ સેવા માટે પોતાનો કિંમતી સમય આપતા હતા. કાગ બાપુને આ બંને બોક્ષા બાંધવ માટે ઘણી જ આત્મીયતા હતી તે કાગ બાપુએ તે સમયે લખેલા પત્રો પરથી ફલિત થાય છે. એક પત્રમાં કાગ બાપુએ લખ્યું

વિજયભાઈના જણાવ્યા મુજબ કચ્છ ચારણ સમાજ શ્રી પચાણભાઈના સમાજસેવાના કાર્યોને ક્યારે પણ ભૂલી શકે નહીં, ખાસ કરીને સમાજના દીકરા તથા દીકરીઓમાં શિક્ષણનો વ્યાપ વધે એ માટે શ્રી પચાણભાઈએ અથાગ પ્રયત્નો કર્યા છે. આ માટે કચ્છ ચારણ સમાજ હંમેશા તેમનો ઋણી રહેશે.

વિશેષમાં શ્રી વિજયભાઈએ જણાવ્યું કે શ્રી પચાણભાઈની સમાજસેવાઓની કાયમી યાદગીરી રૂપે કચ્છ ચારણ સમાજે નક્કી કરેલ છે કે માંડવી ખાતે લગભગ દોઢ કરોડ રૂપિયાના ખર્ચે બનાવેલ અદ્યતન કન્યા છાત્રાલયના મકાનના પ્રાંગણમાં શ્રી પચાણભાઈ (માસ્તર સાહેબ)ની પ્રતિમાનું અનાવરણ કરીને કચ્છ ચારણ સમાજ તેમને સાચી શ્રદ્ધાંજલિ આપશે. કચ્છમાં ચારણ એક ધારણનું કાર્ય ચરિતાર્થ કરવા તથા સામાજિક અને શૈક્ષણિક ક્ષેત્રમાં કચ્છ ચારણ સમાજમાં ક્રાંતિ લાવનાર, કચ્છ ચારણ સમાજના ગાંધીને સલામ.

સંકલન : શ્રી ધનજીભાઈ કે. ભોજગ -
આદિપુર (કચ્છ), ૯૮૭૯૦ ૩૧૩૯૩
૦૦૦

છે, જે પથાભાઈ તમો ઘણા સમયથી મળ્યા નથી તે આપને મળવાની ઘણી જ તલપ થઈ છે. શંકરદાન બાપુ એક પત્રમાં પથા બાપુ માટે સંબોધનમાં કૃપાળુ પથાભાઈ તથા શિવદાનભાઈ એવા પ્રેમ પ્રતીક શબ્દો વાપર્યા છે તે સમયે આ આપણા જ્ઞાતિ આગેવાનો વચ્ચે થયેલ પત્ર વ્યવહાર વાચવાથી તેઓને એકબીજા માટે કેટલો આદરભાવ અને આત્મીયતા હતી તેનો ખ્યાલ આવે છે જેની નોંધ આજે આપણી પેઢીએ લેવા જેવી છે. પથા બાપુમાં કવિત્વ શક્તિ પણ હતી તેઓશ્રીએ રચેલ ઘણા કાવ્યો પ્રચલિત છે. જેમાંના ઘણા કાવ્યો ઈશ્વર સ્તુતિ સ્વરૂપના છે. તેઓશ્રીએ રચેલ આઈશ્રી સોનબાઈમા વિશેનું કાવ્ય અગાઉ ચારણ સંસ્કૃતિમાં પ્રગટ થયેલ છે :

'ચારણ દુહિતા ચંડિકી, પૂર્વ કથા પ્રચલિત,
દેવી સોન શુભ દર્શને પુર્ણભઈ સો પ્રતીત'

સંકલન : શ્રી શુકદેવ મહીકરણભાઈ ગઢવી
અમદાવાદ, ૯૮૨૪૫ ૧૬૩૪૮
૦૦૦

વ્યક્તિ વિશેષ
(એક અનુકરણીય આદર્શ વ્યક્તિત્વ)
શ્રી પથાભાઈ પ્રભુદાન બોક્ષા - મુળી

શાળાના કર્મચારી, શિક્ષકોની મિટિંગ પુરી થતા શાળાના સિનિયર શિક્ષકે આચાર્યશ્રીને વિનમ્રતા પૂછ્યું કે સાહેબ આપે મિટિંગમાં નાસ્તો કે ચા પાણી પણ લીધા નહીં અને આપ કહો છો કે આપ સાંજે શાળા છૂટ્યા બાદ જ જમો છો. આ જાણી અમોને આશ્ચર્ય થાય છે કે આપ આવું શા માટે કરો છો ? તો આપ કૃપા કરી આમ કરવાનું કારણ અમોને જણાવવા વિનંતી છે. આપને કોઈ શારીરિક તકલીફ તો નથી ને ? આમ શાળાના સ્ટાફનો આગ્રહ જાણી પોતે હસતા હસતા જણાવ્યું કે મિત્રો મને કોઈ શારીરિક તકલીફ નથી. હું ભગવાનની દયાથી તંદુરસ્ત છું વાત જાણે એમ છે જે મારે પણ તમારી સહુ સ્ટાફની સાથે એસ.એસ.સી. તે સમયના મેટ્રીકના વિદ્યાર્થીઓના જે ગણિત અંગ્રેજી જેવા અઘરા વિષયોનાં તાસ-પિરીયડ લેવાના હોય છે. ત્યારે મારે વિદ્યાર્થીઓને બરાબર રસ પડે તે માટે ઉત્સાહપૂર્વક ભણાવવા પડે છે. આ માટે મારે પોતાનો પણ ઉત્સાહ ટકાવી રાખવો પડે છે મને પોતાને જ જો આ કાર્યમાં આળસ કે નિરુત્સાહ જેવું જણાય તો તેની સીધી અસર વિદ્યાર્થીનાં મૂડ ઉપર પડે. આમ મારો ઉત્સાહ ટકી રહે અને મને આળસ ન ચડે તે માટે હું શાળા સમયે અગિયાર વાગે જમ્યા વગર શાળાએ આવું છું. જમીને ફરજ પર આવવાથી સ્વાભાવિક કામ કરવાની આળસ અને સુસ્તી આવે. આચાર્યની આવી નિષ્ઠાપૂર્વકની ફરજ નિષ્ઠાની વાત સાંભળી સૌ શિક્ષકો મનોમન આચાર્યશ્રીને નમન કરવા લાગ્યા કે ધન્ય છે આવા સંનિષ્ઠ આચાર્યને કે જેમનામાં આવા ગુણો છે. આ પ્રસંગ છે ઈ.સ.૧૯૪૩

આસપાસ ચોટીલા ગામની સરકારી શાળાનો અને તે સમયે તે શાળાના આચાર્ય પદે હતા. મુળી ગામના બોક્ષા પરિવારના વડીલ મુરબ્બી એવાશ્રી પથાભાઈ પ્રભુદાનજી બોક્ષા ઉપર જણાવેલ પ્રસંગ એમના જીવનનો છે. આવા હતા પૂજ્ય પથા બાપુ. ચાલો આપણે તેમના જીવન વ્યક્તિત્વનાં આવા અન્ય પ્રસંગોની પણ ઝાંખી કરીએ.

પોતે એક મોટા જમીનદાર ખાનદાનના વારસદાર હતા. જીવન ગુજારા માટે તેઓને તે સમયે નોકરીની કોઈ આવશ્યકતા ન હોય તે સ્વાભાવિક છે. પરંતુ પોતે જે શિક્ષણ કેળવણી મેળવી તેનું સમાજને ઋણ ચુકવવા માટે અને પોતાના બાળકોને શિક્ષણ દ્વારા સારા સંસ્કાર આપી શકાય તેવા ઉમદા હેતુથી તેઓએ શિક્ષકનો પવિત્ર વ્યવસાય સ્વીકાર્યો હતો. તેઓએ અંગ્રેજ શાસનના કડક શિસ્ત નીચે રહી વફાદારીપૂર્વક સૌરાષ્ટ્રના વિવિધ ગામોની સરકારી શાળાઓમાં આચાર્ય તરીકે ફરજ બજાવી તે સમયમાં શિક્ષણ જગતમાં નામના મેળવી હતી. તેમની પાસેથી શિક્ષણ અને સંસ્કાર પામેલ તેમના ઘણા વિદ્યાર્થીઓ સમાજમાં પ્રતિષ્ઠાનું સ્થાન પામ્યા છે. આ શાળામાંથી તેઓ નિવૃત્ત થતા ચોટીલા ગામના નાગરિકોએ તેમનું બહુમાન કર્યું હતું. ગામ સમસ્ત અને વિદ્યાર્થીઓના વાલી સહુ મળી તેઓને તે સમયે કે જ્યારે રૂપિયાનું મૂલ્ય આજના રૂપિયા કરતા અનેક ગણ વધારે હતું તે સમયે રૂપિયા ચાલીસ હજારની થેલી ભેટ રુપે અર્પણ કરી હતી પણ તેઓએ આ રકમ સ્વીકારી ન હતી. ઉલટાની તેમાં પોતાની રૂપિયા એક હજારની રકમ ઉમેરી શાળાને દાનમાં આપી દીધા.

વિદ્યાર્થીઓને તેના ફંડમાંથી દર વર્ષે સ્કોલરશિપ મળી રહે તેવી વ્યવસ્થા કરતા ગયા. જે આજે પણ ચાલુ છે. પોતે જીવનમાં સદા સાદગી રાખી ધવલ સાદી વેશભૂષા, સફેદ પાઘ, પ્રશાંત મુદ્રા, પવિત્ર આચરણ, ભક્તિમય સદાચારી વ્યક્તિત્વ જેને જોતા સાથે જ જોનારની આંખોના પોપચા જેના પ્રભાવથી નીચે ઢળી પડતા આવા હતા પથા બાપુ.

માતા પિતાની સેવા, કુટુંબ બાળકોનો સંસ્કાર સાથે ઉછેર, સાથે-સાથે નાનાભાઈ શિવદાનજી જ રાજકવિ હતા. તેમના કુટુંબની જવાબદારી ઘરની ખેતીવાડીની દેખરેખ સમાજની આગેવાની તે સમયમાં મુળીમાં પ્રભુદાન બોક્ષાનું ઘર એટલે પૂછવા ઠેકાણું. ગામના પ્રશ્નો હોય, સ્થાનિક ગઢવાડાના પ્રશ્ન હોય, પ્રભુદાન બાપુની ડેલીએ સૌ પ્રશ્નોનું સમાધાન થઈ જતું. પ્રભુદાન બોક્ષાને બે પુત્રો તેમાં મોટા તે પથાભાઈ અને નાનાપુત્ર તે શિવદાનજી. ગામમાં સૌ તેમને નાનભાના હુલામણા નામે ઓળખે. નાનભા એક ઉદાર દિલાવર ચારણ હતા. ડેલીને સદા જાગતી રાખનાર અને સદા મહેમાનોને મીઠા આવકાર આપી સરભરામાં ખડે પગે રહેનાર નાનભાની તોલે કોઈ ન આવે. ખેતીનો મોટો કારોબાર તેની પાછળથી દોડધામ છતાં પોતાને પિતા તરફથી વારસામાં મળેલી સાહિત્યની સાધના નાનભાએ ચાલુ રાખી હતી. ડીંગળ, પિંગળનો અભ્યાસ કરી મુળી સ્ટેટમાં રાજકવિ પદ પામ્યા હતા. રાજ તરફથી શિવદાનજીને વિશેષ અધિકારો પ્રાપ્ત થયા હતા. પોતે કાવ્ય કલા સાહિત્યમાં તે સમયના શંકરદાનજી જેવા કવિઓ જોડે રહી મુળીનું નામ રોશન કર્યું. સાથે સાથે મોટાભાઈ પથા બાપુની આજ્ઞામાં રહી સંયુક્ત કુટુંબની જવાબદારી સંભાળતા બંને ભાઈઓમાં રામ-લક્ષ્મણ જેવો પ્રેમભાવ છેક સુધી જળવાઈ રહ્યો છે. આજે પણ ત્રીજી પેઢીએ એમના વારસદારોમાં સંપ એવો ને એવો જળવાઈ

રહ્યો છે. કળિયુગનો કોઈ પ્રભાવ અહીં પડ્યો નથી. મોટાભાઈ પથાભાઈ પણ પોતાના અનુજની કોઈ બાબતને ઉણી આવવા દેતા નહી. શિવદાનજીના બાળકોના ઉછેર શિક્ષણ, સંસ્કાર ઘડતરનું કામ પોતે ઉપાડી લીધું હતું. પોતાના ભાઈ અને ઘરના બાળકો તથા ગઢવાડાના અન્ય કુટુંબના તે સમયના બાળકોને રજા અને ફુરસદના સમયે ડેલીએ બોલાવતા અને આપણા હિન્દુ સનાતન ધર્મની ઘરોહર સમા દિવ્ય ગ્રંથ ગીતાજીના પાઠ કંઠસ્થ કરાવતા અને સાથે સાથે બાળકોને શિક્ષણના પાઠ અંગ્રેજી અને સંસ્કૃત પણ શિખવતા. આજે પણ પથા બાપુના સંતાનો દીકરીઓ જે જૈફ ઉમરે હયાત છે તે દીકરા-દીકરીઓ ગીતાના પાઠ અધ્યાય મુખપાઠ કરી કંઠસ્થ બોલે છે અને પથાબાપુએ આપેલ આ દિવ્ય સંસ્કારને યાદ કરે છે.

પિતાશ્રી પ્રભુદાન બોક્ષાની માંદગી અને પોતે દર્શાવેલ પિતૃભક્તિનું ઉમદા ઉદાહરણ : આ પ્રસંગે મેં મારા પિતાશ્રી મહીકરણભાઈ પાસેથી સાંભળેલ છે. મારા પિતાશ્રી જે પથાબાપુના ખૂબજ નિકટના મિત્ર હતા. તેમની પાસેથી મેં સાંભળેલ આ પ્રસંગ અત્રે જણાવ્યા વિના રહી શકતો નથી. જ્યારે ચોટીલા હાઈસ્કૂલમાં પથા બાપુ નોકરી કરતા હતા. તે સમયે તેઓના પિતાશ્રી પ્રભુદાન બોક્ષા વૃદ્ધા અવસ્થાને કારણે કોઈ કોઈ વાર બીમાર પડી જતાં આવા બીમારીના સમયે પિતાને માનસિક સાંત્વના મળી રહે અને જાત દેખરેખ નીચે સારવાર મળી રહે તે હેતુથી રોજે રોજ નજીકના જ પોતાના ગામ મુળીએ જઈ શકાય તેવી પોતાની ઈચ્છા હતી. પોતાની ચોટીલા ગામે નોકરી હતી તે ચોટીલાથી તે સમયે મુળી જવા માટે ટ્રેઈનમાં સાયલા સુધી પોતે આવતા અને સાયલાથી મુળી સુધી આવવા કોઈ વાહન તે સમયે મળતું નહીં તે પોતે મુળી સુધીના આશરે નવ કિલોમીટર રસ્તો પગપાળા ચાલીને પિતાની સંભાળ લેવા સાંજે

ઘેર પહોંચી જતા અને રાત્રી પિતા અને કુટુંબ સાથે રહી બીજા દિવસે એ જ રીતે મુળીથી પગપાળા ચાલીને સાયલા થઈ ચોટીલા સમયસર શાળાએ પહોંચી જતા. આ રીતે રોજના આવતા જતા અઢાર કિ.મી. પગપાળા મુસાફરી કરી પિતાની અનુવૃત્તિમાં રહી સેવા કરી પિતાના આશીર્વાદ પ્રાપ્ત કર્યા અને સૌને માતપિતાની સેવાનો અદ્ભુત સંદેશ પણ પોતાના વર્તન દ્વારા પુરો પાડ્યો છે. એક બાજુ નોકરીની ફરજ બીજી તરફ પિતાની સેવા એમ બન્ને સેવાકાર્યો તેઓશ્રીએ નિષ્ઠાપૂર્વક બજાવ્યા.

નિડર લીડરશિપ : ભારત આઝાદ થયું અને દેશી રજવાડાઓનું અખંડ ભારતમાં વિલિનીકરણ થયું ત્યારે બારબલીદારનો કાયદો અમલમાં આવ્યો ખેડે એની જમીનના કાયદા નીચે ગિરાસદાર ચારણો અને બ્રાહ્મણોની જમીનો ખેડૂત હકકમાં જવાની હતી તેની સામે ગિરાસદારોએ સરકારના નિર્ણય સામે વિરોધ વ્યક્ત કરવા સત્યાગ્રહ શરૂ કર્યો તે સમયે સૌરાષ્ટ્રમાં સૌરાષ્ટ્ર સરકાર હતી અને તેના મુખ્ય પ્રધાન તરીકે ઢેબરભાઈ હતા. સૌરાષ્ટ્રના હળવદ મુકામે ચારણો અને બ્રાહ્મણો કાયદાના અમલ સામે ઉપવાસ ઉપર ઉતર્યા હતા. તે સમયે ઉપવાસીઓને સમજાવવા માટે ઢેબરભાઈ સ્થળ ઉપર આવ્યા હતા. ગિરાસદાર પ્રતિનિધિઓ સાથે મંત્રણા કરવા અને આંદોલન પડતું મુકવા અને ગિરાસદારોના હિતમાં ભારત સરકારમાં પોતે રજૂઆત કરશે તેવી ખાત્રી આપવા મુખ્ય પ્રધાન ત્યાં તે સમયે આવ્યા હતા. ગિરાસદારોના પ્રતિનિધિ તરીકે તે સમયે સમગ્ર સભાએ પથાભાઈની નિમણૂક કરી હતી. પથાભાઈ મધ્યસ્થી તરીકે રહ્યા હતા. પોતે ઢેબરભાઈને કહ્યું જો તમો ખાતરી આપતા હો કે ગિરાસદારના હિતમાં સરકાર કોઈ નિર્ણય લેશે તો અમો આંદોલન સમેટી લેશું આ સમયે મુખ્ય પ્રધાને કહ્યું

જે હકારાત્મક નિર્ણય લેવા અંગે ભારત સરકારમાં પોતે રજૂઆત કરશે તેવી ખાત્રી આપી ઉપવાસીઓને ઉપવાસ છોડાવ્યા. થોડા દિવસો પછી ઢેબરભાઈએ ભારત સરકારમાં રજૂઆત કરવા છતાં સરકાર આ બાબતમાં મક્કમ રહી અને ગિરાસદારોની તરફેણમાં નિર્ણય ન થયો ત્યારે પથાભાઈએ એક નિડર આગેવાનને છાજે તેવા જૂસ્સાથી તુરત રાજકોટ ખાતેની મુખ્ય પ્રધાનની કચેરીમાં જઈને મુખ્ય પ્રધાનને પોતાની આગવી ચારણી છટામાં એવી ધારદાર રજૂઆત કરી કે તે સાંભળીને ઘડીભર ઢેબરભાઈ પણ સ્તબ્ધ થઈ ગયા. પથા બાપુએ ગર્જના સાથે કહ્યું કે, પ્રધાન સાહેબ તમો ચારણ, બ્રાહ્મણોને આપેલ વચનમાંથી પીછેહઠ કરી ગયા છો. સરકારે ગિરાસદારોને દગો દીધો છે. ફીટકાર છે તમને કહી કચેરીની બહાર નીકળી ગયાં પાછળથી મુખ્ય પ્રધાને આદરપૂર્વક પથાબાપુને પોતાની પાસે બોલાવી પોતાની સત્ય હકીકત કહી કહ્યું જે મેં તમારા કહેવાથી ભારત સરકારમાં રજૂઆત કરી હતી પરંતુ સમગ્ર દેશમાં આ બાબતે વિરોધ હતો. સરકારે બહુમત સમાજના હિતમાં નિર્ણય લીધો તેમાં મારો કોઈ પ્રયત્ન કામે આવ્યો નથી હું તમારી નિષ્ઠાપૂર્વકની તમોએ લીધેલ આગેવાનીથી પ્રભાવિત થયો છું તમોને ધન્યવાદ છે. આવા હતા પથાબાપુ જે આપણા સહુનું ગૌરવ હતા.

તે સમયે ચારણ જ્ઞાતિમાં આઈશ્રી સોનબાઈ મા સમાજના ઉત્થાન માટે કામ કરી રહ્યા હતા. તેમના આ પવિત્ર કાર્યમાં તે સમયના આપણી જ્ઞાતિનાં વડીલો સર્વશ્રી કાગ બાપુ, મેરુભા બાપુ, રાજકવિ શ્રી શંકરદાનજી વગેરે અગ્રેસર હતા. ભાવનગર ચારણ બોર્ડિંગની શરૂઆત થઈ ચૂકી હતી. અમદાવાદ મુકામે પણ આવી જ ચારણ બોર્ડિંગ શરૂ કરવા માતાજીની ઈચ્છા હતી તે કાર્યમાં ઝાલાવડ પંથકના ચારણોનો આર્થિક સહકાર

- અનુસંધાન પાના નં.૫૨ ઉપર

વ્યક્તિ વિશેષ
(લાખેણા વાર્તાકાર)
શ્રી બચુભાઈ ગઢવી - વઢવાણ

તા.૧૧/૭/૧૯૯૭નું સવાર ૫૩૫ ન જાણે કેમ મન વિષાદથી ભરાઈ ગયું કારણ આમ તો સ્પષ્ટ હતું. મારે આજે સ્વ.શ્રી બચુભાઈ ગઢવીની દ્વિતીય પુણ્યતિથિએ કાર્યક્રમમાં ભાગ લેવા સુરેન્દ્રનગર જવાનું હતું. હું એમના જ વિચાર કરતો હતો. ક્યારેક-ક્યારેક સમર્થ વાર્તાકાર બચુભાઈની યાદ એટલી તીવ્રતાથી આવે છે કે હૈયું ભરાઈ જાય છે.

કોઈપણ કાર્યક્રમમાં બચુભાઈ ગઢવી છે એવું મને જણાવવામાં આવે કે તરત હું કાર્યક્રમ સ્વીકારી લેતો. મારું નામ આપવામાં આવે તો આ જ રીતે એ પણ સ્વીકારી લેતા. માત્ર અમે બે જ કલાકાર હોઈએ એવા પણ કાર્યક્રમો અમે આપ્યા છે.

બચુભાઈનું વ્યક્તિત્વ અનેરું હતું. લાંબુ અણિયાળું નાક, મોટું કપાળ, કાળા વાંકળિયા વાળ ભરાવદાર દાઢી, આંકડા ચડાવેલ મૂછો, આત્મવિશ્વાસ પ્રગટ કરતી આંખો, ઉઘાડું સ્નાયુબદ્ધ શરીર, ગળામાં માળાઓ, હાથની આંગળીઓમાં જુદીજુદી જાતની વીંટીઓ, કાંડામાં ગેંડાના ચામડાનું કડું, પીળું એક વસ્ત્ર, ખભે સોનેરી કિનારીવાળો કાળો ઘાબળો, બગલમાં નાનકડી ઝોળી, જેમાં સિગારેટનાં પાકિટ, પૈસા અને અત્તરની શીશીઓ રહેતાં. હું ઘણી વાર ઝીણવટથી તેમનું નિરીક્ષણ કરતો અને વિચારતો: આ તે સમર્થ વાર્તાકાર છે કે મધ્યયુગનો આપત્તિમાં આવી પડેલા ક્ષત્રિય સામંત છે કે રાજપાટ છોડી વનરાવનનો મારગ લેનાર ભર્તૃહરિનું પાત્ર ભજવનાર કોઈ અણમોલ અદાકાર છે? બચુભાઈને ત્યાં હાથમાં ખપ્પર સાથેનો તેમનો ફોટો જોઈ હું ઘણીવાર બચુભાઈને કહેતો હતો કે ભર્તૃહરિએ ભેખ લીધો હશે ત્યારે આવા લાગતા

હશે. યુદ્ધમાં જે-જે શસ્ત્રોનું તે વર્ણન કરતા એમાંથી ઘણાંખરાં તેમને ત્યાં જોવા મળતાં. ઢાલ, તલવાર, બરછી, કટાર, બંદૂક, ભાલાં વગેરે હથિયારો દીવાલો પર વ્યવસ્થિત ગોઠવાયેલાં રહેતાં.

બચુભાઈનું અભિમાનની હદ સુધી પહોંચેલું સ્વમાન, તેમનો ઉગ્ર સ્વભાવ, મોટા ચમરબંધીને મોઢામોઢ કહી દેવાની હિંમત, જે સમાજ સામે બેસીને બોલતા હોય તેને પણ વખત આવ્યે વેતરી નાખવાની નિર્ભયતા - તેમના સ્વભાવનાં આવાં જુદાં-જુદાં પાસાંઓનો હું સાક્ષી રહ્યો છું.

ક્ષત્રિય સમાજની ટીકા હોય, ચારણ સમાજની હોય કે કલાકારોની હોય, કોઈને ઉતારી પાડવાની વૃત્તિને બદલે બચુભાઈની એ સમાજ માટેની લાગણીને લીધે જે આંતરવ્યથા હોય તે રજૂ થતી જોવા મળતી હોવાથી કોઈ તેમની વાતથી માહું નહોતું લગાડતું. એ એમની વાર્તાને વફાદાર હતા. સામે બેઠેલા સમાજને ગમે તેવું બોલવું - આવું તેમના સ્વભાવમાં જ નહોતું.

લીંબડી, ઘેલાશા બરવાળાના વંશજોએ મારો અને બચુભાઈનો કાર્યક્રમ મિહિર થિયેટરમાં રાખ્યો હતો. બચુભાઈએ એમને બેઘડક જણાવ્યું કે તમે એના વંશજો ભલે હો, પણ ઘેલાશાને આટલાં વર્ષ જીવતો અમે રાખ્યો છે. એની શૂરવીરતાની, મર્દાનગીની વાતો અમે કરી છે. એની દિલેરીના, દાતારીના દાખલા અમે દીધા છે. સંતો, ભકતો, દાતાઓ, શૂરવીરોનાં ચરિત્રો લોકોનાં હૈયામાં આજે પણ સંઘરાઈને પડ્યાં હોય તો તેનો જશ બેહાલ હાલતમાં જીવતા છતાં સંસ્કારની સરવાણી વહાવનારા સાચા લોકસાહિત્યકારોને ફાળે જાય છે.

બચુભાઈની વાત સાચી છે. આજે લોકમાનસ પર અમારા વિસ્તારમાં રાણા પ્રતાપનું શૌર્ય, શહાદત અને સમર્પણનું ચિત્ર અંકિત થયું છે તે બચુભાઈને આભારી છે. રાણા પ્રતાપ એમનું પ્રિય પાત્ર હતું અને બહુ ઓછા લોકોને ખબર હશે: બીજું તેમનું પ્રિય પાત્ર હતું હજરત ઈમામ હુસેન સાહેબ, સચ્ચાઈને ખાતર જેમણે કરબલાના મેદાને જંગમાં શહાદત વહોરી.

વાર્તાકથનકલા ઘણી અઘરી છે. ચારણ-શૈલી, બારોટ-શૈલી અને રાવળ-શૈલી એના મુખ્ય ત્રણ પ્રકારોમાં બચુભાઈ ચારણ-શૈલીના અજોડ અને અદ્વિતીય વક્તા હતા.

જે પ્રસંગ વર્ણવતા હોય તેનું હૂબહૂ શબ્દચિત્ર શ્રોતાઓ સમક્ષ રજૂ કરવાની આ વાર્તાકારની અજોડ સિદ્ધિ હતી.

બચુભાઈ ગઢવીની વાણી નદીના પ્રચંડ પ્રવાહની જેમ જ્યારે તીવ્ર વેગથી વહેવા લાગતી ત્યારે શ્રોતાજનોનો સમૂહ બધું ભૂલી જઈ એ પ્રવાહમાં તણાવા લાગતો, પ્રભાવિત થઈ જતો. કલાકારોમાંથી 'વાહ બચુભાઈ!', 'જીઓ બચુભાઈ!', 'ભાઈ-ભાઈ!', 'ખમ્મા બચુભાઈ!', આવા શબ્દો સાંભળવા મળતા.

**કવિ-વચન, કામિની-નયન, શૂરવીર કો બાણ,
છૂટ્યો પણ લાગ્યો નહિ તો છૂટ્યો કૌન પ્રમાણ?**

કવિનું વચન, કામિનીનાં નયન અને શૂરવીરનું બાણ છૂટે અને લક્ષ્યને વીંધી સૌંસરવા ન નીકળી જાય તો-તો પછી છૂટ્યાનો અર્થ શું? બચુભાઈ વાર્તા માંડે અને સાંભળનારનાં રૂંવાડાં અવળાં ન થઈ જાય, એના અંગમાંથી ધૂજારી ન પ્રસરી જાય એવું કદી ન બની શકે.

હું એકચિત્તે બચુભાઈ બોલતા હોય ત્યારે સાંભળતો. વિગતવાર પ્રસંગો યાદ નથી, પણ અમુક અંશો જે સ્મૃતિમાં સંઘરાઈને પડ્યા છે તેનું એકાદ ઉદાહરણ આપવા પ્રયાસ કરું છું, એ વર્ણન કરતા-
તુલસી દલ મુખમેં લિયો અને રહી ન જીવન-આશ,
વીર રજપૂત યુદ્ધ મેં ચલે વો તો હિલ મિલ મરન હુલાસ.

માત્મોમની રક્ષા કાજે બાવીશ હજાર શૂરવીર રજપૂતો ખડિયામાં ખાપણ લઈ, મોંમાં તુલસીનું પાન મૂકી, અંગ માથે કેસરી વાઘા સજી, ગળામાં કરેણની માળા ધારણ કરી, કેસરિયાં કરી મરમનો હુલાસ માણવા જે દી' અરવલ્લીની ગિરિમાળા ઉપરથી હલ્દીઘાટના મેદાનમાં ઘોડલા લઈ ઊતર્યા તે દી' સૌભાગ્યવંતી નારીના સેંથામાં સિંદૂર પૂર્યું હોય એવું રૂપક રચાતું.

પછી તો હલ્દીઘાટનું મેદાન, સામસામાં ગોઠવાતાં લશ્કરની, સેનાપતિઓનાં સ્થાનોની, હાથી, ઘોડા, શસ્ત્રો અને શૂરવીરોની ઝીણવટભરી અભ્યાસપૂર્ણ વિગતો બચુભાઈ રજૂ કરતા. બધી તૈયારી થઈ ગયા પછી કાયરનાં હૈયા બેસાડી દે એવી બચુભાઈની રણહાક સંભળાતી અને યુદ્ધ શરૂ થતું. મને તો ઘણીવાર એવો વિચાર આવતો કે સંજય જેમ દિવ્યદષ્ટિથી મહાભારતનું યુદ્ધ જોઈને વર્ણન કરતા એ જ રીતે બચુભાઈ પણ પોતાના માનસમાં અંકિત થયેલ હલ્દીઘાટનું યુદ્ધ જોઈને વર્ણન કરતા હોય એટલી હદે એ વર્ણન વાસ્તવિક લાગતું.

કોઈ લોકસાહિત્યના ચાહકે, કોઈ પ્રશંસકે, કોઈ અભ્યાસી મિત્રે એમની વાર્તાશૈલીને જો ક્યકડામાં કંડારી લીધી હશે, વીડિયો કલર કેસેટ બની હશે, દૂરદર્શન પર કદાચ એનું રેકોર્ડિંગ થયું હશે તો એ લોકસાહિત્યના વાર્તાક્ષેત્રની અણમોલ વિરાસત ગણાશે.

વાર્તા કહેતાં-કહેતાં આ વાર્તાકાર પોતે એક વાર્તા બની ગયા, સમાજ તો ઘણા જ ઉત્સાહથી, ઉમંગથી અને પ્રેમથી તેમને સાંભળતો હતો, પરંતુ બચુભાઈ જ....

બડે ગૌર સે સુન રહા થા જમાના

હમ હી સો ગએ દાસ્તાં કહેતે કહેતે

કહીને ચિરનિદ્રામાં પોઢી ગયા.

સંકલન : શ્રી શાહબુદ્દીન રાઠોડ - થાનગઢ

૯૬૮૭૬ ૨૦૮૮૫

૦૦૦

વ્યક્તિ વિશેષ
(લોકગાયક)
કિરણ ગઢવી - રાફુ, જિ.પાટણ

કંઠમાં કોયલનો ટહુકારકિરણ ગઢવી
અભ્યાસ માત્ર ધોરણ બાર.....કિરણ ગઢવી
સાક્ષાત શારદાનો અવતાર.....કિરણ ગઢવી
એક ભ્રાત ભગિની ચાર.....કિરણ ગઢવી
રાજવિર દાન જેના છે તાત.....કિરણ ગઢવી
બધી બેન છે જેના માત.....કિરણ ગઢવી
વાગડ પંથકનું છે રતન.....કિરણ ગઢવી
દેવી દુધેશ્વરી કરે જતન.....કિરણ ગઢવી
મા મોગલનો અવતાર.....કિરણ ગઢવી
મા સોનલનો અણસાર.....કિરણ ગઢવી
લોક ગાયક છે ગુજરાત.....કિરણ ગઢવી
દર્શન કરાવે છે લાયક.....કિરણ ગઢવી
મા જગદંબાનો અંશ.....કિરણ ગઢવી
ચારણ કુળમાં છે આ હંસ.....કિરણ ગઢવી
આંખોમાં અમૃત છલકે.....કિરણ ગઢવી
ઈન્દ્રના સમ વૈભવ મલકે.....કિરણ ગઢવી

— રાફુનું રતન —

દુહો

રાફુગામ રણિયામણું મા મોગલનું છે ધામ
રાજવીર દાનને ત્યાં રતન નિપજયું બેન કિરણ એનું નામ
રાફુનું રતન એટલે.....કિરણ ગઢવી

પાટણ જિલ્લાના સમી તાલુકાના વાગડ
પંથકના વઢીયારના છેવાડાનું ગામ એટલે રાફુ ગામ,
રાફુની આજુબાજુમાં વરાહણા, દુદકા, દાંતકા, બાખ્યા,
ભદ્રાડા વગેરે ગામો આવેલાં છે.

રાફુ ગામની મધ્યમાં મા મોગલનું ધામ
આવેલું છે તેને અડીને ચારણોનો નેસડો આવેલો છે.
આ નેહની અંદર રાજવીર દાન ચારણના નિવાસ
છે. રાજવીર દાન અને તેમનાં ધર્મપત્ની બધીબેન
તેમજ તેમનાં ત્યાં ચાર દીકરી, એક દીકરો આ
એમનું નાનકડું કુટુંબ. મા મોગલના સાંનિધ્યમાં

બિરાજમાન છે. એમનાં કુળદેવી બાજુના ગામ
દુદકામાં 'દુધેશ્વરી' મા સાક્ષાત આવેલા છે.

મા દુધેશ્વરીના આશીર્વાદથી ચાર દીકરી
પૈકી એક દીકરી નામે કિરણ ગઢવી. રાફુ ગામ તેમજ
કચ્છ, કાઠીયાવાડ તેમજ ગુજરાત લેવલે લોક ગાયક
ગુજરાત, ટી.વી.ના પડદા ઉપર તેમણે ગાયક તરીકે
પ્રસિદ્ધિ મેળવી છે અને તેમનો આજે પણ ટી.વી.
ઉપર કાર્યક્રમ આવે છે તેમણે લોક ડાયરામાં પણ
આગવું સ્થાન પ્રાપ્ત કર્યું છે.

તેઓ આપણી સમક્ષ લોકગીત, ભજન,
છંદ-ગરબા મધુર સ્વરમાં ગાઈ જાણે છે.

નાની અમથી ઉંમર છે

ધોરણ બાર સુધીનો અભ્યાસ છે

કંઠમાં કોકીલ નો ટહુકાર છે

સૂઝ, સમજદારી ને સંસ્કાર છે.

સંસ્કૃતિના તેજને ઝીલવાની ને એને વહેતા
રાખવાની હૈયા ઉકલત કોણ જાણે આટલી નાની
ઉંમરમાં જન્મી ક્યાંથી ?

એ જ ના સમજાય છતાં વાસ્તવિક ઘટના
બની ગઈ છે. જ્યારે કિરણબેન ગાતા હોય ત્યારે મા
મોગલ પોતે કિરણબેનમાં શકિતનો સંચાર કરતા
હોય તેવો ચમત્કાર સર્જાય છે.

કિરણબેનનો અવાજ મીઠો અને મધુર છે
જ્યારે તેમને સાંભળી ત્યારે ભૂખ અને તરસનું પણ
ભાન રહેતું નથી. આ મારો જાત અનુભવ છે. કિરણ
ગઢવીને સાંભળવા એ એક જીવનનો અનેરો લહાવો
છે.

સંકલન : શ્રી અમૃતલાલ એ.જોષી - મુ.ગઢ

-- ચારણ સંસ્કૃતિ પુસ્તકની સમીક્ષા અને પ્રતિભાવ --

ચારણ : અદ્ભુત સંપાદકીય અંક

આઈશ્રી સોનલમાં ની હયાતીમાં રચાયેલું ટ્રસ્ટ 'આઈશ્રી સોનલ એજ્યુકેશન એન્ડ ચેરિટેબલ ટ્રસ્ટ-રાજકોટ' તેનો યશ સમગ્ર ચારણ સમાજ લઈ શકે તેવું ગૌરવવંત ટ્રસ્ટ નિયમિતરૂપે પરિણામલક્ષી પ્રવૃત્તિઓ કરી રહી છે. તેમાંય ખાસ ધ્યાન જાય ને આંખને વળગે એવું કાર્ય 'ચારણ' મેગેઝિન બેજોડ ઉદાહરણ છે. આ કાર્યમાં સંપાદક અને ટ્રસ્ટીશ્રીઓ પાંચ વર્ષથી સક્રિય રહ્યાં છે. પાંચ વરસ દરમિયાન સત્તર અંકો પ્રગટ થયા અને તેમાંથી પસંદગીના ફલક ઉપર કેટલાક લેખ સંપાદન કરી 'ચારણ સંસ્કૃતિ'માં મૂકી સમગ્ર ચારણ સમાજ અને સાહિત્ય પ્રેમીઓની વાચન તૃપ્તિને સંતોષવાનું કામ કર્યું છે.

આ મેગેઝિનની પ્રસ્તુતિ મુખ્ય પેજથી લઈ પૃષ્ઠના મુખ્ય અંતિમ પેજ સુધીની આકર્ષક બની છે. મુખપૃષ્ઠ ઉપર - 'આઈ સોનલમાં બિરાજમાન' હોય અને પૃષ્ઠ પાને - 'કાયમ સૌરભ કાગ'ની છબિ ચતુરંગી પૃષ્ઠો કવર સજાવટથી પૃષ્ઠો મોહક બન્યાં છે. અંદરના મુખ્ય પૃષ્ઠો - આઈમાની લાક્ષણિક તસવીર અને પૂ.શ્રી મોરારિબાપુનો ફોટોગ્રાફ ધ્યાન ખેંચે છે. મુખ્ય ચાર પૃષ્ઠોની વચ્ચેના લખાણો ચારણી સમાજ અને સાહિત્ય ઉત્સુકો માટે અવિસ્મરણીય રહેશે તેવો સંસ્કૃતિ અંક સાકાર થયો છે.

પ્રારંભમાં શ્રી રામભાઈ જામંગ સંપાદકીય લખાણમાં દોહરો મૂકે છે -

**વેળુમાં ગાળેલ વીરડો, ખુંદો ખમ્બે નઈ વીર,
આછેરા આવજો નીર, જે દશે ઊભો દેવરો.**

ઉપરોક્ત દોહરા થકી વાસ્તવિકતા ભરી વાત સાહસિક રીતે મૂકી પોતાની કલમનો પરિચય આપે છે. કેટલાંક લેખોનું સંપાદન કરી લોકો સમક્ષ મુકવાનો પ્રયત્ન પ્રશંસનીય રહ્યો છે. ફેબ્રુ'૨૦૧૫માં કાગધામ-મજાદરમા સંત હિતકારી પૂ. મોરારિબાપુ

દ્વારા ચારણ સમાજ કથા પ્રસંગે 'ચારણ' અંક પ્રગટ કરવાની નેમને સહયોગીઓ દ્વારા સાંગોપાંગ પાર ઉતર્યા. ને શુભ સંકલ્પ પૂરો થયો. 'હમારી ખૂબ ખીલે ફૂલવારી' શ્રી વસંત ગઢવીની પ્રસ્તાવના ગીતાના શ્લોકથી પ્રારંભાઈ જેના 'કૂન દૂધડિયા' હોય તેમાં કાળપનું સ્થાન હોઈ શકે નહીં એમ દર્શાવી 'કાગ' કલમ પંકિતઓ દ્વારા 'ચારણ સંસ્કૃતિ' અંકની જ્યોતને પ્રજ્વલિત કરે છે. શ્રી મનુભાઈ ગઢવી(મુંબઈ) કવિશ્રી 'કાગ'ની કહેણી લેખમાં કંઠ, કહેણી અને કવિતાના વેદ વ્યાસને યાદ કરતાં, મેરૂભા ગઢવીના ગળામાંથી મોરલા ટહુકતા, ડુંગરા હોંકાર દેતા, હેમુ ગઢવીનો જીવનદીપ બૂઝાતા હજારો બાઈયુંએ છાતી ફાટ છાજિયા લીધેલા, નારાયણ સ્વામીને. ચાર લાખ માણહ મટકું માર્યા વગર સવાર સુધી સાંભળતા રહે આવી ચાર કુળના અદ્ભુત ગૌરવની વાત પ્રસ્તુત થાય છે. ચારણો દેવીપુત્ર - સરસ્વતી પુત્ર શા માટે ? તેના પ્રત્યુત્તરમાં સાયન્ટિફિક વાતુ મૂકી પ્રશ્નાર્થ આપી 'કાગ' સ્મૃતિઓમાં સરી જતા લેખક કાગવાણીના સાહિત્યિક પ્રતિભા સંપન્ન ઉદ્ગારો મૂકી ચારણકુળને પેટભરીને ગૌરવ આપ્યું છે એવા કાગબાપુ અને સાહિત્ય સરનારી અમર રહેવાની છે. મનુભાઈની લેખન શૈલીમાં કાગ માટેનો અંતર રણકો અને ચારણો માટેની પ્રીતિ દબદબો પ્રકટ કરે.

'શતાબ્દી વંદના' કવિ પિંગળશીભાઈ લીલા' કૃતિમાં શ્રી વસંત ગઢવીએ સરળ શૈલી અને પદ્યાત્મકતાના આધારે ભાવવાહી રીતે અભિવ્યક્ત કરતાં શ્રી કવિશ્રી પિંગળશીભાઈ લીલાનું જન્મ શતાબ્દી વર્ષ ૨૦૧૪-૧૫ છે. સ્મૃતિ આપતાં વંશપરંપરાગત કવિશ્રી સરસ્વતીના આજીવન ઉપાસક હતાં. તેમના કાવ્યો, વાર્તાઓ, જીવનચરિત્રોના ઉલ્લેખ સાથે કાકા સાહેબ

કાલેલકર, સાંઈ મકરંદ અને મોરારિબાપુના ઉદ્દગારો સાથે લોક હૃદયમાં સ્થાન પામનાર કવિશ્રી પિંગળશીભાઈ લીલાની ચરિત્રાત્મક ઝાંખી કરાવી છે.

શ્રી યશવંત લાંબા 'ચલ મન શબ્દને વેપારજી' શીર્ષક હેઠળ ભારતીય અને પશ્ચિમ સાહિત્ય સર્જન સંશોધન થકી શાસ્ત્રીય સંગીત બની પ્રગટાવી, વ્યાકરણીય વિગતો દર્શાવી વિવિધ રચના કૃતિઓની છંદોબદ્ધતા વગેરે અભ્યાસુ રીતે પ્રગટ કરી વિશિષ્ટ લેખ આપ્યો છે. બાર્ડિક પરંપરાના મેઘાણી અને કાગને સન્માન આપી અંગ્રેજી કાવ્યના ભાવાનુવાદ તરફ લઈ જઈ શ્રી યશવંત ગઢવી પ્રસ્તુત કરે છે -

**જય હો, જય હો, ચકવર્તી ચારણો તમામો જય હો,
મજા અને આનંદ, આદર સાથે જન્મેલાં કવિ રાજો**

હે વિશ્વ કલ્યાણના સ્તુતિકારો! હે શાશ્વત વારસદારો! તમોને ઘણી ખમ્મા ઘણી ખમ્મા.

સંગીતજ્ઞ યશવંતભાઈના લેખમાં ભારેખમતા છે. પુનઃ પુનઃ વાંચવું પડે પરંતુ લેખક અભ્યાસુ રહીને સંશોધનક્ષેત્રમાં ખાબકીને ૪૦૦૦ વર્ષ જૂના સંભારણા ને તળિયેથી મોતી લાવી આપણા હાથમાં ધરી દે એમ તેમનો લેખ દાદ માગી લે છે.

કવિ 'દાદ' લુપ્ત થતી ચારણી પરંપરાને સજીવન રાખવા યુનેસ્કો રિપોર્ટ આપવા માટે અપીલ કરે છે. પુરાણો અને ઈતિહાસમાં ચારણોની જે નોંધ છે તેને સૌની સન્મુખ કરી ચારણોની સર્વધર્મ સમભાવના, ચારણોની માતાજીઓ, ૧૮ વર્ણની કુળદેવીઓ, ભકિત, વીરતા, દાતારી, ખુમારી, ચારણ ડોઢો શૂરવીર, સવાયો દાતાર, ને દોહરાની અભિવ્યક્તિથી અંતર સંવેદનાના સૂર કાઢતા કવિ કહે છે : **'નરસિંહ મહેતાની જેમ મશાલવાળો હાથ હવે બળે છે'**

કવિશ્રી ચારણી પરંપરા માટે ઈશ્વરપ્રાર્થી બને છે. સ્વ ચેતના માટે જાગૃત બનાવે છે.

શ્રી શિવદાન ગઢવી 'ચારણો, ચારણી

સાહિત્ય અને ઋતુગીતો'માં કવિશ્રી નાનાલાલે ૧૯૩૮માં 'ચારણો રાજ દેહના સ્તંભો હતા', રાજકવિ ચારણ પશુપાલન કરતો ચારણ, શક્તિપૂજક ચારણ, નિસર્ગ પ્રેમી ચારણ, વિવિધ ચારણ કવિ ચારણેતર સાહિત્ય પ્રેમીઓ અને સંશોધકો, શાસ્ત્રોમાં ઉભરતો ચારણ, તો વળી પિંગળશી પાતાભાઈની રચના પ્રસ્તુત કરી ચારણોના મૂલ્યને આલેખતા શ્રી શિવદાનભાઈ, ચારણ કવિ બીજલ, રાજસ્થાની અને ગુજરાતી ભાષા તેમજ ચારણી સાહિત્ય ડિંગળમાં છે તેવી સંશોધનાત્મક વિગતો સાથે છંદોના પ્રકારો તેમજ ચારણી સાહિત્યકારોના વૃત્તાંતો અને ઉલ્લેખો નોંધનીય બનાવે છે. અભ્યાસુઓને કામમાં આવે તેવો રસપ્રદ લેખ છે.

શ્રી પ્રવીણ ગઢવી ગુજરાતી સાહિત્યમાં અર્વાચીન કવિ છે. પ્રયોગશીલ અને દલિત ચેતનાને જાગૃત કરનાર કવિ 'ગાંધીજી અને ચારણો' લેખમાં ગાંધીજી સત્ય અને અહિંસાના પુજારી હતા. સત્યાગ્રહ, સવિનય કાનૂન ભંગ, ધરણા, હડતાલ, બંધ વગેરે એમનાં આઝાદી મેળવવા લડવાના શસ્ત્રો હતાં. ગાંધીજીને સત્યાગ્રહની પ્રેરણા વિદેશી ચિંતક થોરોમાંથી મળી પરંતુ ગુજરાત રાજસ્થાનમાં ચારણો માટે તો એ મધ્યકાલીન પરંપરા હતી. બે રજવાડા વચ્ચેના કૌટુંબિક કે જાગીરના કે સીમાડાઓના ઝઘડામાં ચારણ જામીન થતા અને કોઈ પક્ષ કરાર ભંગ કરે તો ગળે કટારી ખોસતા, ચારણો દીન હીન પ્રજાનો અવાજ બનતા, ત્રાગુ કે ધરણાં કરતા. ગાંધીજીએ શોધેલા કે વાપરેલા અહિંસક શસ્ત્રો શાશ્વત છે. વિશ્વભરમાં ક્યાંકને ક્યાંક એનો ઉપયોગ થતો રહે છે. ધરણાં-ત્રાગું એક પ્રકારનો અહિંસક સત્યાગ્રહ હતો. લેખક જણાવે છે - ગાંધીજીએ આ જાણ્યું હોત તો થોરોને બદલે ચારણોને શ્રેય આપ્યો હોત. લેખ મનનીય અને અભ્યાસપ્રદ છે.

જયમલ્લ પરમાર 'પ્રાકૃતિક કવિતાના અરમાન' માં ચારણ જીવન અને કવિતા, જીવન, સંસ્કાર, કેટલાંક વણપીછ્યાં મૂલ્યાંકન ચારણોમાં વાણીનું સામર્થ્ય, લાલચની લપસણી - ભોં પરત્વે અંગુલી નિર્દેશ, ભાવિ ચેલેન્જ, ઊગતી પેઢીને પડકાર, શાશ્વત મૂલ્યોનો સાદ, અભૂતપૂર્વ સંકલ્પ જેવાં મુદ્દાઓ ટાંકી નોંધે છે: 'હજી કવિતાની વસ્તુના પુરાણ કોચલાં ભેદીને બહાર નથી નીકળ્યા પણ ચારણોની સર્જના પાંખો ફફડાવી રહી છે. યુગનાં નવા તેજ ઝીલતા કાવ્ય લેખનની, એમાંથી એક સમર્થ તાકાત બહાર આવશે એમાં અમને લગીરે શંકા નથી' કહી ચારણોને ઢંઢોળે છે. સમગ્ર લેખ રસપૂર્વકનો બની રહે છે.

શાંતિભાઈ લાંબા 'ગરવા ગિરનારની સાંનિધ્યમાં ચારણ પરંપરા વંદના'માં જૈનોના મહામંડલેશ્વર પુષ્પદંત અને વીરસેન ચારણ જૈન મુનિઓ ગિરનારમાં તપ, આરાધ ભજન કરી તીર્થંકરોની કક્ષા મેળવે છે. મહાત્મા ઈશરદાસજીને લક્ષ્મણજી સાધુ રૂપ બની ધૂણે બેસી પ્રસાદી આપે, લાડુદાનજી - બ્રહ્માનંદ સ્વામી જૂનાગઢના સાંનિધ્યમાં લાંબો વખત હોય એવી ઐતિહાસિક વિગતો દર્શાવી લેખક ગિરનારની દિવ્યભૂમિને ચારણોનું પિયર કહે છે. આઈશ્રીઓના સંદર્ભમાં દોહરા આલેખી - આઈશ્રી વરૂડી, ગિર સરાકડિયાવાળા આઈ સોનબાઈ, આઈ નાગબાઈ, આઈ હિંગળાજ, આઈ પીઠડ, આઈ ખોડિયારનો ઉલ્લેખ કરી, કેટલીક ચમત્કૃતિઓ દર્શાવી ઐતિહાસિક મૂલ્ય-પ્રદાન લેખ સરળ શૈલીમાં આપ્યો છે.

ઈસુભાઈ ગઢવી: ચારણો એક દષ્ટિપાત: અતીત અને આજ...ચારણો ઐતિહાસિક કે શાસ્ત્રીય? જેનો ઉત્તર અવઢવભર્યો છે તેવા પ્રશ્ન અને ઉત્તરથી લેખની માંડણી જોવા મળે છે. વેદપુરાણ, રામાયણ અને મહાભારત જેટલી

ઐતિહાસિકતા ચારણોની છે. હિમાલય ચારણોનું બેસણું, યક્ષ, કિન્નર, ગાંધર્વ, સિદ્ધ અને દેવ કોટિમાં ચારણોનું સ્થાન, પિંગળ ચારણોના મૂળ પુરુષ, અઢાર પુરાણોમાંથી ૧૧ પુરાણોમાં જૈનો ઉલ્લેખ છે એવા ચારણો, કથા સરિત સાગરના રચયિતા, રાજશેખર - ભુવનકોષના રચયિતા, વિદ્યા ચારણ અને જંઘા ચારણનો ઐતિહાસિક ઉલ્લેખ તેમજ ચારણી સર્જકો - સાંયાજી ગુલા, લાડુદાન આશિયા, બ્રહ્માનંદ, ગજા ગઢવી, પૂર્ણાનંદ સ્વામી, દેવીદાન રત્નુ, દેવાનંદ સ્વામી, દુરશાજી આઢા, ભક્તરાજ કોલવાજી, ભક્તવર માંડણ, ભક્ત કવિ ઈશરદાસ, હરદાસ મીસણ, આણંદ કરમાણંદજી, લાંગીદાસ મહેડુ, સૂર્યમલ્લજી, ગણેશપુરીજી, કાનદાસ મહેડુ, હમીરદાન રત્નુ, પિંગળશી નરેલા, જીવાભાઈ શામળ, મસ્ત કવિ, શંકરદાન દેથા, દુલા ભાયા કાગ વગેરેની સ્મૃતિઓમાં આપણને પ્રવેશ કરાવી - ચારણ મહિમા, સાહિત્ય તત્વને ગૌરવવંત રીતે ઓળખવા પ્રેરે છે. જયારે તેની સામે આજની વર્તમાન સમયની વાત કરતા લેખક નવી દિશા, નવો દષ્ટિકોણ અને સંકુચિતતામાંથી બહાર આવવા અને વાસ્તવિકતાની પરખ તરફ અંગુલી નિર્દેશ કરે છે. ઈસુભાઈની ભાષામાં માધુર્ય અને શૈલી હૃદયગમ્ય છે. ચારણો અને ચારણી સાહિત્યના અભ્યાસુઓ માટે ઉપયોગી લેખ છે.

ડો. અંબાદાન રોહડિયા 'શિક્ષણ અને સંસ્કાર' લેખમાં પ્રારંભે પદ્યાત્મક રચના આપી નારણ સ્વામી, ભગતબાપુ વગેરેનો ઉલ્લેખ કરી સમગ્ર વિશ્વ આજે શિક્ષણ અને વૈજ્ઞાનિક શોધખોળ તરફ મીટ માંડીને બેઠું છે ત્યારે ચારણ શિક્ષણની નવી ક્ષિતિજો આંબવામાં કેમ ઊણો ઉતરે? એવા પ્રશ્નાર્થ સાથે મુક્તમનથી વાત કરી ચારણ સંસ્કૃતિ - સંસ્કાર ઉજાગર છે દર્શાવી હકારાત્મક સ્વરૂપમાં ચારણ નવી દિશા તરફ ગતિ

કરે એવો નિર્દેશ આપે છે.

ભરત કવિ : લોકકવિ 'દાદ'ના - અણબોટી કલ્પનાના લોકકવિ 'દાદ'નું કાળજયી સર્જન એટલે : 'ટેરવાં' લેખ પ્રસ્તુત કરે છે. લેખકનું દાખવેલું શીર્ષક કવિ 'દાદ'ની સંવેદનામાં ઓતપ્રોત થઈ જતું હોય તેવું જણાય છે ! લેખકને રાષ્ટ્રીય શાયર મેઘાણીના ચારણો માટેના જે ઉદ્ગારો છે તે કવિ 'દાદ'માં આત્મસ્થ જણાય છે. તો પૂ.મોરારિબાપુ સમાજને સાદ પાડીને પ્રેરણા આપનાર કવિ 'દાદ' દાદ માગી લે તેવા જણાયા છે. 'ટેરવાં' કાવ્ય સંગ્રહમાંની રચનાઓમાં ઋજુભાવો, સુરતાની શબ્દ વેદીમાં સળવળતી ફકીરી, હૈયાની વૈવિધ્યસભર આગવી નિજાનંદી નીપજ, અંતરનો નાદ જેવા વર્ણોમાંથી 'દાદ'ની રચનાઓને ભરત કવિ અંતરથી પોંખે છે. 'ટેરવાં' સંગ્રહ રચનાઓમાં કલ્પનાશક્તિ સંવેદનશીલતા, ઊર્મિશીલતા, મધુરતા, સરળતા અને ખાસ તો ચારણપણું ને ચારણી શૈલી આંખે-હૈયે વળગે છે. સંગ્રહમાં ૪૮ રચનાઓ છે. તમામ રચનાઓ સાહિત્યિક મૂલ્ય ધરાવે છે. 'ટેરવાં'ની અનેક રચનાઓ નાના-મોટા ગાયકો દ્વારા વિશેષ પ્રસિદ્ધિ પામી છે. કવિના કવિત્વના કારણે આ રચનાઓ લોકભોગ્ય બની છે. કાવ્ય બાનીની દૃષ્ટિએ - કાળજા કેરો કટકો, પ્રીતની ઘેલી હાય બિચારી, ભીતર અગ્નિ ભડકે બળે, જુઓ દામિની ડોકાં કરે, ભીત્યું તમે કેવી ભાગ્યશાળી, ધીરાં ધીરાં રે વગાડ, કાળજામાં વાગે છે ટેરવાં, ટોચો માં ટાંકણું લઈ, જેવી રચનાઓનો સુપેરે ઉલ્લેખ જોવા મળે છે. જ્યારે આવડ અને ખોડિયાર માતાજીના સ્તુતિ-છંદોનું સર્જન 'દાદ'ની ચારણી શૈલીમાં પ્રતિભા ઉપસાવે છે. કવિ 'દાદ' ને તો લોકહૈયાએ અને ગાયકોએ દાદ આપી છે પણ ભરત કવિએ તેમના સંગ્રહને કાળજયી સર્જન કહીને 'દાદ'ને હૈયા સોંસરા ઉતારી કવિશ્રી હરીન્દ્ર દવે અને સાંઈ મકરંદના વિધાનો ટાંકી સૂર પૂરે છે કે - કવિ

દુલા 'કાગ' પછી ચારણ પરંપરાને વધારનારા અને ઉજાળનારા કવિ તરીકે 'દાદ' દેખાય છે.

'ચારણ' સંસ્કૃતિ પાંચ વર્ષના સંપાદકીય અંકમાં કુલ-૬૨ લેખોનો સંગ્રહ સ્થાન પામ્યો છે. તમામ લેખોના અભ્યાસ અને વાચનથી જણાયું કે ઉત્તમોત્તમ લેખોનો સંગ્રહ બન્યો છે. ચારણ સર્જકો સિવાયના - ચારણોત્તર સર્જકોએ ચારણ સમાજની અભિવંદના કરી ચારણી સાહિત્યને વધાવ્યું છે. ખાસ તો મહિલા લેખિકાઓ જે ચારણ સમાજની દીકરીઓ છે તેઓને આ જગદંબાએ પ્રેરણા આપી છે અને લેખ લખ્યા છે તેવા જનકબહેન, નેહલ, પૂર્વીને આવકારીએ અને કહીએ ભવિષ્યમાં ઉત્તરોત્તર ઉત્તમ લેખો ચારણ અંકને મોકલ્યા કરો.

કવયિત્રી સમ્માનભાઈ, પિંગળશી ગઢવી લુપ્ત થતી ચારણી પરંપરાને સજીવન રાખવા માટે - દાદુદાન ગઢવી, સાંપ્રત યુગના જગદંબા આઈશ્રી - લક્ષ્મણભાઈ પી.ગઢવી, શક્તિ તત્વની વિશિષ્ટતા - પ્રવીણભાઈ બોક્ષા, જીવતે જીવ આંખોના દાન જગદંબા જ કરી શકે - ઘનશ્યામ ગઢવી, પ્રાચીન જૈન સાહિત્યમાં ચારણોનું યોગદાન, સંગઠન શક્તિની જાગૃતિ - ગોવિંદભાઈ ઘાંઘણિયા, સંત ભરતની આત્મખોજ - કવિરાજ નારણદાનજી સુર, ચારણ સમાજની અસ્મિતાની ઈમારતના પાયાના પથ્થરો - નકુભા ફુનડા, ભેળિયાં - પ્રભુદાનજી સુર, ચારણ મહાત્મા કૃષ્ણાનંદ સરસ્વતીજી - નિતુ ઝીબા, સુખની કૂંચી - ભીખુદાન ગઢવી, ચારણ મહાત્મા ભક્ત કવિવર ઈશરદાસ - અચલદાન બોક્ષા, સભ્યતા અને સંસ્કૃતિ - ચંડીદાન ગઢવી, માતૃદર્શન - લાભુભાઈ રાબા, દુહાની અજબ ફલિતાર્થતા - નરસંગભાઈ મૂળિયા, કાગને ફળિયે કાગની વાતુ - દિનેશ માવલ, હરિરસ એક માતૃ અનુભૂતિ અને વંદના - ડો. બળવંત ખડિયા, ચારણોની ઉજાળી પરંપરા - દિલજીત ગઢવી, નજરે નિહાળ્યો નિમાડ -

માણસુભા સોયા, વિચાર શક્તિ એક અમોઘશસ્ત્ર - હિતેશ લાંબા, નિમાડ નેહડે, આપાભાઈ ગઢવી, હરિરસમાં ચારણ - નરસંગભાઈ કાકરિયા, નામ અમીરસ - ગોવિંદભા જાળંગ, ચારણ અંક - ચારણ પ્રવીણભા મધુડા, નૈતિક મૂલ્યોનું શિક્ષણ - મુકેશભાઈ ગઢવી, જીવનની સાર્થકતા - કિરીટભાઈ ટાપરિયા, નશો કરે નાશ, નશો કરે ન્યાલ - જનકબેન બી. ગઢવી, ચાલો મનોબળ વધારીએ. ! - નેહલ જગદીપ ગઢવી, સા વિદ્યા યા વિમુક્તયે - પૂર્વી અજયદાન ઝુલા, છેલ્લી વારતા - મહેરબાનભાઈ ગઢવી, મા સોનલના સંભારણા - ઘનશ્યામ ગઢવી(પ્રેમસાંઈ), વિશ્વ સંસ્કૃતિ અને ચારણ - ભૂપતભાઈ લાંબા, જીવનકથા - દેવસુરભા સોયા, આઈ સાયબા મા - ભગવતદાન રોહડિયા, ભાવનગર રાજ્ય કવિ નરેલા પરિવાર - શંકરદાન ગઢવી, અન્નદેવ - નારણભા રતન(ઝરીફ), પાથું વરણ ને પારકર - જયેશદાન ગઢવી, જ્યાં જ્ઞાન હોય ત્યાં જ કાંતિ હોય - અશોકભાઈ લાંબા, બ્રહ્માનંદ સ્વામી - અશ્વિનભાઈ લાંબા, રામચરિતમાનસની ચોપાઈ, હરેશદાન સુરુ, રામાયણના આધારે કલ્પનાથી રચાયેલા કેટલાંક પ્રસંગો - કિશોરદાન સુરુ, સોનલના વેણ નો ચુકો - અનુભા જામંગ, નવસંસ્કરણ - જયદીપ ગોરવિયાળા, ચારણ અંક ને છે વધાયું - ભગવતદાન સુરુ, પ્રથમ અંક સમયે - રામભાઈ જામંગ. ઉપરાંત રાષ્ટ્ર કે ઉત્થાન મેં સાહિત્યકારની ભૂમિકા - ડો. પ્રેમદાન ભારતીય....

ઉપરોક્ત લેખોમાં ચારણ મહિમા, ચારણી સાહિત્ય, ચારણ પરંપરા, આઈઓની આરાધના, ચમત્કૃતિઓ, શ્રદ્ધા ભાવ અને ચારણ સર્જકોના - ભક્તોના ચરિત્રો તેમજ કૃતિઓ ઉજાગર થતી જોવા મળે છે. તો કેટલીક વારતાઓ - દષ્ટાંતો ચારણ સમાજના વિકાસ માટે પ્રેરણાદાયી બની રહે છે. લેખકોને - સંકલનકારોને અભિનંદન. ચારણોત્તર સર્જકો શ્રી દોલત ભટ્ટ-કદર, પુંજલ રબારી - એરુ ઉતારવાનો મંતર,

ભવાનીસિંહજી મોરી - ચારણ મહિમા, શાંતિલાલ રાણિંગા - હેમુભાઈ મારા સાહેબ, પ્રાકૃતિક કવિતાનાં અરમાન - જયમલ્લ પરમાર જેવા સર્જકો પોતાની કૃતિઓ ચારણ અંકને મોકલાવી ચારણ સંસ્કૃતિ અને ચારણી સાહિત્યનું સન્માન કરે છે તેવો ભાવ અંતર જગતમાં જાગે છે. સમર્થ લેખકોને અભિનંદન અને માતાજીની કૃપા ઉતરે એવી શુભેચ્છાઓ.

અંતમાં એટલું કહેવાનું મન થાય છે કે, 'ચારણ' સામયિકના સંપાદક અને ટ્રસ્ટીશ્રીઓની મહેનત અંક દર્શન થતીની સાથે જ હૈયાથી થાય એવું મારા ચિત્તે અનુભવ્યું છે. અંકની પ્રથમ છબિ અને અંતિમ છબિ ચારણ સમાજના - સાહિત્યના ખેવૈયા રહ્યાં છે તેમના આવરણ ચિત્રોથી અંક મૂલ્યવાન બન્યો છે. અંકની અંદર પ્રગટ છબિઓ - ફોટોગ્રાફ ચિત્તાકર્ષક છે, અનિવાર્ય છે તે રીતે મૂકાયા છે તેનો આનંદ છે. દાતાશ્રીઓના દાન થકી પ્રવૃત્તિઓ વિકાસ સાથે અને આગળ ધપાય એ દષ્ટિએ જે.કે. ફાઉન્ડેશનનો ઋણ સ્વીકાર કરવો રહ્યો. જાહેરાત આપી સહયોગી બનનાર કવિરાજ પરિવારનો આભાર માનવો રહ્યો.

છેલ્લે, ચારણ સંસ્કૃતિ અંકના ફોટોગ્રાફસમાં ધ્યાન ખેંચે તેવી બાબત એ છે કે- પૂ.આઈશ્રી સોનલ - મઢયા એકસામટા બાર આવરણ ચિત્રોના ફોટોગ્રાફસ ચારણ સમાજ માટે અવિસ્મરણીય સંભારણાંરૂપ બની રહેશે અને એમાંય ખુશખુશાલ મુદ્રામા આઈશ્રી સોનલ અને આઈશ્રીના પાવનકારી ચરણકમલ - ફોટોગ્રાફ - ચારણ ઉન્નતિમૂલક બની રહેશે. એટલું ચોકકસ કહીશ કે જે ચારણ-ગઢવી આ અંકથી વંચિત રહી ગયા હોય તેઓ અચૂક આ અંક મેળવી લેશે. જે આપણા સમાજનું - આપણું કિંમતી ઘરેણું છે. ભાવિ પેઢીને કામ લાગશે..

પ્રિ. ઘનશ્યામ કે. ગઢવી - મહેસાણા
૯૪૨૯૧ ૭૩૭૮૯

૦૦૦

'યારણ સંસ્કૃતિ-સંકલન' એક આગેકદમ

યારણ સંસ્કૃતિ-સંકલન ગ્રંથ માટે એક ટૂંકું અવલોકન પ્રકાશન અર્થે મોકલુ છું.

રજવાડાંના શાસન પછી સંસ્કૃત ભાષા લોકભોગ્ય ન રહેતાં યારણી સાહિત્યથી રાજ દરબારો ગાજતા થયા. યારણો પૈકીના કેટલાક શીઘ્ર અને પ્રતિભાશાળી કવિઓને રાજકવિ પદ પ્રાપ્ત થયાં, એનો મતલબ એવો નથી કે અન્ય યારણોની જીભાન બંધ હતી તેમની વાણી લોક-વંચાણે વહેતી થઈ. કંઠપરંપરાગત આ સાહિત્ય છાપખાનાં આવતાં તે છપાયું. જે છપાયું તે રાજકવિઓનું જ બાકીનું ચોપડાઓમાં રહ્યું!

એવું માનવામાં આવી રહ્યું છે કે, રાજકવિઓ દ્વારા ગાજતું એ સાહિત્ય રાજ્યોના આશ્રય તળે છપાયું. હકીકત તો એવી છે કે તેમાં રાજવીઓનો ઈતિહાસ છે, ઈજજત, શૌર્ય, ખાનદાની, માતૃભૂમિ માટેનો સંદેશ અને ઔદાર્યને યારણ કવિઓએ જીવંત રાખેલ છે. કેવળ યારણો કે આમ જનતાનું, રાજવીઓની ભૂલોના દુહાઓ જેવું જ હોતતો એને છાપવા રાજ્યની મદદ ન મળત.

આઝાદી પહેલાં અડધા સૈકાથી યારણ સંગઠનો જાગ્યાં. રાજસ્થાન, સૌરાષ્ટ્રમાંથી યારણી સાહિત્ય અને યારણોનાં મુખપત્રો શરૂ થયેલાં, જેમાં રાજસ્થાન પછી ભાવનગરથી પ્રસિદ્ધ થયેલ 'યારણ' અમદાવાદથી યારણ પ્રગતિ મંડળનું 'યારણબંધુ' મહત્વના ગણાય.

ઈ.સ.૧૯૭૫થી થોડા પ્રયત્નો થયા પરંતુ તે પછી લગભગ શૂન્યાવકાશ આવ્યો ! કેવળ યારણો માટેના જ મુખપત્ર 'યારણ'નો પુનઃજન્મ થયો એનો યશ આઈશ્રી સોનલમા એજ્યુકેશન એન્ડ ચેરિટેબલ ટ્રસ્ટ, રાજકોટને જાય છે.

ઈ.સ.૧૯૧૦માં 'યારણ'નો પ્રથમ ત્રિમાસિક અંક બહાર પડ્યો ત્યારથી એનો જબરજસ્ત વાચક વર્ગ ઉભરાયો, તૃષા હતી જ.

જેના હાર્દમાં શ્રી લાખાભાઈ અને શ્રી રામભાઈ જામંગ જેવા દષ્ટિવંત આયોજક અને સંપાદક છે.

અત્યાર સુધી અગાઉનાં પ્રકાશન પામેલ એટલે કે આઝાદીના પ્રારંભ પહેલાં શરૂ થયેલાં સામયિકો 'યારણ', 'યારણ બંધુ' રાજસ્થાન 'યારણ' સામયિક અલ્પકાલીન 'દેવીપુત્ર', 'રત્નાકર' વગેરેમાંથી પસંદગી કરીને એના સંગ્રહ સ્વરૂપે કોઈ ગ્રંથનું પ્રકાશન થયેલ નથી તે કમનસીબી છે ! એમાં તંત્રી-સંપાદકોને દોષ નહિ દઈએ, વાચકો એટલા જ જવાબદાર છે. સમયસર લવાજમ ન મળવાના કારણે એને બંધ કરવાની નોબત વાગેલી. તેની સાથે મહેનતુ સંપાદકોની પણ ખોટ પડેલી !

આપણાં સામયિકો ક્રમશઃ બંધ થતાં એક મોટો શૂન્યાવકાશ સર્જાયેલો. ફરી 'યારણ સંસ્કૃતિ' સામયિકનો ઉદય થયો એ આપણા સહુ માટે ગૌરવ છે. એકલવીરની જેમ પ્રકાશન પામતાં 'કાગવાણી સંદેશ', પાટનગર પ્રકાશ, કચ્છ ટાઈમ્સ પણ આવકારદાયક છે.

'યારણ સંસ્કૃતિ' પુસ્તકની ભૌતિક છબી નીરખીએ તો આકર્ષક, દમદાર અને સારા કાગળો ધરાવતો ગ્રંથ છે. સાહિત્યની દષ્ટિએ મૂલવીએ તો રામભાઈએ પાંચ વર્ષમાં પ્રગટ ત્રિમાસિક અંકોમાંથી ૬૨ લેખકોને પસંદ કર્યા છે. એક વિવેચકની દષ્ટિએ નોંધ કરું તો, નિબંધ સ્વરૂપના ૮ લેખો છે. યારણોનો નજીકનો ભૂતકાળ-વર્તમાન અને પ્રાદેશિક ઓળખ આપતા ૭ જેટલા લેખો છે કેવળ ધાર્મિકતાને સ્પર્શતા ૬ લેખ છે. બાકીના લેખોમાં યારણી સાહિત્યની ઉત્કૃષ્ટતા અવશ્ય જોવા મળે.

સંપાદક પાસે તો જે સાહિત્ય પડ્યું છે તેમાંથી પસંદગી કરવાની છે અને છતાંય આપણે ઈતિહાસને નજર સમક્ષ અવશ્ય રાખવો પડશે.

મારે તો ચારણ સંસ્કૃતિના આ સંગ્રહના આશય ઉપર ભાર આપવો છે. એક સારા કામની નોંધ લેતાં આનંદ થાય જે થયું છે તેની ટીકા નહિ પણ આવો પ્રયાસ વધાવવા લાયક છે.

ડિંગળ ભાષાના શબ્દોવાળા આપણા ચારણી સાહિત્યને હાલના સર્જકોને સમજવામાં મુશ્કેલી પડે છે તેથી એ ચોપડાઓમાં મૂંઝાઈ રહ્યું છે!

સંપાદકીય કલમને મેં વાંચી હવે પછી તેઓ શું કરવા માગે છે તેની માર્ગ રેખા કંડારી છે. મારે મારા આ સ્નેહીનું ધ્યાન દોરવું છે કે, ભાઈ વ્યક્તિ વિશેષ જેવી બાબતોમાં પડશો નહિ. વળી પાછા આત્મશ્લાઘામાં જવું છે? એવી વ્યક્તિઓના સાહિત્યને ઉજાગર કરો, વ્યક્તિને નહિ, ચારણ માત્ર વ્યક્તિ વિશેષ જ છે !

બાકીનું બધુ જ સંપાદન વીણી-વીણીને કરો, કવિતાની પસંદગીમાં પણ દિલના તાર ઝંકૃત કરતાં કાવ્યને જેમાં ચમત્કૃતિ હોય તેવાને જ સ્થાન આપશો. તમારો એ ગ્રંથ સંદર્ભ ગ્રંથ બનશે. ભવિષ્યની પેઢીનો રાહબાર થશે.

સમગ્ર ગ્રંથમાં જોડણી, શબ્દો ભાષા અંગે અંગત મહેનત લીધી હોવાની પ્રતીતિ થાય છે.

શ્રી શિવદાન ગઢવી - અમદાવાદ

૮૮૨૫૦ ૭૮૮૧૭

૦૦૦

પ્રભાવિતથી જન્મ્યો પ્રતિભાવ

મોડો મોડો પણ ચારણ સંસ્કૃતિ વિશેષાંક હાથમાં આવતા દષ્ટિ ગોચાર થયો, મુખપુષ્પ અને આગળ-પાછળના ટાઈટલોમાં પૂજ્ય સોનલમાં અને પૂજ્ય મોરારિબાપુના ઉભા ફોટોગ્રાફ્સ નિહાળી પ્રભાવિત થયો.

અંદરના રંગીન ફોટોગ્રાફ્સમાં ખાસ તો આઈશ્રી સોનલમાના 'ચરણ કમળની છબી' નિહાળતાં ધન્ય બન્યો. આવી અલભ્ય છબીને કાળ જીર્ણવક સાંચવી રાખનાર, તેને મેળવી આપનાર

કે મેળવનાર સૌ કોઈ સરાહનીય છે.

છબીઓને નિહાળીને અનુક્રમણિકા પર દષ્ટિ કરી તો પ્રભુદાનજી સુરુના ભેળિયાના લેખ સાથે મારા જ ગામના અને મારા જ ભાઈ-ભત્રીજા સહિત અમારા સુરુ પરિવારના બધા મળી પાંચ લેખોને સ્થાન મળ્યાથી અમારા પરિવારની વશેકાઈ દેખાઈ આવે છે. આથી આ અંક અમારે માટે તો મૂલ્યવાન છે જ. એટલું જ નહિ આગળના અન્ય લેખો પણ વાંચ્યાં આ લેખો તથા તેના લેખકો ઉણા ઉતરે એવા તો નથી જ. એ પણ ધન્યવાદને પાત્ર છે. ચૂંટી-ચૂંટીને પસંદ કરેલા લેખકોના લેખોમાં તો બીજું શું કહેવાપણું હોય, આવી વિવિધ સામગ્રીના રસથાળથી સૌ વાંચક અને જિજ્ઞાસુ વર્ગ તૃપ્તિ અનુભવશે તેનો મને સંપૂર્ણ વિશ્વાસ છે.

સંપાદકીયથી માંડી પ્રસ્તાવના અને સંપૂર્ણ લેખો વાંચ્યા પછી ચારણ સંસ્કૃતિ વિશેષાંક વિશે આગળ પ્રતિભાવ આપતાં અકબર બાદશાહનો એક દોહો મને યાદ આવે છે -

જાકો જશ આ જગતમાં, જગત સરાહત તાહ,

તાકો જનમ સફળ હૈ, કહતે અકબર શાહ.

ખરેખર આ વિશેષાંકના કાર્યમાં જોડાયેલ દરેક વ્યક્તિ મહાનુભાવ સરાહનીય છે. વાંચક વૃંદ અને સાહિત્ય રસિકો લાગણી સભર આપ સૌને યાદ કરશે જ.

પાંચ વર્ષના ૧૭ ચારણ અંકોના ૨૨૩ લેખો પૈકીના ૬૨ લેખોની પસંદગી ઉતારવી અને તેનું ગ્રંથ રૂપી કલેવર ઘડવું(સર્જવું) સાવ સહેલું તો નથી જ. સંપાદકીય વાંચ્યું કે જાન્યુઆરીની ૧૫ તારીખે. જે વિચાર મૂકાયો. એ વિચાર અને ચર્ચાને ફેબ્રુઆરીના આખરમાં ઠોસ પરિણામ પર લાવવો તે નાની સુની વાત નથી. મારો પણ એ જ અનુભવ કહે છે કે દૂધમાંથી છાશ અને છાશમાંથી માખણ બનાવવા જેટલો પુરુષાર્થ માગી લ્યે છે.

પ્રતિભાવના ઉપસંહારમાં એક વાત

કહેવા માગું છું -

કહતા હૈ કરતા ભીહૈ, તલકા ત્રીજા ભાગ,

કહતા નહિ અરૂ કરતા નહિ, વાકો બડી અભાગ.

આપ સૌએ કહ્યું અને કરી બતાવ્યું એનો આનંદ છે. સાચું કહું તો આવા સુંદર કાર્યનો વિચાર આવવો તેને સમસ્ટીઓ સમક્ષ રજૂ કરવો અને મુકેલા વિચારને ઠોસ રૂપ આપવું. બસ આ બાબતે આપ સૌ ઘન્યાવાદને પાત્ર છો. આવા ઉજળા કાર્ય બદલ માતાજી આઈ સોનલમા આપ સૌ જોડાયેલાને સુખ, સંપત્તિ અને કુશળ કાર્ય કરવા દીર્ઘાયુષ્ય બક્ષે અને ચારણ સંસ્કૃતિ ત્રિમાસિક પણ લાંબુ દીર્ઘાયુષ્ય ભોગવે એ જ પ્રાર્થના સાથે..... જય માતાજી.

- કવિશ્રી પ્રભુદાનજી સુરૂ - ભાવનગર

૯૮૯૯૯ ૬૯૯૬૦

૦૦૦

ચારણ સમાજની સાહિત્યિક અને સાંસ્કૃતિક

ઘરોહરને સાહિત્યિક માધ્યમથી ઉજાગર

કરતો ગ્રંથ 'ચારણ સંસ્કૃતિ'

દરેક વ્યક્તિ એ ભલે સમાજની મોટી વ્યવસ્થાનો એક નાનો ભાગ હોય પણ તે વિશિષ્ટ છે તેમ જ અન્ય લોકોથી ભિન્ન છે. એ જ રીતે દરેક સમાજ પણ ભલે કોઈ મોટા પ્રદેશ કે દેશના બૃહદ સમાજનો ભાગ હોય પરંતુ તે સમાજની એક વિશિષ્ટ ઓળખ છે તેમજ સામૂહિક પ્રતિભા છે. દરેક બિંદુ એ મહાસિંધુનો ભાગ છે. પરંતુ એક નાના-શા બિંદુ તરીકે પણ તેની એક વિશિષ્ટ ઓળખ છે. આવી ઓળખ આપણને ક્યારેક એ સમાજ દ્વારા પ્રસ્તુત થતાં પ્રકાશન દ્વારા મળી રહેતી હોય છે આજે મારે એવા જ એક પ્રકાશનની વાત કરવી છે.

ચારણી સાહિત્ય જેમ અલગ તરી આવે છે તેમ ચારણ સંસ્કૃતિની પણ એક આગવી ઓળખ છે અને તેને પ્રગટાવવા માટે ચારણ જ્ઞાતિના મહાનુભાવો દ્વારા લેખો, કાવ્યો અને વિશિષ્ટ પ્રસંગોની ઉજવણી દ્વારા જે પ્રયત્નો કરવામાં આવી

રહ્યા છે તેની વિગતે નોંધ પણ જ્ઞાતિના જ સામયિક 'ચારણ' દ્વારા સમયે સમયે લેવાતી રહી છે. આ ત્રિમાસિકમાં પ્રગટ થયેલા લેખોમાંથી કેટલાક મહત્વપૂર્ણ લેખોનું સંપાદન કરી 'ચારણ સંસ્કૃતિ' નામે એક પુસ્તક પ્રગટ કરવામાં આવ્યું છે. તેના સંપાદક રામભાઈ જામંગે સેલ્સટેક્ષ વિભાગની મોભાદાર નોકરીમાંથી સ્વૈચ્છિક નિવૃત્તિ લઈ પોતાના રસના વિષયો જેમ કે સામાજિક, સંપાદિક અને સાહિત્યિક પ્રવૃત્તિઓમાં જોતરાયા છે.

આ પુસ્તકની પ્રસ્તાવના '**હમારી ખૂબ ખીલે ફૂલવારી**' શિર્ષકથી હાલમાં વકતા, કટાર લેખક તરીકે પોતાની હથરોટી જમાવી રહ્યા છે એવા વી.એસ. ગઢવી(ગાંધીનગર)દ્વારા લખવામાં આવી છે. આ પુસ્તકમાં ૬૨ જેટલા લેખો, ૨૦ પાનામાં કાયમી સંભારણા સમાન વિવિધ પ્રસંગોની તસવીરો મુકવામાં આવી છે. આ પુસ્તક આઈ શ્રી સોનલમાને અર્પણ કરવામાં આવ્યું છે. ચારણ સંસ્કૃતિની વાત કરવામાં આવે તો ચારણ માટે ગઢવી, બારોટ, બારહટ વગેરે શબ્દો પ્રયોજવામાં આવતા હોય છે. કચ્છમાં ચારણને ક્યાંક બારોટ કહે છે. રાજસ્થાનમાં બારહટ કહે છે. જ્યારે સૌરાષ્ટ્ર તેમજ ગુજરાતમાં ગઢવી કહેવામાં આવે છે. ગઢવી એટલે ગઢપતિનું અપભ્રંશ એટલે કે ગઢને સાચવનાર સેનાપતિ, બારહટ એટલે બાર પ્રકારના વ્રતોને પાળનાર, બારોટ શબ્દ તેનો અપભ્રંશ છે. ઝાલાવડના કેટલાક ગામઘણી ચારણો પોતાને ગામપતિ - ગામેતી કહેવડાવતા પરંતુ આ બધા શબ્દો કરતાં ચારણ શબ્દ અનેકગણો મોટો-મહાન, ગૌરવવંતા અર્થોનો વાહક અને ઉચ્ચ આદર્શોથી ભરપૂર છે. શાસ્ત્રોમાં દેવજાતિ તરીકે ચારણ શબ્દનો ઉલ્લેખ અનેક જગ્યાએ થયો છે તે અનુસાર તે ધર્મનું, સત્યનું, વેદનું, નીતિનું, કીર્તિનું, વિદ્યાનું પ્રસારણ કરનાર, સંચાલન કરનાર, શુભ પ્રવૃત્તિ ફેલાવનાર દેવજાતિ

વિશેષ એવો થાય છે. જે અમુક ધ્યેયને નક્કી કરીને તે મુજબ ગાળનાર હોય છે.

ચારણ એટલે દેશનું, જાતિનું, સંસ્કૃતિનું સંચાલન કરનાર જાતિ વિશેષ તેનો બૃહદ્ અર્થ 'ચારણ' સામયિકતા પૂર્વતંત્રી દિવંગત પિંગળશીભાઈ પાયક દ્વારા સુંદર રીતે રજૂ કરવામાં આવ્યો છે. આ પુસ્તકમાં ગાંધીનગરના પાંચ સાહિત્યકારોના લેખો અનુક્રમે મળે છે જેમ કે, 'કવિ પિંગળશીભાઈ લીલા અંગે શતાબ્દી વંદના', લેખ વી.એસ. ગઢવી, 'ગાંધીજી અને ચારણો' પ્રવીણ ગઢવી. અણબોટી કલ્પનાના લોકકવિ 'દાદ'નું 'ટેરવાં' ભરત કવિ, 'કદર' વાર્તા દોલત ભટ્ટ, 'ચાલો મનોબળ વધારીએ' નેહલ જયદીપ ગઢવી. તે ઉપરાંત પાંચ જેટલા ચારણોત્તર સાહિત્યકારના લેખો પણ સમાવવામાં આવ્યા છે. જેમાં જયમલ્લ પરમાર, જોરાવરસિંહ જાદવ, પૂંજલ રબારી, ભવાનીસિંહ મોરી, શાંતિલાલ રાણીગાના લેખો મળે છે. 'લુપ્ત થતી ચારણ પરંપરાને સજીવન રાખવા' અંગેના દાદુદાન ગઢવી 'કવિ દાદ'નો મહત્વપૂર્ણ લેખ માહિતીપ્રદ છે અને 'ચારણો', 'ચારણી સાહિત્ય' અને 'ઋતુ ગીતો' અંગેનો શિવદાન ગઢવીને લેખ રસ પડે તેવો છે. તો ચારણ જાતિના 'શિક્ષણ અને સંસ્કારની વાતો આલેખતો લેખ આપણને ઝવેરચંદ મેઘાણી' લોક સાહિત્ય કેન્દ્ર (રાજકોટ)ના નિયામક ડો.અંબાદાન રોહડિયા દ્વારા મળે છે. આકાશવાણી રાજકોટ ખ્યાતિ પ્રાપ્ત લોક સાહિત્યકાર ભીખુદાન ગઢવી 'સુખની કૂંચી' આપે છે. પાછળના મુખપૃષ્ઠ પણ 'કાયમ સૌરભ કાગ' લખી ને કવિ કાગની તસવીર ધ્યાનાકર્ષક બને તેવી છે. અહીં વસંતભાઈ ગઢવીએ પોતાની પ્રસ્તાવનામાં જણાવ્યું છે તે અનુસાર ચારણ અંકોની પાંચ વર્ષની ભાતિગળ યાત્રામાં વિષય વૈવિધ્યની જાળવણી કરીને ચારણ વારસાની અને તેનાં સાહિત્યની તથા તેના સર્જકોની વાતો કાળજીથી વણી લેવામાં આવી છે.

તેમાં ઘણાં નવલોહિયા યુવાનો તથા બહેનો દીકરીઓએ આ સંસ્કાર યજ્ઞમાં પોતાનું યોગદાન આપ્યું છે. તે ઉપરાંત ચારણોત્તર સર્જકોએ પણ આ કાર્યમાં અર્થપૂર્ણ અને હેતુપૂર્ણ પુરવણી કરી તેમના વિચારો થકી વિશિષ્ટ સહયોગ આપ્યો છે તે નોંધપાત્ર ઘટના છે.

'ચારણ સંસ્કૃતિ' આમ તો એક જ્ઞાતિ વિશેષના ત્રિમાસિક સામયિકના છેલ્લા પાંચ વર્ષના અંકોનું સંપાદન કરી એક વિશેષાંક તરીકે પ્રગટ કરેલા પુસ્તક છે પણ તેનું ખાસ મહત્વ એ કારણે છે કે ગત ફેબ્રુઆરીની કથાનું આયોજન થયેલ તે સમયે પૂ. મોરારિબાપુના હસ્તે આ પુસ્તકનું લોકાર્પણ થતાં ઘણા બધા દેશ-વિદેશના મહેમાનો માટે પણ આ પુસ્તક ખૂબ સરળતાથી હાથવગું થયું હતું. કદાચ તે કારણે જ પાછળના પૃષ્ઠની અંદરના ભાગે મોરારિબાપુની તસવીર પણ મુકવામાં આવી છે તેમજ મુખપૃષ્ઠ અને તેની અંદર પાને આઈશ્રી સોનલમાં ની તસવીર મુકાઈ છે.

'ચારણ સંસ્કૃતિ' પુસ્તક રુપે ચારણ સમાજના લોકો તેમજ ચારણોત્તર સમાજ માટે પણ ઘણી બધી માહિતી અને ચારણો વિષેની અવનવી વિગતો લઈને આવતું હોઈ અભ્યાસુને ગમી જાય તેવું પ્રકાશન છે. તે બદલ તેના સંપાદકોને ધન્યવાદ પાઠવું છું અને પુસ્તકને આવકારું છું.

ચારણ સંસ્કૃતિ

સંપાદક : રામભાઈ એલ. જામંગ

પ્રકાશક : આઈશ્રી સોનલ માં એજયુકેશન એન્ડ ચેરિટેબલ ટ્રસ્ટ, ચારણ(ગઢવી)વાડી, સુખરામનગર-૨, કોઠારિયા ચોકડી, રાજકોટ.

પૃષ્ઠ-૨૦૧૬, કિંમત રૂ.૧૦૦/- પ્રથમ આવૃત્તિ-૨૦૧૫. - શ્રી નટવર હેડાઉ, વાવોલ

૯૪૨૮૪ ૧૭૪૦૬

- સૌ : ગાંધીનગર સમાચાર (૧૧/૫/૨૦૧૫)

૦૦૦

સંપાદકશ્રી,
આઈશ્રી સોનલમાં એજ્યુકેશન એન્ડ
ચેરીટેબલ ટ્રસ્ટ, રાજકોટ...

આજના સાયબર યુગના ટૂંકાક્ષરી
શાબ્દિક ખાબોચિયામાં છેલ્લાં પાંચ વર્ષના ચારણ
સંસ્કૃતિ ગ્રંથ સમા ચારણ સામયિકના લેખોનું સમૃદ્ધ
સંપાદન કરવા બદલ સહર્ષ અભિનંદન.

કહેવાય છે કે, સાતત્યમાં શબ્દની અમોઘ
તાકાત હોય છે તેથી આજ પણ શબ્દને ઉન્નતિનો
ઉત્તમ માર્ગ તરીકે સ્વીકારીએ છીએ ! માન. મુરબ્બી
શ્રી ઈસુભાઈ ગઢવીએ એક દષ્ટિપાત -અતીત અને
આજમાં(અતીત) વિરાસત ગમે તેટલી ભવ્ય હોય
પરંતુ વર્તમાન? સનાતન ધર્મના ઈતિહાસમાં ડોકિયું
કરતા, વાગોળતા હજારો વર્ષ પસાર થઈ ગયા.
આપણા ભવ્ય અતીતને આજે અસંખ્ય ધર્મગુરુઓ,
વ્યાસપીઠો, પ્રકાંડ પંડિતો, વિદ્વાન કવિ-લેખકો
અને ડાયરાના સ્વામીઓ અખૂટ- અતૂટ શબ્દો વડે
તેને જાળવવામાં કે વર્તમાનને ઉજાગર કરવામાં
લગભગ નિષ્ફળ પુરવાર થયેલ છે. આમ કેમ ?
એવું પણ બને કે જે માનવદેહ શબ્દોની ઝંઝટોથી
દૂર રહી સહજ જીવે તેનો વર્તમાન પણ સહજ રહે
કે હોય ! અતીતને માત્ર વાગોળવી નથી,
વર્તમાનમાં સાતત્યની કેડી ફરી ચાતરવી, ઉજાગર
કરવી છે. સાતત્યની કેડીની આસપાસ શબ્દોના
ફૂલો-વૃક્ષોથી જીવન સમૃદ્ધ બનાવવું છે.

અતીતમાં 'મા'નું પ્રતિબિંબ એટલે કરુણા!!
કરુણા એટલે લાગણી. આ અમૂલ્ય લાગણીના
તાણાંવેલમાં અશિક્ષા અને ગરીબી વચ્ચે પણ
વ્યકિત, કુટુંબ, સમાજ અને રાષ્ટ્રના નૈતિક મૂલ્યોનું
જતન થયેલ. ત્યારે માનવી બુદ્ધિથી નહિં, આત્માને
અનુસરતો ! જ્યારે આજે ? ધન-વૈભવ અને
બુદ્ધિના સામ્રાજ્યમાં આત્માનો અવાજ જ નહિં,
પરંતુ સમગ્ર માનવસમાજ નષ્ટ થતો જોવા મળે
છે.

શબ્દસમૂહ સ્વરૂપે આપણને અને ક
મહાન ગ્રંથો મળ્યા છે. ગ્રંથોનો સહૃદય નિષ્ઠાપૂર્ણ
સ્વીકાર કરનારને આજે પણ નામ કે ઓળખની
જરૂર જ નથી ! અરીસો ગમે તેટલો મોંઘો કિંમતી
હોય તેમાં સ્પષ્ટ પ્રતિબિંબ જોવા સાફ કરતા રહેવું
પડે ! તેમ છતાં સામાન્ય રીતે આપણું પ્રતિબિંબ
જેવું હોય તેવું જ દેખાય ! ગૌરવવંતા કે શર્મનાક
અતીત માત્રથી વ્યકિત, કુટુંબ, સમાજ કે રાષ્ટ્રના
વર્તમાનની ઓળખ અપૂર્ણ અને અયોગ્ય છે.
વ્યકિત, કુટુંબ, સમાજ કે રાષ્ટ્ર એ પ્રકૃતિનો ભાગ
છે. તેનું પ્રતિબિંબ સમગ્ર સૃષ્ટિ પર પડે છે. તો
અતીતની એકતરફી તુલનાત્મક દિશા શા માટે ?

માન.મુ.શ્રી ગોવિંદભાઈ ઘાંઘણિયાએ
સંગઠન શક્તિની જાગૃતિ - આ જ વિકાસની
ગતિમાં સામજિક આલોચનાની અભિવ્યકિત
ટૂંકાક્ષરીમાં ખૂબ જ સુંદર રીતે કરેલ છે. વિકાસની
પરિભાષા અને બ્રહ્મ સામાજિક કલ્યાણની કલ્પના
માત્રથી રાજીવો કોને ન થાય ?

માન.મુ.શ્રી ચંડીદાન ગઢવી સાહેબના
સભ્યતા અને સંસ્કૃતિમાં ભગવાન શ્રીકૃષ્ણ અને
વિશ્વ વિભૂતિ સમા શ્રી દુષ્યંતના દષ્ટાંત દ્વારા
સભ્યતા અને સંસ્કૃતિની સરળ શૈલીમાં કરેલ
અભિવ્યકિત સાચા અર્થમાં કેળવણી આપનાર છે.
આજે બધાને સુદામા થવું છે ! કોઈક શ્રીકૃષ્ણ
સ્વરૂપે, ક્યારેક દોડીને આવીને મારા તન-મન-
ધનની દરિદ્રતા દૂર કરશે તેવી અભિલાષા જીવન
પર્યંત રાખે છે. પરંતુ શ્રીકૃષ્ણ સુધી પહોંચવા
દ્વારકાનગરીના શ્રીકૃષ્ણના દરવાજા સુધીની મંજિલ
કાપવી પડે !!!

દુહાની અજબ ફલીતાર્થતામાં માન.મુ.શ્રી
નરસંગભાઈ મૂળિયાએ સમાજને સમૃદ્ધ જીવનમંત્ર
આપ્યો છે. માન.શ્રી હિતેશભાઈ લાંબાએ
વિચારશક્તિ - એક અમોઘશસ્ત્રમાં સાચા અર્થમાં
આત્મદર્શન કરાવવાનો નમ્ર પ્રયાસ કરેલ છે. જેઓ

અહોભાવે અભિનંદન

વિગતવાર જણાવતાં આનંદ થાય છે કે ચારણ અંકમાં આપના શ્રેષ્ઠ કર્મના આધારે સેવાની કદરૂપે લખાયેલ લેખ વાંચી હૃદયભાવે આનંદ થયો. ૬૬ વર્ષે સમાજસેવા, જ્ઞાતિસેવા કરતા આપ અવિરત આગળ વધો અને સમાજને પ્રગતિદિશા બતાવવા હંમેશા પ્રેરક બનતા રહો તે માટે 'મા' ને અરજ કરતાં કહું કે, ભગવતી ભેળિયાવાળી ભેળી રહીને સહુની ભેર કરે અને સારી તંદુરસ્તી, દીર્ઘાયુષ્ય બક્ષે એવી સહૃદય પ્રાર્થના. સમાજની આંટીઘૂંટીવાળા રસ્તામાં અમારા જેવી દિશાહીન બહેનોના પ્રેરક અને માર્ગદર્શક બનો તે માટે માતાજીને પ્રાર્થના કરતાં કહું કે આપને તથા આપના પરિવારને સુખી રાખે.

આપના શ્રીકર્મફળે સમાજ હૃદયભાવે અહોભાવની અંતર લાગણીનો અમી અનુભવ કરી શ્રેષ્ઠ પ્રેરણા પ્રાપ્ત કરે છે. સર્વ ટ્રસ્ટીમંડળને ગઢવી જનકના જેકારા સાથે જયમાતાજી...

- ગઢવી(મહેડું) જનકબેન ભૈરવદાન-કંજેલી

૦૦૦

ચારણ અંકને પાંચ વર્ષ થયા, ખૂબ ખુશ થયો. પાંચ વર્ષથી સતત આપ બધાની મહેનત અને મા સોનલના અઢળક અને અવિરત આશિષની આ ફલશ્રુતિ સમાન અને આઈશ્રી કંકુ કેસરમાના કર કમલથી અંકની શરૂઆત એ જ આપણા બધાના રૂડા ભાગ્ય ગણાય અને આઈમાના આશિષ ચારણ વરણ ઉપર છે એ વાત નકકી છે. નહીંતર આવા ઉત્તમ વિચારો આવે જ ક્યાંથી ? સંપાદક તરીકે આપનું પ્રથમ પુસ્તક પણ જો આટલું સરસ છે તો આવતા અંકો પણ સવિશેષ આદર પામશે એમાં શંકાને સ્થાન નથી. આપ બધાને મારા હૃદયથી જયમાતાજી...

- શ્રી દિલજીત ગઢવી - ઢસા

૦૦૦

આપશ્રી દ્વારા અને સહયોગી ચારણ સમાજ દ્વારા પ્રગટ પંચવર્ષીય લેખ-સંપાદન 'ચારણ સંસ્કૃતિ' અંક મળેલ છે.

વાંચતા આનંદ થયો, વિવેચનાત્મક નોંધ લખવાનો યથાશક્તિ મતિ અનુસાર પ્રયત્ન કર્યો છે. લેખ લંબાણપૂર્વકનો બન્યો છે. તેમ છતાં કેટલુંક આવરી લેવાનો પ્રયત્ન કરેલ છે. અનુકુળ અનુચિત જણાય તો હવે પછીના ચારણ અંકમાં સ્થાન આપવા વિચારશો. સમગ્ર અંકને તૈયાર કરવામાં આપશ્રીની, ટ્રસ્ટીગણની તેમજ અંકના તમામ લેખક પરિવારને બિરદાવી, અભિનંદન પાઠવું છું.

- પ્રિ. ધનશ્યામ કે. ગઢવી - મહેસાણા

૦૦૦

**ગત અંકમાં પાંચ વર્ષ પહેલા પુનઃ
શરૂ થયેલ અંક વખતે આપેલ
શુભેચ્છાઓ પૈકી જે ગત અંકમાં
સમાવવાની રહી ગયેલ છે તે
આશીર્વાદ અને શુભેચ્છાઓ**

ચારણી સાહિત્ય-લોકસાહિત્યની શક્તિ તથા ખૂબીથી સમગ્ર સમાજ સુપરિચિત છે. આ સાહિત્યનું સર્જન, તેનો વિકાસ તથા તેની ચિરંજીવીતતા પણ સમાજના આ પ્રકારના સાહિત્ય પ્રત્યેની તેમજ તેના સર્જકોના આદરને કારણે છે. કોઈપણ ભાષા કે પ્રદેશનું સાહિત્ય તે હંમેશા મૂલ્યોની રક્ષા માટે આગવું યોગદાન આપે છે પરંતુ લોકસાહિત્ય તેની વ્યાપક લોકપ્રિયતાના કારણે નૈતિક શક્તિ તથા સંસ્કારની વાતોનો વિસ્તાર વિશેષ અસરકારક રીતે કરી શકે છે. આપણા લોકકવિઓ સમાજના કોઈ એક પણ વિભાગ કે વર્ગ પૂરતા સિમિત ન રહેતા કોઈપણ ક્ષેત્રમાં પડેલા શૂરવીરતા, નિતિમત્તા તથા ભક્તિને સબળ રીતે બીરદાવ્યા છે. જ્યાં પણ તેમાં નબળાઈ દેખાઈ છે તેને પણ છડે ચોક ખૂલ્લી કરવાનું વીર કર્મ કર્યું છે.

ચારણી સાહિત્ય તથા લોક સાહિત્યના

ઉજળા પ્રદેશમાં ગ્રંથસ્થ સાહિત્ય ઉપરાંત ઘણું બધું કંઠસ્થ સાહિત્ય છે. વીરતા તેમજ અમૂલ્ય સંસ્કારની આ વાતનો ખજાનો તેના ભાવકો સુધી પહોંચાડવાનું કાર્ય તેમજ તેનું દસ્તાવેજીકરણ થાય તે ખૂબ જ હિતકારક છે. મેઘાણીભાઈએ આ કામ માટે સમગ્ર જીવન સમર્પિત કર્યું. શ્રી જયમલભાઈ તથા રતુભાઈ રોહરિયા જેવા સાહિત્યના દિગ્ગજ સેવકોએ પણ આ કાર્યમાં મહત્વનું યોગદાન આપ્યું. પરંતુ આ સમગ્ર સાહિત્યમાંથી પસંદ કરીને તથા વર્તમાન સાહિત્યમાંથી પણ સુયોગ ગદ્ય-પદ્ય રચનાનું સંકલન કરીને સબળ માધ્યમથી લોકો સુધી પહોંચાડવાનું કાર્ય સર્વદા ઉચિત તથા પ્રશંસાપાત્ર છે. વર્તમાન સમય સાથે સંકળાયેલ બાબતો તથા વિગતો તેમજ સામૂહિક રીતે ઉપયોગી હોય તેવી વાતોનું 'ચારણ'ના માધ્યમથી વિસ્તાર માટેનું કામ થાય તે ખૂબ આનંદ તેમજ ગૌરવની બાબત છે. પ્રકાશન ક્યારે કરવું અને કેવી રીતે કરવું તે વ્યવસ્થાનો પ્રશ્ન છે. આ વિચાર કરવા માટે તેમજ ઘણા ટૂંકાગાળામાં તેને મૂર્તિમંત કરવા માટે આપ તથા આપના સૌ સાથીદારો અભિનંદનના અધિકારી છે.

- શ્રી વી.એસ. ગઢવી - ગાંધીનગર

○○○

આઈશ્રી સોનલમા એજ્યુકેશન એન્ડ ચેરિટેબલ ટ્રસ્ટ, રાજકોટ દ્વારા 'ચારણ' નામનો અંક પુનઃ પ્રકાશિત કરવા જઈ રહ્યા છે. પ્રકાશિત થનાર અંકને સફળતા પ્રાપ્ત થાય એ જ વિભાવના સાથે મારી હાર્દિક શુભેચ્છા પાઠવું છું.

- શ્રી પ્રવીણ ગઢવી - ગાંધીનગર

○○○

સાદર જય માતાજી સાથે જણાવવાનું કે, આપના ટ્રસ્ટ દ્વારા ચારણ સમાજની કન્યાઓ તથા કુમારોને અભ્યાસ માટે પ્રોત્સાહન તથા સામાજિક ઉત્થાન માટેના થતાં કાર્યોથી ખૂબજ ગર્વ સાથે આનંદની લાગણી અનુભવું છું. પ.પૂ.વંદનીય

આઈશ્રી સોનલમાએ શરૂ કરેલ સામાજિક ઉદ્ધાર ની જ્યોત આપ મહાનુભાવો જવલંત રાખો છો. જેમાંથી આપણા ઘણા ટ્રસ્ટો પણ પ્રેરણા લઈ એજ્યુકેશન તરફ જાગૃત થઈ બાળકોને ભણવા માટે પ્રોત્સાહીત તથા સહાયભૂત થાય છે તે માટે આપને હું ધન્યવાદ પાઠવું છું.

આપની પ્રવૃત્તિઓની જાણકારી માટે તથા ભવિષ્યમાં પણ પ્રવૃત્તિઓ વધુ ઉજાગર થાય અને તેમાં વૃદ્ધિ થાય તે ઉદ્દેશથી સ્મૃતિ ગ્રંથના પ્રકાશનનું આપે જે આયોજન કરેલ છે તે માટે હું મારી હાર્દિક શુભેચ્છાઓ પાઠવતાં આનંદની લાગણી અનુભવું છું.

આપના સર્વે સાથીઓને મારા હૃદયપૂર્વકના સસ્નેહ જયમાતાજી કહેશો,

- શ્રી પુષ્પદાન ગઢવી - ભુજ(કચ્છ)

આપાભાઈ બાણુભાઈ ગઢવી

શ્રી આપાભાઈ બાણુભાઈ ગઢવી(સમઢિયાળા) ભાવનગર સરકારી ફરજમાંથી નિવૃત્તિ બાદ પોતાનો સમય સમાજસેવા સમર્પિત કરીને ઉમદા કાર્ય કરી રહ્યા છે. ભાવનગર ચારણ છાત્રાલયના વહીવટમાં અને વિકાસમાં તેઓનું સારું યોગદાન છે. ધાર્મિક પ્રવૃત્તિમાં પૂર્વકુમાનું કે સોનલમાનું કોઈ કામ હોય કે સમાજ માટેની મોરારિબાપુની સપ્તાહની વ્યવસ્થાની જવાબદારી હોય તેઓ કાયમ નિષ્ઠા સાથે જવાબદારી સંભાળે છે. લંડન બેઠેલા આપણાં હિતચિંતક દાતાશ્રી મુળજીભાઈના સંદેશા ઉપર સૌને સહયોગી બને છે તેઓને હમણાં રાષ્ટ્રીય રાજકીય પક્ષ કોંગ્રેસે નવા બનેલા બોટાદ જિલ્લાના કોંગ્રેસ પાર્ટી ઉપાધ્યક્ષ બનાવેલ છે તેઓને સમાજ અભિનંદન પાઠવે છે. નોંધ-સોનલમા ટ્રસ્ટ રાજકોટ પણ તેઓને સફળતા માટે શુભેચ્છા સાથે અભિનંદન પાઠવે છે.

સમાચાર વિભાગ

સહાનુભૂતિનો સ્પર્શ, સંવેદનાની સરિતા
અને લાગણીની હૂંફ

'વિનામૂલ્યે અનાજ કિટનું વિતરણ'

આઈશ્રી સોનલમા એજ્યુકેશન એન્ડ ચેરિટેબલ ટ્રસ્ટ(ચારણવાડી) રાજકોટ દ્વારા તા.૧૭/૫/૨૦૧૫ને રવિવારના રોજ રાજકોટ શહેરમાં વસતા ચારણ સમાજની વિધવા બહેનો તથા જરૂરિયાતમંદ પરિવાર માટે અનાજ કિટ જેમાં ૧૦(દશ) મણ ઘઉં, ૧૦(દશ) કિલો ખીચડી, ૫(પાંચ) કિલો તેલ તથા ૨(બે) કિલો ગોળનું વિતરણ કરવામાં આવ્યું હતું.

સમાજની વિધવા બહેનો અને જરૂરિયાતમંદ પરિવારો માટે અનાજની કિટ એ માત્ર ખાદ્ય પદાર્થની વસ્તુઓ જ નહિ પરંતુ સમાજ તરફથી મળતી લાગણીનો સ્નેહભીનો સ્પર્શ છે. આ ટ્રસ્ટ તરફથી મળતી વસ્તુઓ મેળવીને આ પરિવારો સન્માનપૂર્વક પોતાનું આત્મ ગૌરવ જાળવે છે. એક અનાજ કિટ રૂપિયા ૪,૭૦૦/- માં તૈયાર થાય છે, જેમાં...

: અનાજ કિટ વિતરણમાં આપેલ વસ્તુઓ :

૦ ઘઉં - ૬૯૦ મણ રૂ. ૨૫૧૮૫૦-૦૦
૦ ગોળ - ૧૮૪ કિલો રૂ. ૫૭૦૪-૦૦
૦ તેલ - ૩૫૦ કિલો રૂ. ૩૨૨૦૦-૦૦

એક પરિવાર માટેની અનાજ કિટનું આર્થિક મૂલ્ય રૂ.૪,૭૦૦/- છે.

આઈશ્રી સોનલમા એજ્યુકેશન એન્ડ ચેરિટેબલ ટ્રસ્ટ-ચારણવાડી, રાજકોટ તરફથી કુલ રૂ.૨,૮૯,૭૫૪/- તથા આ વર્ષથી ઈન્દુબેન ધીરુભાઈ ગઢવી મેમોરિયલ ટ્રસ્ટ-રાજકોટ તરફથી એક પરિવારને ૨.૫(અઢી) મણ ઘઉં લેખે કુલ ૯૨(બાણું) પરિવારને રૂ.૮૩,૯૫૦/- નું આર્થિક યોગદાન મળેલ છે.

શ્રી રામજીભાઈ ભોજગ-ભાવનગર તરફથી એક પરિવારને ૧૦(દશ) કિલો ખીચડીના કુલ ૯૨(બાણું) પરિવાર માટે રૂ.૫૦,૦૦૦/-નું આર્થિક યોગદાન મળેલ છે. તેમના તરફથી આઈશ્રી સોનલમા એજ્યુકેશન એન્ડ ચેરિટેબલ ટ્રસ્ટ, રાજકોટને કુલ રૂ.૧,૦૦,૦૦૦/-નું આર્થિક યોગદાન મળેલ છે.

ટ્રસ્ટે ગોઠવણી કરેલ આયોજન મુજબ યુથ વર્કિંગ કમિટિના યુવાનો રવિવારના રજાના દિવસે સવારે ૮.૦૦ કલાકે ચારણવાડીએ એકઠા થઈ જુદા-જુદા વાહનો જેવા કે છકડો રિક્ષા, ઓટો રિક્ષા વગેરેમાં રૂટવાઈઝ અનાજ કિટ ગોઠવી ચારણ સમાજની વિધવા બહેનો અને જરૂરિયાત મંદ પરિવારોના ઘરે જઈને આત્મીયતાની લાગણી સાથે અને કૃતજ્ઞતાના ભાવ સાથે આ વર્ષે કુલ ૯૨(બાણું) પરિવારોને અનાજ કિટનું વિતરણ કરવામાં આવ્યું.

તા.૧૭/૫/૨૦૧૫ને રવિવારે સવારે ચારણવાડી રાજકોટ ખાતે આઈશ્રી સોનલમા એજ્યુકેશન એન્ડ ચેરિટેબલ ટ્રસ્ટના ટ્રસ્ટીશ્રીઓ શ્રી નારણભાઈ જામંગ, શ્રી રામભાઈ જામંગ, શ્રી બાબુભા પાલીયા, શ્રી રમેશભાઈ જાળગ, શ્રી હરેશભાઈ આલગા, શ્રી અંબાદાનભાઈ રોહડિયા તથા શ્રી નીતુભાઈ ઝીબાએ હાજર રહી માર્ગદર્શન પૂરું પાડ્યું હતું (ટ્રસ્ટે ખરીદેલ અનાજ કિટ આશરે રૂ.૪,૩૭,૦૦૦/-).

આ પ્રસંગે ઈન્દુબેન ધીરુભાઈ ગઢવી મેમોરિયલ ટ્રસ્ટ-રાજકોટના પ્રમુખશ્રી અને યુવાનોના પોતિકાં એવા શ્રી ચંદુભાઈ સાબા (અમેરિકા)ની પ્રેરક ઉપસ્થિતિ હતી. આ પ્રસંગે ચારણસમાજના અનાજ કિટના દાતાઓ તથા આગેવાનો ઉપસ્થિત રહ્યાં હતાં જેમાં શ્રી મહેશભાઈ બુધશી, શાંતિભા સોયા, રામભા ગોરા, પ્રવીણદાન રોહડિયા, રવુભા ઘાંઘણિયા, પ્રવીણભા લાંબા,

આ ટ્રસ્ટના મેનેજિંગ ટ્રસ્ટી રામભાઈ જામંગનું મહામહીમ રાજ્યપાલ શ્રી ઓ. પી. કોહલી તથા અન્ય મહાનુભાવો સન્માન કરતા દ્રષ્ટિગોચર થાય છે, આ કાર્યક્રમમાં ગુજરાતના ૪૦ સમાજરત્નોનું પણ સન્માન કરવામાં આવ્યું હતું.

કોઈપણ ક્ષેત્રમાં સફળતા માટે સબળ નેતૃત્વ જરૂરી : રાજ્યપાલ

રાજકોટ બાલભવન ખાતે સૌરાષ્ટ્ર વિદ્યાર્થી ઉત્કર્ષ સમિતિ પ્રેરિત સાથી નેતૃત્વ ગૌરવ પ્રદાન અભિયાન સમિતિ દ્વારા સાથી કાર્યકરોનો સન્માન સમારોહ યોજાયો હતો. જેમાં ગુજરાતના રાજ્યપાલ ઓ. પી. કોહલી દ્વારા રાજ્યભરના ૪૦ સમાજરત્નોનું પુસ્તક, મોમેન્ટો અને શાલ ઓઢાડી સન્માન કરાયું હતું. રાજ્યપાલ કોહલીએ પ્રાસંગિક પ્રવચનમાં જણાવ્યું હતું કે, ૧૯ અને ૨૦મી સદીમાં થયેલી આઝાદીની ચળવળો અને આંદોલનોમાં જે સફળતા પ્રાપ્ત થઈ છે તેમાં નેતૃત્વની ભૂમિકા અગત્યની રહી છે. અમુક વખતે વ્યક્તિઓના જીવનમાં ટર્નિંગ પોઈન્ટ આવતા હોય છે. તેમ જણાવી તેમણે ગાંધીજીને ફર્સ્ટ ક્લાસની ટિકિટ હોવા છતાં આફ્રિકાની ટ્રેનમાંથી ઉતારી દેવાયાની ઘટના જણાવી. આ ઘટનામાંથી નેતૃત્વના ગુણ ખીલ્યાનું ઉદાહરણ આપ્યું હતું. રાજ્યપાલે વધુમાં જણાવ્યું હતું કે આજનો વિદ્યાર્થી આવતીકાલનો નાગરિક છે. આપણા દેશમાં લોકતંત્ર છે અને લોકતંત્ર જાળવી રાખવા માટે નાગરિકોની જવાબદારી, કર્તવ્ય અને દાયિત્વ છે. તેમણે રાષ્ટ્રના વિકાસ માટે સ્વામી

વિવેકાનંદનો સંદેશ આપી જ્યાં સુધી સફળતા ન મળે ત્યાં સુધી પુરુષાર્થ કરતા રહેવા સલાહ આપી હતી. શહીદ દિન નિમિત્તે શહીદ ભગતસિંહ રાજ્યગુરુ અને સુખદેવને શ્રદ્ધાંજલિ અર્પી હતી.

ગુજરાતના કયા કયા સમાજરત્નોનું કરાયું સન્માન

ડો.કમલેશભાઈ જોશીપુરા, જયોતીન્દ્ર મહેતા, નિરંજનભાઈ દફતરી, ધનસુખ ભડેરી, સુધીરભાઈ જોશી, અભયભાઈ ભારદ્વાજ, દિનેશભાઈ વિઠલાણી, ડો.અનામિક શાહ, પ્રદ્યુમ્નભાઈ ભટ્ટ, ગૌતમભાઈ તાળા, બાબુભાઈ માવાણી, શહેનાઝબેન બાબી, ગુણવંતભાઈ જોશી, મનોજભાઈ શુક્લ, ઘીરૂભાઈ ડોબરિયા, રામભાઈ જામંગ, જયસુખભાઈ વડાલિયા, રાજેન્દ્રસિંહ જાડેજા, ડો. જે. એમ. પનારા, જનાર્દનભાઈ પંડયા, એલ. એસ. સૈયદ, દિલસાખ શેખ, નલિનીબેન ઉપાધ્યાય, જીતેન્દ્ર તળાવિયા, જશુમતીબેન વસાણી, જે. ડી. બાલઘા, સુનિલ મહેતા, મસ્તરામ દુધરેજિયા, મનસુખભાઈ રાઠોડ, અરૂણ દવે, અતુલ પાઠક, ડો. જનક પંડયા, અક્ષય ઓઝા, સ્વ. રામભાઈ ઠાકર.

- સૌ: દિવ્યભાસ્કર (તા. ૨૪/૩/૧૫) રાજકોટ

૦૦૦

**ચારણપીઠમાં ખડપીઠથી જ્ઞાનપીઠ સુધીના
લોકોને નોતરવાની શક્તિ છે : મોરારિબાપુ
'કાગકથા'માં શ્રી મોરારિબાપુ દ્વારા
યોગેશ ગઢવીનું અભિવાદન.....**

ચારણ એ એવી હાલતીચાલતી પીઠ છે, જેનામાં ખડપીઠથી જ્ઞાનપીઠ સુધી બધાને નોતરવાની શક્તિ છે. એમ રામ કથાકાર શ્રી મોરારિબાપુએ પદ્મશ્રી દુલા ભાયા કાગની સ્મૃતિમાં યોજાયેલી 'કાગકથા'નું સમાપન કરતા તાજેતરમાં કહ્યું હતું.

ચારણપીઠની શક્તિનું વર્ણન કરતાં શ્રી મોરારિબાપુએ કહ્યું કે ખડપીઠ એ શ્રમજીવીઓની છે, જેને ચારણપીઠ જીવવાનું જોમ આપે છે. વેપારીઓ અને મહાજનોની દાણાપીઠને ચારણપીઠ જે મળ્યું હોય તેને સમાજ માટે વાપરવાનો સંદેશો આપે છે. વ્યાસપીઠને કોઈ અસ્પૃશ્ય નથી. તેથી ચારણપીઠે વ્યાસપીઠની મર્યાદાને અક્ષણ રાખી છે. ચારણપીઠે વિદ્યાપીઠનું કામ કર્યું છે એમ તેમણે પાંચ પ્રકારની પીઠનો મહિમા વર્ણવતાં કહ્યું હતું.

શ્રી મોરારિબાપુ તા.૩૧મી મેના સાંજે કાગકથાના અંતિમ દિવસે અંધેરીની ભવન્સ કોલેજના પ્રાંગણમાં એકઠી થયેલી હજારોની મેદનીને સંબોધવા બિહારથી આવ્યા હતા. ૨૮થી ૩૧ મે દરમિયાન રોજ સાંજે ચાર કલાકની કાગકથામાં જાણીતા લોકગાયક અને ગુજરાત રાજ્ય સંગીત નાટ્ય અકાદમીના અધ્યક્ષ યોગેશ ગઢવી અને તેમના સાથી કલાકારોએ કવિશ્રી દુલા કાગના દુહા, છંદ, ગીતો, ભજનો, વાર્તા અને તેમનાં જીવનકવનનાં પ્રસંગોની રસલહાણ કરી હતી. ચારણપીઠ ઉપર યોગેશભાઈ બિરાજમાન હતા અને તેમના સાથી કલાકારોમાં શ્રદ્ધા શ્રીધરાણી, બિહારી હેમુ ગઢવી, ચેતન ગઢવી, ભરતદાન ગઢવી, આદિત્ય ગઢવી, મેરાણ ગઢવી, પ્રવીણ પંચાલ, અનુભા ગઢવી સહિતનો સમાવેશ હતો. 'જન્મભૂમિ' આ કાગકથાનું મીડિયા પાર્ટનર હતું. ગુજરાતી વિચારમંચના અધ્યક્ષ જસ્મિન શાહની 'સોહમ' ચેનલ દ્વારા આ સંપૂર્ણ કાર્યક્રમનું જીવંત પ્રસારણ ટેલિવિઝન ઉપર કરવામાં આવ્યું હતું. આ

કાગકથાના સમાપન પૂર્વે જ યોગેશ ગઢવીને અમેરિકામાં કાગકથા કરવાનું આમંત્રણ મળ્યું હતું. શ્રી મોરારિબાપુએ તત્કાળ કહ્યું કે 'હું હોઈશ તો એ કથાના સમાપનમાં પણ હાજર હોઈશ.'

કથામાં શાહબુદ્દીન રાઠોડ, મનહર ઉઘાસ, ભાગ્યેશ જહા, ભાજપના ઉપાધ્યક્ષ પુરુષોત્તમ રુપાલા, ભાજપના ગુજરાતી સેલના મુંબઈના પ્રમુખ ભાર્ગવ પટેલ, ઘનશ્યામ કવિ અને દમયંતી બરડાઈ, સરિતા જોશી, ફિલ્મ અભિનેતા જિતેન્દ્ર, રાજુ શ્રીવાસ્તવ, દિશા વંકાણી વગેરે હાજર રહ્યાં હતાં. કવિ કાગના પરિવારજનો અને અંગત સગાં પણ ઉપસ્થિત હતાં.

શ્રી બાપુએ શબરીના પદ્મગુરુને યાદ કરતાં કહ્યું કે પદ્મગુરુએ નિર્વાણ પહેલાં શબરીને કહ્યું હતું કે રામ તારા આંગણે આવશે. શબરીને તેના ગુરુના વચનમાં વિશ્વાસ હતો એટલે તે રામચંદ્રની વર્ષો રાહ જોતી રહી. રામચંદ્ર આવ્યા તેના કરતાં અધિક આનંદ તેને ગુરુના વચન સત્ય બન્યાં તેનો હતો. શ્રી બાપુએ આ વાત સૌરાષ્ટ્રના એક નાના ગામ મજાદરમાં કાગકથા કરવાના વહેતા મૂકેલા વિચારને શિરોમાન્ય ગણીને યોગેશ ગઢવીએ કાગકથાનું આયોજન કર્યું તેના સંદર્ભમાં કહી. ચારણપીઠના વક્તા યોગેશ ગઢવીની મુક્ત પ્રશંસા કરતાં બાપુએ કહ્યું કે હાથમાં ગંગાજળ લઈને સંકલ્પ કરીને ઘણા જ્ઞાતિવાળાને પાછળથી ફરી જતાં મેં જોયા છે, પણ આ જણે તો આંખમાં આંસુ સાથે સંકલ્પ કર્યો અને તે પાળી બતાવ્યો છે. શ્રી બાપુએ વધુમાં કહ્યું કે યોગેશ કાગકથા કરવાનો સંકલ્પ મને જણાવ્યો તો મેં કહ્યું કે હું અવશ્ય તેમાં હાજરી આપીશ. આ કાગકથા સૌરાષ્ટ્ર કે કચ્છમાં નહીં પણ મુંબઈમાં કરી તેનો મને સૌથી વધુ આનંદ છે. યોગેશભાઈએ જણાવ્યું કે, ગુજરાત રાજ્ય સંગીત નાટક અકાદમી આ કાગકથાના આયોજનમાં સહભાગી થઈ છે. ગુજરાત સરકારે અકાદમીને ગુજરાત સંગીત, નાટક અને લોકસાહિત્યનો પ્રસાર કરવા માટે વર્ષ ૨૦૧૫-૧૬ માટે રૂ.૨૬ કરોડ મંજૂર કર્યા છે. તેના ભાગરૂપે આ આયોજન કરવામાં આવ્યું છે. ભવન્સ કલ્ચરલ સેન્ટરના

લલિતભાઈ શાહ તથા નાટ્યકાર પ્રવીણ સોલંકી, શોભિત દેસાઈ, પરેશ વોરા, અનિલ ટોલિયા, હેમાબેન ગઢવી, મહેન્દ્ર કામદાર, ગણેશ નાયડુ, સંજય ગોરડિયા વગેરેનો આયોજન કાર્યક્રમમાં સહભાગ હતો.

- સૌ : ફૂલદળ (તા. ૨૫/૬/૧૫) રાજકોટ

૦૦૦

'ચારણ સાહિત્યકારશ્રી આશાનંદ ગઢવીને માતૃ વિયોગ'

ઝરપરા, તા. મુંદરા (કચ્છ), તા. ૪/૭/૧૫
ઝરપરાના ચારણ સમાજના મોભી સ્વ. શ્રી સુરાભાઈ વિશ્રામભાઈ રવિયાના પત્ની અને ચારણી સાહિત્યકાર, લેખક, કવિ અને શ્રી ઝરપરા ગુપ શાળાના આચાર્યશ્રી આશાનંદ ગઢવીના માતૃશ્રી વાલભાઈ પુનશી ટાપરીયાનો તા. ૪/૭/૧૫ નું વહેલી સવારે ૮૦ વર્ષની વયે નિધન થતા ઝરપરા ગામ, ચારણ સમાજ અને આસપાસના ગામોમાં શોકનું મોજું ફરી વળ્યું હતું. તેમના નિવાસ સ્થાનેથી નીકળેલ સ્મશાન યાત્રામાં ઝરપરા ચારણ સમાજના અગ્રણીઓ, રાજકીય આગેવાનો, સંઘ અને વિવિધ ક્ષેત્રોના કાર્યકરો, ભુજપર, દેશલપર, નવીનાળ, બોરાણા વગેરે આસપાસ ગામડાંના ગ્રામજનો મોટી સંખ્યામાં જોડાયા હતા.

સદ્ગત વાલભાઈમા ઉદાર અને પરગજુ હતા. સાધુ સંતો, સમાજના કાર્યકર્તાઓ અને આવેલ અતિથિઓને ભાવથી ભોજન કરાવતા. તેના પુત્રો, પૌત્રો, પ્રપૌત્રો, દીકરીઓ અને દોહિત્રોનો વિશાળ પરિવાર છે. તેમને સમાજના વિવિધ ક્ષેત્રના અગ્રણી રાજકીય, સામાજિક, ધાર્મિક આગેવાનોએ શ્રદ્ધાંજલિ આપી હતી.

૦૦૦

કવિ 'આપ' ની સ્મૃતિમાં 'સંભારણા' કાર્યક્રમ

સૌરાષ્ટ્રના જાણીતા કવિ, લેખક, ગાયક સ્વ. આપાભાઈ ગઢવી (કવિ 'આપ') ની ૨૧મી પુણ્યતિથિ નિમિત્તે કવિ આપ પરિવાર દ્વારા 'સંભારણા' કાર્યક્રમ યોજાઈ ગયો.

સ્વામિનારાયણ મંદિરના કોઠારીસ્વામી વિવેકસ્વામી, રાજેન્દ્રદાસજી તોરણિયા અને સંતગણ

સહિત ઉપસ્થિત કલાકાર સમૂહ દ્વારા દીપ પ્રાગટ્ય બાદ વિવેકસ્વામીએ સ્વ. કવિના બૃહદ સાહિત્યિક પ્રદાનને બિરદાવતાં સ્વામિનારાયણ મંદિર પરિસરના સ્થળ અનુગ્રહના નિમિત્ત બન્યાનો રાજીપો વ્યક્ત કર્યો હતો.

ભીખુદાનભાઈ ગઢવીએ આપાભાઈના ઉત્તમ લોકકવિ સાથોસાથ ઉમદા લોકગાયક, સંશોધક, સંપાદક હોવાના 'સંભારણા' રજૂ કરી દેશ-વિદેશમાં આપાભાઈ અને 'એમની ઝૂંપડીએ કોક તો જાજો', 'બાપલિયો ભણીને રોજ બોલાવું' સહિતની કૃતિઓની શાખની વિગતે વાત કરી હતી. લોકસંગીતના કાર્યક્રમની એવી કોઈ રાત નહિ હોય કે જ્યાં આપાભાઈની કૃતિ રજૂ ન થતી હોય એમ કહી ધીરૂભાઈ સરવૈયાએ આપાભાઈના સોરઠી સંસ્કાર, ખમીર અને દૂધના ગુણનું પ્રતિનિધિત્વ કરતી રચના રજૂ કરી શ્રોતાઓની દાદ મેળવી હતી. સાંઈરામ દવેએ આપાભાઈ જેવા સર્જકની કૃતિઓની સળંગ પ્રસ્તુતિ અનુસંધાનના 'સંભારણા' કાર્યક્રમ એનું અલગ જ ગૌરવ વૈશિષ્ટ્ય ધરાવે છે એમ ઉમેરી આપાભાઈની કૃષ્ણ કવન અને બુદ્ધિ મહિમા વિષયક રચનાઓ રજૂ કરી હતી.

- સૌ. ફૂલદળ (તા. ૨૭/૬/૧૫) રાજકોટ

૦૦૦

રાજકોટના ગઢવી (ચારણ) વિનામૂલ્યે ફૂલસ્કેપ ચોપડા વિતરણ

લાખાભાઈ વિહળભા જામંગ ચેરિટેબલ ટ્રસ્ટ, રાજકોટ સંચાલિત જીવણીમાં મુલરવ બૂક બેન્ક તથા ગઢવી ફેન્ડસ ગુપ (અનિલભાઈ મુલરવ, ધર્મશભાઈ માલા, રણજીતભાઈ મહેડુ, હિરેનભાઈ નૈયા, હેમુ બાવડા, મેહુલ જામંગ, ધમેન્દ્ર બોક્ષા, સુખદેવ સાગરદાન ગઢવી) દ્વારા ધો. પથી કોલેજ સુધીના ગઢવી સમાજના રાજકોટના વિદ્યાર્થી ભાઈ-બહેનો માટે 'ફૂલસ્કેપ ચોપડા'નું વિનામૂલ્યે ૩૦૦ થી વધારે વિદ્યાર્થીઓને વિતરણ સોનલ જનરલ સ્ટોર, રાજકોટ ખાતે કરવામાં આવ્યું હતું.

- સૌ. ફૂલદળ (તા. ૪/૬/૧૫) રાજકોટ

૦૦૦

વસમી વિદાય

સમાજના હિતચિંતક, પુસ્તકપ્રેમી, હરતી-ફરતી લાઈબ્રેરી છતાં નિર્લેય જીવન જીવતા હતા. આપણાં સાદા અને સરળ માનવી નારણભા પુનાભા ફૂંદડા જેઓ હમણાંજ આપણી વચ્ચેથી વિદાય લીધી છે(તા.૨૭/૭/૨૦૧૫) તેઓનો જન્મ તા.૨૧/૪/૧૯૪૪ વાઘકપર ગામે. ધો.૫ સુધી વાઘકપર તેમજ ત્યારબાદ ભાવનગર ચારણ બોર્ડિંગમાં બે વર્ષ સુધી અભ્યાસ કરેલ. ઘરની પરિસ્થિતિના કારણે અભ્યાસ છોડેલ અને વડોદરા ખાતે પોલીસમાં નોકરી મેળવેલ. ત્યાં ૪ વર્ષ નોકરી કરી પિતાશ્રીની નાદુરસ્ત તબિયતના કારણે પોલીસની નોકરી છોડી અને રાજકોટ વિભાગના વાંકાનેર એસ.ટી.ડેપોમાં વોચમેન તરીકે જોડાયેલ તેમાંથી એસ.ટી.માં ડ્રાઈવર તરીકે તા.૩૦/૪/૨૦૦૨ સુધી ફરજ બજાવેલ.

પિતાશ્રી પુનાભા કાળાભા ફૂંદડાની આઈશ્રી સોનલ પ્રત્યેની અપાર શ્રદ્ધાના કારણે તે વખતેના 'ચારણ' અંક ઘરે આવતા તેના કારણે વાંચનનો બહુજ શોખ હતો. રાજકોટ ડેપોના તત્કાલીન ડેપો મેનેજરશ્રી અને ઢાંકના દરબાર સાહેબશ્રી સહદેવસિંહજી વાળા સાહેબ સાથે સંપર્કમાં આવતાં સાહિત્ય પ્રત્યે ખૂબજ રુચિ વધી અને સતત સાહિત્યનું વાંચન તેમનો રોજીંદો ક્રમ બની ગયો હતો.

પ.પૂ.આઈશ્રી કંકુકેશરમાં પ્રત્યે અનન્ય શ્રદ્ધા તેમજ માતાજી સાથે તે વખતે આઈમાંના પ્રારંભિક સમયે સૌરાષ્ટ્રના પ્રવાસો કરાવેલ અને આઈમાં સાથે અનેક પ્રવાસો કરેલ અને માતાજીને એસ.ટી.ની બસમાં ગઢ વાળા(ભાણોલ)થી રાજકોટ અનેક વખત લઈ અને ચારણોના ગામોમાં પ્રવાસમાં સાથે રહેલ.

આઈમાને સૌ પ્રથમવાર મીતાણા ખાતે તેઓ લઈ આવેલ. કુળદેવીશ્રી દુઘળમાં તેમજ સોનલમાં પ્રત્યે અથાગ શ્રદ્ધા તેમજ રોજે-રોજ દેવીયાણના પાઠનું વાંચન તથા સદગુરુ શ્રી રણછોડદાસજી બાપુ પ્રત્યે પણ અનન્ય શ્રદ્ધા ધરાવતા.

રાજકોટ ખાતે યોજાતા સમૂહ લગ્નમાં પ્રથમ

વર્ષથી લઈને પોતાના શરીરે સાથ આપ્યો ત્યાં સુધી પાણીની વ્યવસ્થામાં પોતાની નિરંતર સેવા આપતા હતા. અંજારના ઈતિહાસવિદ્શ્રી ટપુભાઈ રાબા સાથે તેમના ખૂબજ સારા સંબંધ રહેલ અને ટપુભાઈ સાથે ચારણ અને ચારણી સાહિત્ય બાબતે અનેક વાર કલાકો સુધી મંથન કરેલ.

ચારણી સાહિત્ય તેમજ લોકસાહિત્યના અનેક અપ્રાપ્ય પુસ્તકો પોતાની લાઈબ્રેરીમાં રાખેલ. પુસ્તકના મુળ સ્વરૂપમાં ફેરફાર ન થાય તેના માટે ખૂબજ મહેનત/પ્રયત્નો કરતા. પોતાના કલેક્શનમાંથી કાળીપાટના ચારણ સંતશ્રી પૂજ્ય પાલુભગતના આશ્રમે બનાવેલ લાઈબ્રેરીમાં પણ પુસ્તકોનું યોગદાન આપેલ છે. ફૂલછાબ દૈનિક વર્તમાન પત્રના તેઓ ખૂબજ ચાહક હતા અને છેલ્લે સુધી રોજ સવારના ત્રણ કલાક સુધી સંપૂર્ણ વાંચન કરતા.

કવિવરશ્રી રવીન્દ્રનાથ ટાગોર, સ્વામિ વિવેકાનંદ, આઈશ્રી સોનલમાં, શ્રીમદ્ રામચંદ્ર તથા રણછોડદાસજી મહારાજ તેમના આદર્શ હતા.

સમાજમાં મૂક સેવા કરવી તેવો તેમનો મંત્ર હતો અને ચારણ સમાજનું ક્યાંય પણ હિન અથવા કવિની પોતાની રચનામાં ભેળસેળ કરીને. કાવ્ય છપાય તો તેનો યોગ્ય રીતે પ્રતિકાર કરતા. અનેક વખતે ટપુભાઈ રાબા સાથે મળીને દૈનિક પેપર તથા મેગેઝિનમાં ભૂલો સુધરાવેલ હતી.

પોતાનો સમાજ પ્રત્યેનો ભાવ તથા સામાજિક એકતા થાય તેમજ યુવાનોને આગળ કરવા તથા શિક્ષણમાં જાગરુકતા વધે તે અંગે ખૂબજ લાગણી હતી.

છેલ્લે તા.૩૧/૧/૧૫ના રોજ આઈશ્રી કંકુકેશરમાં તેમના ઘરે પધારેલ ત્યારે પણ આઈમાંને યુવાનોને જાગૃત કરવા તેમજ શિક્ષણ પ્રત્યે જાગૃતતા અંગે માતાજી પોતે કંઈક કરે તવી ઈચ્છા તેમણે માતાજી સાથે કરેલ ચર્ચામાં જણાવેલ. દરેક ચારણના ઘરે 'દેવિયાણ'ના પાઠ થાય તેવી તેમની ઈચ્છા હતી. આઈશ્રી સોનલમાં કવિશ્રી કાગ તેમજ તેમના શિક્ષણ ગુરુ શ્રી પિંગળશીબાપુ પ્રત્યે ખૂબજ શ્રદ્ધા ધરાવતા તેમના જીવન મંત્રમાંથી પોતે પ્રેરણા લેતા.

૦૦૦

મા પરામ્બા જગત જનની આદ્યશક્તિની અસીમ કૃપાથી તથા મા સોનલની મહેરથી ગામ શેરડી (સુરત) મુકામે સોનલધામ પ્રાણ પ્રતિષ્ઠા મહોત્સવનું આયોજન પૂર્ણ થયેલ છે.

આ શુભ પ્રસંગે બે દિવસીય મહાયજ્ઞ રાખવામાં આવ્યો હતો. યજ્ઞના મુખ્ય આચાર્યશ્રી વ્રજેશભાઈ (શાસ્ત્રીજી) વડોદરાવાળા તથા પ્રો. જે.કે. ભટ્ટ સાહેબ વેદાંત આચાર્ય સંસ્કૃતના પ્રખર નિષ્ણાત દ્વારા સંગીતમય શૈલીમાં યજ્ઞના પવિત્ર કાર્યને પ્રભાવશાળી રીતે સંપન્ન કરવામાં આવ્યું.

યજ્ઞમાં બિરાજેલ ગઢવી પરિવારો શ્રી અશોકભાઈ મનહરદાન મહેડુ, શ્રી કેશુભાઈ એમ. ભાન, શ્રી જગદીશભાઈ ટી. જાળગ, શ્રી રાજેશભાઈ એન. ઠાકરીયા, શ્રી રમેશભા ખોડીદાનભા ઘાંઘણિયા, શ્રી ગૌરાંગ ભરતભાઈ ખાત્રા, શ્રી લખુભાઈબી. ભાન તથા શ્રી દેવેન્દ્ર જી. બાહરટ.

યજ્ઞમાં પધારેલ ત્રણે માતાજીઓ પૂ.બનુમા, પૂ.કંકુકેસરમા તથા પૂ.સુવાબાઈસમાએ આહુતિ આપી પ્રાણ પ્રતિષ્ઠા મહોત્સવને પવિત્ર અને જીવંત બનાવેલ.

પ્રાણ પ્રતિષ્ઠાની મૂર્તિના દાતાશ્રીઓ : શ્રી સોનલમાની મૂર્તિ- શ્રીમતી ભાવનાબેન ઉત્તમભાઈ પટેલ, શ્રી કરણીમાની મૂર્તિ- શ્રી બજરંગસિંહ કવિયા પરિવાર તરફથી, શ્રી અંબેમાની મૂર્તિ- શ્રી મનહરદાન રવાભાઈ ગઢવી પરિવાર તરફથી (હ:પ્રવીણભાઈ એમ.ગઢવી), શ્રી ખોડીયારમાની મૂર્તિ- શ્રી યોગેશદાન ગોવિંદદાન ઈશરાણી તથા શ્રી સંદિપદાન અજીતદાન મહેડુ, શ્રી હનુમાનજીની મૂર્તિ - શ્રી સોનલ યુવક મંડળ સુરત તરફથી, શ્રી ગણેશજીની મૂર્તિ-શ્રી રાજસ્થાન યુવક મંડળ, સુરત તરફથી.

મહાપ્રસાદના દાતા : શ્રી પરબતભાઈ એચ. ભાન સુરત- ત્રિશુલ એન્ટરપાઈઝ.

આશીર્વાચન : પ.પૂ.બનુમા આઈશ્રી કંકુ કેસરમાં, શ્રી ૧૦૦૮ સુવાબાઈસા જુડિયાધામ જોધપુર, શ્રી કિરણબા(વંદનાબા) વિગેરેએ આ પવિત્ર પ્રસંગમાં ઉપસ્થિત રહી ચારણોની સુખાકારી માટે અંતરના આશીર્વાદ આપ્યા.

અતિથિ મહેમાનશ્રીઓમાં સૌરાષ્ટ્ર, ગુજરાત, રાજસ્થાન, મધ્યપ્રદેશથી ઘણાં મહાનુભાવો પધાર્યા હતા. નિમાડ(મધ્યપ્રદેશ)થી મોટી સંખ્યામાં ભાઈઓ તથા બહેનોએ આ પવિત્ર પ્રસંગમાં હાજરી આપી પ્રસંગની શોભા વધારેલ હતી.

સોનલધામ મંદિરના નિર્માણના મુખ્ય કાર્યકર્તાઓ : શ્રી કેશવભાઈ ભાન, શ્રી રાજુભાઈ તમાકુવાળા. સોનલધામ મંદિર, સ્ટ્રક્ચર ડીઝાઈન સહયોગ : શ્રી જગદીશભાઈ ટી. જાળગ.

સોનલધામ મંદિર નિર્માણના આર્કિટેકટ સહયોગ : શ્રી રાજુભાઈ નથુભાઈ ચારણ.

મહોત્સવની સફળતાની મુખ્ય ચાવીઓ : ચારણ શક્તિ સમાજ ટ્રસ્ટ સુરતે કેટલાક વડીલોને રાજસ્થાન રૂબરૂ આમંત્રણ પત્રિકા પહોંચાડવા તથા મૂર્તિઓ બનવા અંગેનો પ્રગતિ રિપોર્ટ મેળવવા મોકલ્યા. જેમાં શ્રી નરસંગભાઈ ઠાકરીયા, શ્રી જોરૂભાઈ મુળિયા, શ્રી ગંભીરદાન બારહટ તથા શ્રી બજરંગસિંહ કવિયાનો સમાવેશ હતો. આ વડીલોએ પૂ.કંકુકેસરમાંની ભાણોલ ગઢવાડા મુકામે રૂબરૂ મુલાકાત લઈ ભાવપૂર્વક આમંત્રણ પત્રિકા આપી જેનો પૂ.કંકુમાએ સ્વીકાર કર્યો અને સુરત પધારી મહોત્સવને સફળ બનાવ્યો.

શ્રી ૧૦૦૮ સુવાબાઈસા(અન્નદાતા) જુડિયાધામ જોધપુરને પણ રૂબરૂ આમંત્રણ પત્રિકા આપી તેઓએ ખૂબ જ પ્રસન્નતા અનુભવી આમંત્રણનો સ્વીકાર કરી શિષ્યો સાથજે સુરત મુકામે મહોત્સવમાં હાજરી આપી. સુરત ચારણ સાથે આથી ખૂબ જ પ્રસન્નતા અનુભવી.

દેશનોક કરણીમાતાજીના મંદિરના ટ્રસ્ટી મંડળ સાથે મુલાકાત કરી દરેકને આમંત્રણ આપ્યું જેનો ટ્રસ્ટીમંડળે સ્વીકાર કર્યો અને મહોત્સવમાં સારી સંખ્યામાં હાજરી આપી પ્રસન્ન ઉત્સાહમાં વધારો કર્યો.

જયપુરમાં રહેતા અન્ય ચારણ આગેવાનોનો રૂબરૂ સંપર્ક કરી દરેકને રૂબરૂ આમંત્રણ આપ્યું સમાજના આગેવાનો સાથે જીવંત સંપર્કનો ઉત્તમ લાભ જોવા મળ્યો. જયપુરમાં તૈયાર થયેલ માતાજીની મૂર્તિઓમાં શ્રી સોનલમાં, શ્રી અંબામાં, શ્રી કરણીમાં, શ્રી ખોડીયારમાંની મૂર્તિઓનો પ્રગતિ રિપોર્ટ મેળવ્યો તથા જરૂરી સુધારા વધારા અંગે સૂચનો કર્યા.

રાજસ્થાનના આ પ્રવાસે સાડા ત્રણ પાડાની એકતાનું સુંદર દર્શન કરાવ્યું.

મઢડા મુકામે પૂ.બનુમા તથા મઢડા ચારણ સમાજ, જૂનાગઢ ચારણ સમાજ તથા રાજકોટ ચારણ સમાજ, ગાંધીનગર અમદાવાદ ચારણ સમાજ તથા ખંભાળીયા, જામનગર તથા જાંબુડા ચારણ સમાજની રૂબરૂ મુલાકાત લઈ શ્રી અશોકભાઈ મહેડુ તથા કેશુભાઈ ભાને આમંત્રણ પત્રિકાઓ આપી જેનું સુંદર પરિણામ જોવા મળ્યું. પૂ.બનુમાની નાદુરસ્ત તબિયત હોવા છતાં સુરત પધારેલ જેથી પૂ.બનુમાનો ચારણ સમાજ આભાર માને છે. ભાવનગર મુકામે શ્રી વજુભાઈ ખાત્રા દ્વારા ચારણ સમાજને આમંત્રણ પત્રિકા રૂબરૂ આપેલ હતી.

શ્રી રામભાઈ ખોડીદાન ઘાંઘણિયા દ્વારા કચ્છમાં વરાણા મુકામ સહિત ચારણ સમાજને આમંત્રણ પત્રિકા રૂબરૂ પહોંચાડવામાં આવી હતી.

સુરત ચારણ શક્તિ સમાજના પ્રમુખશ્રી રાજેશભાઈ ઠાકરીયા તથા તેમની ટીમે વોટ્સઅપ દ્વારા ટેલિફોન દ્વારા તથા રૂબરૂ સંપર્ક કરી આમંત્રણ પત્રિકાની વહેંચણીનું સુંદર કાર્ય પુરું કર્યું. જેનું સુંદર પરિણામ મહોત્સવમાં ચારણોની વિશાળ હાજરી થકી દેખાયું.

પ્રવચન : સુરત ચારણ શક્તિ સમાજ ટ્રસ્ટના પ્રમુખશ્રી રાજેશભાઈ ઠાકરીયાએ પધારેલ મહેમાનોનું સ્વાગત કર્યું તથા મંદિરના માહાત્મ્ય વિશે સુંદર પ્રવચન આપ્યું. મંદિરના નિર્માણમાં સહકાર આપવા બદલ

તમામ જ્ઞાતિજનોનો આભાર માન્યો.

સમાજના વડીલોશ્રી આપાભાઈ એ. ગઢવી સાહેબ, શ્રી નટુભાઈ મોડ સાહેબ, શ્રી આવડદાન ચારણ સાહેબ, શ્રી વિક્રમભાઈ ભાનની તેમની સામજિક સેવા બદલ વિશેષ આભાર માનેલો.

પૂ.કંકુમાએ તેઓના પ્રવચનમાં મા સોનલના અનેક પરચાઓ વિશે તાદશચિત્ર ખડુ કર્યું. સુરતના મહોત્સવના સુંદર આયોજન અંગે સંતોષ તથા પ્રસન્નતા વ્યક્ત કરી. સુરતના ચારણોની સાડાત્રણ પાડાની એકતા વિશે વિશેષ નોંધ લીધી તથા ચારણોની પ્રગતિ માટે આશીર્વાચન આપ્યા.

સુરત ચારણ શક્તિ સમાજે પધારેલ મહેમાનોનું શાલ ઓઢાડી તથા ફૂલહારથી સન્માન કર્યું. શુભેચ્છા સંદેશ : આત્મીય ભાઈશ્રી ધીરુભાઈ બચુભાઈ લાંબા, લંડન તરફથી ટેલિફોન ઉપર મહોત્સવની સફળતા માટે ખૂબજ ભાવપૂર્ણ સંદેશો મળેલ છે. ધીરુભાઈ જ્ઞાતિપ્રેમી છે. ખૂબજ ઉમદા સ્વભાવ ધરાવે છે અમારું ગૌરવ છે.

શ્રી રામભાઈ જામંગ સાહેબ મેનેજિંગ ટ્રસ્ટી સોનલમા એજ્યુકેશન ટ્રસ્ટ રાજકોટ તરફથી મહોત્સવની સફળતા ઈચ્છતો સંદેશો મળેલ છે તેમજ તેઓ તરફથી આ પ્રસંગે આપવાના થતા ફાળા અંગે પણ મહેચ્છા વ્યક્ત કરેલ છે.

સુરત ચારણ સમાજ રામભાઈની ભલી લાગણી બદલ તેઓના આભારી છે. આ મહોત્સવને સફળ બનાવવા સુરત ચારણ યુવાગુપ્તે ખૂબ જ જહેમત ઉઠાવેલ તેમનો પણ પ્રમુખશ્રીએ આભાર માનેલ છે.

આ મહોત્સવમાં કાઠી દરબારો, આયરો, ભરવાડો તથા પાટીદારોએ પણ ભાવપૂર્ણ હાજરી આપેલ હતી. આ સભાનું સંચાલન ડૉ. રમેશભાઈ ખડીયાએ સુંદર રીતે કર્યું હતું.

અંતમાં આ ભવ્ય મહોત્સવની શાંતિપૂર્ણ સમાપ્તિ માટે માં સોનલની કૃપાની અહોભાવથી અને હૃદયપૂર્વક ચારણ સમાજે નોંધ લીધી છે.

- અહેવાલ : નરસંગભાઈ ઠાકરીયા
જોડભાઈ મુળિયા, સુરત.

પાંગરતી પ્રતિભા

જામંગ પૂજા રાજેશભાઈ
રાજકોટ
M.Com. Sem-4
(English Medium) 71%

સાખરા પ્રેમા આશાભાઈ
ઝરપરા(કચ્છ)
Std.12 (Science - Gr.B)
95.72 PR

સાજકા હેમાલી કમલેશભાઈ
રાજકોટ
Std.12 (General)
89.19 PR

લાંગા અંકીતા જગદિશભાઈ
રાજકોટ
B.Ed. -- Distinction First

ઠાકરીયા વિશાલ અજીતભાઈ
Std.12 (General)
99.96 PR

ગઢવી માનશી મહેન્દ્રભાઈ
રાજકોટ
Std.10 -- 90.14 PR

ગઢવી દેવકુમાર અજીતભાઈ
B.E.(Electrical) Sem-2
9.28 CPI - 9.57 SPI

ગઢવી સૌરભ દિનેશભાઈ
રાજકોટ
Std.12 (General)
91.14 PR

ઘાંઘણિયા વિમલ ભરતભાઈ
રાજકોટ
Std.10 -- 96.04 PR

-- ધો. ૧૦ --

૧. નૈયા પાર્થ મહેશભાઈ	98.86 PR
૨. રાબા પારસ ધનરાજભાઈ(CBSE)	96.00 %
૩. લાંબા રાજન અરૂણભાઈ	92.74 PR
૪. ગઢવી જાનવી ચંદ્રેશભાઈ	92.21 PR
૫. મુલરવ રૂપલ મનસુખભાઈ	92.21 PR
૬. મામૈયા હીરેન ખીમાભાઈ	91.66 PR
૭. ગઢવી માનસી મહેન્દ્રભાઈ	90.14 PR
૮. સોયા રાહુલ આલાભાઈ	90.14 PR
૯. ગઢવી સુજલ સંજયભાઈ	89.49 PR
૧૦. ગઢવી અવની મહેશભાઈ	88.98 PR
૧૧. લીલા ચેતન બટુકભાઈ	87.67 PR
૧૨. પાલીયા મૌલિક કિશોરભાઈ	87.34 PR
૧૩. રોહડિયા કિશન અશોકભાઈ	87.34 PR
૧૪. લાંબા વિવેક વિજયભાઈ	86.58 PR
૧૫. નૈયા મયુરદિપ નકુભા	85.15 PR
૧૬. બાટી પ્રિયંકાબેન શૈલેષભાઈ	84.51 PR
૧૭. નડીર જયપાલ નરહરદાન	83.16 PR
૧૮. સાખરા રાણશી માણેકભાઈ	81.00 %
૧૯. ભાંસળીયા જયદીપ એન.	78.23 PR
૨૦. લાંબા વિજય અમરસિંહભાઈ	79.85 PR
૨૧. રતન જનક ગોવિંદભાઈ	79.85 PR
૨૨. લાંગાવદરા ઈશ્વરદાન બી.	74.96 PR
૨૩. ઘાંઘણીયા પ્રદિપ બહાદુરભાઈ	74.31 PR
૨૪. લાંગાવદરા કમલેશ દિલુભાઈ	72.00 PR
૨૫. નૈયા જયદીપ બાબુભાઈ	71.32 PR
૨૬. કિડીયા પાર્થ દેશળભાઈ	69.16 PR
૨૭. જેસળ રવિ ગોવિંદભાઈ	65.35 PR
૨૮. બળદા વૈશાલી ભરતભાઈ	61.78 PR

શિવાની કિરણદાન ગઢવી
રાજકોટ
Std.11 (General)
93.00 %

-- ધો. ૧૨ --

(સામાન્ય પ્રવાહ / વિજ્ઞાન પ્રવાહ)

૧. ખાત્રા નમ્રતા મનુભાઈ	98.54 PR
૨. માધળ રિધિબેન નરહરદાનભાઈ	97.25 PR
૩. બાવડા યોગીતાબેન વિજયભાઈ	96.95 PR
૪. ઘાંઘણીયા મમતા પ્રવિણભાઈ	96.55 PR
૫. ઘાંઘણીયા કરણ સુરેશભાઈ	94.21 PR
૬. કુંચાળા પુજાબા ખોડીદાનભાઈ	93.62 PR
૭. ભાંસળીયા કિશન કાન્તીભાઈ	93.22 PR
૮. ગઢવી લજ્જાબેન બી.(CBSE-Sci)	93.00 %
૯. લાંબા નયના ગોવિંદભાઈ	92.22 PR
૧૦. જામંગ રવિકુમાર સંજયભાઈ	91.86 PR
૧૧. લાંબા નેહલ મહેશભાઈ	91.50 PR
૧૨. કુંચાલા કુલદીપ ગલતુભાઈ	91.20 PR
૧૩. ગઢવી અમિત મનુભાઈ	91.14 PR
૧૪. સાખરા ભાવેશ પેથાભાઈ	89.74 PR
૧૫. નરેલા પૂજાબેન કેશુભાઈ	84.28 PR
૧૬. નાગૈયા ભૂમિ નકુલભાઈ	81.88 PR
૧૭. ભાંસળીયા ભૂમિ નકુલભાઈ	81.88 PR
૧૮. સાખરા પ્રમાબેન આશાભાઈ	78.60 %
૧૯. ગઢવી સૌરભ દિનેશભાઈ	66.71 PR
૨૦. ગઢવી યશ જ્ઞેશભાઈ	61.43 PR

દેવાંશી જીતેન્દ્રભાઈ
ગઢવી(માલા)
Std.11 (Commerce)
(English Medium)
87 %
ગામ: ધમતરી(છત્તીસગઢ)
Mob No: 9893967728

કિંજલ જીતેન્દ્રભાઈ
ગઢવી(માલા)
B.E. Civil
May-2015
8th Sem - 73%

ડો.ભરતસિંહ શિવદાન ગઢવી અને શ્વેતલબેન ગઢવીની દીકરી લજ્જાબેને અંગ્રેજી માધ્યમમાં ધો.૧૨ (સાયન્સ - બી-ગ્રુપ) રાખીને ૯૩% માર્ક્સ સાથે ઝળ હળતી સફળતા મેળવેલ છે.

ચિ.લજ્જાબેન કટાર લેખક અને 'ચારણ સંસ્કૃતિ'ના નિયમિત લેખક માન.શ્રી શિવદાનભાઈ ગઢવી, અમદાવાદના પૌત્રી છે. ટ્રસ્ટ તેણીને અભિનંદન પાઠવે છે.

પાંગરતી પ્રતિભાઓ

- સુરેન્દ્રનગર જિલ્લાના લીંબડી તાલુકાના બોરાણા ગામના વતની અને હાલ જાંબુડા રહેતા શ્રી ધનરાજભાઈ નાગાજણભાઈ રાબાના સુપુત્ર ચિ.પારસકુમારે Std.10(CBSE) 96% મેળવ્યા.
- જસદણ તાલુકામના ભોંયરા ગામના વતની અને હાલ જામનગર રહેતા સોયા દિલીપભાઈ આલાભાઈના સુપુત્ર રાહુલ સોયાએ Std.10 (English Medium) 90.14 PR મેળવ્યા.
- જસદણ તાલુકાના ભોંયરા ગામના વતની અને હાલ જામનગર રહેતા સોયા જયદેવભાઈ આલાભાઈના સુપુત્ર પાર્થ સોયાએ Std.11(CBSE) 79.60 % મેળવ્યા.
- જાંબુડાના શ્રી કેવલ મોહીતભાઈ પાલીયાએ Std.12(Science) માં 80% મેળવ્યા.
- સુરેન્દ્રનગર જિલ્લાના મૂળીના વતની અને હાલ રાજકોટ રહેતા શ્રી કોમલબેન ધર્મેન્દ્રભાઈ સિંઢાયયે માર્ચ-૨૦૧૦માં ધો.૧૨ સામાન્ય પ્રવાહમાં ૭૮.૪૩% મેળવી અને ભાવનગર બે વર્ષ સુધી પ્રાથમિક શાળામાં કલાર્ક તરીકે ભૂમિકા નિભાવી તથા હાલમાં નંદકુંવરબા મહિલા કોલેજ, ભાવનગર ખાતે અભ્યાસ કરી ટી.વાય.બી.એ.(સમાજ વિજ્ઞાન) સેમેસ્ટર-૬માં ૪૯૦ માંથી ૩૨૩ ગુણ સાથે ૬૫.૯૨% મેળવ્યા.

રાજકોટના જીજ્ઞાબેન ગઢવી ડેપ્યુટી કલેક્ટર (પુરવઠા અધિકારી) તરીકે ફરજ બજાવી રહ્યાં છે જે વિદ્યાર્થીનીઓ માટે પ્રેરણારૂપ છે.

સમગ્ર રાજ્યમાં જયારે 'મહિલા સશક્તિકરણ' અને 'બેટી બચાવો, બેટી પઢાવો' જેવા કાર્યક્રમો ચાલી રહ્યા છે ત્યારે આપણી જ્ઞાતિ ગૌરવ લઈ શકે તેવા સમાચાર મળ્યા. આપણા

જ જ્ઞાતિના એક દીકરી નગરપાલિકા(ચીફ ઓફિસર)ની પરીક્ષામાં ઉત્તમ ગુણ પ્રાપ્ત કરી ચીફ ઓફિસર બન્યા.

રાજકોટ નિવાસી અમરશીભાઈ પુનીતભાઈ રાબા(મુળ-બોરાણા)ના સુપુત્રી કુ. ઋતુબેન અમરશીભાઈ રાબાએ પોતાનું ધો.૧૧/૧૨ (સાયન્સ) રાજકોટમાં પૂર્ણ કર્યું. ધો.૧૨ પછી તેઓએ રાજકોટની આત્મીય એન્જિનિયરીંગ કોલેજમાં પ્રવેશ મેળવ્યો તેઓએ E.C. 9.6 SPI સાથે ગુજરાત યુનિવર્સિટીમાં તૃતીય ક્રમ મેળવી પાસ કર્યું. અહીંથી તેઓની શિક્ષણમાં પ્રગતિ યાત્રા શરૂ થઈ. ત્યારબાદ UPSCની તૈયારી માટે SARDAR PATEL INSTITUTE OF PUBLIC ADMINISTRATION (SPIPA) ની વર્ષ ૨૦૧૪-૧૫ની બેચમાં પ્રવેશ મેળવ્યો. SPIPA એવી સંસ્થા છે જ્યાં કુલ ત્રણ ટેર ટના આધારે માત્ર ૧૦૦ ઉમેદવારોની પસંદગી કરવામાં આવે છે. આ ૧૦૦ ઉમેદવારોમાં ઋતુબેન પસંદગી પામ્યા.

૩૦ ઉમેદવારોમાંથી મહિલા ઉમેદવારોમાં ઋતુબેન અમરશીભાઈ રાબા ચોથો ક્રમાંક મેળવી ૩૦૦ ગુણમાંથી ૧૯૧.૪૦ ગુણ મેળવી ચીફ ઓફિસર બનવા જઈ રહ્યા છે. ઋતુબેને પ્રાપ્ત કરેલી આ ઉચ્ચ સિદ્ધિ આપણા સમાજના યુવાન દીકરા-દીકરીઓ માટે પ્રેરણા છે. આપણા સમાજ અને જ્ઞાતિ માટે આ એક ગૌરવરૂપ ઘડી છે. હાલમાં ઋતુબેન UPSC - GPSC ની તૈયારી કરી રહ્યાં છે. આ શૈક્ષણિક અને ઉચ્ચ સફળતા બદલ ભવિષ્યના નગરપાલિકાના ચીફ ઓફિસર કુ.ઋતુબેનને અને તેમના પિતાશ્રી અમરશીભાઈ પુનીતભાઈ રાબા તથા પરિવારને ખૂબ ખૂબ અભિનંદન. તેમના મોસાળ પક્ષ કપિલભાઈ કાકુભાઈ ગોલ(રતનપુર(ગા))ને ખૂબ ખૂબ અભિનંદન. કુ.ઋતુબેન હમણાં GPSCનું પ્રથમ ભાગનું લેખિતનું વર્ગ-૧,૨ નું પરિણામ જાહેર થયું તેમાં પણ પાસ થયેલ છે.

- સંકલન- હરદેવભાઈ કનુભાઈ સોયા, ભાવનગર - ૭૫૬૭૭ ૯૧૪૯૫

સાબરકાંઠા ચારણ(ગઢવી)સમાજનું ગૌરવ

એજ્યુકેશન એ કોઈપણ જ્ઞાતિના વિકાસનો પાયો છે. એજ્યુકેશનની પ્રાપ્તિ વગર સમાજ અને જ્ઞાતિની પ્રગતિ થઈ શકતી નથી. પ્રાતઃ સ્મરણીય પૂજ્ય આઈ માં કહેતા કે સમાજમાં વધુમાં વધુ ડોક્ટરો, ઈજનેરો, ઉચ્ચ અધિકારીઓ બને અને આ માટે વધુમાં વધુ શિક્ષણનો પ્રચાર અને પ્રસાર થાય તેવું આઈશ્રી સોનલમાંનું સ્વપ્ન હતું.

આપણા સમાજમાં આ પ્રકારની સિદ્ધિઓ માતાજીની કૃપાથી અત્યારે પ્રાપ્ત થઈ રહી છે. જેમાં રાજકોટની સરકારી મેડિકલ કોલેજમાં અભ્યાસ કરતા અજય એમ. ચારણે જાન્યુઆરી-૧૫માં લેવાયેલ MBBSની ફાઈનલ વર્ષની પરીક્ષામાં સૌરાષ્ટ્ર યુનિવર્સિટીમાં અગિયારમું સ્થાન પ્રાપ્ત કરી ઉચ્ચતમ ગુણ સાથે ઉત્તિર્ણ થયેલ છે અને સમાજનું ગૌરવ વધારેલ છે. અજય ચારણે ૨૦૧૩માં પી.ડી.યુ.મેડિકલ કોલેજમાં બેસ્ટ સ્ટુડન્ટનો એવોર્ડ કોલેજના ડીનશ્રી પ્રમોદકુમારના વરદ હસ્તે પ્રાપ્ત કરેલ. અજય ચારણ અત્યારે ઈન્ટર્નશીપ કરી રહ્યા છે. તદ્ ઉપરાંત મેડિકલની સારી બ્રાન્ચમાં માસ્ટર ડિગ્રી માટેની પ્રવેશ પરીક્ષાની તૈયારી કરી રહ્યા છે. તેમના પિતાશ્રી સાબરકાંઠાના વડગામડા ગામના વતની છે અને રાજકોટની પી.ડી.માલવિયા કોમર્સ કોલેજમાં સ્પોર્ટ્સ ડાયરેક્ટર તથા નેશનલ કેડેટ કોર (N.C.C.)માં કંપની કમાન્ડર છે.

સાગર બાબુભાઈ ગઢવી, એમ.એસ. યુનિવર્સિટીમાંથી B.E.(મીકેનીકલ)નો અભ્યાસ પૂર્ણ કરેલ છે. વર્ષ ૨૦૧૦-૧૧ના ધો.૧૨નો એવોર્ડ તા.૬/૧૧/૧૧નાં શ્રી મુળજીભાઈ કાનજીભાઈ લાંબા ચારણવાડી, રાજકોટ તરફથી ચિ.સાગરને એનાયત થયેલ હતો. આ પ્રકારનાં સામાજિક સન્માન અને એવોર્ડના પ્રેરકબળથી સમાજના સ્કોલર વિદ્યાર્થીને ખૂબજ ઉપયોગી જુસ્સો પુરો પાડે છે તેમ તેમના પિતાશ્રીએ જણાવીને ટ્રસ્ટનો આભાર માન્યો હતો.

એમ.એસ. યુનિવર્સિટીમાં પ્લેસમેન્ટમાં જે BOMBARDIER INC જે કેનેડાબેઝ કંપની છે. બરોડા ખાતે-૨૦૦૭થી મેટ્રો ટ્રેન બનાવે છે અને બેંગ્લોર ખાતે એરોપ્લેનના પાર્ટસ બનાવે છે. આ કંપનીમાં બરોડા ખાતેનાં મેટ્રો ટ્રેન પ્રોજેક્ટ કંપનીમાં સાગર તા.૧૦/૮/૨૦૧૫થી ટ્રેઈની એન્જિનિયર તરીકે ફરજ બજાવે છે. ચિ.સાગર ઉચ્ચ અભ્યાસ M.E. માટે જર્મની જવાની ઈચ્છા ધરાવે છે. અમારા સંતાનોના ઉજ્જવળ ભવિષ્ય માટે આઈશ્રી સોનલમાંના આશીર્વાદ માગીએ છીએ અને સોનબાઈમાંનું શિક્ષણના ખાસ સપનાને પુરા કરવા માટે આઈશ્રી સોનલ એજ્યુકેશન ટ્રસ્ટનાં આપ સર્વે ટ્રસ્ટી બંધુઓના અમારા બાળકો માટે આશીર્વાદ માગીએ છીએ. આપશ્રીનું ટ્રસ્ટ સોનબાઈમાંએ નિર્દેશ કરેલ મુખ્ય કાર્ય ખૂબજ ખંતથી કરી અને વિદ્યાર્થીને પ્રેરક બળ પુરું પાડો છે તે બદલ અભિનંદન.

Krishita is the daughter of the grandson of the great Poet Shri Mavdanji Ratnu. At present she is studying in Std.8, Delhi Public School in Gandhidham. She is a wonderful Speaker; she talks on subjects like... 'Save Girl Child', 'Environment', 'Tree plantation', 'Independence day' etc. without prior preparations by herself. Along with her studies she is also excellent in co-curricular activities. May goddess Saraswati always shower blessing on her. **- Riddhi Sanjaydan Misan, Jamnagar**

સમાજની સંવેદનાને સમજીને જરૂરિયાતમંદ પરિવારને અનુદાન આપનાર મહાનુભાવોની યાદી

૨૫૦૦૦	પૂ.કંકુ કેસરમા(રમેશભાઈ મુલકરણભાઈ સાદૈયા)	ગાંધીધામ
૨૫૦૦૦	શ્રી મુળજીભાઈ નારણભાઈ લાંબા	લંડન(જાંબુડા)
૨૫૦૦૦	શ્રી પ્રતાપભાઈ આલાભાઈ જાળફવા	લંડન(ભાડલા)
૧૫૦૦૦	શ્રી શાંતિભાઈ શિવાભાઈ નેચડા	લંડન
૧૧૦૦૦	શ્રી નાગરદાસભાઈ બુધશી	મુંબઈ
૧૧૦૦૦	શ્રી હસુભા અચારી	ગાંધીધામ
૧૧૦૦૦	શ્રી કીર્તિદાન સમરથદાન શામળ(ભજનીક)	રાજકોટ
૧૧૦૦૦	પૂ.સોનલમા(આપણાં એક સદગૃહસ્થ તરફથી)	
૧૧૦૦૦	પૂ.સોનલમા(આપણી એક સદગૃહિણી તરફથી)	
૧૧૦૦૦	શ્રી ચન્દ્રકાંતભાઈ જીવાભાઈ સાબા	રાજકોટ
૧૧૦૦૦	હીરાબેન લક્ષ્મણભાઈ વેરવ	લંડન(જાંબુડા)
૧૧૦૦૦	જશોદાબેન કરમશીભાઈ માલા(લાંબા)	રાજકોટ
૧૦૦૦૦	વિદ્યાબેન મોરારદાન ગઢવી	માધાપર(કચ્છ)
૧૧૦૦૦	શ્રી રઘુભાઈ ચંદુભાઈ લાંબા	જામનગર
૧૧૦૦૦	શ્રી હરેશભાઈ દેશળભાઈ આલગા	રાજકોટ
૧૧૦૦૦	શ્રી શકિતદાન ટાપરિયા	રાજકોટ
૧૧૦૦૦	શ્રી જયદેવભાઈ ભલાભાઈ કવલ	રાજકોટ
૧૧૦૦૦	શ્રી રવુભા કરશનભા ઘાંઘણિયા	રાજકોટ
૫૦૦૦	શ્રી માણસુરભા ગોકળભા સોયા	અમદાવાદ
૫૦૦૦	શ્રી ભૂપતદાન નાથુભાઈ ગોરવીયાળા	રાજકોટ
૫૦૦૦	પૂ.કંકુ કેસરમા(કનુભાઈ વીકલ)	રાજકોટ
૫૦૦૦	શ્રી વજુભાઈ નાનાભાઈ કિડીયા	સુરત
૫૦૦૦	સ્વ.પુનાબહેન જબરભાઈ પાલિયા(હ:પ્રતાપભા પાલિયા)	રાજકોટ
૫૦૦૦	શ્રીમતિ નયનાબેન અશ્વીનભાઈ લાંગા	રાજકોટ

એક વખત અનુદાન આપનાર મહાનુભાવ દાતાઓની યાદી

૫૦૦૦૦	શ્રી ભગવાનજીભાઈ ખાનજીભાઈ અચારી	ગાંધીધામ
૨૫૦૦૦	શ્રી અનુપ નરસંગભાઈ મુળિયા	મુંબઈ
૨૫૦૦૦	શ્રી દેવીદાનભા ગંગાદાસભા દેવસુર	ગાંધીધામ
૨૫૦૦૦	શ્રી દશરથદાન ઈશરજી ગઢવી	પાલનપુર
૨૫૦૦૦	સ્વ.લાલુભા વિરસલભા રાબા	પીપરડી
૧૫૦૦૦	સ્વ.વાજસુરભા ખીમરાજભા રતન	મઢાદ
૧૧૦૦૦	શ્રી જીતુદાન ટાપરીયા(ગઢવી)(લોકસાહિત્યકાર)	અમદાવાદ
૧૧૦૦૦	શ્રી જીતુદાન દેવિદાન વરસડા(જે.ડી.ગઢવી,પી.આઈ)	રાજકોટ
૧૧૦૦૦	શ્રી અશોકભાઈ મુળુભાઈ ગઢવી	રાજકોટ
૭૫૦૦	શ્રી ધીરુભાઈ નરસંગભાઈ લાંબા	લંડન
૫૦૦૦	શ્રી દિલીપભાઈ શિલ્ગા	અમદાવાદ
૫૦૦૦	શ્રી સહદેવભાઈ એમ. ગઢવી	અમદાવાદ
૫૦૦૦	શ્રી ડૉ. મનુભાઈ કરશનભાઈ વેરવ	લંડન
૫૦૦૦	શ્રી શાંતિભાઈ દાદાભાઈ લાંબા પરિવાર	લંડન

રૂ.૮૩૦૦૦/- ઈન્દુબેન ઘીરુભાઈ ગઢવી મેમોરિયલ ટ્રસ્ટ તરફથી અનાજ કિટ
વિતરણમાં ૯૨ પરિવારોને અઢીમણ ઘઉંનું સોનલમાં ટ્રસ્ટની અનાજ કિટમાં ઉમેરણ કરી
(૭૫ + ૨૫ = ૧૦ મણ)ઘઉં નો સહયોગ જરૂરિયાત મંદ પરિવારમાં આપેલ છે.

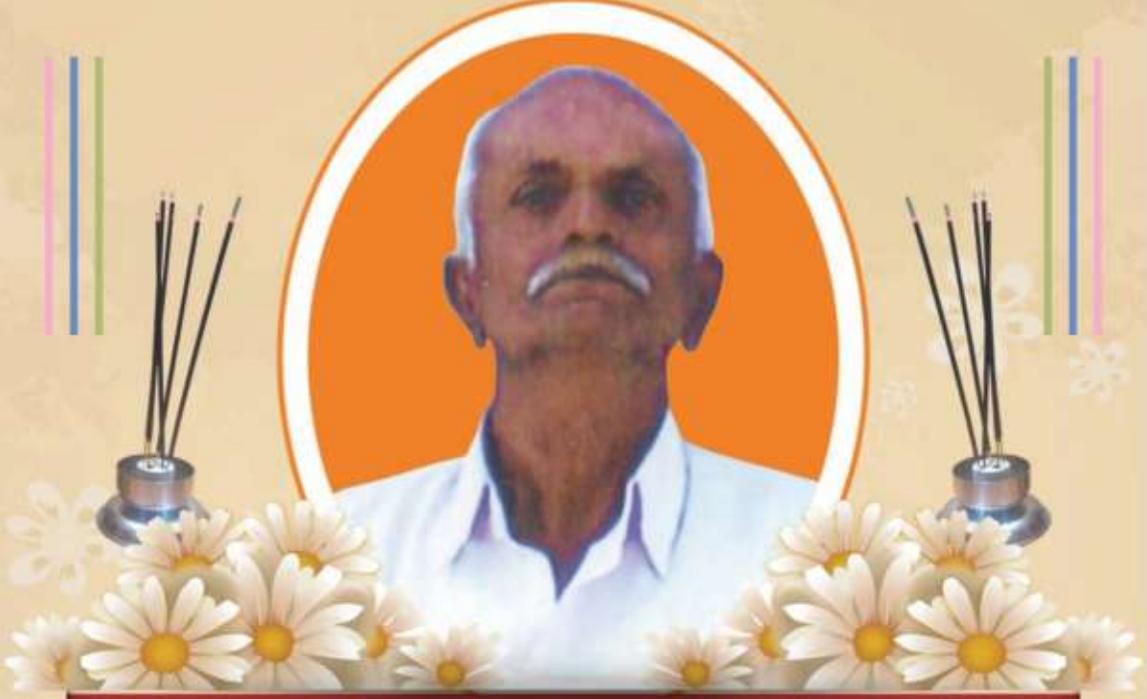
એક જરૂરિયાતમંદ પરિવારને અનુદાન આપનાર જ્ઞાતિના મહાનુભાવોની યાદી

૫૦૦૦	શ્રી જબરદાનભાઈ ગઢવી-આદિપુર	૨૫૦૦	સ્વ.હરદાસભાઈ નરસંગભાઈ નેચડા
૨૫૦૦	શ્રી નરસંગભાઈ ઠાકરિયા-સુરત		(હ:અશ્વિનભાઈ નેચડા)રાજકોટ
૨૫૦૦	શ્રી આણંદભા ઘનાભા પાલિયા-રાજકોટ	૨૫૦૦	સ્વ.રાણાભાઈ રામસુરભાઈ ભાંસળિયા
૨૫૦૦	શ્રી રમેશભાઈ દેવકરણભાઈ ઠાંતી-રાજકોટ		(રાજકોટ હ:ગોવિંદભાઈ ભાંસળિયા)
૨૫૦૦	શ્રી બળવંતભાઈ વી. ગઢવી-અમદાવાદ	૨૫૦૦	શ્રી વજુભાઈ હરિભાઈ કીડિયા-ભોંચરા
૨૫૦૦	શ્રી મહેરબાનભાઈ ગઢવી-અમદાવાદ	૨૫૦૦	સ્વ.તખતબાબહેન ખી.રોહડિયા-ખડકાણા
૨૫૦૦	સ્વ.દિલીપભાઈ ગોખરૂ-અમદાવાદ		(હ:પ્રવીણદાન રોહડિયા-રાજકોટ)
૨૫૦૦	શ્રી ઘનશ્યામભાઈ ડી. દેસિયા- રાજકોટ	૨૫૦૦	શ્રી પ્રવીણભાઈ હમીરભાઈ નૈયા-શિહોર
૨૫૦૦	શ્રી દિલુભા પુનાભાઈ ભાંસળિયા-રાજકોટ	૨૫૦૦	શ્રી કેશવભાઈ ડોસાભાઈ કારિયા-માંજા
૨૫૦૦	શ્રી નરેશભાઈ નારણભાઈ જાળફવા-રાજકોટ	૨૫૦૦	શ્રી શાંતિભાઈ કાળાભાઈ સોયા-રાજકોટ
૨૫૦૦	શ્રી લાખાભાઈ રામાયણી-જૂનાગઢ	૨૫૦૦	સ્વ.ગઢવી બુધીબેન સુરાભાઈ મોડ
૨૫૦૦	શ્રી અરવિંદભાઈ ભારૈય-જામનગર	૨૫૦૦	સ્વ.ખીમકરણભાઈ સુરાભાઈ મોડ(ગઢવી)
૨૫૦૦	શ્રી ઉમેદભાઈ ભારૈય-રાજકોટ	૨૫૦૦	શ્રી દેવલબેન ખીમકરણભાઈ મોડ(ગઢવી)
૨૫૦૦	શ્રી ડૉ. અંબાદાન રોહડિયા-રાજકોટ		(મૂળગામ ચકાર,હાલ-ગાંધીધામ)
૨૫૦૦	શ્રી નરેન્દ્રભાઈ જેઠીદાન ઝીબા-રાજકોટ		(હ:શ્રી જયેન્દ્રભાઈ ખીમકરણભાઈ મોડ)
૨૫૦૦	શ્રી મુકેશભાઈ નૈયા-રાજકોટ	૨૫૦૦	સ્વ.મુકેશભાઈ કરમશીભાઈ માલા
૨૫૦૦	શ્રી કિશોરભાઈ જીવણભાઈ શામળ-જામડી		(હ:વિણાબેન, રાજકોટ)
૨૫૦૦	શ્રી ગિરીશભાઈ મોડ-મઢડા	૨૫૦૦	શ્રી ધર્મેન્દ્ર બોક્ષા-રાજકોટ
૨૫૦૦	શ્રી ભરતભાઈ ગઢવી-જામનગર	૨૫૦૦	શ્રી ચંદુબા જીલુદાન મહેડુ-રાજકોટ
૨૫૦૦	સ્વ.મોડભાઈ આવડભાઈ બારહટ- રાજકોટ		(હ:રણજીતભાઈ મહેડુ)
	(હ:રઘુવીરભાઈ આવડભાઈ બારહટ)	૨૫૦૦	શ્રી નનકુભા અમરાભા ખાતરા(ઢસા)
૨૫૦૦	સ્વ.વાલાભાઈ વિરાભા નૈયા-રાજકોટ	૨૫૦૦	શ્રી જયેન્દ્રસિંહ ડુંગરસિંહ મહેડુ
	(લુણાગરી-હ:રાજુભાઈ નૈયા-રાજકોટ)	૨૫૦૦	શ્રી ગીરીશભાઈ ગોરખદાન ગઢવી(લીલા)
૨૫૦૦	શ્રી દેશળભા હમીરભા કીડિયા-રાજકોટ	૨૫૦૦	શ્રી જેન્તીભાઈ નારણભાઈ લાંબા
૨૫૦૦	સ્વ.ગોવિંદભા અમરાભા લાંબા	૨૫૦૦	શ્રી નટવરદાન એ.ટાપરિયા-સુરેન્દ્રનગર
	(હ:દેવસુરભા લાંબા-ભાવનગર)	૨૫૦૦	શ્રી કનુભાઈ ખીમરાજભાઈ ગઢવી
૨૫૦૦	શ્રી પ્રદ્યુમ્નસિંહ જી. રોહડિયા- રાજકોટ	૨૫૦૦	શ્રી ડૉ. તિર્થકંર આર. રોહડિયા-જેતપુર
૨૫૦૦	શ્રી નારણભાઈ પુનાભાઈ ભાંસળિયા-ભોંચરા	૨૫૦૦	શ્રી જગદીશભાઈ એલ.લાંબા-જામનગર
૨૫૦૦	શ્રી ડૉ. વિજયભાઈ ગઢવી-સુરેન્દ્રનગર	૨૫૦૦	શ્રી ભરતભાઈ મનુભાઈ નૈયા-ભાવનગર
૨૫૦૦	શ્રીમતી નીતાબેન વિ. ગઢવી- સુરેન્દ્રનગર	૨૫૦૦	શ્રી કેશુભાઈ જી. આસણીયા-ભાવનગર

શ્રી રામજીભાઈ ભોજગ-ભાવનગર તરફથી ખીચડી વિતરણના રૂ.૫૦,૦૦૦/-

શ્રધ્ધા સુમન

પિતૃ દેવો ભવ

સ્વ. શ્રી નારણભા પુનાભા કુનડા

સ્વ. તા. ૨૭-૦૬-૨૦૧૫, શનિવાર

શાંતિભા નારણભા કુનડા

સંજયભા નારણભા કુનડા

અવિરત, ભગીરથ, ધૃવિક, આસ્થા

કુનડા પરિવારના જય માતાજી

Shantibhai N.Gadhvi

104 Shyamal Raj apartment,

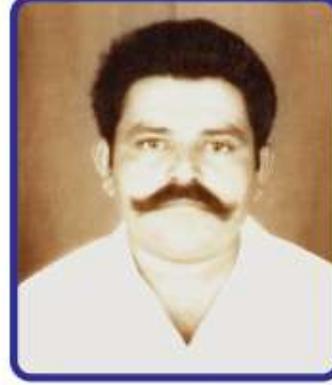
Near crystals school, Jamnagar road,

Opp. Ghanteshver park, Rajkot-360006. Mob : +91-9974023007

આઈશ્રી સોનલમા એજ્યુકેશન એન્ડ ચેરિટેબલ ટ્રસ્ટના ટ્રસ્ટીઓ પણ હૃદયપૂર્વક શ્રદ્ધાંજલી અર્પે છે.

સ્વ. કરશનભા ભૂરાભા ઘાંઘણીયા
સ્વ. તા. ૧૨-૮-૨૦૦૫

સ્વ. નારણભા કરશનભા ઘાંઘણીયા
સ્વ. તા. ૧૦-૧-૨૦૦૩

શ્રી રવુભા કરશનભા ઘાંઘણીયા
રાજકોટ

પાર્થ મંડપ સર્વિસ

મંડપ સમીયાણું ભાડે મળશે

કૃષ્ણનગર મેઈન રોડ, ઘોળકીયા સ્કૂલ સામે,
કૃષ્ણ એપાર્ટમેન્ટની બાજુમાં, રાજકોટ-૪
જગદીશ ખીમરાજભાઈ ઘાંઘણીયા(ગઢવી)
મો. : 99040 22681

શ્રીહરી સોસાયટી, શેરી નં.-૧૪, મહુલી ચોક,
નવા ગુરૂકુલ પાસે, મવડી મેઈન રોડ, રાજકોટ-૪
વિજય ઘાંઘણીયા(ગઢવી) - 99241 00721
અશોક ઘાંઘણીયા(ગઢવી) - 99048 42468

હરેશભાઈ નારણભા ઘાંઘણીયા(ગઢવી) - 99098 91421
મનીષભાઈ નારણભા ઘાંઘણીયા(ગઢવી) - 97370 79293

પાર્થ ફેબ્રીકેશન

ગાર્ડન ગુલા, સીડીની રેલોંગ, ગીલ, દરવાજા, મંડપ સર્વિસના પાટ, ઘોડા, રજવાડી ગેઈટ,
થીમ, સોફા, તેમજ ફેબ્રીકેશનને લગતું તમામ પ્રકારનું કામ કરી આપવામાં આવશે.

પિરાણી અઘાટ, વાલંભીયા બોડી મિલ્ડર્સવાળી શેરી, જકાતનાકા પાસે, ઢેબર રોડ સાઉથ, રાજકોટ.

આઈશ્રી સોનલમા એજ્યુકેશન એન્ડ ચેરિટેબલ ટ્રસ્ટ - રાજકોટ

મુળજીભાઈ કાનજીભાઈ લાંબા - ચારણ(ગઢવી) વાડી, સુખરામનગર-૨, કોઠારીયા ચોકડી, રાજકોટ-૨
CHARAN SANSKRUTI (QUARTERLY) Editor, Publisher & Printer : RAMBHAI L. JAMANG Owner : AAI SHREE SONALMA EDUCATION & CHARITABLE TRUST,
Place of Publication : CHARAN SANSKRUTI KARYALAY MULA JIBHAI K. LAMBA CHARAN VADI, SUKHRAMNAGAR-2, KOTHARIYA CHOKDI,
RAJKOT-360002. GUJARAT Printed At : GIRISH OFFSET, JAYANT K.G. MAIN ROAD, RAJKOT-360004, GUJARAT.